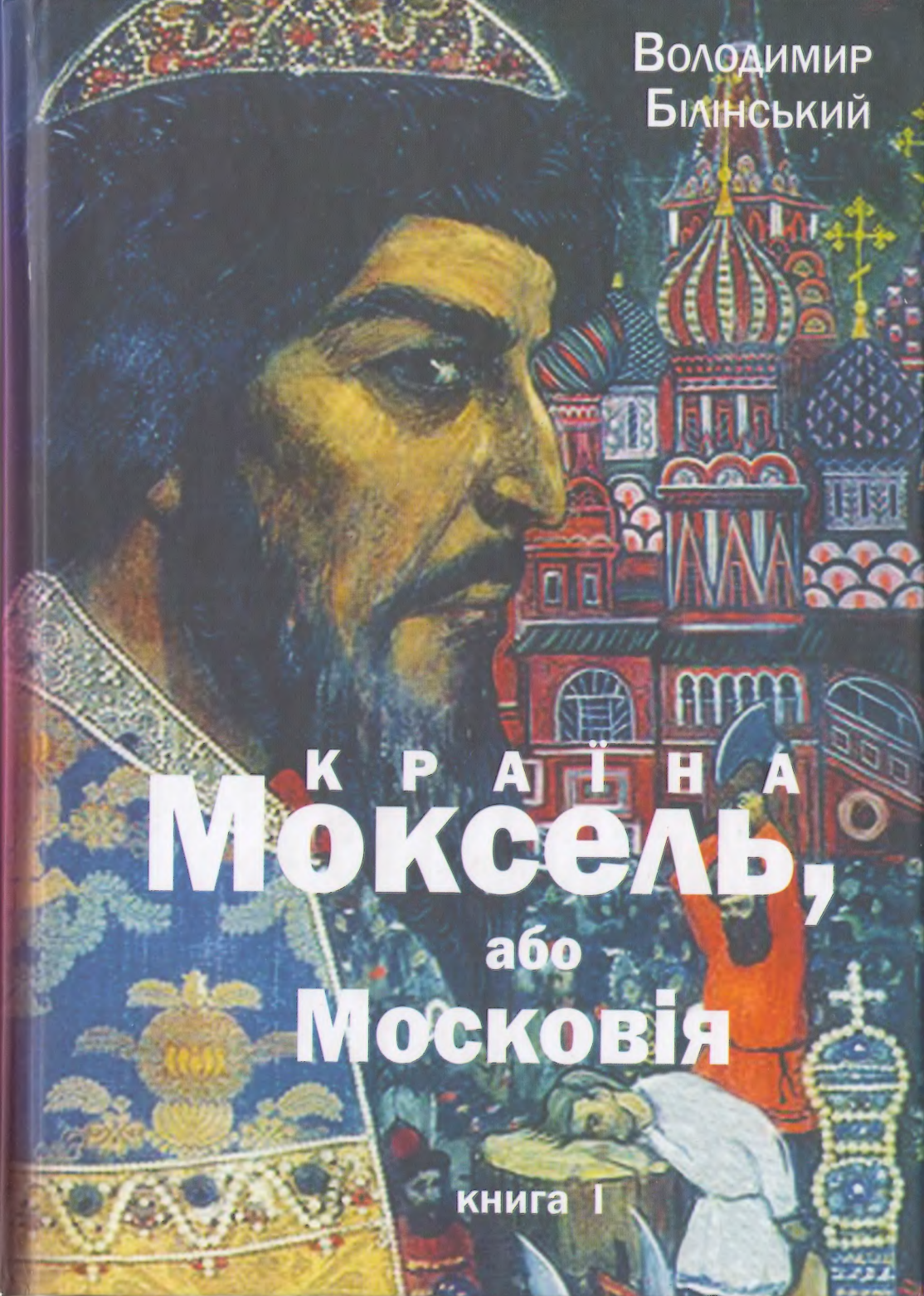

Володимир Білінський

Країна Моксель, або Московія

книга І

Володимир БІЛІНСЬКИЙ

КРАЇНА МОКСЕЛЬ, або МОСКОВІЯ

Історичне дослідження

Книга перша

4-те видання

Київ
«Видавництво імені Олени Теліги»
2012

ББК 63.3 (2 РОС)
Б61

Білінський В. Б.

Б61 Країна Моксель, або Московія: Історичне дослідження. — 4-те видання. — К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2012.

ISBN 978-966-355-055-8

Книга 1. — 376 с.
ISBN 978-966-355-056-5

У книжці повідомляються факти, взяті з історичних джерел, що свідчать про справжню історію Російської імперії у неспотвореному вигляді.

Книжка дає змогу пізнати причини замовчування й викривлення офіційною радянською історіографією правди про московитів і Московське князівство.

Працю рекомендовано для студентів різних країн як історичний посібник.

ББК 63.3 (2 РОС)

Обкладинку книжки скомпоновано
на основі картини І. Глазунова «Іван Грозний»

ISBN 978-966-355-055-8
ISBN 978-966-355-056-5 (книга 1)

© Білінський В. Б. Текст, 2011
© Видавництво імені Олеги Теліги.
Оригінал-макет, 2012

Моїй коханій дружині
Любові Сергіївні присвячую.
Автор

ПЕРЕДМОВА

Шановні читачі!

Перед вами книга, яка, можливо, суперечить вашому світогляду. Неодмінне право людини мати особисті переконання. Погодьтеся, однак, що й автор має право на власну думку. Тим паче, така тема в історичній літературі досліджується нечасто, хоча після розвалу радянської імперії настав великий час Істини.

Припускаючи, що чимало читачів виховані на ідеології більшовицької історіографії, я визнав за потрібне спертися на фактологічні оповіді тих істориків, зусиллями яких створено міфологію "держави Російської", щоб читачі, зіставляючи оголені факти історії, самі змогли зробити правильні висновки. Ніколи ні російська державна влада, ні царська, ні більшовицька не дозволяла звичайній людині мати власну думку, сформовану в результаті ознайомлення з першоджерелами. Влада завжди змушувала вірити їй на слово. Якщо ж громадянин опирався одурманюванню й усе ж намагався сформувати власну позицію, він, як правило, завершував свої пізнання в тюремній камері.

Російська імперія свято оберігала свою історичну міфологію, а відтак істина в чистому, неспотвореному вигляді рідко оприлюднювалася в оповідях державних істориків. Вона завжди була завуальована, докорінно перекручена й загорнута в словесну патріотичну упаковку.

Авторові довелося очищати історичні факти від величезної маси супутнього словесного сміття, а нерідко й від звичайної відвертої облуди. В основу дослідження свідомо покладено першу об'ємну "Історію держави Російської",

яку на світанку XIX століття написав нащадок татаро-монгольської знаті, що масово заселила в XIII—XVI століттях Московію, незабутній Микола Михайлович Карамзін. Адже всі наступні російські історики, серед яких С. М. Соловйов і В. О. Ключевський, професори, завідувачі кафедри російської історії Московського університету, лише повторили історичну канву, викладену М. М. Карамзіним, змінюючи або підсилюючи деякі акценти, однак зберігаючи саму серцевину міфології.

М. М. Карамзін на початку XIX століття був відвертим, коли писав у передмові до своєї "Історії...":

"... Історія, кажуть, сповнена брехні: скажімо краще, що в ній, як у справі рук людських, буває доважок брехні, однак характер істини завжди більш-менш зберігається, і цього досить для нас, щоб скласти собі загальне уявлення про людей і діяння..." [1, том 1, с. 18].

Але якщо М. М. Карамзіну було досить "більш-менш" зберегти істину, маючи в оповіді "доважок брехні", то автор дослідження вважав своїм завданням очистити матеріал від цього "доважку", який, на моє тверде переконання, був свідомо і з певною метою впроваджений в історію Російської імперії.

Як же сталося, що я, людина практичної справи, яка побудувала сотні мостів у Казахстані, на території, що дорівнює площі Західної Європи, раптом зацікавився "історією держави Російської"?

Спонукало до цього те, що авторові довелося добряче поїздити й чимало побачити на просторах від Львова до Тинди й від північного Уренгоя до спекотного Термеза; зустрічатися з тисячами людей — від принижених і знедолених до гордовитих партійних владик найвищого рангу, які щиро вірили у свою непогрішність і незамінність. Хоч би де випадало мені бувати, завжди стикався із затаєною, глибоко прихованою брехнею офіційної державної влади. На побутовому людському рівні ця брехня відверто випирала назовні.

На початку сімдесятих років я випадково довідався в Москві, що 1959 року, коли майже весь наш факультетський випуск мостобудівників і тунельників відправили з України в Росію, Казахстан і ще далі, з Росії в Україну спрямували аж ніяк не менше таких самих молодих фахівців. Для мене це стало великим відкриттям. Звісно, я — молодезелене — обурився: навіщо витрачати гроші на зустрічне переміщення молодих фахівців, відправляючи одних із Дніпропетровська в Новосибірськ, Хабаровськ, Казахстан і на Далекий Схід, а інших — з Новосибірська, Москви й Ленінграда в Україну? Безглуздя в державному масштабі!

Аж ні! Виявилося — у Москві все було продумане до дрібниць. Про це мені повідомили у союзному держплані в часи перебудови. Той керівник був відвертий до цинізму. Можливо, далася взнаки й мода часу, коли вважалося природним уразити "глобальними думками" будь-кого, хто приїжджав у Москву.

Він сказав приблизно таке:

— Партія поставила завдання створити єдиний радянський народ, і держплан зобов'язаний був виконувати це завдання. Що в цьому незрозумілого? Народи повинні асимілюватися в єдиний радянський народ, для чого слід освічених людей вилучати з однієї республіки й спрямовувати в іншу, де їх бракує — доповнювати з Росії.

— Виходить, що радянський народ сформується шляхом зросійщення інородців. Але ж це позначиться і на російському народові, — заперечив я.

— Дурниці! — відрізав держпланівець. — Нації як такі — відімруть. І дуже швидко. Погляньте на Сполучені Штати, і ви все зрозумієте.

Він був переконаний у правильності політики зросійщення. Сумніви його не мучили.

У мені давно нагромаджувався протест проти такої політики. Та розмова стала краплею, котра переповнила чашу терпіння. Я почав докопуватися до кореня цього явища.

І що далі заглиблювався у вивчення питання, то виразніше розумів: політика комуністів — продовження давньої імперської.

1989 року в Москві, на Арбаті, вперше побачив людей, які просили дозволу в московської влади на відновлення греко-католицької церкви. Був свідком, як радянська влада грубо й цинічно, за допомогою ОМОНу і кийків розганяла жінок, дітей та літніх людей лише за спробу висловити своє прохання. Бачив священика московської православної церкви, який задоволено спостерігав за побиттям нещасних людей. Він був у захваті від погрому. Хоча всі довкола обурювалися діями "чорносорочечників".

Тієї московської осені я чітко усвідомив підлість не лише радянської влади, а й московських церковних владик, які без докорів сумління присвоїли майно іншої церкви, зневаживши таким чином саму суть релігії — не зазіхати на чуже.

Незабаром знайшов підтримку свого обурення в щоденниках професора Російської духовної академії В. О. Ключевського: "На Заході церква без Бога, у Росії Бог без церкви".

Ці слова сказала людина, яка читала лекції в духовній академії.

Однак гоніння на все незалежне, на все ще не зросійщене, почалося не сьогодні й не вчора, а стало державною політичною суттю Московії багато сотень років тому. Воно всоталося в кров великороса-державника і завжди було особливо помітне на побутовому рівні.

Можна навести сотні прикладів шовіністичної поведінки росіян, які навіть не звертали уваги на свої слова та дії. Вони вважали їх правомірними й незаперечними.

У 1954 році викладач математики в Дніпропетровському транспортному інституті заявив мені:

— У нас лекції читають російською мовою. Тому й відповідайте нею. Ваша українська мова, можливо, була гарна в селі, але тут, у вузі, недоречна.

І я, молодий хлопець, який побажав здобути освіту в себе на Батьківщині, почав перекручувати відповідь російською мовою. А доволі освіченій російській людині навіть на думку не спало, що в Україні студент-українець має право послуговуватися рідною мовою. Викладач не вважав за потрібне вивчити українську, хоча все життя прожив на українській землі.

Значно пізніше, в Караганді, куди мене направили після закінчення інституту і де мені довелося працювати багато років, трапився не менш пам'ятний випадок. На початку шістдесятих років у палаці гірників Караганди діяв самодіяльний український драматичний театр, яким керував викладач гірничого технікуму Ярослав Петрович. Довкола цієї людини групувалося чимало молодих хлопців і дівчат — вихідців з України. В самодіяльності у ті роки брав участь і я, навіть виконував роль Миколи Задорожного у п'єсі Івана Франка "Украдене щастя".

Якось під час репетиції до мене підійшов незнайомець років тридцяти і ввічливо поцікавився:

— Тут збирається багато українців, серед них можуть вестися непотрібні розмови. Що ви про це думаєте?

Я й раніше звертав увагу на елегантного чоловіка, який часто з'являвся на репетиціях, не беручи в них участі. Хоча репетиції зазвичай ішли двома-трьома складами, і ролей для учасників вистачало.

У житті я дуже болісно сприймав зазіхання на свою національну гідність. І того разу змовчати не зміг.

— А ви й за росіянами стежите, коли вони збираються групою? Адже й вони можуть вести неналежні розмови. Чи наглядаєте тільки за українцями?

Чоловік трохи сторопів, пограв жовнами, однак стримався і мовчки відійшов.

Пізніше Ярослав Петрович сказав, що той елегантний молодик був співробітником "органів", і попросив наступного разу промовчати. Бо розженуть і скаржитися буде нікому. Для цієї державної структури одночасний збір

півсотні українців здавався підозрілим. Особливо, якщо вони спілкувалися рідною мовою. До речі, після постановки "Украденого щастя" українську трупу розігнали без пояснення причин. Така була суть створення "радянського народу".

Але подібне відбувалося не лише з українцями, хоча їм діставалося найбільше. Політика зросійщення тією чи іншою мірою торкнулася всіх народів. Здається, 1974 року довелося почути в інтелігентній казахській родині, як десятилітній син сказав своєму батькові, директорові великого підприємства:

— Навіщо мені вивчати казахську мову? Вона в житті не знадобиться.

Приголомшений батько сидів мовчки, не знаючи, що відповісти. Син, власне кажучи, мав рацію. Ми пожинали плоди "великого радянського інтернаціоналізму". До речі, російська людина заради того ж інтернаціоналізму ніколи не вважала за потрібне вивчити мову корінного народу республіки, в якій проживала.

А за кілька років у потязі Київ—Хмельницький вчителька-українка, яка їхала з чоловіком і дочкою додому у Вінницю, розповіла мені, що в цьому стародавньому українському місті є лише одна українська школа. І, хоч як це сумно, вона дочку в українську школу не віддасть.

— Усе в Україні заведено так, що, не знаючи російської мови, людина стає неповноцінною. Дочка не зможе стати навіть учителем української.

Я довго стояв біля вікна вагона, осмислюючи страшну правду, що відкрилася мені. Чітко усвідомив, який жорстокий механізм зросійщення запустила Московська імперія.

А дорогою назад у Київ їхав зі мною в одному купе хлопець-латиш, який гостював у Кам'янці-Подільському в друга, моряка-підводника. Обидва дивом залишилися живі, врятувавшись із затонулого підводного човна. Хлопець із сивим волоссям і зелено-попелястими очима, як про щось цілком природне, але дуже образливе, розповів,

що ось уже п'ять років він, хоч і пільговик-інвалід, живе з родиною в хліві, чекаючи квартири. А російські офіцери-відставники одержують квартири поза всякою чергою.

— Їх уже в нашому місті більше, ніж нас, латишів, — зітхнув він і відвернувся, ховаючи скупу чоловічу сльозу.

Таких прикладів можна наводити сотні. Та наразі спинімося. Бо автор має підставу для розмови. Цілеспрямовані дії Російської імперії щодо зросійщення народів і наштовхнули мене на вивчення самої суті імперії, її внутрішньої ідеології й коріння.

ПРОЛОГ

"У кривавому болоті московського рабства, а не в суворій славі норманської епохи стоїть колиска Росії. Змінивши імена і дати, побачимо, що політика Івана III і політика сучасної московської імперії є не просто схожими, а й тотожними...

Росія породжена й вихована у потворній і приниженій школі монгольського рабства. Сильною вона стала тільки тому, що в майстерності рабства виявилася неперевершеною. Навіть і тоді, коли Росія стала незалежною, вона й далі залишалася країною рабів. Петро I поєднав політичну хитрість монгольського раба з величчю монгольського володаря, якому Чингісхан заповів підкорити світ...

Політика Росії — незмінна. Російські методи і тактика змінювалися і змінюватимуться, але провідна зірка російської політики — підкорити світ і правити в ньому — є й буде незмінною. Московський панславізм — це лише одна з форм московського загарбництва".

Карл МАРКС

Частина перша

"ВЕЛИКОРОСИ"

1

Якось, перебуваючи в Сибіру, купив кілька журналів "Родина" за 1993 і 1994 роки. Полюбляю читати це видання відтоді, як воно надрукувало солоухінські розмисли про великороса-Леніна, відкривши для простого люду глибоко приховані більшовицькою цензурою цинічні думки, цитати, телеграми цього воістину Мефістофеля XX століття.

Досить уважно прочитав статтю "Про "москальські вотчини" в Росії" у номері 7 за 1994 рік. Автор "москальських вотчин" намагається посперечатися з великоросами за "древнє право на землі Київської Русі". Однак у статті Мурада Аджієва, представника одного з тюркських народів, є слушна думка: історія великоросів граничнo перекручена й багаторазово переписувалася, себто "покращувалася".

Стаття спричинила буквально ошаленілу відповідь російського автора Аполлона Кузьміна, який опублікував матеріал "Мародери на дорогах Історії". Ото пафос, ото стиль! Але головне — Кузьмін, власне кажучи, не сперечається. Він лише вкотре викладає надумані міфи Російської імперії.

Обидва автори затято, не вважаючи за потрібне підкріплювати свої тези незалежними історичними аргументами, претендують на землю й Історію України. Багатостраждальна українська земле, в чому ж ти завинила перед Богом, що тебе знову й знову намагаються розпинати на хресті Історії — як не великороси, то решта? Невже твоїм сусідам, направду великим народам, бракує власної старовини, щоб, злодійкувато озираючись, не зазіхати на чужу?!

У ті хвилини великої прикрості народилася в автора думка спробувати, в міру своїх знань і можливостей, зіскребти вигадану великоросами брехню з історичного минулого України — спадкоємиці Русі. Єдиної спадкоємиці!

Пропоную послухати, що ж писав Аджієв у "Москальских вотчинах", і це аж так не сподобалося Аполлону Кузьміну:

"І знову гуляє Росія! Б'ється, кричить, стогне. Укотре вже вона все починає спочатку, спалюючи мости, що зв'язують два береги пам'яті — сьогоднішній і вчорашній. Нове життя, пульсуюче, конвульсивне й незрозуміле, заповнює пори Вітчизни..." [3, № 7, с. 24].

І далі:

"У 1917 році, коли Росію завоювали прибульці в шкіряних тужурках, усе було дуже схоже. Якщо відкинути застарілі деталі декорації, то дія на сцені тривала за нинішнім сценарієм — забувати, руйнувати "дощенту, а далі..." Що вийшло "далі" — відомо.

Але не менш цікаве інше. Виявляється, вся історія Росії й Русі є забуванням! Суцільним забуванням.

Радянський період — ще свіжий — весь на очах, зліплений із тіста, замішаного на міфах. Упродовж сімдесяти років історію країни писали й переписували разів шість або сім" [3, № 7, с. 24].

Як точно помічено — кожен генсек підганяв історію під себе, як мундир! Згадаймо, що ж вивчали в школі наші діди, батьки, ми самі? І, чесно поміркувавши, зізнаймося: історію Росії, хоча держава звалася — СРСР, була багатонаціональною, складалася з п'ятнадцяти республік, об'єднувала сотню народів. Але в комуністичній імперії, як і раніше в російській, не існувало історії українського народу, як не існувало історії народу узбецького, казахського та інших. Тільки там, де історія невідомого народу стикалася з історією великоросів, з'являвся новий народ, який невідь-звідки взявся і "добровільно приєднався" до російського. А якщо "не добровільно", то це неодмінно бу-

ли "дикі й ворожі" до всього світу племена, і їх, мовляв, сам Бог велів славним предкам великоросів прибрати до рук. Великороси принесли їм культуру, прогрес, облагородили їх.

Згадаймо, як багато років "облагороджують" багатостраждальний чеченський народ. Звичне діяння московської влади. Пізніше нащадки великоросів відхрестяться від гріхів своїх предків, знову перепишуть історію й забудуть про варварський розбій. Але ж мучать і знищують гордий чеченський народ сто п'ятдесят років поспіль. Де вже тут вести мову про якусь мораль, про заповідане — "не убий!" Глибокодумно мовчить світове співтовариство.

Як жорстоко і страшно замішана історія Московії на крові!

Повернімося до статті "Про "москальські вотчини" в Росії". "Але ж обманюємося ми і з більш раннім минулим. Забуваємо, що М. М. Карамзін, С. М. Соловйов і всі інші російські історіографи були державними мужами, такими ж залежними, як радянські академіки-найманці. Вони всі однаково писали історію держави російської — під невсипущим оком цензури. Це не були вільні зодчі часу, їх змушували. "Переписування історії — норма в Росії", — котре вже століття засвідчують іноземці...

Свого часу чудовий знавець російського літописання О. О. Шахматов довів, що "Повість минулих літ", написана легендарним Нестором, протягом століть переписувалася принаймні двічі. Пізніші дослідження встановили п'ятикратне переписування окремих її фрагментів" [3, № 7, с. 24].

Ось тут Аполлон Кузьмін, затятий опонент "мародерів на дорогах історії", не сперечається. Немає чим крити, а жаль. Як видно, він вважає цей факт очевидним. Але якщо це встановлений факт, тоді зрозуміло, для чого відбувалося переписування. Виправлення вносила жива й грішна людина — "покращувала минуле великоросів". Не будемо наразі вдаватися в деталі цього "покращення". Далі ми не раз

торкнемося цих фактів і зрозуміємо двоїсту мірку великоросів. Усе попереду.

Хоч яким би дивним здалося це читачам, та немає історії великоросів на землі Київській! Історія великоросів починається із "Залешанської землі", з Московії, які ніколи не були Руссю. Навіть професори Московського університету С. М. Соловйов і В. О. Ключевський крізь зуби визнавали: так, Русь за старих часів була, але великороси як народ з'явилися аж у XVI—XVII століттях. Отож і посягати на Русь не було підстав. Розвалювався міф про "третій Рим", про право великоросів "збирати землі російські". Але як хотілося!

Звернімося все ж до "опонента мародерів". Тут дісталося не лише Аджієву, а й українському авторові В. Коваленку. Аполлон Кузьмін "шляхетний" у своєму гніві: і українців, бач, ніколи не існувало, і великороси — ті ж київські русини, тому, мовляв, не пхайтеся до нас, якщо ми вже застовпили свою історію. Геть!

Що ж до Московії — тут йому все цілком зрозуміло. І немає сумніву, що Московію заселили слов'яни "трьома потоками з IX століття: Волго-Балтійським, із верхів'їв Дніпра, із Середнього Подніпров'я".

Мушу, однак, не погодитися з автором. І ось чому.

К. Валишевський у книзі "Іван Грозний", виданій у Росії в 1912 році, за суворої царської цензури, писав:

"... Погляньте на москвича XVI століття: він бо з ніг до голови вдягнутий по-самаркандськи. *Башмакъ, азямъ, армякъ, зипунъ, чебыш, кафтанъ, очкуръ, шлыкъ, башлыкъ, колпакъ, клобукъ, тафья, темлякъ* — такі татарські назви різних предметів його одежі. Якщо, посварившись із товаришем, він почне лаятися, в його репертуарі неодмінно фігуруватиме *дуракъ*, а якщо доведеться битися, в діло піде *кулакъ*. Будучи правителем, він надягне на підсудного *кандалы* та покличе ката дати засудженому *кнута*. Будучи правителем, він збирає податки в *казну*, яку охороняє *караулъ*, і влаштовуватиме при дорогах станції, які

назве *ямами*, і обслуговуватимуть їх *ямщики*. Нарешті, вставши з поштових саней, він заходить у *кабакъ*, який замінив древню російську *корчму*.

І всі ці слова азійського походження. Це, без сумніву, знаменно, хоча й стосується лише зовнішньої форми. Але значно важливіше те, що певний домішок монгольської крові сприяв такій швидкій і покірній асиміляції" [4, с. 109].

Дорогі великороси, ось де ваше коріння! Однак усі ці зовнішні ознаки споріднення свідомо й цілеспрямовано викорінювалися не тільки витісненням слів із побуту, а й забороною на глибокий аналіз таких питань.

Згадайте гоніння ЦК КПРС і московською псевдонауковою елітою Олжаса Сулейменова, казахського поета, який посмів зазіхнути на святая святих — російську історичну міфологію, довівши запозичення російською мовою безлічі слів із тюркської групи мов. Але ж мислячій людині відомо: слово може прижитися в чужій мові тільки в тому випадку, якщо є його носії впродовж тривалого історичного періоду. При цьому слова з ворожого лексикону простий народ у побут аж так щедро не бере. Отже, ці слова жили в гущі народу. Вони живуть і донині, нагадуючи про минуле, хоче того чи ні московський істеблішмент.

І той самий К. Валишевський, який жив і працював на 100 років раніше від Аполлона Кузьміна, писав — як цвяхи забивав:

"Із етнографічного погляду дев'ять десятих країни (Московії. — *В. Б.*) мали тільки те російське населення, яке залишила тут хвиля недавнього колонізаційного руху. Не було необхідності у той час "скребти" росіянина, аби знайти татарина і особливо фіна. Основою населення (Московії. — *В. Б.*) скрізь було фінське плем'я" [4, с. 16].

Слід відзначити ще одну очевидну істину: доріг, що з'єднували у XII столітті суздальську землю Моксель із землями Києва, практично не існувало. Усі землі між ними були вкриті дрімучими лісами й непрохідними болотами. Не було потреби наддніпрянським слов'янам втікати "за

тридев'ять земель", щоб заховатися від печенігів, половців або монголо-татар, — навколо простиралися свої рідні ліси. І кочівники пересувалися по відкритій місцевості, забезпечуючи коней пашею. Ще М. М. Карамзін писав: "Татари не полюбляли воювати в зимовий час, без паші..." Рухалися вони зазвичай із півдня або сходу.

Лише вигнані з наділів князі та їхні дружини прямували на північний схід, прихоплюючи собі нові володіння, разом із фінськими племенами, що жили на тих землях. А з князьками йшли отці-місіонери, допомагаючи "зросійщувати" землю.

Така правда. Про неї писав В. О. Ключевський:

"...Великоруське плем'я ... було наслідком нових різноманітних впливів ... причому у краї, що лежав поза старою корінною Руссю і в XII ст. був більше інородницьким, ніж руським краєм... Фінські племена розташовувалися серед лісів і боліт центральної й північної Росії ще в той час, коли тут не було помітно жодних слідів присутності слов'ян" [5, с. 41].

Ще раніше цю думку висловив М. М. Карамзін:

"... Жили тоді ... *Меря* навколо Ростова й на озері Клещині, або Переславському; *Мурома* на Оці, де ця ріка впадає у Волгу; ... *Чудь* в Естонії й на Схід до Ладозького озера; *Нарова* там, де Нарва; ... *Весь* на Білоозері; *Перм* у названій так губернії; ... *Печора* на річці Печорі. Деякі із цих народів уже зникли в новітні часи або змішалися з Росіянами..." [1, том 1, с. 45].

І підсумував у своїй книзі професор В. О. Ключевський на с. 44:

"... Наша великоросійська фізіономія не зовсім точно відтворює спільнослов'янські риси.., (що) з великою ймовірністю ставлять на карб фінського впливу".

Аналізуючи, навіть ці державні мужі — М. М. Карамзін і В. О. Ключевський — змушені були зронити безцінні слова правди, бо оминути її не могли. Їхнім завданням

було саме так подати історичну правду, щоб наступні покоління повірили в правдивість їхніх висновків.

Ми мусимо усвідомити: перекручування фактів і подій, їхнє замовчування або звеличування, "змішування" народів і подальше їх зросійщення провадилося на "великоруській" землі споконвіку, було усвідомленою політикою.

Скільки мільйонів українців, білорусів, євреїв, молдаван, татар, чувашів, мордвинів, латишів, казахів, вірменів та інших стали за останні сотні років "великоросами" — знає тільки Бог. Ворушити це питання не варто. Нехай кожен живе тим, ким побажав сам чи його предки. Але ми говоримо про історію великоросів, їхні витоки, про те, "де взялася і звідки походить великоросійська земля", її народ. І в цьому питанні, до якого так довго не допускалася еліта народів неросійської національності, настав час разом "відокремити зерно від полови", розвіяти міфи й брехню Російської імперії, які насаджувалися сотні років.

2

Отже, простежимо умови появи власне російського народу, спираючись на російські джерела, довідники, документальну літературу, видану для читання звичайної людини. Не заглядатимемо в суворо секретні архіви, які, мов зіницю ока, береже російський істеблішмент понад триста років.

Створюючи Російську імперію, еліта чітко розуміла, що без великого минулого не можна утворити великої нації. Треба було прикрасити минуле, можливо, навіть підтасувати й привласнити чуже. Тож династія Романових із привілейованою елітою, зацікавленою в цих діяннях, ретельно взялася за справу. Щоб привласнити історію Київської землі, — а це було першочерговим завданням, — великоросам знадобилося придушити український народ, загнати його в рабство-кріпосництво, позбавити власного імені. Так з'явилася версія про "великоросів" і "малоросів".

Українців, які проявилися як нація в XI—XII століттях, а можливо, й раніше, оголосили "малоросами" й узялися втовкмачувати цю версію всьому світові. За найменший відступ від офіціозу людей страчували, знищували, "позбавляли живота", засилали. Згадаймо: навіть у XX столітті прем'єр-міністр Росії Петро Столипін вважав боротьбу з українським народним рухом найголовнішим завданням держави Російської.

Українську інтелігенцію зманювали на службу до "великоросів" — я назву лише геніального Миколу Васильовича Гоголя; або висилали для знищення, як не менш геніального Тараса Григоровича Шевченка. І так тривало впродовж 300 років поневолення.

Радянський період був не менш жорстоким. За той час Україна втратила понад 25 мільйонів своїх синів і дочок, які загинули у війнах за інтереси Росії, у ГУЛАГах, під час колективізації, просто — на висилках і в катівнях.

Так "старший брат" змушував жити "молодшого брата" — у жорстоких "обіймах любові". Хто ж він в історичному аспекті, той "старший брат"?

Щоб відповісти, дослідімо праці офіційних російських істориків і встановімо джерела справжньої історії великоросів, як вони самі себе прозвали. Звернімося до російських класиків М. М. Карамзіна, С. М. Соловйова і В. О. Ключевського; два останні — професори Московського університету, які завідували кафедрою російської історії. Саме ця трійця з 1803 до 1910 року створила остаточну міфологію "великоросійської держави", написавши:

М. М. Карамзін — "Історію держави Російської" (1803—1826 роки);

С. М. Соловйов — "Історію Росії з найдавніших часів" (1851—1879 роки);

В. О. Ключевський — "Курс російської історії" (1904—1910 роки).

Ось що писав В. О. Ключевський у своїй "Історії":

"Із половини XV до другого десятиліття XVII століття головна маса російського населення з області верхньої Волги

(ось де жили "великороси" у XVI столітті! — *В. Б.*) розтікається на південь і схід по донському й середньоволзькому чорнозему, формуючи особливу гілку народу — Великоросію, яка разом із населенням розширюється за межі верхнього Поволжя..." [6, с. 15].

Зверніть увагу, як чемно пише історик: народ розтікається по території й утворює "Великоросію". Ось так виникає один із перших страшних міфів імперії. Народ не "розтікався", він у найжорстокішому розбої приєднував до себе землі, підкорював народи, які жили на них; знищував ці народи, виганяв їх із рідної землі, нав'язував їм свою віру і релігію, зросійщував їх. Ми ще не раз повернемося до праць російських професорів і переконаємося, що це відбувалося саме так. У цій цитаті історик чітко зафіксував час появи великоросів як таких. Ось цей історичний проміжок: кінець XV — перша половина XVII століття. Саме тоді з'явився народ великоросів, зароджується його історія.

Але повернімося до "Курсу російської історії". Поцікавмося, хто ж ті люди, що "розтеклися з верхньої Волги", як і коли вони там з'явилися.

Автор пише:

"В області Оки й верхньої Волги в XI—XII століттях жили три фінські племена: *мурома* (з його імені місто Муром. — *В. Б.*), *меря* і *весь*. Початковий київський літопис доволі точно позначає місця проживання цих племен: він знає *мурому* на нижній Оці, *мерю* поблизу озер Переяславського і Ростовського, *весь* в області Білоозера. Нині в центральній Великоросії немає вже живих залишків цих племен, але вони лишили по собі пам'ять у її географічній номенклатурі. На великому просторі від Оки до Білого моря ми зустрічаємо тисячі неруських назв міст, сіл, рік і урочищ. Прислухаючись до цих назв, легко помітити, ... що колись на всьому цьому просторі звучала одна мова, якій належали ці назви, і вона споріднена з тими наріччями, якими спілкується тубільне

населення нинішньої Фінляндії і фінських інородців середнього Поволжя, мордва, черемиси" [5, с. 41—42].

Прочитавши ті слова, поставимо просте запитання: хто ж заснував і побудував ці тисячі фінських міст і сіл від Оки до Білого моря? Сподіваюся, жоден розсудливий великорос не заперечуватиме, що засновниками й жителями тих міст до XV—XVII століть були фінські племена, а зовсім не слов'яни.

Професор С. М. Соловйов, коли йому доводилося засуджувати спротив фінських племен князеві, мимоволі, як М. М. Карамзін і В. О. Ключевський, виказував у своїх книгах слова істини. Подібними словами, як цвяхами, він забивав труну облудної ідеї про слов'янське походження населення суздальської, а згодом московської землі.

Послухайте ці одкровення:

"Лише коли по смерті Боголюбського ростовці висловили свої вимоги, почалася відкрита боротьба між ними і братами Андрія, яка закінчилася поразкою ростовців. Не дивно, що боротьба була нетривала; звернувши увагу на розташування Ростова, важко припустити, щоб це місто було сильне, мало численне народонаселення внаслідок великої торговельної діяльності; важко припустити, щоб це місто, заховане своїми засновниками, *фінською мерею* від живого шляху, від Волги, до сумного мертвотного озера, щоб це місто (Ростов Великий. — *В. Б.*) процвітало, як Новгород, Смоленськ, Полоцьк" [7, с. 224].

Ось вона — ключова істина!

Ростовсько-суздальська земля до приходу Рюриковичів зі своїми ватагами давно була заселена фінськими племенами. І сторонній князь тут, точнісінько як і серед слов'янських племен у Русі, кочував від одного селища до іншого, де приймуть.

Але С. М. Соловйов не обмежився цими словами істини. Він подав інші доволі прикметні описи суздальської землі. Усі "великоросійські історики" — ті, які писали за династії Романових, і радянські, з "піною на губах" насаджували

думку, що з утворенням ростовсько-суздальських князівств старі київські князівства і сам Київ одразу ж захиріли, а центр розвитку перемістився у Володимир, Ростов, Суздаль та ін. Мовляв, відбулося закономірне спадкоємне переміщення. Але це твердження — брехня Російської імперії!

Із появою Ростовсько-Суздальського князівства, а пізніше Московського, ця забута Богом земля ще цілих п'ять сотень літ була найбільшою глибинкою Європи, диким краєм, який не мав ані найменшої можливості змагатися навіть із тодішнім розореним Києвом. І це не мої особисті твердження. Послухаймо ще раз завідувача кафедри російської історії Московського університету професора С. М. Соловйова:

"Занепало стародавнє вічове місто (мова про Ростов кінця XII століття. — *В. Б.*), і на півночі встановилося одноманіття: всі міста нові, незначні; Ростов занедбаний, Володимир не встиг іще піднятись як столиця великокнязівська, коли був розорений татарами і також занедбаний; великі князі живуть у своїх опричинах, у своїх спадкоємних містах... Міста є тут (на півночі, у країні Моксель. — *В. Б.*) переважно великими обгородженими селами..." [7, с. 224—225].

Саме такими були міста-села ростовсько-суздальської землі, цієї майбутньої Московії, а пізніше Великоросії, у другій половині XIII століття. І заселені ті землі були фінськими племенами *мурома*, *весь*, *меря*, *мещера*, *мокша*, *печора*, *мордва*, *марі* та інші. Як бачимо, були це зовсім не русичі (слов'яни), а стародавня Фінська Вітчизна, яка спорудила на своїй споконвічній землі села-міста: Ростов, Суздаль, Муром та інші.

Дуже цікаве друге питання: хто ж заснував Москву і жив у Московії в XIII столітті?

Сподіваюся, читачі пам'ятають: Москва, згідно з великоросійською міфологією, як місцевість уперше згадується 1147 року. Великоросів ще немає й близько, навколо

на тисячі кілометрів живуть *мокша, мурома, меря* і *весь*, а нас привчили до думки — Москву заснував руський князь Юрій Довгорукий, і жили в ній великороси. Така брехня "Історії держави Російської".

В. О. Ключевський продовжує цю думку:

"Так на цьому просторі і в східній смузі Європейської Росії зустрічаємо безліч рік, назви яких закінчуються на *ва*: Протва, Москва, Силва, Косва тощо. Лише в Ками можна налічити до 20 приток, назви яких мають таке закінчення. *Va* фінською означає вода. Назва самої Оки фінського походження: це — зросійщена форма фінського *joki*, що означає ріка взагалі. Навіть племінні назви *мері* й *весі* не зникли безвісти в центральній Великоросії: тут зустрічається чимало сіл і річок, які мають їхні назви. Повітове місто Тверської губернії Весьегонськ отримало свою назву від *весі* Єгонської, що жила тут... Визначаючи за цими слідами у географічній номенклатурі межі розселення *мері* й *весі*, виявимо, що ці племена жили колись від злиття Сухони та Юга, від Онезького озера й ріки Ояті до середньої Оки, захоплюючи північні частини губерній Калузької, Тульської і Рязанської. Отже, руські переселенці, які приходили в Ростовський край, зустрічалися з фінськими тубільцями в самому центрі нинішньої Великоросії" [5, с. 42].

Не дорікатимемо професорові, який "узяв зі стелі" "російських переселенців", котрі "зустрічалися з фінськими тубільцями". Далі наведемо витяги з В. О. Ключевського, де він сам себе спростовує. Зараз — про великоросів. Ось які безперечні істини встановив професор:

а) весь великий край від Тули й Рязані на північ і схід у IX—XIII століттях належав фінським племенам: *мурома, меря, весь, мокша, мещера* та інші;

б) плем'я великоросів, або російський народ, як він сьогодні зветься, з'явилося близько XV—XVII століть серед *муроми, мері, весі, мокші, мещери*, звідки, згідно з автором, почало "розтікатися".

З історії, яку ніхто не збирається заперечувати, ми знаємо: в X—XIII століттях існувало Велике князівство

Київське зі своїми удільними князівствами. І жили у Великому Київському князівстві зовсім не великороси і навіть не "простий російський народ", не "малороси", а слов'янські племена, і мали вони свої красиві назви: *поляни, деревляни, сіверяни, дреговичі, дуліби, тиверці* та інші.

Підтверджуючи цю думку, звернімося до В. О. Ключевського:

"Різноплемінне населення, що займало всю цю територію, увійшло до складу великого князівства Київського, або Російської держави. Але ця Російська держава ще не була державою російського народу, бо ще не існувало самого цього (російського. — *В. Б.*) народу: до половини XI ст. були готові лише етнографічні елементи, з яких потім тривалим і важким процесом виробиться російська народність. Усі ці різноплемінні елементи поки що були з'єднані суто механічно; зв'язок моральний, християнство поширювалося повільно і не встигло ще захопити навіть усіх слов'янських племен Російської землі: так, в'ятичі не були християнами ще на початку XII ст. Головним механічним зв'язком частин населення Російської землі була князівська адміністрація з її посадниками, данинами й митами. На чолі цієї адміністрації стояв великий князь київський" [6, с. 56].

Яка маніпуляція словами: нема "держави Російської", нема "народу російського", але автор без докорів сумління пише: "князівство Київське або Російська держава". Так у державну історію впроваджувалася велика брехня .

Ми цитуватимемо С. М. Соловйова, читатимемо М. М. Карамзіна, і скрізь — вимисел, брехня! Історія писалася з розрахунку на людину малограмотну.

Ось іще виписка з В. О. Ключевського:

"Тоді *дуліби* панували над усіма східними слов'янами і покривали їх своїм ім'ям, як *згодом усі східні слов'яни стали зватися Руссю* за іменем головної області в Російській землі, бо Руссю спочатку називалася лише Київська область" [6, с. 33].

Як вам подобається: "лише Київська область" — Русь! Зверніть увагу: навіть визнавши сам факт, професор (свідомо!) перекручує істину — змішує старовину із сучасністю, аби заховати кінці.

Не було в стародавні часи "Київської області"! Була стародавня земля навколо граду Києва, і проживало на тій землі стародавне плем'я — *поляни*. Поляни й були *руссю*.

Сам В. О. Ключевський і підтверджує нашу думку:

"Стосовно звістки про прохід угорців повз Київ 898 року він (Нестор. — *В. Б.*) згадує про діяльність Кирила й Мефодія і про її значення для слов'янства. Була одна мова слов'янська — слов'яни дунайські, підкорені угорцями, морава, чехи, ляхи й поляни — Русь" [6, с. 23—24].

Оце так професор-великорос!

Міфи російської історії безмірні, брехня разюча!

Зверніть увагу: здавалося б, усе правильно говорить професор В. О. Ключевський, але звідкись беруться карколомні паралелі: існує на землях Придніпров'я Велике Київське князівство, і тут таки — "або Російська держава"; але ж, даруйте, далі в тій же цитаті професор пише: "... Проте ця Російська держава ще не була державою російського народу, бо ще не існувало самого цього (російського. — *В. Б.*) народу".

Не існувало в XII столітті великоросійського народу, не було російської держави! Ми лише знаємо, що в ті часи існувало тільки Велике Київське князівство з васальними удільними князівствами.

Не будемо аналізувати в цьому розділі внутрішні чвари між великим князем і його удільними родичами, не будемо розглядати питання про те, який удільний князь перевершував сусіда і чи дослухався він до київського князя. Це не надто важливо — князі були зайдами. Залишмо ці дослідження для наступних розділів, бо вони підтвердять незаконність домагань Московії на володіння стародавнього Києва, на сам Київ. Правильно відзначає професор: зв'язок між землями і племенами Київського князівства був суто механічним і насаджувався зверху князем.

Отже, використовуючи російські джерела, ми спростовуємо два від самого початку брехливі міфи імперії:

1. У IX—XII століттях не існувало Російської держави (навіть князівства!). Між уділами, що входили у велике Київське князівство, не було єдності, і вони поєднувалися суто механічно — за допомогою влади великого князя.

2. У IX—XII століттях не існувало російського народу (великоросів!). *Слов'янські племена (поляни, деревляни, сіверяни, дуліби, тиверці та ін.)*, на базі яких в історичному розвитку утворився *український народ*, і *фінські племена (мурома, меря, весь, мещера, мокша, перм, нарова та ін.)*, які стали згодом основою *великоросів*, не мали в історії нічого спільного, господарськи не стикалися до XVI століття. Ці істини встановлені російськими істориками.

Однак не покладатимемося на самих тільки російських професорів. У світовій історії були люди, які залишили свої свідчення про ті далекі часи. У нашому випадку ними виявилися посол Папи Римського до Імперії Чингісидів Іоанн де Плано Карпіні, який написав "Історію Монгалів", і посол короля Франції Людовика IX до хана Золотої Орди Сартака Вільгельм де Рубрук, перу якого належить "Подорож у Східні Країни". Перший відвідав двір хана Батия і столицю Імперії Каракорум у 1246 році й повернувся у Європу в 1247 році через Київ. Другий відвідав країну хана Сартака, країну хана Батия і столицю Імперії Каракорум у 1253—1254 роках і повернувся в "землю обітовану" 1255 року.

Вільгельм де Рубрук доволі точно ще в ті роки зафіксував землі "Русії", її кордони і звичаї народу. Ось його спостереження:

"На північ від цієї області (за Перекопом. — *В. Б.*) лежить Русія, що має всюди ліси; вона тягнеться від Польщі й Угорщини до Танаїда (Дону. — *В. Б.*)" [8, с. 85].

Іншої землі до "Русії" посланець короля Людовика IX не "приєднував", навіть мови про таке не вів. Про цю істину Вільгельм де Рубрук дізнався на місці з особистих розмов у ставках Сартака й Батия. Сумніватися в обізнаності Рубрука немає найменших підстав.

Про землю і народ майбутньої Московії Рубрук також мав у ті часи цілком певну думку. Послухаймо:

"Про країну Сартаха і про її народи.

Ця країна за Танаїдом (Доном. — *В. Б.*) дуже гарна і має ріки й ліси. На півночі (від ставки Сартака, де перебував Вільгельм де Рубрук у серпні 1253 року, це орієнтовно північний схід сучасної Воронезької області. — *В. Б.*) є величезні ліси, в яких живуть два роди людей, а саме: Моксель, які не мають ніякого закону, справжні язичники. Міст у них нема, а живуть вони в маленьких хатинах у лісах. Їхній государ (князь із династії Рюриковичів. — *В. Б.*) і більша частина люду були вбиті в Германії (похід Батия в Європу в 1240—1242 роках. — *В. Б.*) ... Удосталь є в них свиней, меду й воску, дорогоцінних хутер і соколів. Позад них (на схід. — *В. Б.*) живуть інші, йменовані Мердас, яких Латини називають Мердиніс (мордва. — *В. Б.*), і вони — Сарацини (мусульмани. — *В. Б.*). За ними (на схід. — *В. Б.*) Етилія (Волга. — *В. Б.*)" [8, с. 88].

Читачі вже зрозуміли, як у 1253 році називали майбутній народ Московії.

Саме так — Моксель!

Сумніватися не доводиться: адже і М. М. Карамзін, і С. М. Соловйов, і В. О. Ключевський у своїх "Історіях" підтвердили факт входження в 1253 році "ростовсько-суздальських князівств" до складу володінь хана Сартака, сина Батия.

Вільгельм де Рубрук у 1253 році зафіксував такий розподіл земель між Батиєм і Сартаком: Сартак володів землями Золотої Орди від Дону до Волги і від Каспійського й Азовського морів до північних місць країни Моксель, куди дійшли коні татаро-монголів у 1238 році. Жили у "країні Сартаха" в ті роки, крім татарських племен, лише "два роди людей": Моксель (які їли свинину) і Мердиніс (мусульмани).

Значно пізніше, завдяки зусиллям великоросійських "писарів історії", з'явилася назва — "ростовсько-суздаль-

ська земля". Великороси завжди бажали, щоб їхня історія базувалася на винятках із правил, на бажаннях правлячої еліти Московії.

Навіть у Великій Радянській Енциклопедії (далі — ВРЕ), очистивши факти від тенденційного словесного непотрібу, можна знайти підтвердження словам Вільгельма де Рубрука про *країну і народ Моксель*:

— "*Мордва*... ділиться на 2 основні групи: *Мордву-ерзю* і *Мордву-мокшу*. Кожна група зберігає свою самоназву (*ерзя* й *мокша*) ... Ерзянська і мокшанська мови становлять особливу групу *фіно-угорських мов* ... Уперше Мордва під назвою Морденс згадується в готського історика Йордана (6 століття). Дані мови й матеріальної культури вказують на автохтонність Мордви в межиріччі Оки і середньої Волги..." [9, том 16, с. 565];

— "*Мокша*, етнографічна група *мордви*" [9, том 16, с. 423];

— "*Мещера*, древнє плем'я... Говорило *мовою фіно-угорської групи*. За археологічними даними, з Мещерою пов'язані могильники і городища 2—12 ст., розташовані по середньому плину Оки... Значна частина Мещери до 16 ст. обрусіла..." [9, том 16, с. 205];

— "*Меря*, плем'я, предки якого в ... 1 тисячолітті нової ери жили в районі Володимирсько-Суздальського межиріччя. Уперше Меря *(merens)* згадуються в 6 ст. готським істориком Йорданом... Мова Мері належала *до фіно-угорської групи*..." [9, том 16, с. 101];

— "*Мурома*, плем'я, споріднене з мордвою, що жило на берегах Оки... Мова Муроми належить *до фіно-угорської групи*... У 10—11 століттях Мурома платила данину Русі (вимисел. — *В. Б.*), у 12 ст. повністю обрусіла" [9, том 17, с. 127].

Навіть більшовицькі російські джерела підтвердили проживання цих племен у межиріччі Оки і Волги. Всі племена *говорили мовами з фіно-угорської групи*, тобто були племенами одного кореня, одного походження. І, природно, за старих часів мали одну узагальнену назву

народу, якою й було слово *Моксель*, на відміну від спорідненої мусульманської групи — *Мерди́ніс*.

Тепер погляньмо, якими поселеннями обмежувалося межиріччя Оки і Волги. По Оці, зі сходу на захід, розташовувалися Муром, Рязань, Коломна, Калуга, Козельськ; по Волзі — Городець, Кострома, Ярославль, Твер, Ржев. А за Костромою, Ярославлем і Твер'ю проживали племена *весі*. У Тверській землі (тепер — Калінінська область) досі збереглася згадка про Весь — місто Весьєгонськ.

Звернімося до тієї ж ВРЕ:

"*Весь, прибалтійсько-фінське плем'я* ... арабським географам 10—14 ст. *Весь* була відома як народ *вісу*, що жив на Північ від Болгарії Волзько-Камської... Поступово частина *Весі* обрусіла..." [9, том 4, с. 582].

Отже, вся "великоросійська земля" від Мурома, Рязані й Калуги до Біломор'я й Вологди в IX—XIII століттях була повністю заселена племенами, які розмовляли однією мовою.

На цьому "великому просторі від Оки до Білого моря ми (і нині!) зустрічаємо тисячі неросійських назв міст, рік і урочищ", що ще раз засвідчує проживання корінного фінського етносу на своїй споконвічній землі й понині.

Посланник французького короля до хана Сартака Вільгельм де Рубрук, як бачимо, дуже точно в 1253 році зафіксував народ, який проживав на тій землі, — Моксель. Тут, як мовиться, ні додати, ні відняти.

Тож розглянемо це питання докладніше, аналізуючи роботу Рубрука в інших напрямах. Такого дослідження ніколи не проводили російські історики.

3

Настало XIII століття, яке назвали "жорстоким віком". Велике Київське князівство розпалося на десятки дрібних удільних, які жили осібно. Ніщо не зв'язувало воєдино ці

князівства. Тим паче не існувало єдності із "Залешанською" землею.

У середині XIII століття на землі наших предків з'явилися численні монголо-татарські прибульці. Вони практично знищували князівства поодинці, що ще раз підтверджує суто механічний зв'язок між ними, цілковиту їхню відособленість і брак справжніх родинних зв'язків.

Ось як описує професор С. М. Соловйов у своїй "Історії...", виданій у царській Росії в 1851—1879 роках, князівські міжусобиці "майбутніх великоросів" землі Моксель: "Почали ставити полки: Володимир Смоленський поставив полки свої скраю, а поруч із ним став Мстислав і Всеволод із новгородцями й Володимир Псковський із псковитянами, а поруч із Володимиром став Костянтин із ростовцями. Ярослав же став зі своїми полками муромськими і з городчанами, і з бронниками навпроти Володимира і смольнян, а Юрій став навпроти Мстислава й новгородців із усією землею Суздальською, а менші брати його стали навпроти князя Костянтина... Князь Мстислав був радий тому, і новгородці, зійшовши з коней, скинувши чоботи й плаття, поскакали босоніж; за ними кинулися смольняни, так само пішки, за смольнянами відрядив князь Володимир Івора Михайловича з полком, а самі князі й усі воєводи поїхали за ними на конях. Коли полк Іворів вступив у нетрі, під Івором спіткнувся кінь; а піші ратники, не чекаючи Івора, вдарили на піхотинців Ярославових зі страшним лементом; ті побігли, новгородці і смольняни за ними, почали їх бити й підсікли стяг Ярославів; тут наздогнав їх Івор, з яким досіклись до іншого стяга Ярославового, а князі все ще не приїжджали... Тричі проїхав Мстислав крізь полки Юр'єві та Ярославові, сік людей, також і князь Володимир, і досіклись нарешті до обозу... Новгородці ж билися не з користі, але смольняни напали на обоз і оббирали мертвих, а до битви їм і діла не було. Великий промисел божий! На тім побоїщі впало лише 5 новгородців та один смольнянин, а то всі збережені були силою чесного хреста й правдою. Людей же

Юр'євих і Ярославових було побито безліч, узято ж у полон було лише 60 людей... Убитих усіх налічили 9233 людей. Крики живих, не до смерті вбитих, і плачі поранених були чутні в Юр'єві-граді й біля Юр'єва; чимало потонуло в річці під час втечі, інші поранені, що заблукали невідь-куди, померли..." [7, с. 145,146].

Багато можна написати сторінок про князівські міжусобиці. Не було єдиної Батьківщини, не було єднання племен. Князь за гроші збирав дружину і йшов на іншого князя. Прошу лише звернути увагу — розгромлені були князі так званих молодих князівств суздальської землі та околиць. Головною причиною їхньої поразки стала неготовність фінських племен, підкорених Рюриковичами, стати на захист стороннього князя. А очолювали суздальські війська брати Юрій і Ярослав, які за 22 роки так само ганебно зустріли татаро-монголів Батия. Ясна річ, згуртована Орда розгромила поодинці всіх і всім повеліла платити данину грішми, товарами, людьми.

А тепер знову повернімося до історії великоросів, тобто до історії землі Моксель, тепер уже в XIII столітті, в умовах, коли всі князівства увійшли до складу Орди.

Полову відсіяно: немає до XIII століття ні російського народу, ні російської держави, а що являли собою суздальські князівства і княжичі — досить одного опису, хоча професор С. М. Соловйов викладає подібні факти на сотнях сторінок. Більш гидотного опису інтриг суздальських Рюриковичів знайти важко, але канва історичних подій викладена доволі містко.

Однак, перш ніж вивчати "ординський період" Московії, треба з'ясувати, як же зустрілися фінські племена з прибульцями із київських князівств, хто з'явився на фінських землях, чи справді це було переміщення слов'ян і чи багато їх було за 400—500 років.

Як зазначає професор В. О. Ключевський, "колись фінські племена були поширені значно південніше від лінії рік Москви й Оки, — там, де не знаходили їхніх слідів

згодом". Певно, "згодом" хтось дуже старанно знищував "сліди" та інші нагадування про фінські племена. Однак сам факт їхньої присутності в XIII столітті на землях від Оки, Мокші й Москви до Білого моря встановлений незаперечно.

Міграція окремих представників слов'янських племен у землі майбутньої Московії в складі дружин, природно, могла відбуватися. Але то були рідкісні випадки. Не могли землеробські племена слов'ян покинути власні доглянуті землі й піти в болотисті, тайгові, заселені чужими їм племенами, місця. Не було в цьому історичної потреби.

Природно, фінські племена приймали в своє середовище будь-яких прибульців, розчиняючи їх у своїй масі. Особливо відзначилися ченці: чернець ішов у лісові нетрі заради порятунку духовної самосвідомості, але в глухомані лісу зустрічав язичника, яким ще зовсім недавно був сам. Осідаючи на чужій фінській землі, священики й ченці створювали свої нехитрі осередки, оточували себе представниками місцевих племен, поширюючи серед них християнство.

Цю думку підтверджує професор В. О. Ключевський:

"Російські переселенці не вторгалися в край фінів великими масами, а, так би мовити, просочувалися тонкими струменями, займаючи ... проміжки, які лишалися між розкиданими серед боліт і лісів фінськими селищами" [6, с. 95].

Таким чином, серед фінського етносу, в його обителі, з'являлися поодинокі поселенці. Цей метод заселення свідчить про той безперечний факт, що прибульців було дуже мало і були вони переважно ченцями. Вони не могли дозволити собі вступити в боротьбу з фінськими племенами , оскільки їх би просто знищили.

Професор зазначає:

"... у переказах Великоросії вціліли деякі неясні спогади про боротьбу, що зав'язувалася на місцях; але ці спогади свідчать про боротьбу не двох племен, а двох релігій. Зітк-

нення спричиняла не сама зустріч прибульців із тубільцями, а спроби поширити християнство серед останніх" [6, с. 95].

І далі В. О. Ключевський підтверджує свою й нашу думку: "Зберігся навіть переказ, записаний у XVII ст., про те, як частина язичницького, певно, *мерянського* населення Ростовської землі, тікаючи від "російського хрещення" (бачте, як "утяв" професор, уже в нього й хрещення не християнське, а російське. У такий спосіб "промивалися мізки" читачів. — *В. Б.*), переселилася в Болгарське царство на Волгу до родичів мері *черемисів*".

Сподіваюся, читачам зрозуміло: такі перекази можна було записати в XVII столітті, коли православ'я практично було насаджене серед фінських племен, але цього не могло бути в XIII столітті, коли чернець щойно ступив на фінські землі. У XII—XIII століттях чернець ішов навпомацки, боязко і поводився стримано.

Історія Російської імперії побудована на приниженні й презирстві щодо підкорених народів і племен. Автор-інтелігент обзиває народ *меря* тубільцями, такими собі дикунами, що тікають від хрещення, хоча й сам визнає — згодом вони стали "великоросами", прийнявши християнство.

А ось як професор В. О. Ключевський пояснює, чому порівняно легко вдалося прищепити християнство фінським язичницьким племенам:

"Для змішаного російсько-чудського населення християнство і язичництво — не протилежні, взаємозаперечні релігії, а частини однієї й тієї ж віри, які доповнюють одна одну, які стосуються різних укладів життя, двох світів, одна — світу вишнього, небесного, інша — пекла, "безодні" [5. с. 52].

Тільки завдяки тому, що релігія погодилася на "двовірування", вдалося за три-чотири сторіччя прищепити фінським племенам православ'я і на цих засадах "створити народ великоросів". Хоча, як бачимо, на споконвічній

землі залишився звичайний фінський етнос. Але такий нонсенс історії. Побажали московські правителі й церковні владики стати великоросами і слов'янами.

Погляньмо, як відбувалося змішання прибульців із фінським етносом:

"Питання взаємодії русі й чуді, про те, як обидва племені, зустрівшись, вплинули одне на одного, що одне плем'я запозичило в іншого і що передало іншому, належить до цікавих і важких питань нашої історії. (Питання не існує, як не існує злиття русі й чуді. Професор ще не раз сам себе спростує. — *В. Б.*) Але оскільки цей процес закінчився поглинанням одного із зустрічних племен іншим (князь Рюрикович тільки прибрав фінські племена до рук. — *В. Б.*), а саме поглинанням чуді руссю (не русь, а лише князь, дружина і ченці. — *В. Б.*), то для нас важливий один бік цієї взаємодії, тобто вплив фінів на сторонню русь. У цьому впливі й полягає етнографічний вузол питання про походження великоросійського племені, яке утворилося із суміші елементів слов'янського й фінського з переважанням першого (це лише бажання. — *В. Б.*). Цей вплив проникав у російське середовище двома шляхами:

1) сторонняя русь, оселяючись серед тубільної чуді, неминуче повинна була шляхом спілкування, сусідства дещо (як скромно! — *В. Б.*) запозичити з її побуту;

2) чудь, поступово русіючи (русіти — це прийняти християнство або вийти заміж за дружинника. — *В. Б.*), всією своєю масою, з усіма своїми антропологічними й етнографічними особливостями, зі своїм обличчям, мовою, звичаями і віруваннями входила до складу російської народності. Обома шляхами в російське середовище проникло чимало фізичних і моральних особливостей, успадкованих від фінів, які розчинилися в ньому.

Слід припустити деяку участь (як хитро подається думка. — *В. Б.*) фінського племені у формуванні антропологічного типу великороса. Наша великоросійська фізіономія не зовсім точно відтворює спільнослов'янські

риси ... а саме, вилицюватість великороса, перевага смаглявого кольору обличчя і волосся, а особливо типовий великоросійський ніс на широкій основі з великою ймовірністю ставлять на карб фінському впливу" [5, с. 44].

Звернімо увагу на хитрування професора. Викладаючи матеріал, він робить, на перший погляд, дрібні помарки. Але які! Вони фундаментально змінюють усю картину. Здавалося б, професор уже давно визнав: ще немає російської держави, немає російського народу, а проте наполегливо втокмачує читачеві в голову думку про те, що саме русь з'явилася серед фінських племен. Не ченці, не дружинники, не Рюриковичі, а саме — Русь! Адже якщо завзято не насаджувати слово "русь", тоді може закономірно виникнути запитання: на базі якого етносу з'явилися "великороси"?

Сподіваюся, що читачі розуміють усю неспроможність системи хитрощів, маніпуляцій і облуди. Та й професор, хоч скільки б маніпулював словами, повинен десь виказувати істину, інакше все матиме вигляд справжнього фарсу. Тому В. О. Ключевський робить висновок:

"У цьому впливі й полягає етнографічний вузол питання про походження великоросійського племені, що утворилося з суміші елементів слов'янського й фінського..."

Зверніть увагу, навіть не народ спершу вийшов, а лише "великоросійське плем'я". За словами професора, змішалися слов'яни і фіни на фінській землі, а з'явилися чомусь "великороси". Незбагненно з'явилися! Абсолютно не маючи історичного права на слово "русь".

Склалося так, що до XVI—XVII століть не існувало російської держави, не було великоросів як народу, а була тільки суздальська земля — земля Моксель, пізніше — Московське князівство, і населена та земля була людьми, яких до XVIII століття називали московитами. Ми цю непорушну істину не раз проілюструємо витягами зі спогадів іноземців, які побували в Московії у XVI—XVII століттях.

Ця думка важко сприймається російською людиною. Однак від істини нема куди подітися. За давніх шляхів сполучення, а точніше, за їх відсутності, за жорстоких умов виживання хлібороби-слов'яни не могли добровільно піти в невідоме болотисте безземелля. Це спричинило б їхню загибель. А ось мандрівні князі, підкоряючи зі своїми ватагами мирні фінські племена, паразитуючи на їхній праці, прижилися в країні Моксель, а за допомогою релігії та, як побачимо, татаро-монголів прибрали ці землі до своїх рук.

Згадаймо: саме так згодом Єрмак із поплічниками прибирали до рук Сибір і Зауралля. Та щоб не бути голослівним, процитуємо виписку з книги професора В. О. Ключевського:

"А на Білоозері жили люди нехрещені (племена весі. — *В. Б.*), і коли захотіли хреститися (зауважте, прийшов лише чернець, а не "русь", як нам намагалися втовкмачити. — *В. Б.*) і віру християнську спізнавати, вони поставили церкву, а не відають, в ім'я якого святого. І на ранок зібралися та пішли церкву святити й наректи іменем святого, і прийшли до церкви, а на річці під церквою човник, у човнику стільчик, а на стільчику ікона Василія Великого, а перед іконою проскура (як бачимо, уже в ті часи чернець знав свою справу. — *В. Б.*). І вони ікону взяли, а церкву нарекли іменем Василія Великого. І якийсь нечема взяв проскуру ту й хотів укусити її; та його від проскури тієї відкинуло, а проскура скам'яніла... І на Білоозері це перша церква Василія Великого від того часу, як віра постала" [6, с. 99].

Так одразу всі люди того фінського поселення стали християнами й великоросами. Слов'янством та руссю тут і не пахне!

Отже, ми знову підійшли до очевидної істини: великороси не є споконвічно слов'янським народом, ніколи ним не були і в тих умовах бути ним не могли. Навіть серед основної маси великоросів — слов'яни, вихідці з Подніпров'я, становили мізерно малу частку.

Послухаймо, хто пішов із Юрієм Довгоруким у "землю Залешанську":

"... у другій половині XII ст. таких князів було кілька десятків, якщо не ціла сотня (бач, як розплодилися! — *В. Б.*). Дружина, як і раніше, була змішаного племінного складу. У X—XI ст., як ми знаємо, в ній переважали ще сторонні варяги. У XII ст. (коли Юрій Довгорукий пішов у суздальську землю. — *В. Б.*) до її складу входять також інші сторонні елементи: поруч із тубільцями й нащадками обрусілих варягів бачимо в ній інородців східних і західних, які оточували Русь, торків, берендеїв, половців, хозар, навіть євреїв, угрів, ляхів, литву і чудь" [6, с. 73].

"Сам князь тривалий час був тут до певної міри кочівником. Дружина ж його могла або йти за ним, або покинути його. Князь міг відіслати від себе своїх сподвижників, і вони могли його залишити. Жодних зобов'язань стосовно цього не було" [4, с. 19].

Такі взаємини між князем і дружиною існували в X—XIII століттях. Та й пізніше! Сама ж дружина найчастіше скидалася на банду найманців. Куди вже поїнешся, — доводиться і з цим погодитись. Професор-великорос не став би зводити наклеп на своє плем'я.

Такий казус трапився і з Юрієм Довгоруким. Шостий син Мономаха не одержав у спадок "престолу", пішов із дружиною шукати нове місце й нових "підданих". Знайшовши престол за багато сотень кілометрів від Русі, осів серед племен *мері, весі, муроми, мещери, мокші* й *мордви*, в землі Моксель, як її назвав Вільгельм де Рубрук.

Отже, ми окреслили дуже важливі аксіоми становлення великоросів як народу, а саме:

а) у початковому періоді створення народності, а згодом — нації великоросів її основу становили фінські племена, що проживали на своїй споконвічній землі;

б) слов'янське начало при створенні нації великоросів становило мізерно малу частку, тобто практично було відсутнє.

Щоб пересвідчитися в цьому, навіть у XVII столітті "скресь русскаго" не було потреби. Поставлено під сумнів і відкинуто один із найголовніших міфів Російської імперії — міф про слов'янське походження Московського князівства.

4

Настав час розглянути питання участі Російської православної церкви в процесі колонізації фінських племен під прикриттям ідеї "збирання землі російської". Участь і роль Російської православної церкви в цьому поневоленні народів — вирішальна. Впродовж усіх минулих століть, як і нині, ця церква поводилася й поводиться не як обитель порятунку людського духу, а як жорстокий поневолювач, нарівні з владою.

Здавалося б, за церковними канонами, "царство Боже й царство кесареве мусять залишатися навіки розділеними". Однак у Московії ми цього ніколи не спостерігали. Ось що зазначав російський релігійний філософ Г. П. Федотов:

"Але, в процесі кревного зрощення всього суспільного й церковного укладу життя, церква була залучена до справи мирського облаштування... Заглядаючи ще далі в минуле, в удільні часи, ми зустрічаємо митрополитів-політиків, які вказують дрібним московським вотчинникам державний шлях збирання й розбудови.., зустрічаємо навіть фактичних правителів князівства Московського, яким був св. Алексій" [10, с. 3, 4].

Траплялися митрополити московські, які чинили і не такі дивовижі. Так, митрополит Кирило жив при дворі самого хана й керував єпархіями з Сараю...

Що ж являла собою російська церква до XVI століття? Навіть на початку XVI століття Московське князівство мало всього десять єпархій: Московську, Новгородську, Ростовську (в Ростові Великому, не плутати з Ростовом-на-Дону), Вологодську, Суздальську, Рязанську, Смоленську, Коломенську, Зарайську, Пермську. Ото й усе!

Головним багатством єпархій були монастирі зі своїми великими володіннями як землі, так і селян, тобто — християн.

К. Валишевський пише:

"Монастирі зі свого боку зробили власний внесок у справу колонізації, якій нова Русь (фінські племена. — *В. Б.*) також до певної міри була зобов'язана своїм виникненням. Рух монастирської колонізації відбувався головним чином у протилежному напрямку, як чинили те звичайні колоністи, яких спонукали виключно практичні міркування. Якщо звичайні колоністи йшли в багаті південні землі, то ченці, натхнені вищими ідеалами, вирушали на північний схід, у пустельні місця і непрохідні ліси. Без них сюди довго б іще не проникли й підприємливі миряни. Там вони стикалися з фінським населенням, яке ще поклонялося ідолам, і виконували двояке завдання: розробляли незаймані землі й просвіщали душі язичників. Вони все просувалися і просувалися вперед" [4, с. 42].

І продовжує:

"На сході, з боку татарського кордону, релігійна проповідь також випередила завоювання. Монастирські заклади, що виникли тут задовго до взяття Казані, ще в чотирнадцятому столітті перейшли за р. Суру, а потім проникали й далі, допомагаючи, а іноді й захищаючи прогрес національного руху. Маючи у своєму розпорядженні більші засоби, часто добре укріплені, монастирі були підтримкою для армії під час військової кампанії. Монастир Святого Кирила зі своїми валами, оснащений артилерією і 38 масивними вежами, у стратегічному сенсі переважав Новгород" [4, с. 42—43].

Ось такі, дорогі читачі, монастирі!

Сподіваюся, ви розумієте, що саме монастирі й релігія були тим тараном, який знищував самобутні племена й уже сформовані народи, "виплавляючи" з них націю великоросів. Робилося це не лише хрестом, а частіше мечем і кров'ю.

Ось як пише про це К. Валишевський:

"Із 1420 по 1500 роки в країні (Московії. — *В. Б.*) виникло 150 нових монастирів, і з 1500 по 1588 р. ще 65. Хоча англійський мандрівник Флетчер і перебільшив, називаючи Росію (Московію. — *В. Б.*) шістнадцятого століття "країною монастирів", але безсумнівно, що цього роду заклади зазнали в цю епоху порівняно великого розмаху" [4, с. 44].

У справі підкорення і зросійщення фінських народів церква і релігія йшли попереду і, в рідкісних випадках, разом із владою. Звівши монастир, спочатку — примітивний зруб, ченці втягували у свою віру спершу легко піддатливих людей, а далі обіцянками, подачками й погрозами залучали більш стійких. Згодом довкола монастиря створювалися поселення. Необхідно врахувати, що монастирі одночасно були й захисниками фінського і татарського люду, який прийняв релігію. При цьому релігійне вчення і постулати могли пояснити віруючим людям практично все. Серед первозданної дикої й непривітної природи північного сходу Європи віруюча людина отримувала захист згори і навіть будь-яке своє нещастя могла пояснити волею Всевишнього. У ті часи, коли людина повністю залежала від природи, первісні постулати релігії озброювали й захищали її, підносили над невідомим, давали їй первісне джерело знань. Цим і пояснюється історично швидкий темп підкорення фінських народів. За якихось 500 років майже все населення північного сходу, від Рязані й Тули до Білого моря й Ками, прийняло християнство і становило основний кістяк, основну масу великоросійської нації.

Ось як описує професор В. О. Ключевський діяння митрополита Алексія та святого Стефана:

"Походячи з родовитого боярства, яке споконвіку звикло ділити з князями оборону й управління країною (як вам подобається ця фраза? — *В. Б.*), митрополит Алексій ішов бойовим політичним шляхом, був неодмінно головним радником трьох великих князів московських, керував

їхньою боярською думою, їздив в орду догоджати ханам (як назвати ці діяння? — *В. Б.*), відмолював їх від злих задумів проти Русі (тут слід розуміти — Московії. — *В. Б.*), воював із недругами Москви (тепер зрозуміло, що жодних інтересів інших князівств він не захищав! — *В. Б.*) усіма засобами свого сану, карав церковним відлученням російських князів за непослух московському государеві (зверніть увагу: московської держави ще нема, є тільки князівство, а государ — є! Бо ж чого б то інші князі повинні підкорятися московському! Це один із методів фальшування історії, коли закидають назви на 200—300 років назад, видаючи бажане за дійсне. — *В. Б.*), підтримував його першість, із неослабною енергією відстоюючи роль Москви як єдиного церковного центру всієї політично роздробленої Російської землі" (йдеться про Московію! — *В. Б.*) [5, с. 68].

Ось як хоробро! Замість церковного діяча, що займається душами віруючих, — політичний сатрап, здатний знищити будь-якого князя, Володимирського чи Тверського, який не піддається князеві Московському. Слід пам'ятати, що ті священики, які мали сміливість поводитися благочестиво і чесно, мали серйозні неприємності. Ми ще побачимо, як московські князі міняли митрополитів, мов рукавички. Але це буде пізніше.

Продовжимо читати професора:

"Уродженець м. Устюга, у краї якого новгородська й ростовська колонізація (раніше-бо великороси не боялися визнавати, що вони колонізатори підкорених земель. — *В. Б.*), зливаючись і втягуючи у свій потік тубільну чудь, створювала з неї нову Русь, св. Стефан пішов із християнською проповіддю в Пермську землю продовжувати цю справу обрусіння (невже хтось іще сумнівається, адже написано навіть без лапок! — *В. Б.*) і просвіти заволзьких інородців. Так церковна ієрархія благословила своїм почином двоєдину народну мету, досягнення якої слугувало підставою самостійного політичного існування

нашого народу: це — зосередження династійно роздробленої державної влади в московському княжому домі (ось, зверніть увагу: у московському княжому домі сидів князь, а зовсім не "государ всєя Русі". Але авторові-професору нічого не було варто закинути в текст будь-яке слівце, таке ми бачимо на кожному кроці. — *В. Б.*) і прилучення східноєвропейських та азіатських інородців до російської церкви і народності за допомогою християнської проповіді" [5, с. 68].

Тут посилання на народ зовсім недоречні. Народ Московського князівства, як і інших, жив відособленим життям. І князі в ті часи були чужорідним тілом у громаді. Народ вільно міг вигнати князя й запросити іншого. Значно пізніше, коли церква ввела під руку князя безліч інородців, а татари зробили перепис населення, люди стали цілковито залежні від влади, беззаперечно йшли за нею.

У фінського й татарського народів не могло бути "народної мети" — "возз'єднання слов'янських народів". Цю мету, хоч як маніпулюй, виношували тільки московські владики, боярська еліта, під її натиском — московські князі, а пізніше — царі, зацікавлені у збільшенні пастви, володінь та "гарматного м'яса". І з'явилася ця мета значно пізніше, коли почалися зіткнення з Європою.

Подамо ще одну цитату, яка підсумовує нашу думку про дії Російської церкви в період "збирання" великоросійського народу. Ось що пише професор В. О. Ключевський:

"До половини XIV ст. маса російського населення, затиснута ворогами в межиріччя Оки і верхньої Волги, тіснилася тут на поодиноких розчищених серед лісу та боліт смугах зручної землі (зверніть увагу: обробленої землі дуже мало, отже, і людей мало — харчуватися нема з чого. — *В. Б.*). Татари і Литва замикали вихід із цього трикутника на захід, південь і південний схід (але ж уже в ті часи українці входили у Велике Литовське князівство, як окремий народ, про що збереглися дані в європейській історії. — *В. Б.*). Залишався відкритим шлях на північ і північний схід за Волгу; але там

був глухий непрохідний край, подекуди зайнятий дикунами-фінами; російському селянинові з родиною і бідними пожитками страшно було пуститися в ці бездоріжні нетрі (хто повірить, що туди пішов селянин? — *В. Б.*). "Багато було тоді нехрещених людей за Волгою", тобто мало хрещених, свідчить старий літопис одного заволзького монастиря про часи до Сергія. Монах-пустельник і пішов туди сміливим розвідником. Переважна більшість нових монастирів із половини XIV до кінця XV ст. виникла серед лісів костромського, ярославського й вологодського Заволжя (за В. О. Ключевським, у цей період виникло до 150 нових монастирів. — *В. Б.*): цей волзько-двінський вододіл став північною Фіваїдою православного Сходу. Стародавні пам'ятки історії російської церкви свідчать, скільки сили духу проявлено було російським чернецтвом у цьому мирному завоюванні фінського язичницького Заволжя для християнської церкви і російської народності (ось вони, великороси! — *В. Б.*). Численні лісові монастирі ставали тут опорними пунктами селянської колонізації: монастир слугував для переселенця-хлібороба і господарським керівником, і позичковою касою, і парафіяльною церквою, і, нарешті, притулком на старість. Навколо монастирів осідало бродяче населення (фінські й татарські племена. — *В. Б.*), як корінням дерев зчіплюється хисткий піщаний ґрунт. Заради порятунку душі чернець утікав від світу в заволзький ліс, а мирянин чіплявся за нього й за його допомогою заводив у цьому лісі новий російський світ. Так створювалася верхньоволзька Великоросія дружними зусиллями ченця й селянина (християнина. — *В. Б.*), вихованих духом, який вдихнув у російське (фінське — *В. Б.*) суспільство преподобний Сергій" [5, с. 74].

Як бачимо, професор Ключевський дуже вдало підсумував думку, як за допомогою монастирів і ченців з фінських племен утворилася нація великоросів.

Бажано лише відсіяти "професорську полову", ніби мимохідь розсипану. Спочатку він пише: "край, подекуди зайнятий дикунами фінськими", але незабаром сам себе

уточнює: "багато було тоді нехрещених людей за Волгою". Ми знаємо — вся земля цього великого краю була заселена фінськими племенами, звісно, їх було дуже багато, порівняно зі сторонніми людьми, які "тіснилися тут на поодиноких розчищених серед лісу й боліт смугах зручної землі".

Навіщо авторові потрібна була маніпуляція, відомо. Необхідно "розбавити" фінські племена слов'янськими, як пише професор, — "росіянами", хоча сам уже давно визнав, що російського народу ще й близько нема. Але якось треба пояснити появу "великоросів" із фінів і татар. Ото й старається автор: два факти правди, два — брехні. На цю брехню Російської імперії ми знову звертаємо увагу. Хочеться наголосити ось на якій думці, висловленій професором. Він пише: "Так створювалася верхньоволзька Великоросія дружними зусиллями ченця і селянина..."

Якщо згадати, що слово "селянин" у російській мові є перекрученим варіантом слова "християнин", нам стане зрозуміло, хто створив Великоросію. Чернець і християнин, він же хрещений ченцем — фін. Слід лише пам'ятати, що й за 300 років "основою населення великоросів скрізь було фінське плем'я".

Таким чином, В. О. Ключевський своїм повним виданням "Курсу російської історії" підсумував усю історичну науку Російської імперії. За ці праці Російська Академія наук у 1900 році обрала В. О. Ключевського дійсним членом. Він був винятково близький до царської родини. Саме йому довірив цар Олександр III викладати історію Західної Європи і Росії хворому царевичеві Георгію. Не забудемо й видатного афоризму Ключевського: "На Заході церква без Бога, в Росії Бог без церкви". Щоправда, академік висловив цю думку в щоденниках. Але вона збереглася для нащадків.

Звинувачувати В. О. Ключевського в антицерковних настроях не випадає — десятки років він був професором Російської духовної академії. У цьому й полягав парадокс

російського вченого мужа: не дозволяв йому великодержавний національний дух робити історично вивірені зауваги і висновки. Російського історика завжди схиляли й схиляють нині до брехливих історичних передумов, до брехливих історичних висновків. Інакше доведеться визнати: історія його держави вигадана і перекручена; в історичному сенсі — це жорстока держава-завойовник, яка сколотила імперію на крові та брехні.

Отож запідозрити академіка В. О. Ключевського в антиросійських настроях аж ніяк не випадає. Надто вже "нечистим" матеріалом доводилося йому користуватися.

Звернімося до ще одного підтвердження нашої думки — про мізерно малу частку слов'янського начала у великоросійській людині.

Ось що пише В. О. Ключевський:

"Глибока юридична і моральна прірва лежала між давньоруським паном та його холопом: останній був для першого за законом не особою, а просто річчю. Слідуючи споконвічному тубільному звичаю, а може, і греко-римському праву, яке не вважало злочином смерть раба від побоїв пана, російське законодавство ще в XIV ст. проголошувало: якщо пан "согрішить", невдалим ударом уб'є свого холопа або холопку, за це його не піддавати суду і відповідальності" [5, с. 82].

А тепер запитаймо себе: звідки така жорстокість до єдиновірця й до одноплемінників? Адже йдеться про XII—XIV ст., тобто про початок створення лише Суздальського, а пізніше Московського князівства.

Знаєте, в чому криється недомовка? Люди — слов'яни, які разом утекли з Подніпров'я вглиб північних лісів, у страшні нетрі, які ділили труднощі й шматок черствого хліба в дорозі, не могли ставитися так одні до одних, будучи, до того ж, християнами. Та й знаємо ми зі стародавніх літописів, що в Русі таких відносин не існувало в принципі. То в чому ж річ?

Чому, перебравшись із Києва в Суздаль, православний пан (боярин) почав так поводитися?

Відповідь очевидна. У суздальську землю з Київського князівства й інших слов'янських князівств тікали переважно князі-невдахи та їхні прибічники — дружинники, священики й розмаїта публіка, яка не знаходила собі місця на обжитій землі. А їхніми підданими ставали аж ніяк не слов'яни, що прийшли з ними, а місцеві, тамтешні фінські племена, яких мечем і хрестом, батогом і лестощами втягували у великоросійську націю. За такого розкладу все стане на своє місце: "норманської крові" князь і боярин (дружинник) не міг вважати рівнею собі підкорений люд із племен мокша, мурома, меря, весь, мещера, перм, печора, хоча той і прийняв християнство.

Звідси неодмінна жорстокість і презирство російського пана й аристократа до селянина (тобто християнина). Ось чому Російська православна церква завжди служила (і сьогодні служить!) князеві, цареві, державі, а не народу: гени, закладені у XII—XVI століттях, спрацьовують інстинктивно.

5

У цьому розділі ми спробуємо уважно простежити — чи існувало переміщення населення слов'ян із берегів Дніпра в райони Оки та Волги протягом X—XVI століть, чи була в такому переселенні історична необхідність. Адже просто так, із примхи великоросійських істориків, слов'янський народ переміщатися не міг. Спробуймо встановити: чи існували в VIII—XII століттях, та й пізніше, у XIII—XVI століттях, родинні племена, які створили згодом український і російський народи. Треба і в цих питаннях відкинути брехню й вигадки великоросійських писань.

Кожен російський професор чи академік, залежний від царської або комуністичної влади, викладаючи окремі історичні факти, змушений був маніпулювати ними таким чином, аби підтвердити офіційну державну міфологію. Лише поодинокі з них мали мужність протистояти російській шовіністичній ідеології.

Підтверджувати самобутність і незалежність походження українського народу, його мови і культури доводилося в затятій боротьбі з офіційною великоросійською владою. При цьому необхідно врахувати: в Російській імперії існувала тверда стратегічна настанова, яка зобов'язувала витлумачувати походження українського народу, його мови, культури й історії як вторинних — від великоросійського. Іншого, мовляв, не могло бути.

Великороси тривалий час узагалі стверджували, що нібито саме вони заснували стародавній Київ, були його господарями в період розквіту і покинули Київ лише після монголо-татарської навали. Таке марилося їм тривалий час. На підтвердження божевільних ідей провадилися численні дослідження, захищалися дисертації. Брехня лилася рікою, й здавалося, що, зрештою, остаточно переможе. Але брехня тому і є брехнею, що з появою незалежних дослідників і вивченням першоджерел — спростовується. Проте — не зникає. Як і будь-яка мерзота, вона й далі ховається по глухих і темних завулках, зринаючи гнилим смородом із напівфальші.

Усі ці "походи на південь" жириновських, усі ці проповіді й домагання солженіциних і лужкових є рецидивами старої великоросійської історичної брехні.

Щоб не виникало сумніву в самобутності походження українського народу, стародавності його мови і культури, автор пропонує послухати російського академіка О. О. Шахматова, не шанованого великоросами за правдивий виклад істини.

Академік Петербурзької Академії наук із 1894 року, Олексій Олександрович Шахматов (1864—1920) у своїх наукових працях приділив велику увагу походженню української мови, а разом із цим і походженню та міграції народу, носія мови. Великороси це замовчують. У Великій Радянській Енциклопедії про українські дослідження академіка ви не знайдете ані слова.

Загляньте у ВРЕ, том 29, стор. 303 (третє видання).

Які ще потрібні слова, щоб викрити великоросів у брехні?! Адже замовчування правди — теж брехня. Переконайтесь, як справно радянські укладачі Енциклопедії служили інтересам великоросів, ясна річ, під невсипущим оком Політбюро ЦК КПРС!

За всіх часів історія, писана в Росії, відображала не істину, а насамперед державні шовіністичні інтереси імперії. Згадайте брехню про Київ. Спочатку великороси твердили: мовляв, це ми створили Київ і велич Русі. Пізніше радянський режим поступився, запустивши в обіг іншу брехню: мовляв, Київ був "праматір'ю" трьох народів і держав — України, Білорусії і Росії. Але й це твердження виявилося цілковитою брехнею! Радянській російській імперії потрібно було якось виправдовувати постулат великоросів про "прогресивність" поневолення сусідів Московією і про великі "родинні зв'язки та братерство" українського і російського народів. Сказати правду радянські "байкарі" не могли, та їм і не дозволяли. Правда одразу ж ставила під сумнів "правомірність" підкорення Росією слов'янських народів: українського, білоруського і польського.

Згадайте невдалі "об'єднавчі потуги" великоросів щодо захоплення Польщі в 1920 році, коли вони дісталися до Варшави. Не вийшло! Але виправдання більшовицького "об'єднання й возз'єднання" у Москви були.

Згадайте про повторну спробу захоплення або "возз'єднання" Фінляндії в 1939—1940 роках. Уже більшовицькі великороси повертали до життя велику брехню про правомірність Москви "збирати землі російські".

Зупинімося, бо згадувати факти московської фальші та брехні можна нескінченно.

Отже, академік О. О. Шахматов після копіткого вивчення давньоукраїнської історії (історії Києва) і сучасної діалектології з істинно академічною безпристрасністю і пунктуальністю довів питомість проживання української нації в Києві та навколо Києва на сотні кілометрів. Він

вказав, що тривале роздільне історичне буття обох народів і різні умови життя спричинили те, що лексичний матеріал обох мов (української та російської) значно різниться. Відчутна різниця мов свідчить про те, що вони розвивалися незалежно.

Відомий знавець великоросійських діалектів В. Даль не погодився внести малоросійські (українські) слова до свого словника, адже був переконаний, що мова українців — цілком самобутня.

Для сучасних українських діалектів академік О. О. Шахматов установив первинний їх поділ на дві групи: північноукраїнську і південноукраїнську. Він керувався винятково фонетичними ознаками мови, для нього були критеріями не лише вимова "о" замість "і", але також міра твердості та м'якості цього "і". Крім того, він зважав на більшу або меншу твердість "ы"-"и", м'якість або твердість "р" ("прямо" чи "прамо"), отвердіння або не отвердіння "т" ("він ходит" або "він ходить"), звуження "я" в "є" тощо.

У процесі розвитку українського народу з'явилася третя група — західноукраїнська. Із трьох українських діалектів найбільше відрізняються один від одного у фонетичному сенсі східноукраїнський (полтавсько-харківський) і північноукраїнський. Західноукраїнський говір серединний і вказує філологові на те, що він виник у результаті впливу північноукраїнського говору на східноукраїнський. Цей факт підтверджений історично. Ми знаємо, що слов'янські племена, які переселилися на Харківщину та Полтавщину, перейшли через Дніпро і, як свідчить їхній говір, жили на самому півдні Правобережжя.

Ось як цей процес розумів академік О. О. Шахматов:

"На просторі, що лежав праворуч Дніпра, малоруське (українське) наріччя, у найбільш древню свою епоху (VII—VIII століття. — *В. Б.*), значно раніше від початку колонізаційного руху на лівий берег Дніпра, ділилося лише на дві гілки — північну й південну; але від тривалого зближення північної гілки з південною утворилася ще низка

змішаних говорів, як у сучасній Україні, так і в Галичині (робота написана тоді, коли Галичина входила до складу Австро-Угорської імперії. — *В. Б.*). Пізніше відбулося виселення тієї частини південної групи, яка збереглася чистою й не змішалася з північною, на схід — у Полтавщину і Слобідську Україну".

До Слобідської України належали частини Воронезької, Білгородської, Курської та інших областей. Ми пам'ятаємо, що з 1765 року існувала Слобідська Українська губернія. Саме з такою назвою! Це пізніше, почавши винищування й поневолювання українського народу, ліквідували і Слобідську Українську губернію, щоб ніде не згадувалася назва — Україна!

Таким чином, термін "Україна" в О. О. Шахматова поширюється на землі від Галичини до Чернігова та Воронежа, бо племена, носії української мови, жили на цих землях віддавна.

Послухаймо далі думки академіка:

"... Ми не маємо підстав припускати, що сучасні малоруси (українці) прийшли у Придніпров'я лише в історичний час. Літописець називає на цій території не одне, а кілька південноруських (українських) племен: *полян, деревлян, волинян, бужан, тиверців, дулібів, хорватів, уличів.* Але оскільки нащадки малорусів (українців) сучасні малоруси (українці) від берегів Прип'яті аж до Чорного моря, від Дніпра і до Карпат розмовляють такими говорами, які виразно свідчать про їхню споконвічну племінну єдність, то ми повинні визнати єдинопліменність тих південних племен, про які оповідає літописець".

Із цього довідуємося, від яких давніх споріднених слов'янських племен походить український народ. Це *поляни, деревляни, волиняни, бужани, тиверці, дуліби, уличі, сіверяни* та інші.

Нам також відомо, що слов'янські племена не мали жодного споріднення з племенами *меря, мурома, весь, мещера, перм, печора, мокша, мордва, марі*, які жили в X—XIII сто-

літтях у землі Моксель, а пізніше — в Московії, споконвічній землі великоросів. То були племена іншого, *не слов'янського* походження, а споконвіків *фінського*.

Навіть ворожість між слов'янськими та фінськими племенами того часу була інакшою. Згадайте: прибулець "суздалець-залешанин" Андрій Боголюбський не просто посів великокнязівський престол, а вперше розорив Київ і потім знову втік у лісові суздальські нетрі, — адже він був зовсім іншого виховання і мав фінське племінне оточення та психологію тайгової людини, тож не став засиджуватися в Києві.

Суздальська земля (земля Моксель) у XII столітті була глухоманню. Людям, які жили в цій землі, не були потрібні європейська культура й писемність, європейський спосіб мислення.

Московія на сотні років прирекла себе на дике, розбійне життя. Згодом на психологію московита наклали відбиток запозичення монголо-татарського інстинкту завойовника і моторошні спогади про багаторічні приниження від Орди. Так до XVI століття сформувався тип людини-завойовника, страшного у своєму неуцтві й люті.

У цьому викладі, у цих думках автора немає й сліду перекручень, як немає в них і тіні наклепу на великоросів тих часів. Якщо читачі мають сумнів, нехай відкриють книгу К. Валишевського "Іван Грозний" і переконаються, у якій страшній жорстокості жили московити в XVI столітті. Кров у Московії лилася ріками, людське життя не варте було й копійки, сорому й честі в європейському понятті не існувало. Так будувалася держава, яка мріяла про світове панування.

Далі ми простежимо вчинки й поведінку багатьох московських "хазяїв", і читач зуміє переконатися, що, викладаючи винятково факти, не прикрашаючи дійсність і не привносячи в оповідь свідому виправдувальну брехню, інакше про Московію вести мову не можна. Всепоглинаюча жорстокість і вседозволеність властиві московитові

споконвічно, від першого князя Андрія Боголюбського, породженого й вихованого в суздальській землі.

Але повернімося до одвічно брехливих "великоросійських" постулатів. Щоб надалі виправдати завоювання України та інших своїх західних сусідів, московити вигадали байку про переміщення слов'янських племен із Дніпра в глухомань Московії. Мовляв, це був один народ, одне коріння і єдина історія.

Ми розуміємо, що ці вигадки постали на догоду імперії. Дивуватися не варто — бували вигадки і гидотніші, і брехливіші.

Пропоную знову звернутися до академіка О. О. Шахматова. Ось що він стверджує: "Всі історики згодні з тим, що Київська земля (Україна. — *В. Б.*) була повністю спустошена татарами (як і суздальська, рязанська та інші. — *В. Б.*): звичайно, неможливо, щоб вони перетворили її на безлюдну пустелю, але принаймні значна частина населення повинна була шукати більш безпечних поселень і, звісно, рухалася при цьому на північ (уздовж Дніпра. — *В. Б.*) і захід. Разом з тим залишки київського населення (українського. — *В. Б.*) повинні були набути зовсім іншого характеру, порівняно з колишнім часом: рубіж руської (української. — *В. Б.*) землі з лівого берега Дніпра переноситься на правий, і Київська земля (Україна. — *В. Б.*), яка зазнає постійних загроз зі сходу і півдня, стає новою межею землі руської... Подібно до того, як деревляни й дуліби відступили тоді (після вторгнення печенігів. — *В. Б.*) ... на північ, так само після вторгнення татар населення Київської землі та, ймовірно, Волинської відлито (відійшло. — *В. Б.*) у Полісся (північна Київщина і сама є Поліссям) ... не можна припустити відходу північномалоруського (північноукраїнського) населення (зі своєї землі. — *В. Б.*) ... Із XIV століття, ... зіставляючи свідчення мови зі свідченнями історії народу (українського. — *В. Б.*), — відкривається нове завдання — (повторно) колонізувати південь і південний схід... Під охороною литовських князів і

київських Олельковичів, малоруси (українці. — *В. Б.*) рухаються в Полтавщину, що може слугувати доволі потужним аргументом проти припущення про занадто велику розрідженість південноруського (українського. — *В. Б.*) населення після татарської навали. Київське князівство вже в XV столітті знайшло можливість розширити свої межі до Чорного моря і Дінця; зрозуміло, що власне Київщина не могла в той час мати потребу в колоністах із Галичини або з Білорусії".

Особливо наголошую: професор Шахматов звернув нашу увагу на загрозу Києву зі сходу та з півдня. Саме така загроза при формуванні української нації існувала в X—XIII століттях. Пізніше, коли почалася навала поляків, з'явилася загроза із заходу, але на той час українська нація була сформована.

І варто не забувати ще про один фактор: після навали Батия слов'янські племена не могли мігрувати назустріч завойовникам. І пізніше, у XIV—XVI століттях, не могли волелюбні слов'янські племена з території України мігрувати в Московію у золотоординське ярмо. Незаперечна істина помітна кожному неупередженому дослідникові.

Розвалилася й ця так звана "теорія" великоросів — про переміщення слов'янського населення Подніпров'я в Московію. Дослідження академіка О. О. Шахматова спростували велику брехню. Згадаймо: саме слов'янські полки українців і литовців у 1362 році остаточно розгромили монголо-татар на Синіх Водах. Московія і її правителі ще 200 років цілували "опудало" на вірність ханові, тоді як Україна вже здобула свободу національного розвитку.

Варто також спростувати постулат про міграцію населення Новгорода і Пскова в Московію. Згадаймо, як писав псковський літописець: "вислав наших братів і сестер у місця далекі, де не бували ні батьки їхні, ані діди, ані прадіди". Тут наведено слова літописця про знищення й

виселення псковитян у 1510 році. Прадавній очевидець спростував брехню великоросів.

Не витримала критики і розвалилася гіпотеза великоросів про "великоруськість" предковічного Києва і киян — *полян*. Її творці Погодін і Соболєвський змушені були самі відмовитися від великої примхи. Надто вже запізнилися великороси із запуском цієї брехні.

"Великоруськість" Києва О. О. Шахматов спростував такими словами:

"Ми повинні рішуче відкинути думку про те, що Київщина була в давнину населена не предками сучасних малорусів (українців), а предками сучасних представників інших руських народностей. Шукати в X—XI столітті (і пізніше! — *В. Б.*) біля Дніпра великоросів є справою марною, бо великоросійська народність походження нового..." [12, с. 52].

Резюмуючи, академік О. О. Шахматов заявляє: "Уся група малоруських (українських. — *В. Б.*) сучасних говорів значно цілісніше, ніж усі інші (білоруська і великоросійська. — *В. Б.*), зберегла свій зв'язок із древньою групою відповідних їй говорів на споконвічній території".

Таким чином, ми виявили істини, доведені самими великоросами. Ось вони:

1. Починаючи зі сіпародавніх часів, на території сьогоднішньої України жили споріднені слов'янські племена, які в процесі історичного розвитку утворили самобутній слов'янський народ — українців.

2. Великоросійський народ ніколи не мав родинного коріння з українським. Він утворений на базі фінських племен, які відтак змішалися з булгарським і татарським етносами. І постав він значно пізніше.

3. Повертаючись в історичне минуле, ми повинні з належною твердістю відкинути брехливі твердження великоросійських істориків про переміщення слов'янських племен із басейну рік Дніпра і Дністра в райони Оки, Мещери і Верхньої Волги в період X—XVI століть.

Не було історичної потреби слов'янським племенам (українцям) утікати в непрохідні, незвідані нетрі й драговину за тисячі кілометрів від рідної землі предків. Їм досить було "відсунутися" зовсім трохи від завойовників, які приходили зі сходу і півдня, у свої власні лісові масиви, що простягаються й нині на тисячу кілометрів від Чернігівської до Львівської землі. А в минулі часи, 700—900 років тому, лісові масиви української землі (Русі) сягали значно південніше.

Глибоке вивчення говірок української мови свідчить про збереження національного етносу на національній території.

Автор цієї книги мав ще одну можливість (яка буквально випадково випала йому) простежити підтвердження висловлених вище думок.

На початку шістдесятих років, у часи першої радянської відлиги, завдяки колишньому керівникові України Петрові Шелесту, було видано видатну національну серію досліджень "Історія міст і сіл УРСР". Ясна річ, у цих виданнях не обійшлося без великоросійського прокомуністичного впливу. Іншого тоді не могло бути. Імперія великоросів суворо стежила, щоб її постулати про "первородство" і "велич" неухильно сповідували. І в цьому сенсі "Історія міст і сіл УРСР" наскрізь фальшива.

Але власне історичні факти з "Історії міст і сіл УРСР" зросійщенню не піддаються. Не можна сфальсифікувати факт появи міста або села.

Отож уважно прочитаймо лише один том "Історії" — "Хмельницька область". Простежмо, скільки поселень українців виникло з IX по XVI століття на Поділлі? Які історичні зміни з погляду демографії відбулися на Поділлі за шість століть? Чи народ справді "перетік" у Московію, як тривалий час намагалися втовкмачити нам московити й великороси?

Із давніх-давен на подільській землі жили слов'янські племена: на півдні — уличі і тиверці, на півночі — дуліби і

волиняни. З 1199 року вся територія сучасної Хмельницької області увійшла до складу Галицько-Волинського князівства. Стародавні київські літописи у IX—XI століттях на подільській землі згадують 12 міст і городищ, зокрема Ізяслав, Полонне, Тихомль та інші. Але вже у наступні два століття (XII—XIII) на землі подільській зафіксовано більше 70 поселень і городищ. Наші предки не сиділи склавши руки, а посилено й цілеспрямовано трудилися, освоюючи рідні простори. У них не було ні часу, ні бажання робити "перетікання" в Московію.

Монголо-татарська орда насунула на Галицько-Волинське князівство в 1240 році. Справді, був мор по нашій землі. Але земля не спорожніла. Пограбувавши населення, церкви, монастирі, захопивши "ясак", завойовники відійшли у волзькі степи. На місцевих жителів, які залишилися, наклали данину.

З історичних літописів відомо, що князь Данило Галицький навіть їздив у Золоту Орду на поклін. І це було в українській історії. Але ще в тому ж XIII столітті, тобто за життя старого скореного покоління, галицько-волинські князі повстали проти татаро-монголів. Відмовилися підкорятися і платити данину. А в 1320 році великий князь Литовський покінчив із Золотою Ордою на українській землі.

Хоч як би словоблудили великоросійські історики, але в 1320 році український народ вигнав Орду з Києва. І здобув собі волю. Не українці, а московити ще майже 200 років перебували в рабстві.

Згодом, до навали поляків в Україну, життя на Поділлі було нелегким, але сприяло формуванню української нації.

Увійшовши до складу Великого Русько-Литовського князівства, український народ дістав перепочинок. Саме на той час він сформувався остаточно і увійшов у своє історичне русло буття.

До кінця XV століття лише в Кам'янець-Подільському воєводстві, де правили спочатку українізовані князі

Каріатовичі, а пізніше князі Острозькі, існувало 216 міст і поселень. А до другої половини XVI століття — понад 650, у тому числі 66 міст. І народ спілкувався українською мовою, сповідував переважно православ'я, і правили ним князі, які так само спілкувалися мовою українського народу. Цих досягнень у національному становленні не варто забувати.

Князі були достойні, не грабували сусідів, не вбивали підданих, як чинили московські. Уже в XIV столітті вони побудували великі кам'яні фортеці, такі як Кам'янець, Смотрич, Бакота тощо. Українські міста вже в ті часи жили за цивілізованими європейськими законами. У 1432 році місто Кам'янець-Подільський отримало Магдебурзьке право. За цим правом князь не міг переслідувати, а тим паче вбити людину. Населення міста жило, працювало і управлялося на підставі цивілізованих європейських законів.

У Московії до таких законів управління прийдуть лише наприкінці XVIII століття, та й то — із жорстокою сваволею царів і знаті.

Так слов'янське Поділля "перетікало" в Московію!

Вивчивши факти, треба раз і назавжди відкинути московський міф про первородство великоросів і забути про слов'янське споріднення українського і російського народів — це велика облуда, складена на догоду Російській імперії.

Нам доведеться усвідомити: великороси як нація розвивалися самобутньо в глухих, непрохідних лісах північного сходу Європи на базі фінських племен, які жили в тих місцях.

"Великоросія XIII—XV ст. зі своїми лісами, драговинами й болотами на кожному кроці загрожувала поселенцеві тисячами дрібних небезпек, непередбачених ускладнень і неприємностей... Ось чому село з одного або двох дворів є панівною формою розселення в північній Росії мало не до кінця XVII ст." [5, с. 56—57].

І ще одну думку вважаю за потрібне процитувати:

"Руська людина з'явилася в північно-східних пустелях безсімейною у всьому печальному значенні, яке це слово мало у нас за старих часів. Самотня, закинута у світ варварів (маються на увазі фінські племена, які згодом стали великоросами. — *В. Б.*), остання, крайня з європейсько-християнської сім'ї, забута своїми й забувши про своїх...

Сумна, сувора, одноманітна природа не могла цілюще впливати на дух людини, розвивати в ній почуття краси, прагнення до прикрашання життя, підносити її над буденною одноманітністю, дарувати свято, таке необхідне для відновлення сил. Нечисленне народонаселення було розкидане на величезних пустельних просторах, які безупинно збільшувалися без відповідного множення народонаселення" [7, с. 226].

До цих слів нічого додати.

Шановні читачі, автор вдячний вам за спільне вивчення матеріалів першого розділу книги і сподівається, що ви не ображаєтеся на нього за пізнання часточки зворотного боку "парадного фасаду" Російської імперії. Навіть гірка правда не є зайвою, якщо веде до пізнання батьківщини, зрештою, до пізнання себе.

І щоб в історичному майбутньому знову й знову не повторювати одних і тих же помилок, які повторює Московія сотні років поспіль, покладаючись на одвічно облудні постулати, завжди корисно вивчити власну історію не лише "великих здобутків і перемог", а й жорстоких поразок, брехливих вигадок і брудних діянь.

Отже, що ж ми відкрили для себе "за парадною завісою" Великоросії, що так завзято замовчували "штатні історики" імперії?

Проаналізувавши викладені факти історії, ми неминуче доходимо висновку про самобутнє походження народу — великоросів, яке не має нічого спільного з "перетіканням" слов'янських племен. Основою становлення російського народу були фінські племена, що жили в глухих лісових масивах від Тули, Рязані і Пензи до Біломор'я. Називали той на-

род за старих часів — Моксель!

Друга важлива істина, яку ми пізнали, — істина про самобутність українського народу. Український народ не мав історичних коренів, які б пов'язували його з московитами. Це цілком самобутній народ, який має прадавнє слов'янське коріння. Саме він, український народ, є спадкоємцем великої Русі!

Не можна далі брехати про "велике братерство слов'янських народів", бо російський народ у своїй масі завжди був "переважно фіно-татарським народом". І в цьому немає нічого поганого.

Ще одним приховуваним фактом імперії, який ми дослідимо в наступній главі, є час заснування Москви як поселення і час появи Московського князівства. Нині немає потреби приховувати факт походження Московського князівства у складі Золотої Орди як татарського улусу. Татаро-монголи справді були "хрещеними батьками" московської державності. У цьому явищі немає нічого протиприродного, необхідно лише визнати, що монголо-татари мали власну, як на ті часи, культуру й державне мислення. Помилково дивитися на них з висоти XXI століття як на диких і лютих варварів.

Така думка цілковито неправильна й облудна.

Частина друга

ЗВІДКИ ПОХОДИТЬ МОСКВА ТА МОСКОВІЯ

1

У цьому розділі разом із читачами розглянемо питання походження Суздальського князівства. Про те, що згодом від нього відбрунькувалися Ярославське, Тверське, Переяславське, Углицьке, Московське та інші князівства, ми знаємо зі звичайної шкільної історії. Але питання, як постала ростовсько-суздальська земля або, як її в давнину називали, "Залешанська", — завжди було в тумані, покрите одвічним мороком імперської облуди. І, як ми переконаємося, у цих діяннях імперії крився доволі прагматичний резон. Великоросам завжди хотілося починати свою історію не з якихось "сумнівних" князювань, а з появи Москви і великих московських князів. Мовляв, погляньте, як усе в нас сходиться: Київ почав утрачати свою велич і вплив, а Москва, як і личить спадкоємиці, перебрала до своїх рук слов'янську спадщину та слов'янську велич. Цим намагалися вселити собі й "інородцям" закономірність права Московії, а згодом великоросів, на спадщину Великого Київського князівства та права "збирання землі російської". Але сама Москва і Московія як князівство виникли в часи татаро-монгольського панування над суздальською землею, з веління хана Менгу-Тимура. Бо лише хан мав право подарувати землю й дозволяв створити поселення.

Ось про що свідчить історія:

"5 березня 1303 року помер князь Данило (Московський. — *В. Б.*)... Московське князівство було настільки маленьким, що Данило, зважаючи на все, не став ділити його уділи між своїми п'ятьма синами" [2, № 10, с. 7].

А ми знаємо, що він такого права не мав. Князь у всьому був залежний від хана. Князь Данило, який народився

1261 року, став першим удільним Московським князем орієнтовно в 1277 році. Точна дата невідома досі. У 1319 році Іван, четвертий син Данила, прозваний згодом Калитою, став новим Московським князем. Відтоді почала "рости вшир" Московія, відтоді вона стає відомою. Так з'явилася Москва й московське князівство.

Ми дослідимо це питання докладніше і переконаємося, що саме сини Олександра Невського на честь великих заслуг батька одержали право та можливість створити новий князівський престол у володіннях Золотої Орди. Олександр справді був відданий Орді й служив їй заповзято.

Однак повернімося до суздальської землі.

Дослідимо деякі безперечні факти з життя тієї землі з 1120 до 1237 року. Отже, звернемося до фактів історії. А запозичимо їх таки з великоросійських джерел, щоб нас не звинувачували в їх сумнівності. Хоча світові й українські джерела не містять "споконвічно заданої" великоросійської міфології.

Що нам незаперечно донесла історія з тих далеких часів? До початку XII століття Велике Київське князівство на сході й північному сході слов'янської землі закінчувалося Чернігівською землею. На той час рід київських князів Рюриковичів неймовірно розрісся, бо лише Володимир Мономах після своєї смерті в 1125 році залишив вісьмох синів, не враховуючи дядьків, братів, онуків. Але були ще Ярославичі, Ізяславичі, Всеволодовичі, Святославичі, Мстиславичі та ін.

Ясна річ, усій цій князівській братії Рюриковичів не вистачало "престолів". Кому щастило, той, сівши у своєму князівстві, яке іноді було маленьким поселенням із клаптиком землі, намагався, по-перше, ладити з населенням "міста", аби зберегти за собою та своїми спадкоємцями "престол", а по-друге, поглядав на сусідів, Рюриковичів, як би прихопити чужі "престоли" для збагачення.

Цей період став визначальним для майбутнього слов'янських і фінських племен.

Юрій Довгорукий — один із молодших синів Мономаха — залишився, волею долі, без князівського престолу і, згідно з тодішніми законами, змушений був іти у служіння до старших братів і дядьків або, зібравши дружину на кошти, що дісталися в спадщину, вирушити на пошуки й завоювання власного "престолу". А оскільки Рюриковичі на південь ходили доволі значними силами, знаючи молодецтво південних сусідів, довелося Юрію Довгорукому вирушити в безпечну, як на ті часи, "Залешанську землю".

В ту пору ці землі не входили до складу ні Чернігівського, ні Переяславського князівств. Землі фінів були відособлені. Інакше, як і всі інші, були б поділені між спадкоємцями Мономаха. А щоб читачі не думали, нібито автор мовить щонебудь "від себе", ось слова професора В. О. Ключевського:

"Юрій Довгорукий, один із молодших синів Мономаха, був першим серед цілої низки князів Ростовської області, яка при ньому відокремилася в окреме князівство: до того часу ця чудська глушина слугувала придатком південного князівства Переяславського" [6, с. 107—108].

Відшукавши на карті Переяслав, розташований південніше Києва, зрозуміємо, що вислів: "слугувала придатком південного князівства Переяславського" — є грубою натяжкою або, простіше кажучи, вигадкою, бо "придаток" лежав за тисячу кілометрів у непрохідних драговинах і нетрях, а до того ще й за чернігівськими володіннями. Так хитро писалася великоросійська історія.

Ми знаємо — окремі київські князі зрідка ходили в північно-східні завойовницькі походи. Деякі з них, як Святослав, навіть Волзьку Булгарію воювали. Але це не дає права стверджувати, що ростовсько-суздальська земля була власністю чи то Рюриковичів, чи то Великого Київського князівства.

Ця "своєрідна думка" висловлена побіжно. Для великороса такі діяння природні, вони не потребують доказів. Адже можуть вони нині безапеляційно стверджувати: "Че-

ченська земля — це Росія". І жоден розсудливий росіянин не обурюється з відвертої неправди. Спрацьовує логіка великороса, яка нагадує міркування відомого Попандопуло: "Моє, моє, моє... і це моє".

Прийшовши в "Залешанську землю" та знайшовши "престол", тобто пристанище, Юрій на певний час осів у тих землях, знайшов жінку серед місцевого племені, мав дітей. Треба бути неабияким фантазером, аби припустити, що в ту глухомань, крім князя-невдахи і його дружини, "потік" слов'янський народ. Навіть дружина князя була геть нечисленною. У глухих заболочених тайгових на ті часи землях фінських племен *мокша, меря, весь, мурома, мещера* було вельми непросто прогодувати юрмисько ледарів.

Навіть саме минуле князівського роду Рюриковичів заперечує факти "перетікального" плину подій. Згадаємо: ні за Олега, ні за Ігоря, ні за Ярослава або ж Мономаха, приходячи в Київ, Чернігів, Переяслав, Вишгород або йдучи з них, коли народ проганяв князя, селяни не "перетікали" з місця на місце разом із князем. Князів лише запрошували слов'янські громади правити і захищати їх, бо самі громади жили на своїй історичній батьківщині. Князі були зайдами, часто відображали інтереси племен і міст, але сам народ ніколи за ними не бігав. Маємо ще один брехливий постулат російської історії. Не можна підмінювати історію розвитку слов'янських племен Русі історією розмноження і "перетоку" династії Рюриковичів.

Тут, на півночі, народився в Юрія Довгорукого син Андрій, якого великороси прозвали "Боголюбським".

"Це був справжній північний князь, істинний суздалець-залешанин за своїми звичками й розумом, за своїм ... вихованням. На півночі прожив він більшу частину свого життя, зовсім не бачивши півдня (Русі. — *В. Б.*). Батько дав йому в управління Володимир на Клязьмі, маленьке суздальське передмістя, що недавно виникло, і там Андрій княжив понад тридцять років, не побувавши в Києві" [6, с. 108].

Професорові дуже хочеться возвеличити початок правління як князя Юрія, так і Андрія. Однак для величі не було підстав, бо князівські хороми — дерев'яні зруби, що опалювалися "по-чорному", і "велич" північного князя полягала тільки в можливості безкарно грабувати місцеві фінські племена. Породжений і вихований у лісовій глухомані, серед фінського племені, князь Андрій закономірно порвав зі старими київськими звичаями, зі старою батьковою дружиною, тобто зі сторонньою знаттю. Іншого не могло бути. Середовище давалося взнаки.

Він знайшов опертя в "молодшій дружині", набраній з фінських племен, у молодих місцевих "отроках", рідних йому по материнській крові.

Послухаймо професора:

"Точнісінько так само не любив Андрій і старшої батькової дружини. Він навіть не поділяв із боярами (дружиною. — *В. Б.*) своїх розваг, не брав їх із собою на полювання, велів їм, за висловом літописця, "осібно втіху творити, де їм завгодно", а сам їздив на полювання лише з кількома отроками, людьми молодшої дружини. Нарешті, бажаючи панувати неподільно, Андрій прогнав із Ростовської землі слідом за своїми братами і племінниками й "передніх мужів" батька свого, тобто великих батькових бояр. Так чинив Андрій, як зауважував літописець, бажаючи бути "самовладцем" усієї Суздальської землі" [6, с. 112].

У цих словах, як і скрізь у своїй історії, великороси "трішки" брешуть. Питання не в бажанні бути "самовладцем" — на самодержавстві московити звихнулися. Питання в іншому. Бояри — дружинники, які прийшли з батьком Андрія і підкорили племена *мокшу, мурому, мещеру, весь, мерю*, а точніше — *країну Моксель*, мали іншу психологію. Це були освічені, як на той час, люди, колективістських дій і способу мислення, виховані демократією київської землі. Вони й там, у Суздалі і Ростові, намагалися насаджувати свої погляди й методи дій.

Але князь Андрій Боголюбський був породжений і вихований у фінському середовищі. Він із дитинства

всотав звичаї фіно-мордовських племен. Недарма ж давній літописець стверджував, що це був справжній "князь-залешанин", тобто князь-варвар чи, по-іншому, князь-дикун.

Саме ті часи стали початком великоросів, з'явилася так звана "суздальська земля". Пізніше від неї відбрунькувалися володимирська, тверська, московська, рязанська та інші. Князі розмножувалися швидко і за дуже короткий час (50—80 років) на кожне фінське селище, на кожен обжитий фінський закуток було посаджено князя Рюриковича, народженого від матері *мерянки, весянки, муромчанки, татарки або мещерки.* Інакше не могло бути. У завойовницькі походи київські князі ніколи не брали з собою жінок. Згадайте слова С. М. Соловйова.

Саме так з'явилася фінська суздальська земля, а згодом — фінська Московія. Згадаймо — свого часу подібні процеси відбувалися і в київських слов'янських землях. Але якщо великороси повністю згодні з таким розвитком подій на землях віковічного слов'янського Києва, то стосовно Суздаля й Московії вони вдалися до різного роду вигадок про "перетікання" слов'янських племен. Облуду видно неозброєним оком. Вона потрібна для пояснення спорідненості фінської Московії зі слов'янським Києвом. Згодом ця спорідненість повинна була підтвердити право Москви на "збирання землі російської".

Ось іще приклад, який спростовує вигадки.

У 1169 році князь Андрій Боголюбський після жорстокого бою захопив Київ. Ми знаємо — на київський престол сідало багато князів, котрі мали і не мали на те права; були випадки військового захоплення київського престолу. Але князі київської землі ніколи не зазіхали на слов'янські святині — київські храми. Андрій же, захопивши Київ, розорив і місто, і храми.

"Союзники (Андрій Боголюбський із союзниками. — *В. Б.*) взяли Київ "списом" і "на щит", приступом, і розграбували його (1169 р.). Переможці, за розповідями літописця, не ща-

дили нічого в Києві, ні храмів, ні жінок, ні дітей: "були тоді в Києві усі люди в стогоні й тузі, в скорботі нерозважній і сльозах безперестанних" [6, с. 109].

Зверніть увагу: сотні років нам намагалися втовкмачити, що прийшов князь-слов'янин, християнин і зруйнував православні святині. Несусвітня брехня! Неозброєним оком помітно: прийшов варвар, який не має ані найменшої спорідненості з цією землею, з київськими святинями. Тут і виникає закономірне питання: чи мав Андрій Боголюбський слов'янське коріння, чи був він сам християнином? Відповідь очевидна: слов'янські святині Києва не були святинями для князя-залешанина, виплеканого фінським племенем у чужій землі.

І професор В. О. Ключевський заявив: "В особі князя Андрія великорос уперше виступив на історичну сцену" [6, с. 113].

Такий він — перший великорос!

Такі родинні зв'язки Києва із Суздалем (Московією).

Автор дослідження розуміє — не всі великороси подібні до цього варвара-залешанина. Але поява першого такого великороса-князя дуже симптоматична. Всі наступні правителі Московії, а відтак держави Російської, були заражені зневагою до законів і людської моралі інших народів.

Послухайте, як поводився надалі князь Андрій, так званий "Боголюбський", від якого пішло плем'я великоросів:

"Виявивши в молодості на півдні стільки бойової доблесті (зверніть увагу: знищення Києва і його святинь у великоросів вважалося великою доблестю! — *В. Б.*) і політичної розважливості, він потім, живучи сиднем у своєму Боголюбові, наробив чимало дурниць: збирав і посилав великі раті грабувати то Київ, то Новгород, розкидав павутину властолюбного підступу по всій Російській землі зі свого темного закутка на Клязьмі. (Наразі ще навіть професорові соромно називати суздальський "темний закуток" російською землею! Але залишилося чекати недовго! — *В. Б.*) Повести справи так, щоб 400 новгородців на Біло-

озері змусили втекти семитисячну суздальську рать, потім організувати такий похід на Новгород, після якого новгородці продавали полонених суздальців утроє дешевше від овець, — усе це можна було зробити без Андрієвого розуму" [6, с. 112].

Яка гіркота великороса проступає в цих словах!

У чому розум Андрія — сказати важко: чи в бандитизмі, чи в злодійстві. Здавалося б, будь-яку людину оцінюють за сукупністю діянь. А християнська мораль князя Андрія його діяннями не підтверджена. Однак тут ми стикаємося з найбільшим парадоксом у мисленні великороса: усе, що робилося для звеличування Московії, — будь-яка мерзота, будь-яка підлість стосовно слов'янських сусідів і супротивників — вихваляється. Усе, що зроблене на шкоду Московії, — піддається анафемі.

Київ спалили — добре, пограбували Новгород — чудово. Але програвати у бійці майбутньому московитові не личить, то ганьба на голову Московії. Немає іншої логіки у великороса-державника!

І ще: всі автори-історики Російської імперії, а згодом — радянської, без докору совісті, як щось саме собою зрозуміле, переносять на суздальську, а далі на московську землі поняття "Русь" і "Руська земля" з першого дня появи Суздаля й Москви. Але ми переконуємося, з тих же російських джерел, що це далеко не так, якщо не сказати жорсткіше — абсолютно не так!

У суздальську землю втік князь-невдаха з роду Рюриковичів, якому не дісталося престолу на Русі. Русь — це слов'янські племена. І раптом, за велінням великоросів, так звана суздальська земля, населена фінськими племенами на чолі з князем Рюриковичем, стає частиною руської (слов'янської) землі, простіше кажучи — Руссю. Найбільший парадокс історії! Найбільша облуда, складена великоросами на потребу власної імперії, яка нічого спільного не має з істиною. Брехня з розмахом.

Поміркуймо: *адже не стали із приходом князів-норманів стародавні кияни — поляни, деревляни, сіверяни,*

уличі, дуліби — норманами. Ні! Нікому навіть у страшному сні не примариться, що з приходом у Київ князя Олега і його дружини всі слов'янські племена раптом почали іменуватися норманськими, або норманською землею.

А всі *індіанські* племена Центральної та Південної Америки не стали іспанцями або іспанською землею після захоплення їх короною Іспанії. Залишилися *індіанцями* — навіть після того, як на індіанський престол зійшов віцекороль Іспанії.

Але стосовно великих і гордих фінських племен: *мокші, мері, муроми, весі, печори, мещері, пермі, марі* — великороси вчинили страшний злочин, обікравши все: імена, землю, звичаї, приторочивши їм абсолютно далеке ім'я — *Русь*, замість їхнього ж таки споконвічного — *Моксель*! Ще одна засадниича брехня російської історії!

Отже, як же закінчив своє правління суздальською землею князь-залешанин — "перший великорос"?

Звернімося знову до професора В. О. Ключевського:

"Від часу своєї втечі з Вишгорода в 1155 р. Андрій упродовж майже 20-річного безвиїзного сидіння в своїй волості (виявляється, суздальська земля до 1175 року — лише волость, яка годувала "залешанина". — *В. Б.*) облаштував у ній таку адміністрацію, що одразу ж по смерті його там вчинилася цілковита анархія: всюди відбувалися грабежі й убивства, били посадників, тіунів та інших князівських чиновників (слід гадати, простому фінському людові не подобалися побори, насаджувані зайдами. — *В. Б.*) ... Ніколи ще на Русі (як у "залешанській" суздальській землі з'явилася Русь — відомо тільки великоросам. — *В. Б.*) жодна князівська смерть не супроводжувалася такими ганебними явищами. Причину цього слід шукати в поганому оточенні, яке створив собі князь Андрій своєю сваволею, неперебірливістю, зневагою до звичаїв. У змові проти нього брала участь навіть його друга жінка, родом із камської Болгарії (тобто татарка, а точніше, булгарка. — *В. Б.*), що мстила за зло, заподіяне Андрієм її батьківщині.

Літопис натякає, як погано облаштоване було суспільство, де жив Андрій: "ненавиділи князя Андрія свої домашні, — свідчить він, — і була гризня люта в Ростовській і Суздальській землі" [6, с. 113].

Автор сподівається, що ми підійшли до розуміння самої суті суспільства ростовсько-суздальської землі. Князь, який народився та був вихований на звичаях фінських племен, не міг правити цими племенами, застосовуючи батькові напрацьовані методи. Слов'янські й фінські племена вели різний спосіб життя, виховувалися різним середовищем. Психологія північного середовища наділила майбутнього першого великороса жорстокістю, недовірою до всіх, абсолютною байдужістю до культури, зневагою до чужих звичаїв тощо.

Це підтверджується фактами історичних подій, правдою, очищеною від зайвого лушпиння. Саме правди боялися й тікали від неї в нетрі фальшування великоросійські "байкарі історії". Неправда великоросійського істеблішменту щодо викладу імперської історії Московії привчила нас, читачів, до іншого потрактування подій і фактів. Імперія завжди їх тасувала, як шулер колоду карт. Але ми, подаючи факти, лише свідомо відкидаємо виправдувальну імперську брехню, залишаючи на поверхні самі факти історії. І в цій іпостасі факти свідчать зовсім про інше.

Та повернімося в країну Моксель. Послухаймо, як самі великороси викладають події, що відбулися в суздальській землі до кінця XII століття, тобто напередодні навали монголо-татар:

"Разом із Юрієм Довгоруким, тобто на початку XII ст., з'явилися в суздальській землі й бояри, старша дружина...

Прибуваючи в суздальську землю, прибульці зустрілися тут із тубільним фінським населенням, яке ... становило нижчий клас місцевого суспільства. Таким чином, колонізація давала рішучу перевагу нижчим класам, міському й сільському простолюду, у складі суздальського суспільства. ... Нижчі класи місцевого суспільства, які

щойно почали складатися шляхом злиття російських (чергова брехня великоросів, мовляв, із князем "потік" слов'янський люд, і він уже росіянин. — *В. Б.*) колоністів із фінськими тубільцями, покликані до дії князівським розбратом, повстали проти вищих (дуже нечисленних. — *В. Б.*), проти давніх і звичних зверхників цього суспільства, і дали змогу торжествувати над ними князям, за яких стояли...

Отже, одним із наслідків російської (недоречне твердження. — *В. Б.*) колонізації Суздальської землі було торжество суспільного низу над верхами ... суспільства" [6, с. 115—117].

Яку думку ми почерпнули з цього, здавалося б, досить місткого за обсягом твердження?

А думка неабияка: в землі Моксель, завдяки діянням Андрія Боголюбського, прийшов до влади фінський етнос. Суздальська земля (Моксель) прийняла молодшу гілку династії Рюриковичів і його невелику дружину, асимілювала їх у своє середовище і таким чином сформувала основу фінського етносу, який згодом одержав назву — великороси!

Так оддалік від Києва, на неозорих землях, серед щонайстрахітливішої глухомані, заселеної лише фінськими племенами, з'явилося Суздальське князівство, від якого відбрунькувалися Твер, Рязань, Володимир, Москва, Ярославль і вся "великоросія". Не варто лукавити, у XII столітті не було історичних передумов, аби змусити наддніпрянські слов'янські племена покинути свої чудові землі й піти в непрохідні заболочені нетрі.

Якби на початку XVIII століття Російській імперії, що народжувалася, не знадобився "древній родовід", не було би потреби і в "історичному обґрунтуванні" свого так званого права на "збирання землі російської", постала б зовсім інша історична правда про походження народу, який почав свій родовід у землі Моксель.

Але так склалося: криваво пануючи над багатьма підкореними народами, захопивши величезні простори, Московія,

а пізніше Російська імперія докорінно перекрутила історичну дійсність, створила про себе міф і нав'язала його як істину всьому світові, але насамперед — підкореним народам.

Навіть визначний представник великоросійських билин Ілля Муромець за походженням — "мужик-залешанин", "селянський син Ростовсько-Залеської землі", отже, син фінського племені мурома. Саме прізвисько Муромець походить від слова *мурома*.

Ось що писав професор В. О. Ключевський:

"... недарма в стародавній ... билині, що зберегла відгомін дружинних, аристократичних понять і відносин Київської Русі, обиватели Ростовсько-Залеської землі звуться "мужиками-залешанами", а головним богатирем окського-волзької країни є Ілля Муромець — "селянський син" [6, с. 116].

Уже в XII столітті київські слов'яни висловлювали нелюбов і неповагу, точніше — презирство до "мужиків-залешан Ростовсько-Залеської землі". Подумаймо: як могла людина висловити презирство й нелюбов до свого сусіда або брата, який пішов із київської землі в суздальську?

Є тільки одне пояснення цього явища: в землі "Ростовсько-Залеській" (країна Моксель) жили чужі слов'янам племена, які не мали нічого спільного з ними, які суттєво відрізнялися від слов'ян зовні і внутрішньо. Через що спостерігалася їхня взаємна нелюбов.

Це були різні етноси, що й стало причиною взаємного несприйняття. І таке ставлення, як нам відомо, збереглося на віки. Донині! Навіть 350-літнє великоросійське придушення національного духу в Україні не домоглося асиміляції українського слов'янського народу з далеким йому фінським етносом великоросів.

2

Російська історична наука, не тільки романівська, але й радянська, всі діяння зі "збирання землі російської" обожнювала. Найжорстокіші варварські дії московської еліти з

поневолення сусідніх народів і завоювання чужих земель завжди оцінювалися як "фактор історично позитивний". Народи, прилучені до "російських земель", за період поневолення зазнавали жахливого геноциду, поголовного винищення національних еліт, примусового зросійщення, грубого відторгнення від рідної землі.

Така жорстока правда історії. Великороси привчені бачити в своїй історії тільки великі, доблесні діяння. І ми, неросійські люди, які спізнали всю трагедію зросійщення, зобов'язані відкрити зворотний, доволі брудний бік "збирання землі російської". Російський народ має право й повинен знати свою сувору історичну правду.

Отже, ми з вами підійшли до дуже відповідального періоду в російській історії — до перших років підкорення землі Моксель татаро-монголами. Роки прилучення суздальської землі до складу Монгольської імперії (1238—1330) в російській історичній науці викладаються емоційно, мимохідь, як часи страждань, сліз і горя. За емоціями і звірянням почуттів не видно історичних фактів і їх чесного аналізу, оскільки великоросійські історики свідомо приховували стратегічний момент походження Московії.

Нам, звичайним читачам, робітникам, селянам, московський істеблішмент ніколи не дозволяв зазирнути глибоко в той ще не спотворений період російської історії. Про нього мовилося мимохідь, мовляв, немає нічого серйозного. Здавалося б — чому? У тому часі немає нічого секретного. Але тут і криється відповідь: у ті роки закладалися наріжні камені історії Російської держави.

Отже, в чому тут таємниця?

А вона в тому, що Московія як князівство вперше з'явилася 1277 року з "височайшого повеління" татаро-монгольського Суверена, і була вона звичайним улусом Золотої Орди. Тобто сам "град Москва", і Московське князівство-улус з'явилися не в часи великого Київського князювання, не з волі київських князів, а в часи татаро-монголів із веління ханів Золотої Орди на території, підвладній династії Чингісидів.

Цього ми ніколи не знайдемо у великоросійських дослідженнях. На такі думки у великоросів накладено табу. Інакше — величезний історичний парадокс: князівство-улус, створене ханами Орди в складі Великої Імперії, привласнило собі згодом право "збирання землі російської", тобто — слов'янської.

Не існувало ні Москви, ні московського князівства до 1237—1238 років, часу приходу татаро-монголів на суздальську землю. Не згадується Москва як місто або селище і в європейській історії того часу.

Ось як описує ті страшні часи ростовсько-суздальської землі професор С. М. Соловйов:

"У 1237 році прийшли зі східної країни на Рязанську землю, лісом, безбожні татари із царем Батиєм...

Звідти пішли на великого князя Юрія; одні йшли до Ростова, другі до Ярославля, треті на Волгу й на Городець, і заполонили все по Волзі аж до Галича-Володимирського; інші пішли до Переяславля і взяли його; відтак заполонили всю країну і міста: Юр'єв, Дмитрів, Волок, Твер, аж до Торжка не було місця, де б не завоювали; по всій країні Ростовській і Суздальській взяли чотирнадцять міст, крім слобід і погостів, протягом лише лютого..." [7, с. 154—155].

Звичайно, працю, написану 140 років тому, читати цікаво, повчально. Однак я знав, для чого автор писав свою "Історію...", тому старанно шукав першоджерела навали Батия. І знайшов!

Послухаймо:

"Ця країна за Танаїдом (Доном) дуже красива, має ріки й ліси. На півночі є величезні ліси, в яких живуть два роди людей, а саме: Моксель, які не мають ніякого закону, чисті язичники. Міст у них нема, а живуть вони в маленьких хатинах у лісах. Їхній государ і більша частина люду були вбиті в Германії. Саме Татари вели їх разом із собою (після завоювання. — *В. Б.*) до вступу в Германію, тому Моксель дуже схвалюють Германців, сподіваючись, що за їхнього посередництва вони ще звільняться від рабства Татар" [8, с. 88].

Батий лише раз, у 1237—1238 роках, пройшовся по суздальській землі від Липецька до Торжка і Твері. Рубрук повідав історію подорожі, що відбувалася в 1253—1254 роках. У його словах криється істина. Але про це поговоримо дещо згодом. Тим часом звернімося до фактів, викладених російською історією:

"5 березня 1303 року помер князь Данило Московський...

Московське князівство було настільки маленьке, що Данило, зважаючи на все, не став ділити його на частки між своїми п'ятьма синами. Старший із них, Юрій, одержав Московське князювання... Молодші брати Юрія — Олександр, Борис, Іван та Афанасій взяли участь у цій боротьбі як підручні. Очевидно, старший брат дав їм зрозуміти, що право на власну долю треба ще заслужити" [2, № 10, с. 7].

Автор просить читачів звернути увагу на братів Юрія, виокремивши з них Івана. Цей Іван згодом дістане прізвисько — Калита. Саме з Іваном Калитою офіційна російська історична наука нав'язувала історію становлення Москви, згадуючи, між іншим, Юрія Довгорукого, так званого засновника Москви, і його сина-"залешанина" Андрія Боголюбського.

Послухаймо далі. З'ясуємо, звідки ж з'явився сам Данило:

"Олександр (Невський. — *В. Б.*) пробув в Орді майже рік... По дорозі назад ... 42-літній великий князь захворів і помер 14 листопада 1263 року в Городці на Волзі...

Після смерті Олександра (Невського. — *В. Б.*) ... одержали: Дмитро — Переяславль, Андрій — Городець. Молодший Данило (народився 1261 року) став через якийсь час (в 1277 році. — *В. Б.*) першим московським князем, і від нього пішла династія московських ... князів і царів (Рюриковичів. — В. Б.)" [2, № 11, с. 30].

Таким чином, ми встановили першого московського князя та декілька істин, а саме:

1. До 1303 року Москва як поселення і як князівство була настільки маленькою, що розділити її на два "престоли" виявилося неможливо.

2. Москва як князівство виникла на рубежі сімдесятих років, і першим князем Москви, тобто власником "престолу", був молодший син Олександра Невського — Данило, який народився в 1261 році.

Ці факти підтверджують історики М. М. Карамзін, С. М. Соловйов, В. О. Ключевський та інші.

Однак цікаву думку висловлює С. М. Соловйов:

"... у Росії (в Московії. — *В. Б.*) дуже швидко розмножуються члени князівського роду, внаслідок чого всі області й усі хоч трохи значні міста (десяток хат — це вже місто! — *В. Б.*) управляються князями..." [7, с. 217].

Звідси випливає цілком закономірний висновок: якщо до 1277 року на "московському престолі" не сидів жоден князівський нащадок, то такого "престолу" і такого поселення до 1272—1277 років не існувало.

Ця думка достовірна і з тієї причини, що на поселення, яке виникало, у володимирсько-суздальській землі одразу сідав князь із роду Рюриковичів:

"... Батько (Юрій Довгорукий. — *В. Б.*) дав йому (синові Андрію Боголюбському. — *В. Б.*) в управління Володимир на Клязьмі, маленьке суздальське передмістя (навіть не місто! — *В. Б.*), що недавно (тобто за Юрія Довгорукого. — *В. Б.*) виникло, і там Андрій прокняжив далеко за тридцять років свого життя..." [6, с. 108].

Слід зазначити: князівський рід по лінії Юрія Довгорукого розмножувався з винятковою швидкістю. Жінки з племен *мокша, меря, весь, мещера, мурома* та інші народжували князям дітей інтенсивно. У таблицях родоводів, що їх подають у своїх книгах М. М. Карамзін і С. М. Соловйов, тільки рід Юрія Довгорукого з 1120 до 1270 року набув понад 40 спадкоємців, які княжили, тобто більше сорока чоловіків, які дожили до повноліття. Але були й інші Мономаховичі.

Чому жоден із цих спадкоємців до 1277 року не одержав "престол" у Москві? Подумайте! Відповідь дуже проста: не існувало в ті роки Москви як поселення!

Це не лише думка автора і результат нашого аналізу. Такої ж думки дотримується К. Валишевський у своїй книзі "Іван Грозний".

Ось його слова:

"Спочатку (після 1147 року. — *В. Б.*) це нове місто (Москва. — *В. Б.*) було лише похідним табором переселенців" [4, с. 11].

І, як бачимо, залишилося на довгі роки можливим місцем поселення.

Автор розуміє — немає потреби доводити істину, раніше встановлену істориками. Але якщо він повторно, новими аналітичними викладками доводить істину, отже, намагається переконати читача багатьма фактами, щоб не лишилось ані найменшого сумніву, прагне розвіяти ту імперську великоросійську брехню, яку нам утовкмачували сотні років.

З'явилося не міфічне, а реальне поселення Москва до 1277 року, і на нього хан Орди відразу посадив князя, тобто там з'явився "хазяїн престолу" — Данило.

Нагадаю читачам: саме 1272 року було проведено третій перепис населення у володіннях Золотої Орди, де зафіксована поява поселення Москва. Таким чином ми підійшли до другого питання, яке цікавить нас: чому спадкоємець Олександра Невського отримав дозвіл на створення нового поселення? За які заслуги перед Золотою Ордою?

Відповіді на ці питання криються не у вигаданих легендах про Олександра Невського, а в суворій правді його діянь і вчинків.

Отже, розглянемо життєвий шлях князя Олександра спочатку за російськими хвалебними джерелами. Навіть вони, якщо їх проаналізувати, виявляються суперечливими. Джерела імперії й досі рік народження Олександра встановлюють приблизно — 1221-й, народився у Переяславлі-Залеському, тобто в "Залешанській землі". Ми не будемо зараз спростовувати рік народження Олександра, до цього повернемося в наступному розділі. Наразі ж

зазначимо: в роки навали Батия на суздальську землю (1237—1238) ні Олександр, ні його батько Ярослав Всеволодович, ні молодші брати Ярослава опору не чинили, тому не були знищені татаро-монголами.

Ось як про це повідав професор Л. Н. Гумільов:

"... постраждали міста Рязань, Володимир і маленькі Суздаль, Торжок і Козельск. Інші міста здалися (Батию. — *В. Б.*) на капітуляцію, і їх пощадили. Сільське населення розбіглося по лісах і перечекало, доки пройдуть вороги..." [18, с. 282].

Здавшись ханові Батию "на капітуляцію", князь Ярослав із родичами в тому ж році став на службу до татаро-монголів.

Надалі встановимо: виклад діяльності в той період Ярослава Всеволодовича і його сімейства — суцільний вимисел історії великоросів. А всі так звані перемоги Олександра Невського — суцільна брехня. Князь Олександр через малолітство не міг брати участі в сутичках на Неві 1240 року та на Чудському озері 1242 року. І не були ті сутички доленосними для Новгорода і суздальської землі (землі Моксель), бо Золота Орда нікому не дозволяла зазіхати на свої володіння.

У цьому розділі вивчимо російські джерела, хоча вони є суцільною вигадкою, аби читачі побачили, що ці писання великоросів суперечливі і нелогічні за своєю суттю.

Першу так звану "велику" перемогу Олександр, згідно з "великоросійськими писаннями", здобув 15 липня 1240 року. Того дня на чолі власної дружини він напав на шведів, які висадилися на берег Неви, і "розбив їх". Здавалося б, можна пишатися "славетною перемогою" князя. Аж ні! Совість не дозволяє. Словом "битва" таку дрібну сутичку ніхто не величає. З обох сторін у тій бійці взяло участь не більше 300 вояків. І Олександр у сутичці не переміг із тим блиском, як нам казали.

"Бій припинився, очевидно, з настанням темряви, і шведи мали можливість поховати загиблих. Під покровом

ночі залишки ворожого війська сіли на кораблі (тури. — *В. Б.*) і відпливли геть. Втрати з російського боку були невеликими — всього 20 осіб" [2, № 11, с. 27].

У тому й полягає таємниця великоросійської державної облуди, що нам ніколи не дозволяли вивчати письмові джерела супротивної сторони. Навіщо давати матеріал для роздумів? Нехай людина вірить московським "сказанням".

Поміркуйте самі: відбулася чи то битва, чи то бійка, і в чому полягала її доленосність для майбутньої Московії — невідомо: "переможені" шведи спокійно поховали вбитих, спокійно посідали на свої судна і без перешкод попливли. Варто лише прибрати з опису хвалебну патетику, і хоч як би ми придивлялися до тієї звичайної дрібної сутички, ані перемоги, ані великого бою там не помітно. Але так налаштований великорос-державник — він завжди готовий роздути велич власної перемоги та начорно вимазати чужу доблесть.

За старих часів у Московії траплялися бійки більші від Невської, коли на свята йшло битися село на село. Таких "битв" за сотні років проведено десятки тисяч, у тому числі з інородцями, але жодному великоросійському історикові не спало на думку назвати ці бійки битвами. Та ще й доленосними.

Не варто забувати, що князь Олександр від народження був хворобливим і до бійок не здатен.

Майже такого самого рівня була "битва" Олександра з німцями й естами 5 квітня 1242 року на Чудському озері. До речі, Іпатіївський літопис просто не підтверджує її "буття".

"У рік 6750 не було нічого", — мовить літопис. Тим часом, рік 6750 — це 1242 рік.

За даними Ордену, Чудська сутичка все-таки відбулася, втрати Ордену становили 20 лицарів убитими і 6 лицарів полоненими. Однак про розгром не йдеться. Такий масштаб "Чудського побоїща".

Знову ж таки, навіщо ця брехня російській історії? І тут усе більш ніж зрозуміло.

Олександр, так званий Невський, народився приблизно 1230 року, в 1238-му його забрав хан Батий в аманати (тобто в заручники), інакше його батько Ярослав Всеволодович не отримав би великокнязівського престолу. Князь же Ярослав після повернення Батия з Європи в 1242 році був відправлений у Каракорум, де, до речі, ні хан Батий, ні його син Сартак, ні Олександр Невський участі в коронації великого хана Гуюка не брали.

Ми про ці події повідаємо читачам у подальших розділах. Тому повернімося до Олександра.

Пробувши в Орді у Батия з 1238 до 1252 року, коли був посланий на великокнязівський престол у Володимир, Олександр не брав участі в жодному із серйозних боїв. Але так склалося, що саме він став родоначальником московських князів. Через це довелося шукати "перемоги", інакше предок великоросів-государів виставлявся в досить непривабливому світлі.

Після таких фактів мусимо розуміти бажання московської еліти приховати справжній час появи Москви і Московського князівства, а також бажання "облагородити" родоначальника Московії — Олександра Ярославовича, тим паче, що у київській землі в ті роки діяв справді славетний Данило Галицький, і це зафіксували історики та літописи Європи.

Історія Російської держави почала письмово викладатися, власне кажучи, з XVIII століття, під найсуворішим "оком" і за велінням государів. Московські царі навіть думки не припускали, щоб повідати світу про татаро-монгольське походження своєї державності. У тому й полягала таємниця, яку велено було приховати, завуалювати вимислами.

Саме хан Золотої Орди внук Батия Менгу-Тимур дозволив заснувати поселення Москва під час третього перепису суздальського населення, проведеного 1272 року. А

в 1277 році, коли Данило (син Олександра Невського) досяг повноліття (за татарськими законами в 16 років), він посадив цього князя на "московський престол".

Нагадаю, що в 1257 році татаро-монголи, "ці дикі варвари", як сотні років твердили великороси, провели другий перепис поселень і населення в суздальській землі під керівництвом Олександра Невського. Перепис проводили чисельники зі ставки хана, але військове забезпечення операції здійснював князь володимирський — Олександр Невський. Москва як поселення того року не була зафіксована, і князя на "московський престол" не посадили. Хоча йшлося про величезні, як на ті часи, доходи.

Ось що зафіксував Плано Карпіні, який побував у Києві в 1246 році:

"Інших же, за своїм звичаєм, перелічив, наказуючи, щоб кожен, як малий, так і великий, навіть одноденна дитина, чи бідняк, чи багач, платив таку данину, а саме, щоб він давав одну шкуру ... ведмедя, одного чорного бобра, одного чорного соболя, одну чорну шкуру ... дохорі, і одну чорну лисячу шкуру. А кожного, хто не дасть цього, слід відвести до Татар, і він ставав їхнім рабом" [8, с. 33—34].

Такі порядки були і в суздальській землі. Тому "байки-облуди" істориків цілком недоречні. Золота Орда підтримувала порядок та дисципліну на належному рівні. Після означеного подушного перепису (1257 рік) заборонялося переміщення населення без дозволу і відома татаро-монгольських баскаків. За цим суворо стежили, не забуваймо, йшлося про доходи самої Золотої Орди,яка була в ті роки у розквіті сил.

Повернімося, однак, до так званого Олександра Невського. Слід зауважити, що значною мірою про "велич" Олександра подбала Російська православна церква, увівши його в сан "святаго". Але про це особлива мова.

Що справді вдавалося князеві Олександру, то це інтриги й підступи проти своїх рідних братів і сусідніх князів.

Послухаймо російського історика:

"Андрій Ярославович (брат Олександра. — *В. Б.*), ставши князем володимирським (великим князем. — *В. Б.*), уклав союз із найсильнішим князем Південної Русі (такими хитрощами нас намагаються переконати, що існувала інша Русь. — *В. Б.*) Данилом Романовичем Галицьким, одруживши із його дочкою, і спробував вести незалежну від Золотої Орди політику... Але 1251 року великим Ханом став друг і ставленик Батия Мунке. Це розв'язало руки золотоординському ханові, і наступного року він організував військові акції супроти Андрія і Данила. На галицького князя Батий послав рать Куремси, яка не домоглася успіху, а на Андрія — рать під командуванням Неврюя, яка розорила околиці Переяславля. Володимирський князь утік, знайшовши притулок у Швеції (пізніше він повернувся і з дозволу Хана княжив у Суздалі). У тому ж році, ще до походу Неврюя (зверніть на цей факт особливу увагу! — *В. Б.*), Олександр поїхав до Батия, одержав ярлик на володимирське велике князювання і після повернення ... сів у Володимирі... З 1252 року до своєї смерті в 1263 році Олександр (Невський. — *В. Б.*) був великим князем володимирським" [2, № 11, с. 29].

Отже, брат Олександра — великий князь Андрій, за даними великоросів, об'єднавшись із Данилом Галицьким, виступив проти Батия, тобто проти татаро-монгольського поневолення. Поза всяким сумнівом, своїми думками Андрій поділився з рідним братом Олександром. Яка в них була розмова, ми не знаємо. Тут російські історики мовчать, нема чим хвалитись. Але наступні дії Олександра промовляють самі за себе, переконують нас у тому, що Олександр відмовився від союзу з рідним братом і став на бік татаро-монголів. Це незаперечний факт.

Без сумніву, щойно довідавшись про заколот брата, Олександр негайно з'явився в Золотій Орді у Батия. У столиці Орди, Сараї, Олександр отримав "престол" великого володимирського князя ще до вигнання Андрія. За

що ж Батий вручив Олександрові великокнязівський престол при живому володареві? Нам не відомі випадки, щоб хан вручав великокнязівський престол князеві, попередньо не відібравши його у власника. Отже, справді князь Олександр мав перед Золотою Ордою великі заслуги. У чому ці заслуги полягали?

Одна з них: Олександр ніколи, як і його батько, не піднімав меча проти татаро-монголів. Але таких князів було більше десятка, якщо не два десятки. Отже, щось більш цінне він підніс татаро-монголам. А таким міг бути тільки донос Батиєві на брата Андрія і відмежування від задумів великого князя. Припускати щось інше немає підстав. Тож коли людина стає на слизьку стежку зради брата, їй доводиться йти по ній до кінця. Цим шляхом і пішов Олександр Невський.

У 1257 році татаро-монгольська імперія провела у володимирсько-суздальській землі, чи інакше — у своїх північних улусах, перепис поселень і населення краю з метою його жорсткого обкладання податками. Для цього Золота Орда насамперед залучила князя Олександра Невського. Саме він, Олександр, здійснював військове прикриття татарських чисельників, маючи під рукою свою і татарську дружини. Великоросійські історики, усі до єдиного, намагаються пояснити участь Олександра в переписі населення володимирсько-суздальської землі, а пізніше новгородської та псковської тим, що то був вимушений крок. Це — брехня. Князь став на шлях зради значно раніше, тому діяв добровільно і ретельно. Не варто зрадництво обіляти.

Саме монголо-татарський подушний перепис залізним ланцюгом прив'язав населення спочатку до татарських ханів, а згодом цей ланцюг опинився в руках московських князів і дружинників, себто — бояр. І те дійство було першим правовим кроком для "збирання землі російської".

Ось як про це повідав М. М. Карамзін:

"... Олександр мусив знову їхати в Орду, де сталася

велика переміна. Батий помер, син його — імовірно, Сартак (названий брат Олександра! — *В. Б.*) — хотів панувати над Татарами, але став жертвою властолюбного дядька Берки, який, убивши племінника, згідно з волею Великого Хана оголосив себе спадкоємцем Батиєвим і довірив справи Російські своєму Намісникові Улавчію. Цей вельможа приймав наших Князів і дари їхні...

... услід за ними (за Олександром Невським) приїхали чиновники Татарські в область Суздальську, Рязанську, Муромську, полічили жителів і настановили над ними Десятників, Сотників, Темників для зборів податків...

За кілька місяців Великий Князь (Олександр Невський. — *В. Б.*) удруге їздив до Улавчія... Намісник Ханський вимагав, щоб Новгород також платив данину поголовну. Герой Невський, колись ревний поборник Новгородської честі (велика вигадка! — *В. Б.*) і вольностей, мусив із жалем (чергова вигадка! — *В. Б.*) взяти на себе справу настільки неприємну і схилити до рабства (от його діяння! — *В. Б.*) народ гордий, палкий, який усе ще славився своєю винятковою незалежністю...

Сам юний князь Василь (син Олександра. — *В. Б.*), за велінням своїх Бояр, виїхав із Новгорода до Пскова, оголосивши, що не хоче коритися батькові, який везе із собою окови та сором для людей вільних (ось вона, справжня суть вчинків Олександра. — *В. Б.*) ...

Великий Князь (Олександр Невський. — *В. Б.*), обурюючись непослухом сина, велів схопити його у Пскові та під стражею відвезти в Суздальську землю, а Бояр (і народ новгородський. — *В. Б.*) ... стратив без милосердя. Деяких осліпили, іншим відрізали носи...

Бояри радили народові виконати волю Князівську (зверніть увагу, перепис — це воля й дійство князівське. — *В. Б.*), а народ не хотів чути про данину і збирався навколо Софійської церкви, бажаючи вмерти за честь і волю, бо пройшла чутка, що Татари та спільники їхні (Олександр Невський з військом. — *В. Б.*) мають намір із двох сторін ударити на місто...

Отже, народ скорився... Моголи їздили з вулиці на вулицю, переписуючи доми, мовчання і скорбота царювали в місті" [1, том 4, с. 197—200].

Не зуміли татаро-монголи мечем і силою підкорити великі слов'янські міста — Новгород і Псков. Слов'янські святині підніс татарам "на тарілочці" Олександр Невський своєю зрадою. Навіть старшого сина Василя, який відмовився скоритися зрадникові-батьку, віддав на поталу ханові, аби задобрити своїх панів.

Такий він є, Олександр Невський, без мішури і словоблудства.

Настав 1262 рік. Олександр Невський виконав усі вимоги Золотої Орди і вирушив у Сарай востаннє.

"Олександр пробув в Орді майже рік. Місія його, очевидно, вдалася... По дорозі назад на Русь 42-літній великий князь захворів і помер 14 листопада 1263 року в Городці на Волзі..." [2, № 11, с. 30].

То чим же віддячила Золота Орда князеві-колабораціоністу Олександрові Невському?

В історії великоросів справді немає князя, який більше попрацював би на Орду, ніж князь Олександр. Як виявилося, "дари" Олександру Невському були гідні його вчинків. Із височайшого веління хана з 1272 року почала заселятися Москва, цей глухий тайговий закуток. А з 1277 року тут засів перший московський князь — Данило, син Олександра Невського. Така подяка Орди своєму пахолку.

Є кілька поглядів на діяльність Олександра Невського. Практично вся європейська історична думка зводиться до того, що "... саме колабораціонізм Олександра стосовно монголів, зрада ним братів Андрія і Ярослава в 1252 році стали причиною встановлення на Русі ярма Золотої Орди" [2, № 11, с. 30].

Цю думку деталізував англійський історик Дж. Феннел у книзі "Криза середньовічної Русі". Його принципова позиція вкрай важлива для оцінки діяльності Олександра Невського, хоч як би не намагалися обілити того російські

історики, приписуючи йому свого роду "практицизм", мовляв, обрав менше лихо. Черговий вимисел великоросів.

Будучи в цілком аналогічних умовах, не скорилися татаро-монголам литовці, поляки, угорці, чехи. Зрештою, українці-русичі разом із литовцями в боротьбі і спротиві здобули незалежність від татаро-монгольського поневолення в 1320 році.

Від істини нема куди подітися: саме Олександр Невський сприяв 300-літньому рабству великоросів; саме він перший повелів народові скоритися Золотій Орді без боротьби; саме він, на вимогу своїх хазяїв, провів подушний перепис та відвіз в Орду першу подушну данину.

Олександр Невський, слідом за батьком, без боротьби став на коліна і поцілував на знак покірності чобіт золотоординського хана. То в чому ж велич Олександра Невського перед Російською православною церквою?!

Зважаючи на все викладене, це здається неможливим, і протиприродним. Але в тому й полягає дволикість великоросійської історії, що дії своїх предків вони оцінюють "двоїстою міркою".

"... Олександр зробив доленосний вибір між Сходом і Заходом на користь Сходу. Пішовши на союз із Ордою (як по-мудрагельськи сказано, адже пішли насправді до Орди в рабство, ставши Золотоординським улусом. — В. Б.), він запобіг поглинанню Північної Русі (майбутньої Московії. — *В. Б.*) католицькою Європою і таким чином ... урятував російське православ'я" [2, № 11, с. 30].

Цими словами сказано все. Жодні людські якості не бралися Російською церквою до уваги, коли цього князя вводили в сан "святого Російської православної церкви". Всі ниці підлості князя Олександра були прощені й забуті, а згодом — перескручені й виправдані лише за вигадані заслуги перед російським православ'ям. Не будемо забувати, що сама Російська церква в ті часи йшла до інородців з мечем і вогнем. А перед татаро-монголами

стала разом із князем на коліна і схилила голову, — за що отримала винагороду від хана — він її не зачепив.

Така московська дворушна мораль. Звідси "взялося і походить" московське князювання.

Автор на цьому збирався закінчити "вивчення великих подвигів" Олександра Невського. Але довелося за велінням випадку повертатися. Придбав я в Іркутську книжку для читання школярам молодших класів: "Олександр Невський". Видана 1993 року в Москві видавництвом "Граница". Шістнадцятисторінкова книжчина, як сказано на її останній сторінці, "отримала благословення Патріарха Московського і всєя Русі Алексія II". У ній та ж версія життєпису Олександра Невського, що й у літературі, котру ми простудіювали. Лише більше патетики.

Ось які описи ту подано:

"Перемога на берегах Неви далася російським воїнам малою кров'ю. У битві загинуло 20 новгородців і ладожан. Похід шведських лицарів-хрестоносців на Русь було відбито" [16, с. 10].

Подано велично: то був "перший хрестовий похід на Північну Русь", то був "похід лицарів-хрестоносців на Русь". Брехня втовкмачується в голову дітей зі шкільної лави і, як бачимо, із благословення самого патріарха. Але не варто дивуватися, зовсім недавно патріарх благословляв війська, які йшли нищити чеченські селища і міста для "збирання землі російської".

Ознайомимося із деякими "перлинами" цієї книжчини:

Якщо на Неві "перемога ... далася росіянам малою кров'ю", то на Чудському озері для "хрестоносців" був справжній жах:

"Багато хрестоносців пішло на дно Чудського озера. Усього було вбито чотириста знатних лицарів, а п'ятдесят орденських братів потрапили в полон. Простих воїнів — кнехтів, які впали в бою, виявилося так багато, що їх навіть не лічили" [16, с. 13].

Навіщо їх лічити! Навіщо так ревно старатися! Якби полічили, довелося б назвати цифру. А так можна плести нісенітниці і не червоніти від сорому. "Хвалебну оду" проспівано, але нікому не спаде на гадку: чи це справді так? Ви ніде не побачите джерел супротивної сторони. Навіщо? Вірити привчили на слово.

Навіть Велика Радянська Енциклопедія визнавала, що лицарів було в Лівонії не більше 100—120 осіб, і ніколи вони "купою" не ходили на Псков або Новгород. Та великоросові істина не потрібна, йому підсовують "сказання".

А так виглядає "російське сказання" про Золоту Орду:

"У Золотій Орді поважали і боялися (аж жижки зводило в судорозі! — *В. Б.*) російського полководця, який здобув уже дві великі перемоги. Хани розуміли, що князь Олександр Невський прагне тільки одного — відродити колишню силу Русі (тому він виконав наказ влади про подушний перепис населення спочатку в суздальській землі (1257 рік), а пізніше в новгородській (1259 рік). — *В. Б.*). Тому він (Олександр Невський. — *В. Б.*) і став на захист татарських переписувачів (очоливши спільне військо! — *В. Б.*), які приїхали в Новгород для підрахунку кількості данників" [16, с. 14].

Я нічого не переплутав і чесно списав слова з книги, не роблячи виняткiв. Виявляється, хани Золотої Орди, які підкорили суздальські землі, були страшенними дурнями, тремтіли й боялися "полководця", і тільки те робили, що "відроджували колишню силу Русі..." Блеф! Однак не смішно. Розраховано на невігласів на багато сотень років.

Але, виявляється, і патріарх не в усі деталі вник, або ця книжчина друкувалася після узгодження з ним лише тексту. На тій самій сторінці, де міститься цитована глупота, є картинка, де дуже наочно проілюстровано "велич російського полководця" і "ханський острах": Олександр Невський смиренно стоїть на колінах, похиливши голову, перед ханом, який сидить на подушках. Отож хай би скільки писалося

про "велич" або "острах", малюнок мовить про інше. У ньому — правда того часу.

Останнє, на що хотілося б звернути увагу, — такі слова із книжчини:

"Ставши після смерті батька великим князем Володимирським, Олександр Ярославович востаннє поїхав до Орди" [16, с. 14].

І тут — брехня! Олександр Невський не став великим князем володимирським після смерті батька Ярослава Всеволодовича 1246 року. Він став великим князем володимирським у 1252 році, після зради рідного брата Андрія, котрий став після батька великим князем володимирським. Саме Олександр Невський зрадив рідного брата Андрія, за що й отримав від хана в нагороду великокнязівський престол.

Ось такими "пирогами історії" пригощає своїх діток уже нова Росія, так звана демократична. У цій країні завжди думали переважно про "державність", а не про істину. Переосмислення моторошного минулого не сталося.

Ці думки з'явилися не лише після прочитання дитячої книжчини. Ні! Ось іще одна книга, солідніша, академічне видання: "Література і культура Древньої Русі". Словник-довідник за редакцією В.В. Кускова, Москва, 1994 рік.

У словнику-довіднику на с. 251 у таблиці IV, де перелічено нащадків Юрія Довгорукого, просто "забули", що в Олександра Невського був старший син Василь. Мовляв, не існувало князя — і все тут! Навіщо зайвий раз нагадувати викладачеві чи студентові про сина Василя, який звинуватив рідного батька у зраді новгородців. Про те вести мову не велено.

Так викладається російська історія в наші часи, часи російської демократії. Саме слово "росіянин" без докору совісті "ліплять" і до новгородців, і до суздальців-фінів, закидаючи на 400—500 років назад. Начебто так було за старих часів.

Стоїть Москва на вигадках незрушно.

3

Російські історики вселяють своїм читачам думку-аксіому про заснування Москви князем Юрієм Довгоруким у 1147 році. Однак весь парадокс твердження полягає в тому, що нас змушують повірити російському істеблішменту на слово. До початку XIX століття в тогочасній історичній літературі неможливо було знайти року заснування "білокамінної".

Можна було б погодитися з істориками імперії, якби сама подія не змінювала принципово історію Московії. Можливо, в 1147 році біля річки Москви або Яузи в одному зі снігових заметів і ночував, а може, ставив зруб представник славних фінських племен. Князь же Юрій Довгорукий стосунку до цього дійства не мав.

Надто вже цікавий міфологічний аспект "відпочаткового" періоду фіксації появи Москви, а згодом і самої Московії. Вимислу та брехні в цьому питанні нагромаджено багато.

Тому ми змушені проаналізувати і вивчити саму "систему написання" історії Російської імперії, аби стало зрозуміло, коли, ким і навіщо вона була написана, які матеріали при цьому використовувалися.

Так склалося, що головною особою, яка поставила стратегічне завдання "написати й упорядкувати" історію імперії, а заодно здійснила цей захід, стала імператриця Катерина II.

Треба зауважити, що на той час, тобто до другої половини XVIII століття, в руках правителів Російської імперії опинилися матеріали, необхідні для цього, і виконавці, здатні на велику містифікацію. Імперія у всьому намагалася наздогнати європейські країни.

Саме Катерина II, європейськи освічена людина, приїхавши в Російську імперію і згодом отримавши доступ до архівних першоджерел, жахнулася, звернувши увагу, що вся історія держави тримається на словесній билинній

міфології і не має доказової логіки. Історія держави спиралася на облудні потуги Івана Грозного, в ній панував хаос бездоказовості та взаємовиключних суперечностей.

Хіба можна було вважати серйозним твердження московських Рюриковичів про належність київської землі Московії на тій підставі, що московський князь належав до династії Рюриковичів? На той час у Європі була не одна династія, представники якої сповідували одну віру, правили в різних державах, однак не зазіхали тільки на цій підставі на чужі країни.

І тоді імператриця ретельно взялася за справу. Не варто думати, що Катерина II зі звичайної безкорисливості почала "писати та впорядковувати" російську історію. Все робилося не без "височайшого заміру". Адже серед низки московських, а пізніше російських князів, царів та імператорів мусила зайняти одне з найпочесніших місць сама Катерина II. І що величнішим та шляхетнішим виявлявся той ряд, то поважніший вигляд у ньому мала і вона — принцеса німецька.

Вона й думки не допускала, що в царському роду може опинитися серед татаро-монгольської рядової знаті. Жах! Таке європейськи освіченій людині того часу навіть у сні не могло примаритися.

Тож Катерина II 4 грудня 1783 року своїм указом повеліла створити "Комісію для складання записок про древню історію, переважно Росії" під керівництвом і доглядом графа А. П. Шувалова" [5, с. 564].

Ось як цей указ виконаний насправді:

"... призначити... до 10 осіб, які сукупними працями склали б корисні записки про древню історію, що переважно стосується Росії, роблячи короткі виписки із древніх російських літописів та іноземних письменників за відомим (Катерині II. — *В. Б.*) досить своєрідним планом. Ці вчені становлять "збори"; але їх обирає Шувалов, віддаючи перевагу при виборі "старанності й точності перед дотепністю", і подає імператриці. Серед членів

цих зборів мусять бути троє або четверо осіб, не обтяжених іншими посадами або досить вільних, щоб трудитися над цією дорученою їм справою, одержуючи за працю особливу винагороду. Збори перебуватимуть під найвищим заступництвом. "Начальник" розподіляє працю між членами, наглядає за успішним її перебігом, виправляє помилки, збирає всіх членів на свій розсуд і подає імператриці праці зборів, які з її дозволу друкуються у вільній друкарні за рахунок Кабінету... Цей начальник чи то директор міллеровського історичного департаменту, чи голова вченого історичного товариства" [5, с. 564—565].

Навіть професор, завідувач кафедри російської історії Московського університету В. О. Ключевський, особа надто віддана імператорові, вже на початку XX століття не вважав за можливе повідомити читачам склад тієї "Комісії". Чи справді склад був суворо засекречений ще Катериною II, чи сам професор не вважав за потрібне афішувати це, важко сказати. Він лише мимохідь указав на "директора міллеровського департаменту".

Отже, "начальником" "творення російської історії" за велінням Катерини II став Герард Фрідріх Міллер, в особі так званого "міллеровського історичного департаменту", бо сам академік 1783 року відійшов у кращий світ. Але саме Г. Ф. Міллер вплинув на "складання російської історії".

Послухаймо професора В. О. Ключевського:

"Невдалий досвід (перших царів із династії Романових. — *В. Б.*) не погасив думки скласти російську історію за допомогою особливого урядового закладу. Перенесемося в іншу епоху, до перших років царювання ... Єлизавети (дочка Петра I, була на престолі з 1741 по 1761 рік. — *В. Б.*). При Академії наук ретельно трудився над російською історією заїжджий учений Герард Фрідріх Міллер (проживав у Росії з 1725 року; запрошений Петром I; із 1731 року — член Петербурзької Академії наук, професор історії. — *В. Б.*). Він майже 10 років їздив по містах Сибіру, розбираючи там-

тешні архіви (і вилучаючи потрібні матеріали. — *В. Б.*), проїздив понад 30 тисяч верст і 1743 р. привіз у Петербург безліч ... документів. Через рік він запропонував заснувати при Академії наук "Історичний департамент для створення історії і географії Російської Імперії" з особливою посадою історіографа на чолі та з двома при ньому ад'юнктами... Але пропозицію Міллера не схвалила Академія (та імператриця. — *В. Б.*)" [5, с. 563—564].

Як бачимо, пропозиція професора Міллера "про складання російської історії за допомогою особливого урядового закладу" була ухвалена тільки Катериною II.

Прошу звернути увагу — пан Міллер шукав "історичні матеріали" у Заволжі і в Сибіру, тобто він вилучав матеріали, які стосувались татаро-монгольського минулого Московії (1238—1506 роки). Матеріали архівів європейської частини імперії наказав звезти в Московію ще Петро I. Слід зазначити, що й він намагався написати "Історію Російської держави", для чого запросив Г. Ф. Міллера з Німеччини.

Однак Міллер у ті роки ще не був готовий писати історію імперії, а вчений — великий українець Феофан Прокопович — ухилився від писання міфології. Він, випускник Києво-Могилянської академії, володів справжніми знаннями.

"Петро I, особливо наприкінці царювання, дуже цікавився минулим своєї батьківщини, піклувався про збирання та збереження історичних пам'яток, говорив ученому Феофану Прокоповичу: "Коли ж ми побачимо повну історію Росії?", неодноразово замовляв написати загальнодоступний (правду кажучи, "великоросійський". — *В. Б.*) посібник із російської історії" [5, с. 211].

Хто ж міг входити до "Комісії зі складання російської історії за допомогою особливого урядового закладу"?

Ось хто був особливо наближений і користувався великою довірою Катерини II:

1. Шувалов Андрій Петрович (1744—1789) — граф, син фельдмаршала П. І. Шувалова. З 1783 року начальник "Комісії для складання записок про древню історію, переважно Росії". З 1787 р. — член Ради при імператриці, сенатор.

2. Болтін Іван Микитович (1735—1792) — історик, державний діяч, генерал-майор. Особливо агресивно ставився до критиків офіційної міфології Російської імперії, зокрема на Леклерка, князя Щербатова та ін.

3. Паллас Петро Симон (1741—1811) — член Петербурзької Академії наук із 1767 р. Учився в Німеччині, Голландії, Великій Британії. У 1768—1774 рр. очолював експедицію Академії наук, що пройшла від Нижнього Поволжя до Забайкалля. Надалі, до 1793 року, працював в Академії.

4. Мусін-Пушкін Олексій Іванович (1744—1817) — граф, державний діяч, історик, член Російської Академії наук з 1789 р. "Великий збирач" раритетів старовини. Постійно жив у Санкт-Петербурзі, всі стародавні рукописи, "знайдені" ним, згоріли в Москві.

5. Храповицький Олександр Васильович (1749—1801) — державний діяч, письменник. У 1782—1793 рр. — статс-секретар імператриці Катерини II.

6. Бантиш-Каменський Микола Миколайович (1737—1814) — державний діяч, історик, археограф, керуючий Московським архівом Колегії іноземних справ (1783—1814).

Поза всяким сумнівом, ці російські діячі і низка інших взяли активну участь у "творенні" "історії Російської держави". Безперечно, саме ці люди причетні до "складання записок", які лягали на стіл Катерини II для остаточного редагування. І звершилося! В 1792 році "катерининська історія" побачила світ! Відтоді вносити що-небудь інше в оповідальний каркас історії Російської імперії категорично заборонялося! Аби переконатися, що справді відбулася колосальна містифікація, пропоную разом дослідити "Пам'ятні записки" О. В. Храповицького, статс-секретаря Імператриці Ка-

терини II", написані ним із 1782 по 1793 рік, які пройшли багаторазову царську та церковну цензуру і видані 1862 року. Книгу перевидано в 1990 році в Москві.

Отже, послухаймо О. В. Храповицького:

"Вправлялися в Законодавстві і в Історії. — "Тепер за Закони не можу взятися, але думаю, що можу взятися за Історію (російську. — *В. Б.*)" [23, с. 213].

"Вправляються (Катерина II. — *В. Б.*) у продовженні Історії Російської..." [23, с. 244].

"При розборі внутрішньої пошти мені (Катерина II. — В. Б.) казали, що вправляються тепер у складанні родоводу Російських Великих Князів, і що це перевірка Історії та Хронології" [23, с. 263].

Як бачимо, в щоденникових записках подаються слова, особисто сказані Катериною II, що робить ці записки особливо цінними. Однак дуже дивно, що вже на початку роботи над російською історією Катерина II зіткнулася з проблемою "родоводу Великих Князів". Це більше ніж дивно. До 1563 року під особистим наглядом Івана Грозного і з ініціативи московського митрополита Макарія була написана фальсифікована "Книга статечна царського родоводу". Навіщо ж Катерині II знадобилося повторно втручатися у "царський родовід"?

Я спробував знайти відповідь або хоча б натяк на це питання в "Пам'ятних записках". Їх написав учасник і сподвижник "праць" імператриці, тож десь мав лишитися слід. І слід знайшовся.

"Показував я ріку Сіть у Ярославській губернії. Вона впадає в Мологу, а Молога у Волгу. На Сіті вбито Князя Володимира Юрійовича Рязанського, від Татар. Думали (Катерина II. — *В. Б.*), що він перейшов Волгу значно нижче, щоб атакувати Татар; але ріка Сіть показує, що Володимир тікав до Твері. Цим відкриттям не дуже задоволені для складання Історії" [23, с. 245].

"Покликали для вислуховування роздроблення Росії на удільні Князівства, під час навали Татар; їх налічили до

70-ти... "Я ще нову напишу примітку про тодішніх Татар" [23, с. 247].

"Покликали, і якийсь час читали мені Російську Історію (яка тоді писалася. — *В. Б.*). "Тут є примітка про Татар і їхню силу при навалі на Росію (суздальську землю! — *В. Б.*); життя Св. Олександра Невського, без чудес" [23, с. 247].

Зверніть увагу, як пильно придивляється Катерина II до XIII століття. І неспроста. Тринадцяте століття є ключовим у розумінні суті Московії, а пізніше — Російської держави.

Будучи, як на ті часи, чудово освіченою і всебічно розвиненою, Катерина II розуміла, де не стикується історія імперії. Читаючи стародавні літописання Київського князівства, вона бачила, що саме європейцеві одразу ж впадало в око — бездоказове і свавільне перенесення права спадщини від Великого Київського князівства на "Моксель", або суздальську землю, а згодом довільне перекладання цього "права" на Московію.

Для європейськи освіченої людини подібне — нонсенс! Свого часу і Англія висловлювала претензії на Францію. Однак до кінця XVIII століття англійські зазіхання на французький престол перетворилися чи то на європейський жарт, чи на фарс. І Катерина II про те знала. Вона розуміла: якщо подібний розрив впадає їй в очі, то згодом серйозні європейські дослідники просто відкинуть голослівні твердження московитів про їх "спадкоємне право" на історію і землю Русі. Адже на землі Русі навіть у часи Катерини II проживав самобутній, усе ще непідвладний Російській імперії український народ. Отже, саме той період історії великоросів (другу половину XII — XIII століття) слід було докорінно видозмінити. Історія наступного періоду потребувала "звичайного доопрацювання".

Діяла імператриця дуже хитро і підступно. Вона не чіпала історії Київського князівства, що становило небезпеку. Історія Русі на той час була зафіксована не лише в літописах, що зберігалися в архівах Катерини II, а й у літописах литовських, польських, шведських, угорських, грецьких, тюркських, арабських тощо.

"Залешанські" ж князівства, тобто майбутня Московія, створювалися поза зв'язком із європейською культурою і поза контактами з народами, які до кінця XII та в першій половині XIII століття могли зафіксувати її конкретизовану історію.

Російська імперія зробила все можливе, щоб народи Поволжя та Сибіру якщо не знищити, то бодай зросійщити і примусово загнати в християнство. А Волзька Булгарія — спалена, її медресе і мечеті зруйновано дощенту, всі культурні цінності й літописи викрадено, вивезено в Московію. Як це відбувалося, ми побачимо нижче.

Однак навіть за таких умов споряджалися одна за одною експедиції в Поволжя та Сибір, аби повністю вилучити "шкідливі для імперії" джерела. Тобто все, що ми сьогодні знаємо про походження суздальських князівств і Московії, нам "склали" "платні співробітники" імперії — найманці Катерини II і їхні послідовники. Всі вони "складали переважно історію Росії" за "катерининськими джерелами". Після того було запроваджено жорстку церковну і державну цензуру.

Катерина II до кінця XVIII століття сконцентрувала у сховищах усі стародавні літературні та історичні першоджерела, які зберігалися до того в монастирях, церквах, навчальних закладах, у приватних осіб. Усі вони побували в руках імператриці. До того ж вона постійно поповнювала бібліотеку, музеї, архіви і сховища найкращою європейською літературою, художньою та історичною. Її представники постійно нишпорили по Європі в пошуках антикваріату і стародавніх першоджерел. Грошей на такі цінності Катерина II не жаліла.

Послухаймо О. В. Храповицького далі:

"Відшукав папери, під час життя в Ермітажі писані про древності Слов'ян, із вишукуванням первісного народу" [23, с. 12].

"Велено зібрати папери для продовження (писання. — *В. Б.*) Російської Історії..." [23, с. 93].

"Вправляються у продовженні Історії Російської; підніс книги і виписки, до того приналежні" [23, с. 44].

"Підніс древню Російську Ідрографію й опис Кавказу, Ренекса, мав за те подяку" [23, с. 250].

"Мав від Її Величності подяку за історичні книги, справно перевезені й розкладені одна по одній" [23, с. 248].

"Займаються найперше Російською Історією та справами Французькими; отримані знову літописи від Митрополита Платона, і мені двічі підтверджували, аби скоріше переписати" [23, с. 254].

"Підніс переплетені літописці, від Митрополита Платона прислані, знайшов тут звістку про кончину Київського Великого Князя Володимира Рюриковича, — мав подяку" [23, с. 254—255].

"Виходили (Катерина II. — *В. Б.*) в кабінет, бралися було за Історію, але знову лягли. Було славлення, після чого призвали самого лише Митрополита, його пригощали; до решти не виходили" [23, с. 258].

Подібних записів можна зацитувати ще з десяток!

Катерина II мала в своєму розпорядженні всі найдавніші шедеври київської слов'янської писемності, у тому числі коштовний твір легендарного Нестора "Повість минулих літ". Цілком можливо, що шедевр міг називатися по-іншому, і в текст, який дійшов до нас, могли бути внесені істотні зміни. Тут сумніватися не варто, інакше він дійшов би до нас в оригіналі.

А те, що оригінал існував і був у руках Катерини II, засвідчив особисто О. В. Храповицький:

"Взялися за Російську Історію; говорили зі мною про Нестора. Я: nous l'avons vu en original" [23, с. 243].

Останнє речення цієї цитати перекладається з французької мови так: "Я (О. В. Храповицький. — *В. Б.*): Ми його бачили в оригіналі"(!!!)

До чудового зізнання статс-секретаря додати нічого. Прошу лише звернути увагу: йдеться про справжній оригінал Нестора, без усяких, згодом вигаданих, "літописних

зводів". Про те, навіщо ці літописні зводи з'явилися згодом, поговоримо нижче.

Були у Катерини II в руках і інші оригінали першоджерел, що не дійшли до нашого часу. Зокрема, "Книга степенна царського родоводу", написана духівником Івана Грозного Афанасієм з ініціативи митрополита Макарія.

Але чимось і "шедевр Івана Грозного" не влаштовував Катерину II, хоча він "обґрунтував" "пряму спадковість московських Рюриковичів від Візантійських імператорів". А отже, московські князі і російські царі стали у спадкоємний ряд візантійських кесарів.

Здавалося б, чого ще вимагати?

Ми знаємо: Катерина II була німкенею, тобто людиною працьовитою і пунктуальною. Німці пустопорожньою справою ніколи не займалися. Тож марно витрачати час на "твір" російської історії без потреби вона б не стала. Тим паче, що її під ту пору з усіх боків облягли серйозні проблеми. Певно, щось у "Повісті минулих літ" та в "Книзі степенній царського родоводу" принципово не влаштовувало Катерину II.

Переконаймося, що і "Книга степенна..." була в імператриці:

"Двічі запросили для розмови про Російську Історію. Задоволені, що знайшли в Степенній Книзі ім'я опікуна Короля Шведського Вольдемара I" [23, стор. 255].

Отже, навіщо ж Катерині II знадобилося заново складати родовід "Російських Великих Князів" і писати "Історію Російську"? Вона мала стародавні оригінали на руках, і досить було тільки зберегти ці шедеври для нащадків. Навіщо було складати "нові списки"?

Але в тому й полягає таємниця, що до нашого часу дійшли лише "творіння" — "літописні зводи", і назавжди, після Катерини II, зникли оригінали давніх пам'яток. А "літописні зводи", що дійшли до нас, були знайдені або за життя Катерини II, або після її смерті. Таємниця полягала в тому, що до геніального твору Нестора "приточували"

"місцеві літописці" чи то "Південної", чи "Північної Русі", аби надати їм достовірності.

Ось що писав про це М. М. Карамзін:

"Я шукав найдавніших списків (а він бо знав, що шукати! — *В. Б.*): найкращого Нестора і продовжувачів його, найбільш характерні, Пушкінський і Троїцький, XIV і XV століть. Варті уваги також Іпатіївський, Хлєбніковський, Кенігсберзький, Ростовський, Воскресенський, Львовський, Архівський...

Я (М. М. Карамзін. — *В. Б.*) кажу тут про головні, найкращі, принаймні найвідоміші списки: їх є, може, близько тисячі в Росії, крім багатьох скорочених, писаних зазвичай у чверть аркуша. Катерина Велика, залюблена в нашу Історію, перша (зверніть увагу! — *В. Б.*) наказала друкувати літописи. Витратили чимало грошей, але не зробили найпотрібнішого: поважного вченого зводу літописів. Навіщо друкувати одне у двадцяти книгах?..

У кожному з них є щось особливе і справді історичне, привнесене, слід вважати, сучасниками, або із їхніх записок..." [1, том I, с. 24—25].

Хитрою і завбачливою була Катерина II, але надто вже багато довкола неї й після неї було дурнів. Хоч куди пхалися, скрізь залишали сліди! У тому й полягала таємниця імператриці, щоб у жодному разі не фіксувати першоджерела. Такий був задум: з'єднати в "літописних зводах", тобто в народних оповіданнях, Київ і Московію. Так, в "Іпатіївському зводі" слідом за "Повістю минулих літ" іде Київський літопис за 1119—1200 роки, далі Галицько-Волинський літопис, який викладає події з 1201 по 1292 рік. Саме в цьому літописі згадується рік "заснування Москви". А "Лаврентіївський літописний звід" слідом за "Повістю минулих літ" містить опис "літописців Південноруських", а потім "Володимирсько-Суздальської Русі" [25, с. 80]. І така, виявляється, в давнину була!

Задум Катерини II підлий: видаються десятки "літописних зводів", їх потім "знаходять", де народні генії самі "пере-

носять" "право спадщини" від великого Нестора, прадавнього Києва і Галицько-Волинського князівства на "Володимирсько-Суздальську Русь". А вже хто та як складав "північноросійські літописи", відомо тільки Катерині II і графові Андрію Петровичу Шувалову.

Ось так працювала "Комісія зі складання записок про стародавню Історію, переважно Росії". І 1792 року в Санкт-Петербурзі з'явився плід її праці — так званий "Львовський звід" із авторством "Літописця Руського". Як бачимо, авторство "Комісії" та особисто Катерини II "скромно" не вказано.

Всі наступні "літописні зводи" були "знайдені" або катеринінськими "вихованцями", або особами, зацікавленими в їхній появі, і лише уточнювали "північноросійські літописці".

Імперські історики донині "соромляться" визнати "літописний звід", виданий 1792 року в Санкт-Петербурзі, катеринінським. А дарма. Є дуже цікавий доказ цього. Статс-секретар чітко, за днями року, фіксував основні діяння своєї володарки. Отож перша згадка про "заняття" імператриці "Російською Історією" припадає на 31 липня 1786 року, а остання — на 29 грудня 1791 року.

Я вже наводив слова, коли "пригощали Митрополита". І після цього дня катеринінські "заняття історією" — як відрізало!

"Славленням" Катерина II і митрополит під час різдвяного посту відзначили закінчення "великих справ".

А ось запис про перший день появи "записок" графа А. П. Шувалова: "31 липня 1786 року. Відшукав папери... тут є записки Г. Андрія Петровича Шувалова" [23, с. 12].

Так у 1792 році з'явився державними мужами відредагований "Літописний звід держави Російської" у п'яти томах. І мов у анекдоті, складений "Літописцем Руським".

А далі пішло-поїхало. Усе інше, як кажуть, було справою техніки й ретельності.

"Мусін-Пушкін Олексій Іванович... граф, російський держ(авний) діяч... Йому вдалося відкрити Лаврентіївсь-

кий літопис... Він опубл(ікував)... "Слово о полку Ігоревім" під назв(ою) "Ироическая песнь о походе на половцев удельного князя Новгорода-Северного Игоря Святославовича (1800)" [9, том 17, с. 129].

М. М. Карамзін значно перевершив О. І. Мусіна-Пушкіна: "Я шукав найдавніші списки... У 1809 році, оглядаючи древні рукописи покійного Петра Кириловича Хлебнікова, знайшов я два скарби в одній книзі: Літопис Київський, відомий тільки Татіщеву, і Волинський, раніше нікому невідомий... За кілька місяців дістав я й інший список: він належав колись Іпатіївському монастирю і зберігався в бібліотеці С.-Петербурзької Академії наук між Дефектами" [1. том І, с. 24].

Сподіваюся, читачі розуміють всю комічність становища. Виявляється, і Катерина II, і митрополит, і єпископи, і всі підручні імператриці були найбільшими "недоуками". У них, як то кажуть, під рукою були прадавні "літописні зводи", а вони їх не помітили. Єпископи не знали, яка стародавня література перебуває в монастирях, О. В. Храповицький "не зволів" заглянути в бібліотеку Академії наук. А співробітники Академії, котрі писали оди Катерині II, не знали власної бібліотеки.

Природно, всі ці "пошуки" Мусіна-Пушкіна і Карамзіна з погляду сьогодення виглядають елементарною брехнею. Усі "наново розшукані" зводи, як близнюки-брати, "виготовлені на одній колодці" чи "катерининськими хлопцями", чи "першовідкривачами". Кожен із "новознайдених" літописних зводів мав своє уточнення або "додавав" до київської старовини нову "великоросійську" землю: тверську, рязанську чи московську.

Але всі "новознайдені" літописні зводи пройшли нещадну цензуру. Необхідно усвідомити — Катерина II в питанні видання літератури, особливо церковної та історичної, була надзвичайно жорсткою.

Послухаймо російське джерело:

"Увійшов із поштою після Пушкіна. Казали, що Єлагін дивується, звідки зібрано родословні древніх Князів Руських, і багато чого у себе в Історії поправив...

Тут мовиться про родословні Великих Князів, складені Государинею" [23, с. 286].

Запис зроблено 4 травня 1793 року, тобто після видання "катеринінського літописного зводу" в 1792 році.

А щоб шановні читачі не мали сумніву, подам ще одну виписку із книги статс-секретаря:

"25 липня (1787 рік). Наказано написати в Москву (указ Імператриці), щоб заборонили продаж усіх книг, до святості дотичних, які не в Синодальній друкарні друковані" [23, с. 35].

А оскільки в російській історії чимало її діячів православна церква канонізувала, одразу стає зрозумілим, що та література підпадала під подвійну цензуру — державну й церковну. І та цензура "перетекла" у більшовицьку.

Ось підтвердження цього:

"Ваше преосвященство (митрополит Платон. — *В. Б.*)... Необхідно, і з поліцейськими нашими установами узгоджено, щоб книги з його, Новікова, та інших вільних друкарень виходили не інакше, як після належної цензури, а оскільки чимало з них стосуються закону і справ духовних, то Ваше преосвященство не забариться визначити одного або двох із осіб духовних, учених і посвячених, які б, разом зі світськими, для зазначеної цензури призначеними, всі подібні книги випробовували і не допускали, щоб тут скрастися могли розколи, колобродства та усякі дурнуваті тлумачення, щодо яких немає сумніву, що вони не нові, але старі, від ледарства і неуцтва поновлені" [20, с. 124—125].

Тут подається офіційний наказ імператриці, посланий митрополитові Платону в Троїце-Сергієву лавру. Не будемо забувати, що він, сподвижник Катерини II, провів при дворі імператриці десять років і отримав сан митрополита з рук Катерини II, найвищий на ті часи сан Російської православ-

ної церкви. Причому, будучи при дворі, Платон уперше в імперії написав, під наглядом Катерини II, книгу "Церковна Російська Історія".

Так імператриця Катерина II і митрополит Платон "упорядкували" назавжди російську церковну і державну історію, увівши брехню під державний захист. Але на цьому не закінчилося придушення всього живого в імперії.

"16 вересня 1796 року був оголошений указ Катерини II про заборону "вільних друкарень" і про запровадження більш жорсткої цензури. У ньому мовилося:

"Приватними особами заведені друкарні, щоб не допускати зловживань ... скасувати... Жодні книги, складені або перекладні в державі нашій, не можуть бути видані хоч би в якій друкарні без нагляду однієї з цензур, засновуваних у столицях наших, і схвалення, що в таких творах або перекладах нічого закону Божому, правилам державним і благопристойності супротивного нема".

При цьому в кожному окремому випадку встановлювалася потрійна цензура — вона складалася з однієї духовної та двох світських осіб" [26, с. 132].

Якщо хтось гадає, що всі ці "літописні зводи", "знайдені" після смерті Катерини II, були плодами вільнодумства або наукового осмислення минулого, він дуже помиляється. То були "державні, проімперські" писання. Але це — не головне. Маючи першоджерела, будь-хто зацікавлений, звернувшись до них, міг встановити істину сам.

Російський істеблішмент сотворив колосальний фокус — "загубив" першоджерела. Це було зроблено так грубо та відверто нечисто, що викликає цілком обґрунтовану недовіру до всіх російських "байкарів історії". Ось як все чинилося:

1. Із щоденників О. В. Храповицького відомо, що Катерина II і її статс-секретар тримали в руках оригінал твору найдавнішого слов'янського літописця Нестора "Повість минулих літ". Не варто допускати думки, що ці високоосвічені люди не відали, яка то величезна цінність.

Однак на запитання, де перебуває оригінал "Повісті минулих літ", нині ніхто не відповість. Наймовірніше, після виправлення і тиражування його спалили, щоб навіки приховати брехню імперії про спорідненість київської та суздальської землі.

2. Послухаймо М. М. Карамзіна:

"У 1809 році, оглядаючи древні рукописи покійного Петра Кириловича Хлєбнікова, знайшов я два (звертаю увагу: два. — *В. Б.*) скарби в одній книзі: Літопис Київський, відомий тільки Татіщеву (отже, цей літопис існував окремо. — *В. Б.*), і Волинський, раніше нікому не відомий..." [1, том 1, с. 24].

Якщо вірити М. М. Карамзіну, він бачив два стародавні оригінали, зшиті в одну книгу. Таке могло бути — ми бачили в цьому розділі, як підручні О. В. Храповицького "оформляли оправу" на "катеринівські літописи", подаровані митрополитом Платоном. Але, як ви здогадалися, оригінали і тих двох великих святинь до нас не дійшли: чи випарувалися, чи згоріли, як твір Нестора, чи загубилися як непотріб.

3. А ось найбільш анекдотичний випадок із російської історії:

"Уперше ("Слово о полку Ігоревім". — *В. Б.*) було опубліковане в 1800 р. з єдиного списку, власником якого був граф О. І. Мусін-Пушкін... Загибель збірника з рукописом під час війни 1812 р. унеможливила нові звіряння з ним (рукописом. — *В. Б.*)..." [25, с. 156].

Справжній шедевр, який був у руках графа, — згорів, хоча сам граф війну 1812 року пережив і помер в 1817 році. Бачите, який парадокс: граф О. І. Мусін-Пушкін жив постійно у своєму палаці в Санкт-Петербурзі, але свій шедевр зберігав у Москві. Я сподіваюся, читачі розуміють — інакше оригінал неможливо спалити.

Мусін-Пушкін розумів: у процесі докладного вивчення "оригіналу" обов'язково виявиться або його підробка під старовину, або спотворення його тексту.

Хочу нагадати читачам — у "Слові..." йдеться про події кінця XII століття.

"Прийнято вважати, що "Слово о полку Ігоревім" — патріотичний твір, написаний у 1187 р." [18, с. 264].

А тепер згадаймо про іншу подію того часу — про грабіж Києва Андрієм Боголюбським у 1169 році. Поставимо собі дуже просте запитання: невже справжній віруючий патріот київської землі, який пережив Андрієве осквернення слов'янських святинь, міг у своєму творі славити суздальську землю та її князів? Минуло тільки 18 років, і пам'ять ще волала до помсти.

Відповідь на це запитання очевидна. А доля оригіналу "Слова о полку Ігоревім" визначена цією відповіддю.

Отже, упродовж лише двадцяти років — з 1792 до 1812-го — у Російській імперії, яка мала освічену еліту, загублено або свідомо знищено всі найбільші раритети старовини. Однак давно відомо: одна випадковість — це випадковість, багато випадків — закономірність.

Звідси бере початок недовіра до "великоросійських літописних зводів" — носіїв цілеспрямованої брехні. Однак, через брак іншого, звернімося до тих, що до нас дійшли.

Перший, як ми знаємо, був "знайдений" О. І. Мусіним-Пушкіним — так званий Лаврентіївський літописний звід. Хочеться одразу відзначити, що О. І. Мусін-Пушкін був одним із найвірніших служак Катерини II.

Послухаймо свідка тих часів:

"При волосочесанні покликаний для розмови про Історію і про раритети, представлені Олек. Ів. Мусіним-Пушкіним; це був рубль, невідомо якого, Володимира; у ньому 1/4 фунта чистого срібла; полтина від слова полотить" [23, с. 255].

Запис зроблено 7 листопада 1791 року.

Сподіваюся, читачі зрозуміли, яку пильну увагу приділяла Катерина II стародавнім речам. Але в "Записках" О. В. Храповицького ніде не згадано про Лаврентіїв-

ський звід, принесений О. І. Мусіним-Пушкіним імператриці. Навіть натяку на його існування немає. Отже, його було "знайдено" графом уже після "написання Історії Російської" Катериною II. Тобто він належав до ряду "катерининської російської історії". Це дуже важливо, бо одразу пояснює, навіщо його "знайшов" служака імператриці. Але про це поговоримо пізніше. Зараз звернімося до змісту Лаврентіївського літописного зводу. Про що оповідає він?

"Лаврентіївський л(ітопис) слідом за "Повістю минулих літ" містить опис подій південноруських, а потім — Володимирсько-Суздальської Русі... Володимирські літописці розглядали володимирських князів спадкоємцями київських, а Володимир вважали новим центром політичного життя Русі...

Із 1285 р. у Лаврентіївському ... л(ітопису) починається низка ... датованих тверських звісток, що свідчить про початок тверського літописання. Проглядається в Лаврентіївському л(ітопису) і тверський звід 1305 р., що поєднує матеріал різних областей і прагне бути загальноруським" [25, с. 80].

Велика брехня нав'язується нам уже 200 років заради "прагнення бути загальноруським зводом". І літописці, виявляється, київські, суздальські, володимирські, тверські та інші, лише тим займалися, що проповідували "загальноруську ідею" протягом століть: і в 1070-му, і в 1170-му, і в 1281-му, і в 1305-му, і в 1377 роках. Це в той час, коли в київській землі жили поляни та інші слов'яни, а в "Залешанській землі" — фінські племена меря, мурома і весь. Це в той час, коли жителі "Південної Русі" люто ненавиділи жителів "Північної Русі" (за С. М. Соловйовим і В. О. Ключевським). Нарешті, це відбувалося в той час, коли в суздальській землі священики часто не знали "Отче наш", але при цьому вони, виявляється, були "великоросійськими державниками". Варто також нагадати, що писалися такі "чудові зводи" у мерянських і муромських "обгороджених (частоколом) селах".

Тут, шановні читачі, робіть висновки самі. Тільки ще раз зверніть увагу, що знайшов граф О. І. Мусін-Пушкін Лаврентіївський звід аж у 1792 році. Саме в той час, коли повеліла матінка-імператриця.

Послухайте:

"Лаврентіївський літопис... У 1792 (році) його придбав О.І. Мусін-Пушкін..." [9, том 14, с. 90].

Енциклопедія — розумна книга, вона не може дозволити собі написати — "знайшов", вона пише по-сучасному — "придбав". Але чомусь усі "чудові" зводи з'явилися лише після "дивного" творення "російської історії" Катериною II?!

Сподіваюся, ви розумієте всю витончену задумку Катерини II. Саме "літописними зводами", яких раптом з'явилися тисячі, утверджувалося право Московії, а згодом Російської імперії на спадщину історії і землі давньої Київської держави. Відзначимо, що німецька пані висунула і здійснила "блискучу" ідею. У справжньому катеринінському дусі.

Як ми знаємо, незабаром М. М. Карамзін знайшов так званий Іпатіївський літописний звід. Навіщо ж він був знайдений?

У 1803 році М. М. Карамзін розпочав роботу над "Історією держави Російської". І, як сказав Віссаріон Бєлінський — "... Карамзін вчинив його (подвиг, написавши цю книгу. — *В. Б.*) не так із історичного, як із чудового белетристичного таланту. У його живій і мистецькій літературній розповіді вся Русь прочитала історію своєї батьківщини..." Тобто це був перший великий художній виклад історії Російської імперії, що закінчується "часом смути" — початком XVII століття.

Уже в 1811 році Карамзін прочитав перші глави книги імператорові Олександру I. Я свідомо наголошую на тому факті, що до 1811 року були написані глави про навалу Батия на суздальську землю. У своїй "Історії" автор вказав на цей факт особисто. І тут ми змушені повернутися до нового великого анекдоту Російської імперії. Сівши за стіл,

приступивши до створення "Історії держави Російської", М. М. Карамзін перечитав усі "відкриті" до нього "літописні зводи", але в жодному з них не виявив час заснування Москви. А найголовнішою ідеєю суперпатріотичного твору М. М. Карамзіна було прославляння Москви і Московії за "збирання землі російської". При цьому автоматично вважалося: якщо "суздальська земля" з'явилася в часи розквіту великого Київського князювання, то родинний, мовляв, зв'язок видно неозброєним оком. Але в Карамзіна, у процесі викладу "Історії держави Російської", "московський слід" виявився дуже брудним. Хотів того автор чи ні, але йому довелося показати весь шлях приниженъ Московії після підкорення суздальської землі татаро-монголами. Хоча приниження подаються у хвалебному й величному дусі.

Проте навіть М. М. Карамзін у своїх міркуваннях побачив суперечності. Усі суздальсько-володимирські князівства з 1237 року перетворилися на улуси Золотої Орди. І в той "улусний" час раптом з'являється московське володіння у складі Золотої Орди. Усе свідчить, що відтак Москва як державне утворення повинна вести свій родовід із татаро-монгольського улусу. Ніяк не інакше! Адже Московія за допомогою ханських військ поглинала Рязань, Твер, Новгород, Торжок тощо, лише "збирала" дрібні татаро-монгольські улуси, залишаючись великим улусом.

Угледівши великих татаро-монгольських предків Москви й Московії, М. М. Карамзіну нічого не залишалося робити, як "шукати" новий "літописний звід", аби бодай саму появу поселення Москва зафіксувати раніше від навали татаро-монголів.

І в 1809 році він "знаходить" так званий Іпатіївський літописний звід. Мовляв, погляньте, самі київські літописці зафіксували нашу появу на світ Божий.

Саме в Іпатіївському літописному зводі, де вміщено київські і галицько-волинські літописи, вперше згадується слово "Москва". Я сподіваюся, читачі розуміють

усю облудність і комічність таких "пошуків", таких "знахідок". Брехня безкінечна.

Та й сам Микола Михайлович Карамзін не соромився в цьому зізнатися. Ось що він писав про історію взагалі та свою зокрема:

"Але Історія, кажуть, сповнена неправди: скажімо краще, що в ній, як у справі рук людських, буває доважок брехні, однак характер істини завжди більш-менш зберігається, і цього досить для нас, аби скласти собі загальне уявлення про людей і діяння" [1, том I, с. 18].

А далі здогадуйтеся, скільки "доважку брехні" підкинув автор "Історії держави Російської".

Однак повернімося до Іпатіївського літописного зводу.

Ось як передав М. М. Карамзін слова Юрія Довгорукого, сказані нібито в 1147 році:

"Прийди до мене, брате, в Москву" [6, с. 132].

То звертання князя, який не мав свого наділу в Русі, до Новгород-Сіверського князя Святослава Ольговича. І з подачі М. М. Карамзіна Новгород-Сіверський князь рушив заради "рюмашки" у "тридесяте царство" за тисячу кілометрів через непрохідні ліси та драговини, щоб "засвідчити" появу "Москви".

Не варто забувати, що в ті далекі часи такі "подорожі" дуже дорого обходилися і потребували чималих жертв.

Подальші російські історики самі розуміли цілковиту безглуздість твердження про заснування Москви в 1147 році, ніби за завданням. Тому в наступному зводі пишеться:

"У 1156 р., за літописом, князь Юрій Довгорукий "заложи град Москву" нижче устя Неглінної..." [6, с. 132].

Суть нової вигадки полягає в тому, що у 1156 році Юрій Довгорукий, незадовго до цього повернувшись до Києва, був великим київським князем і сидів у Києві до своєї смерті, що сталася 1157 року. Навіщо йому знадобилося за тисячу кілометрів від Києва за рік до смерті "закладати Москву" — залишається великою загадкою.

Таку історію Російської імперії з великим "доважком брехні" залишила після своїх "вправлянь" Катерина II та її "Комісія". Як бачимо, в жодному історичному першоджерелі, крім надуманих "катеринінських літописних зводів", не зафіксований час появи поселення Москва до кінця XIII століття. І не міг бути зафіксований!

Аналізуючи процес складання "літописних зводів", професор В. О. Ключевський спробував підвести під нього наукову базу:

"Із часом під руками давньоруських книгарів накопичувався значний запас приватних і офіційних місцевих записів... ті ж, які працювали після первинних місцевих літописців, збирали ці записи, зводили їх у цільну — рік за роком — розповідь про свою землю, до якої від себе додавали описи кількох подальших років... При подальшому переписуванні ці зведені літописи скорочувалися або розширювалися, доповнюючись новими звістками і вставками цілих сказань... Шляхом переписування, скорочень, доповнень і вставок нагромадилася важкодоступна для огляду кількість списків...

Первинні записи (першоджерела. — *В. Б.*), що велися у різних місцях нашої батьківщини, майже всі зникли; але вціліли (наче на спеціальне замовлення! — *В. Б.*) складені з них літописні зводи" [6, с. 17—18].

А як "літописні зводи" були "знайдені", коли, навіщо і ким, — ми вже довідалися вище.

Однак не варто гадати, що Катерина II стала першою людиною, яка написала "власну" російську історію.

До сходження Катерини II на престол у 1762 році один із сучасників Петра I — Андрій Іванович Лизлов, який помер 1696 року, написав близько 1692 року "Скіфську історію". Саме в цій праці А. І. Лизлов уперше спробував викласти історію майбутньої Росії (у ті часи вона називалася Московією), її відносини з Києвом і Золотою Ордою. "Скіфська історія" охоплює період від найдавніших часів до кінця XVI століття.

Ось що пише ВРЕ:

"Л(излов) використав велике коло джерел та іст(оричних) тв(орів) (літописи, хронографи, розрядні книги, варіанти "Казанської історії", укр(аїнські) іст(оричні) праці, польсько-литов(ські) хроніки, тв(ори) латинсько-італ(ійських) та ін(ших) авторів)" [9, том 15, с. 84].

"Скіфська історія", хоч як дивно, не була видана до 1776 року і поширювалася в рукописі. Випустив книгу дуже малими накладами у 1776 і 1787 роках знаменитий видавець М. І. Новіков.

Ось головні думки, які повідав А. І. Лизлов, вивчивши прадавні першоджерела:

1. Монголи, які прийшли 1237 року в суздальську землю, зовсім не монголи, а східні й південні сусіди Московії і Волзької Булгарії — татари, точніше "тартари". І то правда, бо монголи у XIII столітті мали 700 тисяч населення й вели одночасно війни в трьох напрямках: Китай, Іран і Європа. Тобто з Монголії походить династія Чингісидів, яка на шляху завоювань втягнула підкорені народи в орбіту своєї державності. Згодом і суздальські князівства (земля Моксель) увійшли до складу єдиної держави і повсюдно залучалися до завойовницьких походів Золотої Орди. Надалі ми підтвердимо це російськими джерелами.

2. Жителі Московії — це окремий відособлений самобутній народ, який нічого спільного не має з руссю (Києвом), литвою, поляками тощо.

Послухайте А. І. Лизлова: "Скіфія складається з двох частин: одна європейська, у якій живемо ми, тобто: москва (московити. — *В. Б.*), росіяни (українці. — *В. Б.*), литва, волохи і татари європейські (кримські, ногайські тощо. — *В. Б.*)".

А. І. Лизлов не згадує про братання московитів і русичів (етнос Подніпров'я — *В. Б.*). Навпаки — чітко простежується думка про розмежування етносів Московії і Київського князівства.

Зверніть увагу: ця думка панувала в серйозній аналітичній праці 1692 року, тобто до часу, коли Петро І повелів називати Московію — Російською державою.

3. У Лизлова не згадується жодного так званого "літописного зводу". Вільно вивчивши чимало архівів, ознайомившись із сотнями першоджерел, Андрій Іванович Лизлов, який написав "Скіфську історію", ніде (!!!) не виявив жодного (!!!) з багатьох тисяч російських "літописних зводів". При цьому в архівах він був на сотню років раніше від карамзіних, мусіних-пушкіних та інших катерининських словоблудів.

Книга "Скіфська історія", двічі видана М. І. Новіковим дуже маленьким накладом, ніколи більше ні в царській, ні в більшовицькій імперії не перевидавалася.

Самого ж М. І. Новікова, який встиг видати книгу до жорстокої катерининської цензури (пам'ятаємо, заснованої 25 липня 1787 року), згодом заарештували і посадили у в'язницю.

Заради справедливості слід зауважити, що 1990 року, під час розвалу радянської імперії, у Москві втретє за 300 років була видана "Скіфська історія" накладом п'ять тисяч примірників. Але це суті нашого дослідження не міняє.

До катерининського царювання, близько 1747 року, було написано ще одну книгу: "Історія Російська із найдавніших часів". Її автором був сподвижник Петра І Василь Микитович Татіщев (1686—1750), дуже освічена, як на той час, людина.

Ось що про нього пише ВРЕ, третє видання:

"У 1720—1722 і в 1734—1737 (роках) управляв казенними з(аво)дами на Уралі, заснував (місто) Катеринбург; у 1741—1745 (роках) — астраханський губернатор" [9, том 25, с. 297].

В. М. Татіщев мав доступ не тільки до державних і церковних архівів, а й до архівів Казані, Астрахані та Сибіру. Отже, його книга мала посилання на багато першоджерел. Та ось що дивно: і цю книгу не було видано за

життя автора. Навіть більше — Татіщеву заборонили її видавати, звинувативши в "політичному вільнодумстві та єресі". Згодом рукописи Татіщева зникли.

Ось що писав про це в першій половині XIX століття академік Петербурзької Академії наук П. Г. Бутков:

"Історія" Татіщева видана не з оригіналу, що загублений, а з доволі неточного, неповного списку... При друкуванні цього списку виключені в ньому судження автора, визнані вільнодумними, і зроблено багато пропусків".

Цікаво, що книгу Татіщева редагував німець, який перебував на державній службі, Герард Фрідріх Міллер.

Дуже дивним є той факт, що згодом російський князь і державний діяч катерининських часів Михайло Михайлович Щербатов (1733—1790), який також написав із дозволу Катерини II свою "Історію Російську від найдавніших часів", звинуватив В.М. Татіщева, що той подав факти з "неіснуючих історичних джерел". Дивне обвинувачення.

З огляду на знання та можливості В. М. Татіщева, його багаторічну державну службу, якось не віриться, щоб цей державний муж мав потребу у вигадках і плагіаті. Цілком імовірно, тут інша причина: усі першоджерела, якими користувався В. М. Татіщев із 1720 до 1745 року, до 80-х років XVIII століття були зосереджені в архівах за сімома замками, у сховищах Катерини II, куди доступ мали тільки довірені особи.

Лише беручи до уваги таку ситуацію, стає зрозумілою думка імператриці, висловлена на адресу князя М. М. Щербатова:

"Ще покликали для розмови про Історію: дивувалися тому, як мілко мислив Князь Щербатов" [23, с. 255].

Ось так просто, за рік після смерті Щербатова, 1 листопада 1791 року імператриця обізвала князя майже дурнем. Я гадаю, читачі здогадуються про причину.

І останнє, про що хочу повідомити читачам у цьому розділі. Ось слова німця Августа Людвіга Шлецера, який працював у Росії з 1761 до 1767 року:

"У 1720 р. Татіщев був відряджений (Петром І. — *В. Б.*) до Сибіру... Тут він знайшов у одного розкольника дуже древній список Нестора. Як же він здивувався, коли побачив, що той принципово відрізняється від попереднього! Він гадав, як і я спочатку, що існує лише один Нестор і один літопис. Татіщев поступово зібрав десяток списків, із них і повідомлених йому інших варіантів склав одинадцятий..." [31, с. 47].

Не висуватиму стосовно цього якихось своїх версій, як не вважаю за потрібне підтримувати існуючі. Будь-якій людині зрозуміло — у контексті "Повісті минулих літ" замішано чималий "доважок брехні". Суть проблеми я бачу в іншому: чи не здається дуже дивним той факт, що до нас не дійшли навіть Татіщевські "першоджерела"? Бо ж були вони в руках А. Л. Шлецера, а отже — і в Катерини II. Цьому не варто дивуватися, такі "дивацтва" супроводжують російську історію повсюдно.

А. Л. Шлецер був першим іноземцем, який видав за межами Російської імперії, а саме в Німеччині, своє наукове дослідження під назвою "Нестор". Мені не вдалося ознайомитися з доробком А. Л. Шлецера, тому вести мову про нього не маю підстав.

Однак повернімося до писання історії Катериною II та її "Комісією".

Гадаю, саме після повеління Петра І, який перетворив Московію на Російську державу, еліта Московії почала замислюватися над необхідністю створення цілісної історії власної держави. З появою на російському престолі Катериини II, європейськи освіченої людини, правлячій еліті вдалося загнати сюжет московської історії в задане проімперське русло, поцупивши у Києва його законну назву "Русь", приписавши це ім'я фіно-татарському етносу Московії. Усе було обґрунтовано "за потребою":

1. Брехливо облагородили Олександра, так званого Невського.

2. Склали міф про Москву, приховавши правду про її татаро-монгольських прабатьків.

3. Вірного захисника єдності Золотої Орди Дмитрія Донського перетворили на захисника "незалежності Московії".

4. Тощо...

"Літописні зводи" тисячами заполонили російську історичну науку, а одиничні першоджерела зникли безвісти. І змусили нас вірити цьому фокусові й облуді.

4

У цьому розділі повернемось у XIII століття суздальської землі, яке так цікавило Катерину II, дуже таємничий період в історії Російської держави. ,я б навіть сказав — найбільш прихований. Дослідимо, який ще "доважок брехні" залишили в спадщину нащадкам великоросійські "автори історії". Адже саме там був початок становлення Московії її "державними зачинателями".

Сподіваюся, ми пам'ятаємо, як незадоволена була Катерина II з утечі князя Володимира Юрійовича від татаро-монголів і його загибелі на річці Сіть. Однак, за джерелами великоросів, на Сіті загинув і великий Володимирський князь Юрій Всеволодович.

Читаємо: "Юрій Всеволодович... Великий князь Володимирський... у 1218—1237 рр. Загинув у 1238 р. в битві з татаро-монголами на річці Сіть" [25, с. 249].

Слова про "битву" — вимисел сучасних "байкарів історії" імперії.

Складається враження, що саме на річці Сіть, утікаючи від військ Батия, склали свої голови суздальські князі. Однак це не так. Більшість із них залишилися живі, здавшись на ласку прибульців. За моїми припущеннями, залишився живий і Юрій Всеволодович. Є стосовно цього згад-

ка у всесвітній історії. Однак питання не принципове, до нього ми повернемося пізніше.

Зараз вивчимо міфи, складені на потребу імперської величі. Навіть читаючи тільки ці вимисли, побачимо, якими міфами огорнули свою історію "найманці" імператриці. Ось як "великий співець величі Московії" М. М. Карамзін розповідав про зайняття великокнязівського Володимирського престолу Ярославом Всеволодовичем навесні 1238 року, коли війська Батия ще "гуляли" по землі ростовсько-суздальській, а точніше — по землі Моксель:

"Батий, немов переситившись убивствами і руйнуваннями (ростовсько-суздальської землі. — *В. Б.*), відійшов на якийсь час у землю Половецьку, до Дону, і брат Георгія (Юрія. — *В. Б.*) Ярослав — у надії, що буря минула, — поспішив із Києва у Володимир прийняти гідність Великого Князя" [1, том III, с. 158].

Як бачимо, складали по-мудрагельськи: їде з Києва самовільно посісти престол. З'явився хазяїн.

А далі, з писань того ж автора, відбулися ще більш неймовірні події. Прибувши у Володимир, Ярослав Всеволодович без відома нового хазяїна землі — Батия і його баскаків, саджає на удільні князювання своїх молодших братів, що якимось дивом залишилися живі, і, як нас намагаються переконати, встановлює власні порядки.

Послухайте:

"Ярослав приїхав панувати над руїнами і трупами... Ще на дорогах, на вулицях, в обгорілих церквах і домах лежало безліч мертвих тіл... Відновивши спокій та благоустрій, Великий Князь віддав Суздаль братові Святославу, а Стародуб Іоанну" [1, том IV, с. 161].

Як у той принизливий час стало можливим самовільно здобути великий князівський престол, — знають тільки російські історики. Суздальські селища спалені й зруйновані, народ чи то знищено, чи забрано в полон, чи він просто втік у ліс, — але великий князь, як бачимо, "негайно сів на престолі". Негоже бо "великоросові" бути без "государя".

Російському історикові нічого не варто закинути в оповідь "доважок брехні". Я вже не кажу про саму концепцію оповіді. Як бачимо, навіть виклад тексту не містить елементарної логіки. Нас намагаються переконати, що татаро-монголи лише прийшли, пограбували і пішли. Однак це свідомий "доважок брехні" в оповіді.

Згадаймо, як уперше зустрілися князі з прийшлими:

"Володарі Рязанські — Юрій, брат Інгворів, Олег і Роман Інгворовичі, також Пронський і Муромський — самі зустріли їх (татар. — *В. Б.*) ... і хотіли знати намір Батиїв. Татари вже шукали ... не друзів.., а данників і рабів. "Якщо бажаєте миру, — говорили Посли, — то десята частина усього вашого надбання хай буде наша" [1, том III, с. 152].

Як бачимо, татаро-монголи не були тимчасовими правителями, вони приходили надовго і воліли мати данину постійну. Багато ростовсько-суздальських князів прийняли ці умови. Я вже наводив слова Л. М. Гумільова, як "інші міста здалися (Батию) на капітуляцію, і їх пощадили". Але в часи катерининські подібні думки "про капітуляцію" вважалися гріховними і замовчувалися.

Однак істина в тому, що татаро-монголи були дбайливими господарями і не стали руйнувати й палити селища, які здалися їм, та знищувати князів. Усі вони стали ординськими підданими, для чого були залишені, крім князів, баскаки та інші татарські управителі.

Послухаймо свідка тих часів:

"Башафів (Баскаків), або намісників своїх, вони ставлять у землі тих, кому дозволяють повернутися (на князівство); як вождям, так і іншим слід коритися їхньому мановінню..." [8, с. 34].

Тому посідання великокнязівського престолу Ярославом Всеволодовичем, слід гадати, відбувалося за зовсім іншим сценарієм. Про це поговоримо нижче у розділі.

Тим часом спробуємо дослідити питання, де княжив Ярослав Всеволодович безпосередньо перед навалою Батия. І в цьому, здавалося б, зовсім не принциповому пи-

танні вкотре бачимо "доважок брехні" — великоросійська еліта намагалася сховати принципову істину тих далеких часів.

Насправді князь Ярослав Всеволодович ніколи в Києві не княжив, а 1237 року, до навали татаро-монгольських військ, тихенько сидів у одному з уділів володимирсько-суздальської землі.

Ось підтвердження з російських джерел:

"Ярослав Всеволодович... княжив у Переяславлі-Руському, Рязані, Новгороді. У 1238 р., після загибелі Юрія (брата), став великим князем Володимирським" [25, с. 249].

Ось і друге підтвердження:

"Ярослав Всеволодович... За заповітом батька отримав Переяславль Залеський... Після загибелі від монголо-татар Юрія Всеволодовича став вел(иким) кн(язем) володимирським" [9, том 30, с. 554].

Жодне з російських джерел не подало самого процесу посідання престолу. Звичайна міфологія: прийшов, побачив, переміг.

У давньому перебігу подій треба очистити зерно від полови. Російські історики, читаючи першоджерела (катерининська "Комісія"), знали, що насправді сталося з князем Ярославом і його братом Юрієм, але словом про те не прохопилися. Усі їхні "твори" повинні були приховати істину. Катерининська "Комісія" і наступні її "наслідувачі" свідомо замовчували найголовніший період в історії ростовсько-суздальської землі. Вони ані слова не сказали читачам, які князі "здалися на милість переможців", хоча таких князів було багато. Серед словесного сміття заховали першу зустріч (чи у Володимирі, чи в Рязані) Батия і його полководців із поваленими князями. Будь-яка мисляча людина розуміє: всі ростовсько-суздальські князі, що залишилися живі, ще 1238 року постали перед ханом для визначення своєї долі.

То навіщо М. М. Карамзін у своїй "Історії" і Катерина II у своїх "вправляннях" запустили "доважок брехні" в оповідний перебіг подій? Відповідь на це питання докорінно змінює спо-

конвічні принципи походження Московії. Змінює саму суть того, що відбувалося в ті роки. Тут, як кажуть, було що приховувати і було чого позбуватися.

Підкоривши народ і завоювавши Володимирсько-Суздальське князівство, татаро-монголи, природно, не покинули своїх завоювань напризволяще. Інакше який сенс було їх підкоряти. Поза сумнівом, хан Батий після відводу військ із ростовсько-суздальської землі залишив на ній своїх управителів.

Тим паче, ми повинні пам'ятати (і професор Л. М. Гумільов це підтверджує), що більшість селищ суздальської землі добровільно скорилися ханові Батию. А, здавшись на милість переможців, вони залишилися цілими і непошкодженими. Без сумніву, серед тих, хто здався та підкорився татаро-монголам, був князь Ярослав Всеволодович, що сидів в одному з уділів. Можливо, здався і Юрій. Бо князів, які навіть не піднімали зброю проти хана Батия, а тільки втікали від нього, наздогнали на річці Сіть і знищили. Та серед них князя Ярослава не було.

Згадайте "Пам'ятні записки О. В. Храповицького". Згадайте велике невдоволення Катерини II.

Ми не знаємо, якими вчинками і діями Ярослав Всеволодович завоював довіру Батия. Але те, що він здався на милість хана, не піднімав проти нього зброї, не тікав від навали, — поза сумнівами. Інакше про великокнязівський престол йому б і мріяти не довелося. А здавшись ханові під час воєнних дій, завоювати його довіру можна було, тільки зробивши татаро-монгольському завойовникові серйозну послугу в підкоренні ще не захоплених селищ — якщо не мечем, то зрадою. Іншого, як розуміють читачі, — не дано.

Без особистого знайомства, не переконавшись у відданості князя Ярослава, Батий не міг допустити навіть до обмеженої підконтрольної влади людину, що взялася невідь звідки. Головне, що хан у цьому не мав ані найменшої потреби. Він нікуди не квапився. Ніхто серйозно його не турбував у землі ростовсько-суздальській. Про це теж варто пам'ятати.

Тому великоросійська баєчка на кшталт "прийшов, побачив, переміг", а в цьому випадку — приїхав із Києва, самовільно посів великокнязівський престол, почав правити — розрахована на невігласів.

Закони Імперії Чингісхана такого не допускали. Під час завоювання Володимирсько-Суздальського князівства хан зробив перепис усього населення. Це зайвий раз свідчить про чітку державну побудову Імперії.

Така історія посідання Ярославом Всеволодовичем Володимирського великокнязівського престолу.

Але в історії з одержанням "ярлика" на великокнязівський престол Ярославом є ще один секрет. Іти-меться про явище відвертого замовчування. Хан Батий, діючи в межах законів своєї батьківщини, навіть цілком довіряючи призначеному на престол князеві Ярославу, не міг покладатися тільки на його слова. Це — незаперечна аксіома.

Князь Ярослав, уперше одержуючи "ярлик" на велике князювання, повинен був залишити "як заставу" в хана свого старшого сина-спадкоємця. Російські історики це замовчують, а якщо і згадують, то мимохідь.

До речі, посол Папи Римського Плано Карпіні, який побував у 1246—1247 роках у татаро-монгольській імперії, саме цей факт засвідчив:

"У Батия ми знайшли сина князя Ярослава..." [8, с. 61].

І більш виразно:

"В інших же, яким вони дозволяють повернутися (на князівство. — *В. Б.*), вони вимагають їхніх синів або братів, яких більше ніколи не відпускають, як було зроблено із сином Ярослава..." [8, с. 34].

Цілком природним та одночасно цікавим є запитання: хто ж із синів князя Ярослава Всеволодовича був у хана Батия "в гостях", а точніше — в заручниках?

Незабаром і на нього ми отримаємо відповідь.

Допоможе нам у цьому згадуваний посол короля Людовика IX — Вільгельм де Рубрук.

Послухаймо посла Людовика IX:

"Отже, ми знайшли Сартаха біля Етилії (Волги. — *В. Б.*), за три дні шляху від неї..." [8, с. 89].

Прошу спинитися, взяти географічну карту та уважно проаналізувати всі свідчення великого мандрівника. При цьому слід врахувати: Вільгельм де Рубрук виїхав із Криму, перетнув Дон нижче Воронежа і зустрів ставку хана Сартака (Сартаха) за рікою Дон "за три дні шляху" від Волги (орієнтовно 300 кілометрів). Землі "Руссії" лишилися за Доном, а ставка сина Батия — Сартака влітку 1253 року (липень місяць, за Рубруком) розташувалася на схід від сучасного міста Воронежа.

За свідченням Рубрука, на північ від ставки Сартака проживав народ Моксель, жив у лісах, був покорений під час походу Батия, і їхній "государ" із військовою дружиною брав участь у поході татаро-монгольських військ у Європу, де загинув.

Перш ніж проаналізувати це свідчення, прошу мати на увазі безперечний факт історичного минулого того часу.

Перед походом хана Батия в Європу, що почався 1240 року взяттям Києва, Батий здійснив лише один загальний військовий похід на північ у 1236—1238 роках, коли підкорив Волзьку Булгарію і ростовсько-суздальські князівства, які на той час мали "державність". Інших "держав" російська офіційна історія в ті часи на території від Смоленська й Новгорода до Волги та від сьогоднішнього Воронежа і Пензи до Костроми та Ярославля не знає, ніколи нам про них не повідомляла.

Виникає дуже серйозне запитання, відповідь на яке цілком очевидна: чий же "государ" брав участь на чолі моксельської дружини в татаро-монгольському поході у європейські країни?

Відповідь може бути тільки одна: то був князь династії Рюриковичів із ростовсько-суздальських князівств, який здався Батиєві взимку 1237—1938 років.

У тому й полягає таємниця "писання історії, переважно Росії" "Комісією" Катерини II, аби прибрати з оповіді подібні факти, а скласти байки на кшталт "битви Євпатія Коловрата".

Вивчимо питання докладно. Збережені великоросійські джерела підтверджують появу "міста Пронська" в 1186 році. Князь Пронський брав участь у першій зустрічі ростовсько-суздальських князів із послами Батия, яка відбулася напередодні навали. "Місто Муром", за тими ж джерелами, з'явилося ще у 862 році. Князь Муромський також брав участь у зустрічі з послами хана, які вимагали "десятини". "Місто Новгород Нижній" засноване в 1221 році, напередодні навали татар, великим князем Юрієм Всеволодовичем, що свідчить про експансію Рюриковичів на схід аж до Волги.

"Спочатку Р(язанню) наз(ваний) центр Рязанського князівства, що був за 50 км на П(івденний) С(хід) від суч(асної) Р(язані)" [9, том 22, с. 468].

Тобто стара Рязань була обителлю землі Моксель! Як і міста Пронськ, Муром, Нижній Новгород, Володимир, Ростов, Суздаль, Галич. Бо:

"Уже в XIII ст. тер(иторія), що населялася мордвою, входила до складу Рязанського і Нижегородського князівств" [9, том 16, с. 567].

При тому свідки того далекого часу Плано Карпіні і Рубрук стверджували, що хани Орди намагалися позбутися місцевих князів і знаті, щоб передати володіння своєму родові безпосередньо. Отже, прибрати народ Моксель до рук суздальські князі після 1238 року не могли. Орда в тому не була зацікавлена.

Самі великороси з тієї знаменитої катерининської "Комісії" запустили відверто дурнувату думку про "Пургасову Русь". За їхнім твердженням, земля мордви в XII—XIII століттях уже була звичайною Руссю і входила до складу "російських" ростовсько-суздальських князівств.

"У XII—XIII ст. розвинулися (у мордви. — *В. Б.*) феод(альні) стосунки, тривав процес формування політич(них) утворень феод(ального) типу, наз(ваний) у рус(ьких) літописах (літописних зводах! — *В. Б.*)... "Пургасовою Руссю" [9, том 16, с. 567].

Історики подальших часів спробували виправити цю відверту нісенітницю, почавши іменувати ті землі "Пургасовою волостю". Гадаю, це суті не змінює — адже волость теж частина землі Моксель.

Однак повернімося до Вільгельма де Рубрука. Читачі пам'ятають, як багато і заможно жив народ Моксель, володіючи "свиньми, медом і воском, дорогоцінними хутрами і соколами".

Зверніть увагу: Рубрук виразно засвідчив, що до 1253 року Моксель ще була нехрещеною, але розводила свиней, тобто вживала в їжу свинину. До речі, свинину їли князі та племена ростовсько-суздальської землі того часу, але не вживали її волзькі булгари і мердас (мордва), які жили на схід і північний схід від Мокселі. Вони були "сарацини", тобто мусульмани. Дуже вартісне свідчення. Моксель, будучи нехристиянською, уже в ті роки дотримувалася деяких православних звичаїв. Отже, до XIII століття фінські племена були розділені за релігійною ознакою: одні примкнули до мусульманської Волзької Булгарії, а Моксель — до православних.

До речі, у своїй "Історії держави Російської" М. М. Карамзін, аби напустити більше "доважку брехні", передаючи цей епізод, викладений Рубруком, слово "свині" викинув. Дуже характерний для історика-великороса прийом — вилучати невигідне.

Послухайте:

"... де в густих лісах і в бідних поодиноких хатинах жили Мокшани та Мордовські їхні єдиноплемінники, багаті тільки звіриними шкірами, медом і соколами. Князь цього народу, змушений воювати за Батия, склав свою голову в Угорщині, і Мокшани, пізнавши там Німців,

говорили про них з великою похвалою, бажаючи, щоб вони позбавили світ (? — *В. Б.*) від ненависного ярма Татарського" [1, том IV, с. 190].

Мовчить Карамзін, як у рот води набрав, про свиней і свиняче м'ясо. Чи не дивно? І зміст слів Рубрука змінив принципово, перенісши проблему скорення Моксель у світову. Навіть саме слово "Моксель" довільно підмінив словом "Мокша".

Хочу звернути увагу читачів на інший факт, повідомлений великими мандрівниками. У Мокселі в ті часи водилося багато соколів. Цікаве свідчення! Згадаймо: у московських князів при дворі існувала навіть посада сокольничого.

У своїй "Подорожі в східні краї" Рубрук зафіксував — у главі XVI "Про країну Сартаха і про її народи" — землі та народи, що належали синові Батия: це землі від Дону до Волги і від Чорного моря до північної точки, куди ступала нога татаро-монгольського коня. У тій землі, на північ від ставки Сартака, жило лише "два види народу: Моксель і Мерединіс". Інших історики того часу не знали. Та й не могли знати.

Як ми пам'ятаємо, племена тієї землі мали схожі назви: *мокша, мурома, меря, мещера*, та головне — спілкувалися мовою, спорідненою з *угро-фінською*. Отож немає нічого дивного, що Рубрук назвав їх одним загальним словом — *Моксель*! Було б дивно, якби Рубрук, живучи у ставці Сартака і оповідаючи про його землі та народи, згадав про якесь дрібне плем'я "Моксель" і повністю проігнорував великі володіння хана, які пізніше одержали в історії великоросів назву ростовсько-суздальської землі. Це було б навіть більш ніж дивним!

При цьому врахуйте: Рубрук засвідчив, що землі та народу "Русії" між Доном і Волгою не існувало.

У цьому криється наріжний камінь таємниць історії походження московитів, які згодом стали великоросами.

І ще про один дуже цікавий факт потрібно згадати. Якщо Рубрук говорить про військову дружину Моксель і її "государя", отже, та військова сила була хоч якось порівнянна з військами Батия.

Війська ж хана Батия в поході на Європу складалися із чотирьох корпусів, по одному від кожного із синів Чингісхана, що мали володіння в Імперії. Очолювали корпуси внуки Чингісхана:

— від старшого сина Джучі — корпус Бату;
— від другого сина Чагатая — корпус Бурі;
— від третього сина Угедея — корпус Гуюка;
— від четвертого сина Тулуя — корпус Мунке.

Корпуси складалися з 25—30 тисяч воїнів, тобто загальна маса військ під загальним керівництвом Бату (Батия) і при військовому консультанті Субедії становила 100—120 тисяч осіб. Цю цифру називають і серйозні європейські джерела.

Отже, "государ народу Моксель" повинен був виставити дружину бодай із 5 тисяч осіб, інакше про нього ніхто б не згадав. Важко уявити, що без *мордви, муроми, марі, мещери, мері і весі* в ті часи, після розгрому, можна було виставити такий контингент. Слід пам'ятати також, що зазвичай під час війни татаро-монголи забирали до війська лише кожного третього дорослого чоловіка. Інші охороняли державу, пасли худобу, постачали армію всім необхідним, годували челядь Орди і самих себе. Про це писав Плано Карпіні. Як на ті часи, то було навіть дуже непросто. Інакше кажучи, населення всіх племен Моксель (уся ростовсько-суздальська земля) не могло становити значно більше 100 тисяч осіб. Що цілком відповідає логіці подій того часу.

І останнє, на що хочу звернути увагу: жив народ Моксель у глухих лісах, розкидано, у непривабливих хатинах. Про цей факт особисто повідав мандрівник XIII століття.

А ось як про життя людей суздальської землі говорить російський професор:

"Ось чому село з одного або двох селянських дворів є панівною формою розселення у північній Росії (Московії. — *В. Б.*) мало не до кінця XVII ст." [5, с. 56].

Надто вже скидається на країну і народ Моксель, що проіснував багато сотень років!

Я розумію, хай би скільки подавалося доказів щодо цього, — знайдуться люди, які не сприймають не лише звичайні докази, але навіть натяк на те, що подібне могло бути в історії Московії. Вони, отруєні шовіністичною брехнею і міфами, психологічно не готові уявити, як у ті далекі часи хтось міг гнати їхніх "великих предків" підкорювати Київ і Європу не для самої Московії, а для "звичайних дикунів". Вони понині завзято заперечують свої родинні зв'язки та ідентичність із фіно-угорськими племенами: *мещера, мордва, мокша, меря, мурома.* Цього їхня свідомість не сприймає.

Тому обмежуся наведеними аргументами. Їх досить. Не годиться серйозно сприймати "державні великоросійські творіння", де володимирські князі княжили в Новгороді та Пскові, але — забули прихопити народ Моксель, хоча всі "князівські двори" розташовувалися в землі цього народу. Проповідувати таку думку смішно! Прошу мати на увазі, що є докази від супротивного.

Гадаю, читачі мусять погодитися, — якщо татаро-монголи в 1238 році залучили у свої подальші військові походи плем'я Моксель і їхнього "государя", то, поза всяким сумнівом, вони вчинили так само і з "государями" *мері, мордви, муроми, мещери, весі.* Необхідно лише чітко знати, що закони Імперії Чингісхана для майбутніх великоросів ніколи не робили винятків. Сперечатись, як бачимо, нема про що.

Отже, князі ростовсько-суздальської землі, а по-стародавньому — "государі" племен *мокші, весі, мері, муроми, мещери* вперше рушили підкорювати Європу в складі *татаро-монгольських військ.* Це діяння їм сподобається і надалі стане нормою їхнього життя.

Не є принциповим питання, хто в поході очолював суздальські дружини: чи князь Юрій Всеволодович, чи один із його братів. Це не важливо. Поза сумнівом, був то один із суздальських Рюриковичів, перебував він під началом хана і темників.

Викликає незаперечний інтерес інше питання: хто ж "залишився" на великокнязівському престолі у Володимирі?

Слід гадати, якщо самі російські історики цього не заперечують, що на "господі", під наглядом татарських баскаків, залишився Ярослав Всеволодович. Саме йому довірився хан Батий. Очевидно, він більше, ніж інші, зробив послуг, притому вельми цінних, якщо одержав ярлик на великокнязівський престол.

Отже, старшого сина цього князя хан Батий забрав до Орди — в "аманати", чи інакше — в заручники. І сталося це 1238 року, під час одержання Ярославом Всеволодовичем великокнязівського ярлика. Тут іншої думки бути не може.

Необхідно, всупереч усім вигадкам "авторів історії, переважно Росії", запам'ятати: починаючи з 1238-го і аж до 1505 року на престолі в ростовсько-суздальській землі, а пізніше в Московії, не сидів жоден князь, хоч би й великий, а хоч би й удільний, без татаро-монгольського ярлика. Ця аксіома відома усьому світові.

І доки ми не перейшли до аналізу подальших подій, хочу звернути увагу читачів на ще одну неправду "байкарів російської історії". Ці "штатні співробітники", як і їхні правителі, бездоказово твердять, що, починаючи з XII століття, а конкретніше — від Андрія Боголюбського, вся сила і політична вага Києва перемістилися в суздальську землю. Звичайний бандитський набіг "першого великороса" намагалися перетворити мало не на доленосне діяння. Однак це була звична "попутна брехня" Російської імперії. Традиційною облудою прикривався і узаконювався великий розбій правлячої верхівки новопосталого Ростовсько-Суздальського князівства на чолі з молодшою

гілкою династії Рюриковичів. Іншого мотивування, крім грабежу та захоплення чужого майна, вчинок Андрія Боголюбського не мав.

Послухайте, що являв собою Київ у 1239 році, напередодні навали хана Батия:

"Уже Батий давно чув про нашу древню столицю Дніпровську (Київ), її церковні скарби і багатства людей торгових. Вона славилася не лише у Візантійській Імперії і в Німеччині, а й у найбільш віддалених країнах східних, бо Арабські Історики і Географи мовлять про неї у своїх творах. Онук Чингісхана на ім'я Мангу був посланий оглянути Київ, побачив його з лівого берега Дніпра і, за словами Літописців, не міг надивуватися красі його... блискучі глави багатьох храмів у густій зелені садів, — висока біла стіна з її гордими вратами та вежами, спорудженими, прикрашеними мистецтвом Візантійським у щасливі дні Великого Ярослава, справді могли здивувати степових варварів..." [1, том IV, с. 163—164].

Не будемо дорікати великоросові М. М. Карамзіну в тому, що він характеризує татаро-монголів як "степових варварів". Саме ці "варвари" заклали московську державність. Але російська еліта завжди намагалася забути про своє минуле, про своє справжнє споконвічне коріння.

Ми лише намагаємося показати читачам, що збереглася велич Києва до початку 1240 року, після багатьох потрясінь і нещасть. Показати словами людини, яка стверджує через десятки сторінок своєї книги протилежне.

Не так важливо, що Данило Галицький, Великий князь, якому в ті роки належав Київ, сидів у Галичі. Як бачимо, вести мову про запустіння і занепад Києва до середини XIII століття принаймні передчасно. Київ завжди був славний не так своїми князями, як — головне — своїм гордим слов'янським народом, високим, європейського рівня, освітнім рівнем, культурою, торгівлею і, нарешті, багатством.

Так, Київ упав під ударами татаро-монголів, був частково зруйнований і пограбований. Але великоросам не варто забувати, що така ж доля спіткала поселення ростовсько-суздальської землі, або землі Моксель.

А для порівняння послухайте, що являли собою міста-села ростовсько-суздальської землі в ті ж роки:

"Не можна не помітити... стосовно міст важливої за своїми наслідками однобічності: *у західній половині* (Київ та інші. — *В. Б.*), де була головна історична сцена в давнину, ми бачимо низку значних міст, які процвітали саме тому, що вони були на дорозі з варяг у греки, тобто з Північної Європи у Південну; *у північно-східній частині* (ростовсько-суздальська земля. — *В. Б.*)... значних міст нема, і тому не справляють вони впливу на подальший перебіг подій, які проходять мимо них. Міста є тут переважно великими обгородженими (частоколом. — *В. Б.*) селами..." [7, с. 224—225].

Вести мову про втрату Києвом своєї величі і провідної ролі серед справжньої Русі до навали татаро-монголів принаймні несерйозно. У той час ростовсько-суздальська земля, не будучи слов'янською, являла собою дику європейську глушину, повністю відірвану від цивілізації. Великий мандрівник XIII століття Рубрук, відвідавши ставку Сартака 1253 року, виразно і недвозначно вказав, який народ у "країні Сартаха" жив у лісах від Дону до Волги. У ті далекі часи там проживали "тільки два народи: Моксель і Мерджиніс". Перші в ті часи їли свинину; другі уже тоді сповідували мусульманську релігію.

Саме із племен Моксель, які спілкувалися на спорідненому з фіно-угорським наріччі, бере свій початок ростовсько-суздальська земля, а пізніше Московія.

Однак сотні років московська панівна еліта намагається усім вселити міфічні сказання "катерининської Комісії", що склала "історію, яка переважно стосується Росії". Не все, як бачимо, у них гладко.

5

11 грудня 1241 року помер великий хан Угедей, третій син Чингісхана, який правив Імперією з 1229 року, тобто після смерті батька.

Хан Батий, онук Чингісхана, що керував татаро-монгольськими військами, які спустошували в ті роки Європу, змушений був повернути війська в Поволжя, щоб весь рід Чингісидів і знать Імперії мали можливість прилучитися до обрання нового великого хана.

З'явившись до кінця 1242 року в низов'ях Волги, Батий одразу ж викликав для звіту всіх своїх удільних улусних правителів. Ось як про те повідав М. М. Карамзін, великий майстер "доважку брехні":

"Ніхто не смів йому (Батию. — *В. Б.*) противитися; народи, Государі намагалися зм'якшити його смиренними Посольствами і дарами. Батий кликав досебе Великого Князя. Непослух здавався Ярославові нерозсудливістю за тодішніх обставин Росії (це Моксель уже стала Росією?! — *В. Б.*), виснаженої, безлюдної, сповненої руїн і могил... Великий Князь пішов із багатьма Боярами в стан Батиїв, а сина свого, юного Костянтина, послав у Татарію до Великого Хана Октая" [1, том IV, с. 175].

Дуже багато "доважку брехні" додав "байкар історії" у своє оповідання. Брехня полягає в тому, що син князя Ярослава був не в Каракорумі у великого хана, а в Батия. Цей факт підтвердив особисто Плано Карпіні. Його слова ми цитували раніше. А по-друге, Костянтин не був старшим сином Ярослава, тобто він не міг бути заручником — аманатом.

Сказано мимохідь, мовляв, узяв та й послав дитину в Каракорум, куди можна було вирушити, тільки маючи листа хана Батия, щоб на проміжних пунктах — "ямах" — одержати їжу і коней. Навіть ті, хто їхав із такими листами, гинули в дорозі сотнями. Послухайте свідка того часу Плано Карпіні:

"Після цього ми в'їхали в землю Кангітів, у якій, в дуже багатьох місцях, відчувається великий брак води, навіть населення її нечисленне через брак води. Тому люди князя... Ярослава, які їхали до нього в Татарську землю, у великій кількості померли в цій пустелі" [8, с. 50].

В "писаннях" М. М. Карамзіна постійно зринає маса великих "непорозумінь". Незабаром ми переконаємося, що в цій первісній родовідній майбутньої Московії брехня сидить на брехні, причому відверта. Послухаємо "великого історика" далі:

"Батий прийняв Ярослава з повагою і назвав Главою всіх Князів Російських, віддавши йому Київ... (Ось вона, вічна мрія великоросів! — *В. Б.*). Так государі наші врочисто (у ярмі та на колінах, але врочисто! — *В. Б.*) відреклися від прав народу незалежного і схилили шию під ярмо варварів. Учинок Ярослава був прикладом для Удільних Князів Суздальських... (які) били чолом гордовитому Батию, щоб мирно панувати в областях своїх" [1, том IV, с. 175—176].

Сподіваюся, читачі розуміють зміст "історичного словоблудства", адже князь Ярослав, одержуючи ярлик на "престол" і плазуючи в ярмі, раптом, крім землі Моксель, отримав на додачу Київ, тобто — Русь.

Про володимирський ярлик М. М. Карамзін узагалі забув згадати, настільки увійшов в екстаз: усе віддав "великий батько" Батий великоросам — і Київ, і "верховенство всіх князів Російських". Бачите, якими великими були майбутні великороси уже в 1243 році! Гірко і соромно читати це глупство майстра "доважку брехні".

Однак трапилося велике непорозуміння. Чергове. За князем Ярославом пішли лише удільні суздальські князі, інші не поважали чи то Батия, чи самого Ярослава. Досить дивно! Але весь фокус полягав у тому, що сам Ярослав Всеволодович, одержавши, за Карамзіним, Київ, не виконав веління хана "сісти в Києві", а чомусь опинився у Володимирі-Суздальському. Ось вони, "доважки брехні" велико-

росів. Читачі розуміють, що ці "перлини" не найвиразніші. Трапляються ще яскравіші. Брехня про одержання Ярославом Всеволодовичем ярлика на київський престол спростовується на наступній сторінці самим М. М. Карамзіним.

Послухаймо:

"Ярослав попрощався навіки з люб'язною батьківщиною, крізь степи і пустелі досягши Ханського стану, він серед багатьох інших данників упокорився перед троном Октаєвого спадкоємця (Гуюком. — *В. Б.*) ... і, одержавши милостивий дозвіл їхати назад, скінчив життя на шляху... Вірні Бояри привезли його тіло в столицю Володимирську. Казали, що він був отруєний... Але Моголи, сильні мечем, не мали потреби діяти отрутою, знаряддям лиходіїв слабких. (Ось і визнання попередньої брехні! — *В. Б.*). Чи міг Князь Володимирської області здаватися страшним Монархові (Гуюку. — *В. Б.*), який повелівав народами від Амура до устя Дунайського?" [1, том IV, с. 176].

Великі князі київські, чернігівські, галицькі, волинські одержать свої ярлики самостійно.

Звідтоді великороси втратили навіть можливість запускати "доважок брехні" про належність земель Русі суздальському князеві.

М. М. Карамзін, щоправда, ще раз спробував запустити цю брехливу ідейку, передавши від імені хана "ярлик" на Київ князеві Олександру, так званому Невському. Але і там брехню було видно неозброєним оком.

Кілька сторіч великороси перестали зазіхати на володіння Русі, перетворившись на рядовий улус Золотої Орди.

Наразі ж, за хронологією давніх історичних подій, ми якраз напередодні появи Московії, і великоросійські "автори історії" зі шкіри пнулися, аби "підв'язати" великий Київ до "Залешанської землі". Навіть на татаро-монголів намагалися посилатися, мовляв, бачите, татарські монархи нам віддавали Київ.

Брехня очевидна. Та що вдієш, облуду запущено, і великоросам від неї важко відмовитися.

Повернімося в 1246 рік. Ярослав Всеволодович і бояри з веління Батия та за законами Імперії вирушили в Каракорум, аби "схилити шию" перед новим великим ханом. У той час усі управителі улусів з'їжджалися в столицю Імперії Каракорум, бо прямим нащадкам Чингісидів і полководцям слід було обрати великого хана.

До кінця літа 1246 року великим ханом був обраний Гуюк, онук Чингісхана.

Не описуватиму торжества, що відбулося у столиці Каракорум. Скажу тільки, що суздальський князь брав у ньому участь, стояв у юрбі біля огорожі "Великої Юрти". Князі втягувалися в життя Імперії, запозичували звички і традиції.

Є історичний свідок, який залишив щоденники, побувавши в 1246—1247 роках у татаро-монгольській Імперії — у Батия в Сараї та у великого хана в Каракорумі. Це відомий нам посланець Папського престолу Плано Карпіні. Його свідчення унікальні, безцінні для нащадків. От що повідав Іоанн де Плано Карпіні:

"У той же час помер Ярослав, який був великим князем... Він щойно був запрошений до матері Імператора, та ... дала йому їсти і пити з власної руки; він повернувся у своє приміщення, одразу занедужав і помер, через сім днів, а все тіло його дивним чином посиніло" [8, с. 57].

Великоросійські "байкарі історії" стверджують, мовляв, князь лише "занедужав" у Каракорумі, а вмер у дорозі. Але подібні фокуси ми вміємо розрізняти, і знаємо, навіщо вони підкидалися в історію.

Звертаю увагу на події, що передували 1246 року. Під час походу в Європу (1240—1242 роки) Батий посварився з Гуюком, який був у його підпорядкуванні; відсторонив його від командування корпусом і відправив до батька. Аналогічно він учинив і з іншим своїм двоюрідним братом — Бурі.

Послухаймо професора Л. М. Гумільова:

"Під час походу Батий посварився зі своїми двоюрідними братами, Гуюком, сином самого верховного хана Угедея, і Бурі, сином великого хоронителя Яси Чагатая. Батьки стали на бік Батия і покарали опалою своїх синків, які зарвалися, але коли помер у 1241 р. Угедей і влада потрапила до рук матері Гуюка, Ханші Туракіни, дружини (корпуси. — *В. Б.*) Гуюка і Бурі були відкликані..." [18, с. 284].

Дуже цікаво і важливо, що на курултаї з нагоди обрання верховного хана, який відбувся восени 1246 року, не був присутній особисто хан Батий. Він знав, що загрожувало йому в Каракорумі. На Батия там чекала смерть. Усіх супротивників хана належало знищити, згідно з Ясою (законами Чингісхана).

Ось що про це розповів Плано Карпіні:

"Там вони розділилися, і мати Імператора пішла в один бік, а Імператор в інший, для організації суду. Була схоплена тітка нинішнього імператора, яка отруїла його батька в той час, коли їхнє військо було в Угорщині, звідки внаслідок цього повернулося назад військо, що було у згаданих країнах. Над нею й дуже багатьма іншими було вчинено суд, і вони були вбиті" [8, с. 56—57].

Отруївши князя Ярослава, великий хан таким чином висловив ненависть, яку відчував до Батия за своє приниження. Суздальський князь Ярослав став лише пішаком у протистоянні між Гуюком і Батиєм.

Продовжимо виклад подій:

"У 1247 році великим князем володимирським став Святослав Всеволодович, молодший брат Ярослава... Олександру (Невському. — *В. Б.*) ... дісталася ... Твер. Але наприкінці того ж року (1247 рік) Олександр і його брат Андрій вирушили до Батия... Від Батия обидва брати поїхали в Каракорум, звідки повернулися на Русь ("байкарі історії" без докору совісті землі племен Моксель називають Руссю. — *В. Б.*) лише наприкінці 1249 року" [2, № 11, с. 29].

У цій цитаті два факти — правда, інші — звична брехня. Справді, в 1247 році Батий видав ярлик на володимирський престол молодшому братові Ярослава — Святославу. І справді брати Андрій і Олександр, сини Ярослава, "затрималися" в Орді до кінця 1249 року. Але зовсім з іншої причини. Вирушити в Каракорум без дозволу Батия ніхто не смів. Звичайний російський міф!

Російські історики намагалися довести, що брати Андрій і Олександр були незадоволені отриманими уділами й вирушили наприкінці 1247 року в ставку Батия сперечатися з дядьком за великокнязівський престол. Я не знаю, були задоволені чи ні брати отриманими наділами. Це для нас не так і важливо. Неправомірна сама постановка питання про поїздку заради великокнязівського престолу. В поїздці до Батия, а не в Каракорум, зовсім інший мотив, та й учасників було не двоє, а — один. Другий із братів, як ми пам'ятаємо, сидів у Батия в заручниках ще з 1238 року.

Отже, який незаперечний історичний факт "обгорнули" міфами російські "байкарі історії"?

Як побачимо далі, це був факт перебування старшого сина Ярослава в аманатах (заручниках) у хана Батия. Надто вже не хотілося великоросійським правителям розповідати нащадкам і людству правду про те.

Повернімося до тих далеких часів.

До кінця 1247 року різко загострилося протистояння двох блоків Імперії Чингісидів, що групувалися довкола Батия й Мунке (по-іншому — Менгу) — з одного боку, Гуюком і Бурі — з іншого. Це не вигадки дослідників. Ні! Про ці події повідав особисто Рубрук:

"Усе ж тут я розповім вам, що сталося з родичами Кен-хана (хана Гуюка. — *В. Б.*), його сином і жонами. По смерті Кен-хана Батий побажав, щоб Мангу (Менгу, Мунке, те саме. — *В. Б.*) був ханом. Про смерть самого Кена я не міг довідатися нічого достовірного. Брат Андрій (священик, який жив у Каракорумі. — *В. Б.*) говорив мені, що Кен (Гуюк. — *В. Б.*) помер від

одного лікарського засобу, який дали йому, і підозрював, що цей засіб наказав приготувати Батий. Однак я чув інше. Саме Кен особисто покликав Батия, щоб той прийшов поклонитися йому (ще одне свідчення, що Батий не був присутній на курултаї при обранні Гуюка великим ханом і не присягав йому 1246 року. — *В. Б.*), і Батий вирушив із великою пишністю. Однак він сам і його люди дуже побоювалися, і він послав уперед свого брата на ім'я Стикана, який, прибувши до Кена (Гуюка. — *В. Б.*), повинен був подати йому чашу за столом, але в цей час виникла сварка між ними, і вони вбили один одного. Вдова цього Стикана затримала нас на один день, просячи ввійти в її дім і благословити її, тобто помолитися за неї. Отже, по смерті Кена (Гуюка. — *В. Б.*), був за бажанням Батия обраний Мангу..." [8, с. 113—114].

Ясна річ, готуючись до протистояння з Гуюком, Батий у 1247 році покликав до себе у ставку всіх удільних улусних намісників із дружинами (військом). Почалася жорстока сутичка Чингісидів за титул верховного хана, хоча восени 1246 року титул прибрав до рук Гуюк. Верховний хан Гуюк побажав розправитися зі своїм головним супротивником і кривдником — Батиєм. Він не забув свого приниження.

Ось як викладає ті далекі події історик Л. М. Гумільов:

"Гуюк став на чолі стотисячного війська... Сини загиблого (Ярослава. — *В. Б.*), Олександр Невський і Андрій ... активно підтримали Бату, який у 1248 р. мав ... можливість виступити походом на схід проти великого хана. Гуюк рушив йому назустріч, але по дорозі помер за нез'ясованих обставин" [18, с. 173].

Як бачимо, протистояння між Батиєм і Гуюком справді було.

Не варто всерйоз сприймати чергову порцію "доважку брехні" про паритетну взаємодію хана Батия із синами отруєного князя Ярослава. Це черговий міф-бажання. Суздальські князі не могли зібрати в 1247 році значні військові сили. Та й були в ті роки вони лише холуями татаро-монгольської знаті. Але сам факт їхньої військової

участі на боці Батия свідчить багато про що: уже в ті роки суздальські князівства-улуси включилися в активне життя Імперії, до якої ввійшли після 1238 року.

Якщо ж вести мову про військову силу Батия, то варто пам'ятати, що до складу Джучі-улуса входили народи від Іртиша до Карпат, і Батию нескладно було закликати "на свій бік" війська.

Великоросійські "творці історії" намагалися уникати згадок про участь суздальських дружин у внутрішньоімперських чварах. Намагалися переконати читачів, що суздальські, а пізніше московські князі залишалися поза татаро-монгольською державою. Однак це — чергова вигадка. Князі племен *мокші, мурому, весі, мері, мещери* та інших, яким пізніше великороси приписали назву "Ростовсько-Суздальська земля", на сотні років стали молодшими родичами у новій своїй батьківщині — Золотій Орді. Взявши ж участь у військовому поході Батия, Андрій і Олександр, так званий Невський, опинилися в тій "грі" на боці переможця, що й визначило їхню подальшу долю. Інакше були б знищені, як знищили 1251 року всіх прихильників Гуюка.

Цей період російської історії вельми начинений звичайною облудою. "Доважки брехні" туманом заволікають оповіді й факти; заплутують й спотворюють хід подій, їхні причини й наслідки; відверто замовчують роки та імена учасників подій.

Однак повернімося до історичної канви оповіді. Брати не могли раніше кінця 1249 року з'явитися в землі ростовсько-суздальській, серед свого народу Моксель. Тільки після смерті Гуюка, яка настала в 1248 році, і після "утрясання" всіх спірних питань, переконавшись, що не залишилося загрози, Батий повернув війська додому.

І тут з'явився черговий міф у російській історії. Брати Олександр і Андрій разом повернулися в Сарай, однак великокнязівський володимирський престол чомусь одержав не старший — Олександр, а молодший — Андрій. Знову за-

гадка! Великороси зазвичай відразу підкинули "доважок брехні".

Послухаймо великого майстра "цієї справи":

"Нарешті Олександр і брат його (Андрій. — *В. Б.*) благополучно повернулися від Великого Хана, який був настільки задоволений ними, що доручив Невському всю південну Росію (тобто Русь. — *В. Б.*) і Київ, де панували чиновники Батиєві. Андрій же сів на престолі Володимирському" [1, том IV, с. 193].

Виявляється, як і батько, князь Олександр одержав у володіння "всю південну Росію й Київ". Але що дивно — не поїхав туди "правити". Відмовився коритися й великому ханові, і Батию. Хочу нагадати, що під словом "правити" необхідно розуміти — служити ханові.

Але той самий Карамзін і оком не змигнув, коли на сусідній сторінці спростував свою неправду, повідавши нам про великого князя "південної Росії" — Данила Галицького. Що цікаво, і мандрівник Плано Карпіні у своїх щоденниках спростував ці брехливі вигадки "байкарів історії, переважно Росії", залишивши людству свідчення не про міфічного великого князя "південної Росії" — Олександра, так званого Невського, а про справжнього її господаря в ті роки — Данила Галицького, який мав титул "Короля всієї Русі".

Ось щоденниковий запис Плано Карпіні, цитований М. М. Карамзіним:

"Але Батий сказав, що він не може нічого додати до відповіді Хана, і дав нам пропуск, з яким ми благополучно доїхали до Києва, де вважали нас уже мертвими, так само, як і в Польщі. Князь Руський Данило і брат його Василько ласкаво прийняли нас у своєму володінні" [1, том IV, с. 185].

І брехня розвіялася. Сподіваюся, читачі розуміють — після цих слів додавати нічого не потрібно.

Чому великоросійська еліта так затято чіплялася за великокнязівський київський титул, приписуючи його спочатку Ярославу Всеволодовичу, а пізніше — Олек-

сандру Невському? Відповідь дуже проста. Саме син Олександра Невського незабаром сяде на московський престол. І московитам дуже хотілося, щоб їхні перші князі одночасно володіли київським князівським титулом. Мовляв, погляньте: ми прийняли київський престол у спадщину, навіть татаро-монголи це розуміли й не суперечили.

Ще одна одвічна брехня, запущена великоросами в історію.

Отже, що означає сам факт одержання титулу великого князя Володимирського Андрієм? У цьому випадку або князь Андрій був старшим братом Олександра, або Олександр залишився заручником у ставці хана Батия. І перша, і друга версії могли б мати право на життя. "Доважку брехні" запущено так багато, що виключити будь-який варіант було б дуже складно. Однак обидва варіанти не могли збігатися.

Думка про старшинство князя Андрія логічна й доказова ще ось із якого боку. Послухаймо професора В. О. Ключевського:

"... діти Всеволода (Велике Гніздо. — *В. Б.*) сиділи на володимирському престолі по старшинству: спочатку Костянтин, потім Юрій, за ним Ярослав, нарешті, Святослав. Та ж черга спостерігалася і в поколінні Всеволодових онуків. Оскільки в боротьбі з татарами полягли всі сини старших Всеволодовичів Костянтина і Юрія.., то володимирський престол по черзі перейшов до синів третього Всеволодовича Ярослава: із них сиділи у Володимирі... (другий син Андрій. — *В. Б.*), старший Олександр Невський, потім третій Ярослав тверський, за ним молодший Василь костромський..." [6, с. 121].

Як бачимо, черговості старшинства великокнязівського володимирського престолу дотримувалася ціла низка — аж дев'ять — князів. Однак із призначенням Андрія великим Володимирським князем чи то сталася помилка, чи все відбулося цілком природно.

Я спробував з'ясувати рік народження князя Андрія Ярославовича й наткнувся на знак питання. У довіднику "Література і культура Древньої Русі", на сторінці 250 замість року народження князя стоїть жирний знак питання. До речі, й рік народження Олександра, так званого Невського, в російській історії встановлений приблизно і підігнаний під "Невську битву". Всі ці маніпуляції прописані недарма і мали цілком конкретну мету — приписати Олександрові зайвий десяток років. Незабаром до цієї думки нас приведуть також інші дивні збіги.

Нарешті ми підійшли до запитання, про яке згадували давно: хто був у заручниках в хана Батия з 1238 року? Як звати цю людину?

Досліджуючи питання, слід пам'ятати: у заручниках міг бути не просто один із синів князя, як нам мимохідь натякає "байкар" М.М. Карамзін, а тільки *перший прямий спадкоємець* князя Ярослава Всеволодовича. Татаро-монголи добре знали закони успадкування влади в суздальських Рюриковичів. До речі, вони їх непогано притримувалися надалі.

Отже, все свідчить про те, що аманатом у Батия з 1238 року був старший син князя Ярослава — Олександр, який одержав згодом, через сотні років, додатковий титул — Невський. Батий віддав у 1249 році володимирський великокнязівський престол братові Олександра — Андрію тільки тому, що й у 1249 році Олександр далі сидів при ставці Батия в аманатах. Це підтвердив у 1246—1247 роках великий мандрівник і посол — Плано Карпіні. Не цитуватиму повторно його слів.

Історики Російської імперії, залежно від поглядів, або із захватом, або між іншим повідомляють читачам про почесне братання Олександра Невського із сином хана Батия — Сартаком. Окремі "літописні зводи" навіть стверджують, що Олександр Невський був "прийомним сином" хана Батия. Гадаю, такі твердження робилися не просто так. Історії факт братання (на крові!) Олександра й Сартака справді відомий.

Ось як про цей факт дуже коротко й стримано оповідав історик Л. М. Гумільов: "У древніх монголів був зворушливий звичай братання. Хлопчики або юнаки (це важливо!!! Прошу саме на це звернути увагу. — *В. Б.*) обмінювалися подарунками (і не лише: різали собі руки, змішували кров з молоком, після чого пили напій по черзі, вимовляючи слова обопільної клятви. — *В. Б.*), ставали андами, названими братами. Побратимство вважалося вищим від кревного споріднення; анди — як одна душа: ніколи не покидаючи, рятують один одного у смертельній небезпеці. Цей звичай використав Олександр Невський. Побратавшись із сином Батия Сартаком, він став мовби родичем хана і, користуючись цим, відвів багато лиха від російської землі" [18, с. 132—133].

Усі російські історики в свої оповіді запускали той чи інший "доважок брехні". Гумільов, повідомивши факт братання Сартака з Олександром, скромно промовчав — коли це могло статися, в якому році. Він знав про наявність величезної кількості неправди і міфів у російській історії, однак промовчав. Навіть питання про братання докорінно спотворив.

Шановні читачі, настав час самим подумати й відповісти на запитання, які виникають і на які російські "байкарі" не дають відповідей, тікають від них.

Отже, конкретні запитання: в якому році могло відбутися братання Сартака і Олександра? Скільки років у ті роки було хлопчикам або юнакам?

При цьому нагадую, що, за монголо-татарськими законами, людина в 16 років вважалася повнолітньою, тобто виходила з віку хлопчика і юнака, ставала дорослою.

Послухаймо все того ж Л. М. Гумільова:

"Адже відомо, що Темуджин (майбутній Чингісхан. — *В. Б.*) женився з Борте, досягши повноліття, тобто 16 років" [18, с. 209].

Із цього випливає, якщо дотримуватися законів імперії Чингісидів, що братання між хлопчиками або юнаками,

Олександром і Сартаком, мало відбутися у віці від 8 до 15 років. І не пізніше!

Ще раз звертаю увагу на необхідність дотримувати саме законів татаро-монгольської імперії, їх у XIII столітті дотримувала вся знать держави. Не можна керуватися вимислами і державним великоросійським бажанням.

Для відповіді на поставлені запитання, з огляду на колосальний "доважок брехні" у російській історії, пропоную йти від династійної лінії Чингісхана.

Велика Радянська Енциклопедія у 3 томі на сторінці 46 стверджує: "Батий... (1208—1255), монгольський хан, син Джучі, внук Чингісхана. Після смерті батька (1227) став главою Джучі-улуса".

Як бачимо, хан Батий народився 1208 року. Отже, його старший син Сартак міг з'явитися на світ приблизно у 1228—1232 роках. Тобто, заокруглюючи, ми маємо право припустити, що рік народження Сартака — 1230-й. Це надалі підтвердиться й іншими викладками.

Дуже уважно простудіювавши М. М. Карамзіна, можна встановити роки, коли могло відбутися зближення і братання Сартака з Олександром:

1238 рік — одержання ярлика на князівський престол батьком Олександра, Ярославом Всеволодовичем. М. М. Карамзін цю зустріч замовчує.

1243 рік — поїздка Ярослава Всеволодовича в ставку Батия, зафіксована М.М. Карамзіним. Син міг бути з батьком.

1246 рік — поїздка батька Олександра в Каракорум із обов'язковим заїздом у ставку Батия. Після цієї поїздки батька Олександра не стало.

Сподіваюся, читачі розуміють, що роки з 1243-го і далі слід виключити, бо, за російськими вигаданими "джерелами", Олександру в 1243-му вже "стукнуло" 23 роки, і підтримати "древній монгольський звичай братання хлопчиків і юнаків" він не міг. Зостарівся. Залишаються роки з 1238 по 1242-й.

Як ми знаємо, в 1239 році Батий пішов у похід на Київ і далі — в Центральну Європу. А повернув татаро-монгольські війська в південне Поволжя аж 1242 року. Отже, Олександр мусив бути аманатом (заручником) у Батия до 1239 року й залишатися при родині хана. Звісно, і син хана Батия Сартак, якому до 1239 року минуло 9 чи 10 років, участі у військовому поході не брав, а залишався вдома, у Поволжі, з матір'ю.

Я свідомо поки що не торкаюся різниці у віці Сартака й Олександра. Про це поговоримо пізніше.

Хочу нагадати читачам: діти-заручники улусних правителів Батия, як засвідчив Плано Карпіні, "перебували при особистому дворі Хана". Виходить, два хлопчики (а це саме так!) із 1238 по 1242 роки виховувалися й росли поруч, бігали разом степом, об'їжджали одних коней, гралися в одні ігри. Читачі розуміють, що степовик Сартак, хоча й був сином хана, виховувався вільною, незалежною у своїх вчинках, у своїй поведінці людиною.

І тут ми знову вперлися у вік Олександра, так званого Невського, народженого, за російськими джерелами, чи 1220-го, чи 1221 року. Народжений у 1220 році, Олександр ніколи б не зміг стати андою (братом) Сартака, який народився орієнтовно в 1228—1232 роках, — адже він був би до 1238 року дорослим чоловіком (18 років), а Сартакові у 1238 році було тільки 8 років.

Чоловік не міг брататися з хлопчиком! А заступництва підданого васала над сином хана, елементарно, не могло бути! Це незаперечна істина.

З історії відомо, що саме в 11 років прадід Сартака — Темуджин (Чингісхан) і Джамуха стали андами.

Послухаймо історика Л. М. Гумільова:

"Коли Темуджинові сповнилося 11 років... він разом із Джамухою грався на льоду Онона, і тоді вони вперше обмінялися подарунками, а навесні того ж року заприсяглися один одному у вірності як анди (виконали ритуал клятви на крові! — В. Б.)" [18, с. 133].

Я впевнений, що Сартак знав звичай посвяти в анди і пам'ятав давню легенду про свого прадіда Чингісхана. Такі речі в народі зберігалися століттями.

Ось і замкнуто порочне коло з "доважком брехні". Олександр, так званий Невський, — анда Сартака, про що свідчить історія, не міг народитися в 1220—1221 роках. Це звичайний міф катерининської "Комісії", яка "придумувала історію, переважно Росії". Він народився, як і його анда Сартак, у 1228—1232 роках. І всі вигадки про "великі" перемоги Олександра, нібито ним здобуті під Новгородом, — елементарна брехня. Чужі діяння, заради звеличення Московії, приписали Олександрові, який виховувався з 1238 до 1252 року при дворі хана й віддано служив своїй батьківщині — Золотій Орді.

У світовій скарбничці пам'яті збереглися документи, які побічно підтверджують наші висновки. Як пам'ятають читачі, Плано Карпіні, який побував у 1246—1247 роках у ставці Батия і в Каракорумі, у своїх спогадах ніде не згадує про хана Сартака. Тобто до літа 1247 року Сартак ще не відокремився від батька, а був серед його родини й кочовища, а отже, величався не ханом, а — сином Батия.

Згадаймо: і сам хан Батий відокремився від свого батька тільки влітку 1227 року, коли йому сповнилося 19 років. Особисто дід Чингісхан призначив Батия старшим у Джучі-улусі та закріпив за ним західні землі імперії. Так само вчинив і Батий, коли після військового протистояння з Гуюком, що закінчилося 1249 року встановленням спокою в імперії, відокремив від своєї родини Сартака, закріпивши за ним землі від Волги до Дону, куди увійшла і вся "Ростовсько-Суздальська земля", за Рубруком — земля Моксель.

Саме цей непрямий факт свідчить про народження Сартака в 1228—1232 роках і його відділення від батька орієнтовно в 1249—1250 роках, у 19—20-літньому віці, тому що Плано Карпіні в 1247 році ніде не згадує про самостійне кочовище хана Сартака, називаючи кілька десятків інших ханів Імперії. А Рубрук, посланник французького короля Лю-

довика IX, в 1253 році вирушає саме до хана Сартака з королівською грамотою, почувши про християнську віру хана. Ці 2—3 роки (з 1249 по 1252) і знадобилися, аби звістка про Сартака-християнина дійшла до європейських столиць.

Отже, здогад про народження Сартака приблизно у 1228—1232 роках правильний. Він всебічно стикується і обґрунтовується.

Настав час відстежити згадки мандрівників, цих основних свідків, стосовно "сина князя Ярослава", який перебував у 1246 році при ставці хана Батия.

Звертаю увагу — син князя Ярослава перебував саме при ставці хана Батия, а не в Каракорумі, як стверджував майстер "доважку брехні" незабутній М. М. Карамзін. При цьому Плано Карпіні ніде не згадав про "князя, сина Ярослава", а лише про "сина князя Ярослава", який був у заручниках (аманатах) при дворі Батия. Тобто він говорив про юнака, який ще не одержав титулу князя, і не мав свого уділу або престолу. Однак цей "син князя Ярослава" був наближеним до Батия й користувався його повною довірою.

Послухаймо Плано Карпіні:

"Тут недавно трапилося, що Михайла, який був одним із великих князів Руських, коли він прийшов на поклін до Батия, вони змусили пройти між двох вогнів; опісля вони сказали, щоб він поклонився на полудень Чингісхану. Той відповів, що охоче поклониться Батию й навіть його рабам, але не поклониться зображенню мертвої людини, тому що християнам цього робити не личить. І, після того, як йому багато разів сказано було поклонитися, а він не побажав, вищезгаданий князь передав йому через сина Ярослава, що він буде вбитий, якщо не поклониться. Той відповів, що краще бажає вмерти, ніж зробити те, чого не личить.

І Батий послав одного охоронця, який бив його п'ятою в живіт проти серця так довго, поки той помер... Після цього йому відрізали голову ножем..." [8, с. 8].

Із цієї оповіді випливає, що "син Ярослава" був довіреною особою, перекладачем хана Батия, доносив його веління

Чернігівському князеві Михайлу; добре знав татарську мову, що свідчило про його перебування при дворі не перший рік. Жоден із татаро-монгольських ханів не наближав до себе чужих неперевірених людей. Навіть цілком наближені до хана люди могли з'явитися перед ним тільки з його дозволу. Обидва мандрівники на цьому наголошували не раз, і ми не маємо підстав не вірити їм.

І друге: "син Ярослава" у 1246 році ще не став самостійним князем, а був саме в тому віці, коли людину ще величають "сином". Тобто, у 1246 році "син Ярослава", як і Сартак — син Батия, ще не вийшов із "синівського" віку.

Побувавши 1253 року в ставці Батия, Рубрук уже не застав у ній "сина князя Ярослава". Як не застав він при ставці Батия й Сартака. На той час Сартак уже мав власну ханську ставку.

Андами Сартак і Олександр стали до появи в Орді Плано Карпіні, бо на той час обом минуло по 15—16 років. Отже, Олександр Невський, щоб побрататися із Сартаком і заслужити довіру хана Батия, повинен був перебувати при дворі хана принаймні кілька років до 1246-го, і саме в дитячому або юнацькому віці. Тим часом, як свідчить Плано Карпіні, а всі історики-великороси з цією думкою погоджувалися, — в заручниках при дворі Батия був лише один "син князя Ярослава", до речі, чомусь без згадування імені.

Звідси може бути єдиний висновок: заручником у Батия з 1238-го й по 1252 рік був старший син князя Ярослава — Олександр, незаслужено прозваний Невським. Інших пояснень немає!

Сподіваюся, читачі пам'ятають, що князь Олександр, так званий Невський, одержав великокнязівський володимирський престол із рук свого анди — хана Сартака в 1252 році. Ростовсько-суздальська земля, або, як її назвав великий мандрівник Рубрук, — земля Моксель у 1249—1250 роках за рішенням Батия відійшла до Сартака разом із іншими володіннями від Волги до Дону. І цілком зрозуміло, що один зі своїх улусів Сартак віддав

довіреній людині, своєму анді — Олександрові, так званому Невському.

Вихований у татаро-монгольському середовищі, прийнявши ординський світогляд, ставши андою Сартака, Олександр легко міг зрадити брата Андрія, заволодіти ярликом на великокнязівський володимирський престол і разом із татаро-монгольськими військами знову пройти руйнівником по ростовсько-суздальській землі.

Ось підтвердження цим словам:

"Готуючись до боротьби з Андрієм Ярославовичем.., Олександр Ярославович поїхав по допомогу в Орду, але не до самого Батия, а до його сина Сартака... І перемога в 1252 р. була здобута з допомогою військ Сартака. Дружба Олександра із Сартаком була добре відома" [18, с. 295].

У далекому 1252 році татаро-монголи не спустошили всю ростовсько-суздальську землю. Грабували й убивали вибірково, за підказкою нового великого князя Олександра Невського.

Не варто допускати й думки про те, що Андрій намагався вести незалежну від татаро-монгольської Орди політику. Це чергова брехня великоросів, підкинута М. М. Карамзіним і подібними "байкарями історії". У князя Андрія, брата Олександра Невського, не було навіть мінімальних військових сил, здатних протистояти Орді. Та й сам він бував в Орді й міг оцінити сукупну міць Джучі-улуса. Згадайте хоча б військове протистояння Батия з Гуюком.

Однак повернімося до Олександра. За багато років життя при дворі хана Олександр став першим із суздальських князів, хто пройнявся справжнім татаро-монгольським державним духом, із дитинства всотав психологію степовика-завойовника, повністю сприйняв звичаї людей, серед яких виріс, їхній стиль поведінки і психологію вчинків. Він чітко розумів, що має єдиний шанс посісти володимирський великокнязівський престол, прибравши з дороги брата Андрія. І слід було квапитися, доки влада була в руках у анди — Сартака. Олександр, так званий

Невський, скористався своїм підлим шансом. Навіть вивчаючи лише "писання" М. М. Карамзіна, можна чітко простежити мерзенні вчинки Олександра. Ясна річ, М. М. Карамзін назвав звичайну зраду доленосним героїчним актом. Але цим грішили всі "автори історії, переважно Росії".

Послухаймо М. М. Карамзіна:

"Неврюй, Олабуга, прозвищем Хоробрий, і Котья, Воєводи Татарські (до речі, всі полководці хана Сартака! — *В. Б.*) ... наздогнавши Андрія біля Переславля, розбили Князівську дружину й мало не схопили самого Князя. Зрадівши випадку мстити Росіянам (це в землі Моксель, уявіть собі! — *В. Б.*) як заколотникам, юрби (як принизливо: не війська, а юрби. — *В. Б.*) Неврюєві розсипалися по всіх областях Володимирських, брали худобу, людей, убили в Переславлі Воєводу, дружину юного Ярослава Ярославовича (молодший брат Олександра. — *В. Б.*), полонили його людей і зі здобиччю пішли.

Олександр ... визнаний в Орді Великим Князем, з торжеством (і з татарськими військами! — *В. Б.*) в'їхав у Володимир" [1, том IV, с. 195].

До речі, незабаром і Андрій, і Ярослав повернулися назад, "схилили шию" перед ханом Орди і сіли на удільні улусні престоли. Це зайвий раз підтверджує нашу думку: Андрій не повставав проти Батия, не піднімав меча на татар, а став жертвою зради рідного "братика".

Так уперше в мирний час привів Олександр, так званий Невський, татаро-монгольські війська в суздальську землю. Він буде приводити ці війська ще не раз.

Нам варто запам'ятати: то був перший великий князь ростовсько-суздальської землі, який особисто привів татаро-монгольські каральні війська на рідну землю. Він запозичив правила управління народом у татаро-монголів, як одночасно запозичив у них і правила особистої поведінки.

Надалі, починаючи з 1252 року, ростовсько-суздальські князівства, пізніше Московія, відтак Російська імперія будували свою державність чітко за татаро-монгольськими канонами, привнесеними на цю землю князем Олександром Ярославовичем.

Як не дивно, але й більшовики (комуністи) притримувалися тих же методів управління державою: жорстока деспотична централізація влади, знищення найменшого інакомислення, загальне заохочення доносів і зрадництва, нарешті, постійний військовий експансіонізм під брехливим прикриттям інтернаціоналізму.

Послухаймо ректора Російського державного гуманітарного університету Юрія Афанасьєва:

"Історія завжди "присутня" у сучасному. Інший підхід буде однобічним...

За Івана III почалося розширення Росії (Московії! — *В. Б.*). Потім був Петро I. І далі вже ніхто не думав зупинятися. Всі ресурси використовувалися для того, аби щось завойовувати. А потім облаштовувати ці території не встигали — тільки обороняли.

Пам'ятаєте, у Бердяєва: Росія пришиблена своєю широчінню. Це і в завоюваннях, які країна не могла переварити, і в черевику, яким Хрущов стукав в ООН, і в бажанні ощасливити увесь світ соціалізмом.

Ми нормально ніколи не жили: то наздоганяли, то завойовували, то оборонялися" [36, № 213, с. 2].

За 525 років (із XIV до XX століття) Російська імперія і її попередниця — Московія воювали 329 років. Таку психологію розбою й бандитизму заклав у свідомість московитів "незабутній" Олександр Невський. У запозиченні в Золотої Орди й насадженні в Московському улусі саме такої державності полягала найбільша заслуга Олександра Невського перед майбутньою Московією і її істеблішментом. Інші "подвиги" Олександра Невського — від лукавого і є звичайною брехнею "істориків, які складали історію, переважно Росії".

Усі діяння Олександра на великокнязівському поприщі, починаючи з 1252 року, його синів і наступних спадкоємців були неймовірно жорстокими й аморальними навіть за мірками тих часів, як стосовно народу ростовсько-суздальської землі й Московії, а точніше буде сказати — до народу Моксель, так і щодо сусідніх народів.

Ці "подвиги" перших татаро-монгольських ставлеників Володимирського й Московського, який зароджувався, улусів ми й розглянемо у наступному розділі.

6

Отже, в 1252 році, зрадивши брата Андрія, великим Володимирським князем став Олександр Ярославович, так званий Невський.

За великоросійськими літописними зводами, життєпис Олександра нібито створений у 80-ті роки XIII століття в літописі "Повість про житіє Олександра Невського".

Природно, ніхто ніколи не бачив цього літопису в оригіналі. До нас дійшли так звані "літописні зводи", тобто поліпшені за допомогою "доважку брехні" варіанти, написані через сотні років.

Ось як про це сказано у словнику-довіднику "Література і культура Древньої Русі" на сторінках 42—43:

"Повість дійшла до нас у різних редакціях XIII—XVIII ст. Історія її тексту надзвичайно складна, багато чого залишається наразі спірним (культурно кажучи — спірним, а потрібно сказати — облудним беззаперечно. — *В. Б.*) ... Упродовж кількох століть перша редакція ("житія". — *В. Б.*) неодноразово перероблялася. У наші часи відомо 13 редакцій твору. До кінця не з'ясовані взаємини між старшими редакціями ... і редакцією Софійського першого літопису".

Так писалося "житіє". Я не проводитиму нового дослідження цього питання. Те, що це писання начинене безліччю "доважку брехні", — не викликає сумніву. Бо надто вже ретельно вивчала питання Катерина II, воліючи "зіграти з татарами жарт". Але, як бачимо, її "жарти" дійшли до нас "Повістю про житіє Олександра Невського"...

Ставши з допомогою військ Сартака великим Володимирським князем, Олександр княжив близько 11 років. Абсолютно всі діяння князя як управителя рядового тата-

ро-монгольського улусу були спрямовані на залучення суздальської землі в єдину систему державного господарювання Золотої Орди. Згадайте: саме за Олександра з веління хана були проведені переписи населення спочатку суздальської, а пізніше новгородської земель. За Олександра вперше встановлена подушна плата данини, для чого татаро-монгольські чисельники провели перепис населення. В роки князювання Олександра налагоджено вільне переміщення купців, ремісників та чиновників із південних улусів Золотої Орди в північні, охоплюючи Новгород і Володимир, і навпаки: з північних улусів — на південь. Війська Володимирського улусу постійно брали участь у воєнних діях Золотої Орди. Про це ми розповімо нижче.

Нарешті, саме за вказівкою князя Олександра і митрополита Кирила 1261 року в Сараї, при ставці хана, була заснована Сарська єпархія. Я сподіваюся, читачі розуміють, що єпархія повинна була обслуговувати значну кількість православного суздальського люду, який перебував у південних улусах Золотої Орди.

Саме за Олександра Невського в суздальській землі відбулося перенесення титулу всесвітнього царя з Візантійського імператора на хана Золотої Орди. Так хан Великого Степу став легітимним Царем у свідомості суздальських князів, священиків і народу. Цими діяннями Олександр Невський заклав наріжні камені в систему прилучення суздальської землі до єдиного "кровообігу" Золотої Орди.

Ясна річ, не все було так просто, як хотілося Олександрові. Дуже часто йому доводилося звертатися за військовою допомогою до монголо-татар, щоб ретельно виконати веління ханів, аби втихомирити люд, що збунтувався. Протягом 11 років Олександр Невський як мінімум п'ять разів приводив татаро-монгольські війська в суздальську й новгородську землі. Врахуйте, що татаро-монголи лише за допомогою Олександра Невського змогли підкорити ве-

ликий Новгород. Як бачимо, серед суздальських князів знайшовся охочий зрадити новгородців.

Ось роки "найбільшого братання" Олександра Невського з татаро-монголами:

1252 рік. Олександр з допомогою військ анди Сартака вчинив переворот у суздальській землі, скинув брата Андрія, отримав від хана ярлик на великокнязівський володимирський престол. Скільки при цьому загинуло людей, великоросійські "байкарі історії" скромно замовчують.

1257 рік. Князь Олександр привів татаро-монгольські військові загони в суздальську землю. За їхньої застрашливої підтримки провів подушний перепис у Володимирському улусі. Бунтівників знищував безжалісно.

1257—1258 роки. У зимовий час князь Олександр повів татаро-монгольські загони і татарських чисельників у новгородську землю, намагаючись провести перепис населення Новгорода. Спалахнуло повстання. Сина Василя, який назвав батька зрадником, віддав на розтерзання татаро-монголам. Населення жорстоко покарав: "ономy носа урезаша, а иному очи выимаша". У зв'язку з тим, що багато людей втекло у ліси, перепис населення не відбувся.

1259 рік. Олександр Невський вдруге привів татаро-монгольські війська й чисельників до Новгорода. Місто було повністю оточене й блоковане. Під страхом повного знищення Орда таки підкорила стародавній Новгород. Князь Олександр виконав своє "велике призначення". Скільки того разу загинуло новгородців, російські "оповідачі історії" замовчують.

1262 рік. Татаро-монгольські війська придушили бунт у суздальській землі, що спалахнув на ґрунті невдоволення при зборі данини. Князь Олександр брав особисту участь у придушенні бунту в Ростові, Володимирі, Суздалі, Ярославлі. Однак монгольські баскаки лишилися незадоволені. Олександра терміново викликали в Орду, і оскільки було пролито татаро-монгольську кров, князь із Сараю жи-

вим не повернувся. На той час анди Сартака серед живих уже не було.

Хоч як намагався Олександр Невський вислужитися й догодити Золотій Орді, але закінчив життя, як і батько.

Не слід забувати, що з 11 років свого служіння татаро-монголам на престолі великого князя Олександр не менше 5 років провів у Золотій Орді, ретельно осягаючи татаро-монгольські звичаї та науку управління улусом. Тож коли російські історики сотні років вселяли всім і кожному (та й сьогодні тривають ці потуги), мовляв, князь Олександр служив тільки інтересам Російської держави, — це велика брехня імперії.

Коли генерал Власов повів свої дивізії проти дивізій генерала Конєва, він служив не Росії, а нацистській Німеччині, особисто — Гітлеру. У випадку з Олександром Невським було те ж, що й у випадку із Власовим. Князь Олександр справді служив своїй батьківщині, але тією батьківщиною була Золота Орда. Служив він і своєму володареві — ханові Золотої Орди. Російська двоїста мірка не має права на "вибіркове застосування".

Дуже приємно, що кращі, чесні російські уми нашого часу зрозуміли необхідність порятунку від брехливих міфів і вигадок.

Послухайте:

"Православна Візантія незабаром опинилася під владою турків, і Русь, відрізана від католицької Європи, наткнулася на залізну завісу. У підручниках історії подається епізод із життя Олександра Невського, де новгородський князь з гордістю відкидає пропозицію Папи (Римського. — *В. Б.*) прийняти королівську корону європейського государя з рук римського первосвященика.

Насправді ця гордість вилізла нам боком. Олександр Невський, такий пихатий із римськими послами, був надзвичайно сумирний і догідливий перед татаро-монгольським Ханом. Він покірно їздив в Орду одержувати ярлик на князювання і, на жаль, доповзав-таки рачки до ханського

трону, як того вимагав звичай Орди. Крім того, він був змушений нещадно втихомирювати у своїх володіннях будь-які виступи проти татар і збирав данину для Хана, присмирюючи співвітчизників вогнем і мечем.

Дивний парадокс історії. Прийняти корону від Папи, як усі європейські государі, Олександр Невський вважав для себе ганьбою, а підповзати під ярмо і приймати ярлик на князювання від лютого ординця за ганьбу не мав" [37, с. 3].

Захоплений відвертою і слушною думкою Костянтина Кедрова. Коли ми читаємо "оди" М. М. Карамзіна, С. М. Соловйова або В. О. Ключевського про великого князя-"Государя", про "велич Государя Московського", то ні на хвилину не повинні забувати про повзання в ярмі, про цілування ніг хана, про цілування "опудала" цим "государем".

Повернімося знову до Олександра, так званого Невського. Сподіваюся, читачі зрозуміли, який великий кат своїх одноплемінників унаслідок брехні, вигадок і замовчування державною церковною елітою Росії став великим героєм російського народу.

Нарешті настав 1262 рік.

"... Великий Князь (Невський. — *В. Б.*) зважився їхати в Орду з виправданням і з дарами... Олександр знайшов Хана Берку в ... Сараї ... Хан ... протримав Невського в Орді всю зиму й літо. Восени Олександр, уже слабкий здоров'ям, повернувся в Нижній Новгород і, приїхавши звідти в Городець, занедужав на тяжку хворобу, яка позбавила його життя 14 листопада (1263 року. — *В. Б.*)" [1, том IV, с. 204—205].

У зв'язку з таємниче хитрим описом смерті князя Олександра хочу розповісти цікаву деталь, яка прояснює смерть князя.

Як відомо, хан Батий помер 1256 року. Після його смерті ханом Золотої Орди став син Батия — Сартак. Ось як про це написав історик Л. М. Гумільов:

"Бату помер у 1256 р., і великий хан Мунке затвердив його спадкоємцем Сартака, який негайно посварився зі

своїм дядьком Берке, заявивши йому: "Ти мусульманин, я ж тримаюся віри християнської; бачити обличчя мусульманське (для мене) нещастя".

Царевич не помилявся: через кілька днів після своєї необачної заяви він був отруєний. Ханський престол перейшов до його малолітнього сина Улакчі, за якого правила його бабуся, Баракчин-хатун, вдова Бату. Однак Улакчі помер так само швидко, як і його батько, а Баракчин, яка намагалася 1257 р. виїхати в Іран, була схоплена й страчена. Ханом став мусульманин Берке" [18, с. 174].

Імовірно, багаторічне спільне перебування Сартака й Олександра (1238—1252 роки) відіграло не останню роль у становленні християнського світогляду Сартака. Вочевидь, і хан Берке пам'ятав про анду Сартака — Олександра. Якщо смерть Сартака настала від отрути, то не думаю, що Олександра спіткала інша доля. Адже хан Берке розумів — не можна залишати живим анду Сартака. У 1262 році ханові минуло 53 роки — граничний, як на ті часи, вік. Справді, незабаром, 1266 року, хан Берке помер. Такі деталі цієї історії.

Настала черга правити братам і синам Олександра Невського. Погляньмо, як вони поводилися в землі Моксель і в Московії. А Московія — ось вона, вже близько!

У 1264 році великим князем Володимирським став Ярослав Ярославович, наступний за чергою брат Олександра. І цей князь "запанував" на володимирському престолі тільки з допомогою татаро-монгольських військ. Ось як хитро про цю подію мовлять російські історики:

"... Ярослав звернувся до хана і з його допомогою став великим князем" [25, с. 250].

Ярослав Ярославович, як і брати, з великим задоволенням водив татаро-монгольські загони в суздальську й новгородську землі. Навіть із досить завуальованих "писань" М. М. Карамзіна випливає, що він робив таке не менше двох разів із 1264 до 1270 року. Спочатку "заспокоював"

великий Новгород, а пізніше, разом із Ордою, воював брата Василя.

Як не намагалися хани Золотої Орди втихомирити забіякуватих суздальських Рюриковичів, але ці князі, здавалося, збожеволіли на зраді один одного, на дикому розбої, на нахабному хабарництві. І кінець князя Ярослава, як незабаром стало зрозуміло, був не за горами. Молодший брат Василь, останній із Ярославичів, підсидів старшого.

"Великий князь Ярослав, за прикладом батька й Олександра Невського, намагався всіма способами догоджати Ханові, і так само, як вони, скінчив життя своє по дорозі з Орди, куди він їздив із братом Василем..." [1, том IV, с. 216].

Погляньте, навіть у М. М. Карамзіна — "великого співця" російської державності, проривається чистісінька істина. Батько (Ярослав Всеволодович) і син (Олександр Невський) померли в дорозі, повертаючись із Орди. І, ясна річ, були отруєні. Зверніть увагу — це нам повідомили власне російські джерела. Отже, маємо таку хронологію подій:

1246 рік. У дорозі, повертаючись із Орди, помер великий Володимирський князь Ярослав Всеволодович. Російські історики встановили, що він був отруєний монголо-татарами. А Плано Карпіні подав істину в чистому вигляді.

1263 рік. Повертаючись із Орди, помер у дорозі великий Володимирський князь Олександр Ярославович. Про його отруєння російські історики свідомо мовчать.

1271 рік. Повертаючись із Орди, помер в дорозі великий Володимирський князь Ярослав Ярославович. Його отруєння замовчується. Тут уже дещо прояснюється.

1276 рік. Повертаючись із Орди, помер у дорозі великий Володимирський князь Василь Ярославович. І у випадку з цим князем російські історики про отруєння мовчать (про князя читаймо нижче).

Здавалося б, смерть князів наставала за тотожних обставин, але чомусь історики, починаючи з другої смерті, почали замовчувати факт отруєння. Все пояснюється надзвичайно просто: не можна оголосити отруєного князя святим Російської православної церкви. І тоді, з веління російських православних ієрархів, в усі "літописні зводи" було запущено відповідний "доважок брехні". Чим не поступишся заради звеличування власних предків-державників!

Ось такими хитрими мазками писалася російська історична дійсність.

Повернімось до Ярослава Ярославовича. Саме цей князь разом із братом Василем зробили велику справу: випросили дозвіл у татаро-монгольського хана на заснування поселення Москва.

Послухаймо істориків російських:

"Ярослав Ярославович... У 1271 р. їздив в Орду із синами Невського і по дорозі назад помер" [25, с. 250].

Російські історики констатували, що наприкінці правління Ярослава Ярославовича спалахнула чергова сварка за великокнязівський престол між ним та його молодшим братом Василем. Хан Менгу-Тимур, який правив у той час в Золотій Орді, аби припинити брудні доноси Рюриковичів і встановити мир у своїх північних улусах, повелів прибути в Сарай Ярославові, Василеві та синам Олександра Невського. За законами, сини Олександра також вважалися онуками хана Бату, як і сам Менгу-Тимур.

Не варто забувати й такого нюансу: Батий і Берке були братами — синами Джучі (старшого сина Чингісхана). Але після смерті Берке на ханський престол Золотої Орди знову сів нащадок Батия, його внук Менгу-Тимур. А він знав, що Олександр Невський, ставши андою Сартака, поріднився з родом Батия.

Очевидно, обвинувачення в неблагонадійності князя Ярослава були настільки серйозними, що Ярослав був відсторонений від великокнязівської влади і отруєний, а Василь незабаром одержав ярлик на великокнязівський

престол. Була вирішена доля й синів Олександра. За ними залишилися ярлики удільних князів: Дмитрові дістався Переславль-Залеський, Андрієві — Городець. Молодшому синові Олександра — Данилові 1271 року сповнилося лише 10 років. Але й про нього подбав хан Менгу-Тимур. Він повелів у 1272 році провести повторний перепис поселень і населення ростовсько-суздальської землі; повелів примусово заселити московський "лісовий куток" мордовофінським людом, що блукав по лісах, та знатними татарами. Після досягнення Данилом повноліття у 1277-му (16 років!) вручив йому ярлик на Московське удільне князівство.

Отже, ми нарешті добралися до простої істини, яку так ретельно приховували великороси: селище Москва почало заселятися племенами Моксель із 1272 року, а удільне Московське князівство з'явилося в 1277 році. *Саме хан Золотої Орди Менгу-Тимур, а не Юрій Довгорукий, став справжнім засновником Москви і Московського улусу.*

Менгу-Тимур зробив синам Олександра ще один великий подарунок: саме їм, чий батько породичався з Чингісидами, він повелів залишити великокнязівський володимирський престол.

Надалі своєму власному дитяті — Московії, золотоординські хани сприятимуть у всьому. Завдяки допомозі й дозволу Сарая Московія незабаром стане на шлях розбою, так званого "збирання землі російської". Але саме поняття "збирання" з'явиться значно пізніше, коли на кістках тисяч убитих виникне імперія і їй знадобиться "велике й давнє минуле".

Тоді російська еліта почне красти чуже, щоб видати за своє. Вона навіть відмовиться від прабатьків своєї державності — татаро-монголів, не кажучи вже про відмову від свого корінного фінського етносу: *мері, муроми, мещери, весі, печори, пермі, мокші, мордви.*

Але повернімося до Ярослава Ярославовича, щоб підсумувати наші відомості про князя.

Ось як Ярослава характеризує М. М. Карамзін:

"Тіло його (князя Ярослава Ярославовича. — *В. Б.*) було відвезене для поховання у Твер. Літописці не кажуть ані слова про характер цього Князя; бачимо лише, що Ярослав не вмів ані задовольнятися обмеженою владою, ані сміло й рішуче утвердити самовладдя; кривдив народ і винився як злочинець; не відзначався ратним духом, оскільки не хотів сам вести військо, коли воно боролося з Німцями; не міг назватися й другом батьківщини, бо озброював Моголів супроти Новгорода" [1, том IV, с. 217].

Як жорстоко засудив князя "автор російської історії" М. М. Карамзін. Лише за те, що князь Ярослав свого часу (1252 рік) підтримав справедливість і став на бік князя Андрія, виступив проти Олександра, так званого Невського. Але за значно тяжчі гріхи: зраду рідного брата, знищення сина Василя, кількаразову різанину народу, зрадництво й віддання у рабство новгородців — Олександра Невського цей автор не те що не осуджував, навпаки — удостоїв хвалебної оди!

Ось вона — двоїста російська мірка! Тут неважливо, який ти насправді, які твої діяння. Важливо, щоб їх можна було подати як діяння во славу Московії, і квит.

Після "смерті по дорозі з Орди" Ярослава ярлик на володимирський великокнязівський престол одержав останній із братів Олександра Невського — Василь.

"У 1272 р. Василь Костромський став великим князем Володимирським (одержав ярлик на престол від хана Менгу-Тимура. — *В. Б.*). За нього був проведений другий татарський перепис" (населення. — *В. Б.*) [25, с. 251].

Як тільки Василь посів великокнязівський престол, настали великі чвари в землі суздальській: спочатку між ним і синами Невського, а пізніше між самими синами Олександра. Чвари тривали багато десятків років. Але особливо варварськими й жорстокими були у вісімдесяті й дев'яності роки, до кінця століття. Сини Невського, як побачимо, не поступалися рідному батькові щодо мерзотних діянь і зрадництва.

Повернімося до Василя Ярославовича. Простежмо добре відому закономірність зі "смертю по дорозі".

"Через два роки, спокійні для Росії (йдеться про суздальську землю. — *В. Б.*), Великий Князь вирушив до Хана ... і ... після повернення з Орди помер у Костромі ... засмутивши Князів і народ, який шанував у ньому Государя (людина у ханському ярмі, — виявляється, все-таки государ! — *В. Б.*) розумного й добродушного. В його часи чиновники Могольські зробили ... загальний перепис люду у всіх Російських (треба розуміти: суздальських і новгородських. — *В. Б.*) областях для сплати данини" [1, том IV, с. 223—224].

І князь Василь був отруєний — "через непотрібність". Сталося це в 1276 році.

А навіщо М. М. Карамзін зробив із князя государя — знає тільки він. За Карамзіним, і з ярмом на шиї можна бути государем, — очевидно, володарем ханського двору. Надто вже прагне мати государя "байкар історії". Але ж государ був — сидів у Сараї!

Звертає на себе увагу той факт, що М. М. Карамзін ні в чому не засуджує князя Василя — він добрий. Таку оцінку князь отримав тому, що не вийшов за рамки подальших вигадок великоросів.

Після смерті князя Василя на арену суздальської землі виходять забіякуваті й продажні сини Олександра, так званого Невського. Навіть "автор російської історії" М. М. Карамзін змушений був визнати, що за всіх поневірянь народу після навали Батия, він, народ, лише відпочивав. Напасть прийшла разом із синами Олександра Невського. Послухайте:

"У такому (доброму. — *В. Б.*) стані було Велике Князювання (Володимирське. — *В. Б.*), коли Дмитро Олександрович (на той час старший син Невського. — *В. Б.*) зійшов (у 1276 році. — *В. Б.*) на престол, на нещастя підданих і своє, на сором віку і крові Героя Невського" [1, том IV, с. 226].

Не перелічуватиму безліч лих, які принесли на суздальську землю сини Олександра, так званого Невського.

Ось лише короткий перелік їхніх "заслуг" перед великим Володимирським улусом:

"Дмитро Олександрович (?—1294), син Олександра Невського... 1276 р. став великим князем Володимирським. Проти нього виступав його молодший брат Андрій Олександрович, який у 1281, 1285 і в 1293 р. приводив на Русь (земля Моксель. — *В. Б.*) татаро-монгольські раті.

Андрій Олександрович (?—1304), син Олександра Невського... У 1281 р. намагався захопити володимирський престол (як бачимо, це аж ніяк не государ, а тільки нахлібник. — *В. Б.*) у свого брата Дмитра. Поїхавши в Орду, він одержав там ярлик і татарські війська (ось воно — справжнє право на "Російське велике князювання" в суздальській землі! — *В. Б.*). Але Дмитро звернувся по допомогу до хана Ногая (помилка свідома, Ногай був темником! — *В. Б.*) ... і з його допомогою відновив своє становище. У 1285 р. А(ндрій) О(лександрович) знову розпочав ворожі дії, але невдало. У 1293 р. А(ндрій) О(лександрович) втретє привів на Русь (тільки в улус-землю Моксель. — *В. Б.*) татар і з їхньою допомогою зайняв великокнязівський престол, на якому пробув ще 10 років" [25, с. 252].

Вчинки синів Невського характеризують їх як ділків, позбавлених моральних принципів, жорстоких поневолювачів одноплемінників, нарешті, людей, одержимих виключно особистою вигодою.

Воістину народ був геніальний, сказавши: яблуко від яблуні недалеко падає.

Зраду брата і брехливі доноси на ближнього сини перейняли у Невського. Тут нічого не вдієш. Таких лиходіїв-спадкоємців породив вигаданий герой "російської землі".

Дуже симптоматично, що чесні люди сучасної Росії усвідомлюють необхідність перестати вірити історичним міфам, себто позбутися "доважку брехні" в імперській історії. Ось слова, нехай ще не до кінця усвідомлені, але чесно сказані ректором Російського державного гуманітарного університету професором Юрієм Афанасьєвим 1997 року:

"Ось князь Олександр Невський... бив і мучив російських людей аж ніяк не менше, ніж татари" [38, с. 14].

Дуже обережно й делікатно сказав професор про людину, яка лише в Новгороді "ономy носа урезаша, а иному очи выимаша". Професор намагався, гудячи, одночасно — вихваляти.

Я свідомо пропустив у вислові професора лише три слова: "святий і великий герой", бо, за логікою будь-якого земного цивілізованого народу, не може бути святою людина, котра не раз кромсала плоть віруючих у Бога одноплемінників. Це абсурд! Не можна, сказавши "а", не сказати "б", хоча сказати "б" забороняє Російська православна церква. Це її фарисейський вимисел про святість Олександра Невського. До Бога цей вимисел не має жодного стосунку.

Час навести бодай два приклади великого лиха, яке принесли в суздальську землю сини Олександра, так званого Невського. Страшний молох війни, гірший від Батиєвого, прокотився по землі народу Моксель від краю до краю з 1281 до 1293 року з примхи синів Олександра:

"Лестощами й дарунками піддобривши Хана, Андрій (син Олександра Невського. — *В. Б.*) одержав від нього грамоту (ярлик. — *В. Б.*) і військо, підступив до Мурома й велів усім Удільним Князям з'явитися до нього в стан (татаромонгольський. — *В. Б.*) із їхніми дружинами... Здивований такою раптовою грозою, Великий Князь (Дмитро — син Невського. — *В. Б.*) шукав порятунку у втечі, а Татари, користаючись нагодою, нагадали Росії (Володимирському князівству. — *В. Б.*) час Батиїв. Муром, околиці Володимира, Суздаля, Юр'єва, Ростова, Твері, аж до Торжка, були розорені ними: вони палили й грабували доми, монастирі, церкви, не залишаючи ні ікон, ні посуду, ні книг, прикрашених багатими оправами (поцуплених у київських храмах Андрієм Боголюбським. — *В. Б.*), гнали людей юрбами в полон або вбивали... Переславль, удільне місто Дмитрове, хотів оборонятися і був жахливо за те покараний, не залишилося жителя.., який не оплакав би смерті батька

або сина, брата або друга. Це нещастя сталося Грудня 19, у Різдво Христове церкви стояли порожні, замість священного співу чувся у місті лише плач і стогін. Андрій, лютий син батька настільки великого й люб'язного Росії, святкував сам із Татарами й, зробивши справу свою, відпустив їх із вдячністю до Хана" [1, том IV, с. 228—229].

Не слід гадати, що татаро-монголи приходили в суздальську землю тільки грабувати й убивати. Саме цю думку і прищеплювала нам сотні років офіційна Москва. Відверта неправда. На каральні набіги провокували татаро-монголів облудність і своєкорисливість князів. Князь вишукував компромат на свого родича, збирав свідків і дари й поспішно вирушав у Золоту Орду до хана, де компромат зводив у наклеп і жадав від хана справедливості. Природно, за підлі діяння спадкоємців Олександра Невського розплачуватися доводилося звичайному християнинові.

Золотоординські хани, як і будь-які правителі, жадали від своїх підданих — володимирських улусних князів (а статус їх був значно нижчий від татаро-монгольських баскаків) суворої покори законам Орди, чіткого збору й передачі данини до скарбниці хана, надсилання військових дружин для участі у військових походах. Князі ж були злодійкуваті, і підстави для доносу завжди були.

Лихо народу суздальської землі полягало ще й у тому, що брати Дмитро й Андрій задля особистих, корисливих вигод спиралися в Орді на різні військові сили: спочатку на законні війська хана, потім на війська темника, що відбився від ханських рук, Ногая (військовий чин, командував 10-ма тисячами війська).

Факти свідчать, що сини Олександра Невського спиралися на досвід батька, який свого часу зрадив власного брата — великого Володимирського князя — заради великокнязівського престолу.

Історія, як бачимо, повторилася, але її оцінка й виклад докорінно змінилися. Такі методи російської двоїстої мірки.

Шановні читачі, я міг би, користуючись лише російськими джерелами, навести безліч прикладів, як дощенту випалювалися селища суздальської землі, як винищувався народ і його надбання внаслідок злого наміру синів Олександра Невського. Але не робитиму цього. Подам лише останній опис так званої навали Дюденевої раті, що сталася 1293 року:

"Ногай сказав слово, і численні полки Моголів кинулися на руйнування. Дюдень, брат Хана Тохти, керував ними, а князі Андрій і Феодор вказували йому шлях у серце батьківщини. Дмитро був у Переславлі, не маючи відваги зустріти Дюденя ні зі зброєю, ні з переконливими доказами своєї невинності, він утік через Волок у віддалений Псков до вірного зятя Довмонта (литовський князь. — *В. Б.*). Татари йшли, щоб привести Андрія на Велике Князювання... Муром, Суздаль, Володимир, Юр'єв, Переславль, Углич, Коломна, Москва (ось вона — вперше з'явилася після 1277 року серед низки удільних володимирських князівств. — *В. Б.*), Дмитрів, Можайськ і ще кілька інших... були ними взяті як ворожі, люди полонені, жони й дівиці поневажені. Духівництво, вільне від данини Ханської, не врятувалося від загального нещастя; обкрадаючи церкви, Татари виламали ... мідну підлогу Собору Володимирського, названу чудесною в літописах... Данило Олександрович Московський (молодший син Олександра Невського. — *В. Б.*), брат і союзник Андріїв, дружелюбно впустивши Татар у своє місто, не міг захистити його від грабежу. Жах панував усюди. Лише ліси дрімучі, якими ця частина Росії (земля Моксель. — *В. Б.*) тоді була вкрита, слугували притулком для хліборобів і громадян" [1, том IV, с. 233—234].

Нарешті, вперше ми побачили справжнє, а не міфічне поселення Москву і її удільного князя Данила. Відтоді (кінець XIII століття!) Московський улус стає відомим серед інших улусів Золотої Орди, породжений за велінням хана Золотої Орди й керований законами Орди. Не варто забувати, що Золота Орда XIII століття була розвиненою, передовою дер-

жавою. Московія сотні років була її глибокою глушиною, яка не бажала освічуватися, запозичувати передову культуру інших провінцій (улусів) золотоординської імперії. Адже Казань на той час уже мала водопровід і вищі навчальні заклади, а в самій столиці імперії, Сараї, зводилися чудові палаци, каменем мостилися вулиці, будувалися водостоки.

Хоч як це дивно, але й Дмитро (син Невського), уже відмовившись від великокнязівського престолу на користь брата Андрія і дізнавшись, що його вотчина Переславль спалена, помер по дорозі біля Волока: чи його теж отруїли, чи — своєю смертю. Та цього разу Переславль спалили не татаро-монголи, а родичі Рюриковичі — князь Федір Ростиславович, так би мовити, "подбав" про ближнього.

На цьому ворожнеча між синами Олександра Невського не закінчилася. У брудну гру вступив молодший син — Данило. Знаючи, як середній брат Андрій наклепом скинув із великокнязівського престолу старшого брата Дмитра, він також спробував відокремитися від Андрія, щоб самому збирати й відвозити данину в Орду. Адже саме в цьому і полягала причина ворожнечі між братами. Розсудливий читач розуміє, який простір для злодійства відкривався перед князем, — не тільки через завищення кількості данини, а й через банальне утаювання татаро-монгольської частини. Бідолашного християнина оббирали князі та їхні посібники, як липку, — догола.

"Почалася (чергова. — *В. Б.*) чвара, що дійшла до верховного судилища Ханового, сам Великий Князь (Андрій. — *В. Б.*) їздив в Орду зі своєю молодою жоною, аби здобути милість Тохти. Посол Ханський, обраний за миротворця, скликав Князів у Володимир...

Татарин слухав підсудних із поважним і гордим виглядом, але не міг утримати їх у межах належної смиренності. Розпаленілі суперечкою Князі й Вельможі взялися було за мечі. Єпископи, Володимирський Симеон і Сарський Ісмаїл, ставши посередині гучного сонму, не дозволили братам битися. Суд закінчився миром або, краще сказати, нічим" [1, том IV, с. 241—242].

На щастя для суздальського населення, цього разу протистояння закінчилося швидко, бо Данило (перший московський князь) раптово помер у 1303 році.

Але почалися нові чвари між князями володимирськими, тверськими й рязанськими. Зрештою, князівські чвари набридли і ханові Золотої Орди. Хан знову повелів зібрати всіх князів та втихомирити неслухняних.

Послухаймо М. М. Карамзіна:

"Нарешті, Великий Князь (Андрій, син Невського. — *В. Б.*) був цілий рік в Орді, повернувся з Послами Тохти (хан Золотої Орди. — *В. Б.*). Князі з'їхалися в Переславль на загальний Сейм (восени 1303 року — *В. Б.*). Там у присутності Митрополита Максима читали ярлики, або грамоти Ханські, в яких цей гордовитий володар повідомляв свою верховну волю, хай насолоджується Велике Князівство (татаро-монгольський улус. — *В. Б.*) тишею, хай припиняться чвари Володарів, і кожен із них хай буде задоволений тим, що має (що дав хан — тому й радуйся! — *В. Б.*) [1, том IV, с. 244].

Хан Тохта не називав суздальських князів — "Володарями", ніколи жоден хан не вимовляв — "Велике Князівство". Цю дрібну неправду нам подають свідомо, як мізерну порцію наркотику, аби привчити до "російської величі". Князі були звичайними слугами свого хана, вони навіть одержували ярлик, у буквальному значенні одягнувши ярмо на шию. І "Велике Князівство" було лише складовою частиною Великого татаро-монгольського улусу. А хан у своїх ярликах-дозволах приблизно так і писав: "Я — Хан, із благовоління Великого Бога, велю моєму рабові Андрію, синові Олександра, дотримуватися законів Великої Орди в моєму Володимирському Улусі, вчасно збирати Ханську подушну данину..." і т. ін., у тому ж дусі.

Ніколи хан не вважав князя рівним собі. Навіть на прийомі в хана, як нам повідав Плано Карпіні, князь сидів на підлозі серед челяді й своїх підлеглих вельмож, нічим від них не відрізняючись. Така велич князя без мішури.

Закінчуючи цей розділ, хочу звернути увагу на ще один парадокс російської історії, що впадає у вічі. Зверніть увагу, як тільки доходить до родичів Олександра Невського, де в ході викладу є можливість зіставлення дат, то ці родичі чомусь "гублять" свої роки народження:

— брат Андрій Ярославович — (?) рік народження невідомий;

— син Дмитро Олександрович — (?) рік народження невідомий;

— син Андрій Олександрович — (?) рік народження невідомий;

— син Василь Олександрович — (?) рік народження невідомий.

Гадаю, ці дрібні хитрощі "байкарів історії" — свідомий "доважок брехні", щоб назавжди заховати справжній рік народження князя Олександра, так званого Невського, який припадає на 1228—1232 роки.

Та й Катерина II недарма 25 вересня 1791 року сказала про існування невідомого нам князя Олександра: "Життя Святого Олександра Невського, без чудес".

Отже, настав час підсумувати другу частину нашого роману-дослідження. Зіставивши отримані з різних джерел історичні відомості, ми мусимо визнати такі принципові істини, свідомо приховувані російською історією та московським істеблішментом від народів світу і від власного:

1. У російську історію правлячою елітою запущено чимало "доважку брехні", щоб довести слов'янське походження Московії і її так зване право "збирання землі російської". Насправді Москва і Московія є продуктом державної діяльності татаро-монгольської Імперії й особистим надбанням хана Золотої Орди Менгу-Тимура. Саме за нього вперше з'явилася Москва як поселення, зафіксована 1272 роком, тобто під час третього татаро-монгольського подушного перепису; а перший Московський улус (кня-

зівство) з'явився у складі Золотої Орди 1277 року, коли хан Менгу-Тимур вручив ярлик "на князювання" молодшому синові Олександра Невського — Данилу, який досяг на той час, за татаро-монгольськими законами, повноліття (16 років).

2. Будучи андою сина Батия — Сартака, що підтверджують російські історики, князь Олександр, так званий Невський, міг народитися не раніше 1228—1232 років. Таким чином, він не міг брати участь як керівник у Невській і Чудській сутичках. Встановлено також, що Чудська і Невська сутички не були доленосними в історії Московії, бо подібні сутички між новгородцями й псковитянами, з одного боку, і шведами, естами, литовцями, німцями, з іншого, після смерті князя Олександра відбувалися сотні разів із перемінним успіхом. Про це на десятках сторінок веде мову М. М. Карамзін у своїй книзі "Історія держави Російської". Та й наступні війни в Балтійському регіоні Івана Грозного, Петра I, Катерини II та інших, у тому числі Йосифа Сталіна, беззастережно підтверджують цю істину;

3. Князь Олександр, так званий Невський, став першим князем, який свідомо й заповзято забезпечив подушний перепис населення суздальської та новгородської земель, проведений татаро-монголами, чим втягнув усе населення до складу татаро-монгольської імперії й сприяв її господарському й державному становленню. Надалі (з 1252 року) князь, як і його спадкоємці, брати й сини, жорстоко і свавільно насаджували закони й порядки Золотої Орди, татаро-монгольські звичаї, саме татаро-монгольське поняття "державності" та "єдиновладдя".

І останнє: подаю читачам справжніх господарів — володарів і повелителів Ростовсько-Суздальських і Московського князівств із 1238 до 1357 року:

1. Хан Батий (Саїн) — (1238—1250)
2. Хан Сартак — (1250—1257)

3. Хан Берке — (1257—1266)
4. Хан Менгу-Тимур — (1266—1282)
5. Хан Туда-Менгу — (1282—1287)
6. Хан Талабуга — (1287—1290)
7. Хан Тохта — (1291—1312)
8. Хан Узбек — (1312—1342)
9. Хан Джанібек — (1342—1357)

Саме ці люди були прабатьками так званої російської державності. А суздальські й московські князі були у золотоординських ханів лише "хлопчиками на побігеньках". Тут великоросам нема сенсу лукавити. Хани і Рюриковичі були для корінного населення землі Моксель, а згодом — Московії, зайдами.

Частина третя

ПОЧАТОК "ЗБИРАННЯ ЗЕМЛІ РОСІЙСЬКОЇ"

1

Російська історична наука і, звісно, радянська, натхненно пропагували велике призначення Москви, її історичну місію "збирання землі російської", велике благо для скорених народів, "зібраних" у "землі російській".

Московити настільки увірували в цю неправду, що й нині, на початку XXI століття, продовжують усе ті ж "пісеньки" про інтеграцію, спільний захист кордонів, військові бази на землях суверенних держав, власні, доволі підтоптані, геополітичні інтереси.

Привідкриймо запилюжену завісу облудних міфів, погляньмо, як усе чинилося; якими методами й засобами коїлося "збирання землі російської"; наскільки та "зібрана земля" справді "великоросійська"; чи є в цих міфічних "одах" бодай дещиця правди; встановімо за допомогою імперських джерел весь хронологічний ланцюг вселенського світового розбою, вчиненого московськими правителями.

Отже, ми знаємо: до навали татаро-монголів Москви як поселення і як князівства не існувало. Саме татаро-монголи як володарі підкореної землі на знак найбільшої подяки Олександрові Невському дозволили його синам заснувати Московське князівство наприкінці жорстокого XIII століття. Навіть у суздальській землі Московський князь не міг плекати ілюзій стосовно отримання престолу великокнязівського. Отож, з кінця XIII століття московські князі почали діяти, як дуже м'яко сказано у професора В. О. Ключевського, "іншими засобами".

Ось ці "інші засоби":

"Перший московський князь Олександрового племені Данило, за розповідями літописця.., зненацька напав на

свого рязанського сусіда князя Костянтина, переміг його "якоюсь хитрістю", тобто обманом, узяв його в полон і відняв у нього Коломну. Син цього Данила Юрій у 1303 р., напавши на іншого сусіда, князя можайського, також узяв його в полон і захопив Можайський уділ у верхів'ях р. Москви, потім убив батькового бранця Костянтина і зберіг за собою Коломну... Московський князь — ворог всякому великому князеві, хай би хто він був: здавалося, сам ґрунт Москви плекав у її князях неповагу до колишніх понять і стосунків старшинства" [6, с. 138—139].

Ось вони, звички вовка, який нишпорить лісом, вишукує ослабленого й погано захищеного. Але цікаво інше. Жоден із російських істориків не замислювався над цим явищем московського бандитизму й не дав йому пояснення. Насправді все дуже просто: нащадки Олександра Невського, його сини, внуки, правнуки чудово пам'ятали, що їхній родовід почався з родичання з ханом Батиєм і його сином Сартаком. Вони могли одягти ярмо, одержуючи ярлик, могли валятися в пилюці біля ніг хана, але не могли вважати рівнею собі іншого Рюриковича. Такий парадокс поведінки московського князя.

А зараз послухаймо російських істориків і простежмо, як далі повівся Юрій, князь Московського улусу.

Ось що написав про це М. М. Карамзін:

"Як життя, так і кончина Андрія (1304 рік. — *В. Б.*) були нещастям для Росії (нагадую читачам — ідеться лише про суздальську землю. — *В. Б.*). Два князі оголосили себе його спадкоємцями: Михайло (Ярославович. — *В. Б.*) Тверський і Георгій (Юрій. — *В. Б.*) Данилович Московський" [1, том IV, с. 249].

Звісно, перший зі згаданих князів був Юрієві дядьком і, згідно з чинними в ті часи законами, мав одержати ярлик на Володимирський великокнязівський престол. Але, як ми вже говорили вище, наприкінці XIII століття з'явився новий тип князів Рюриковичів, так звані московити, по-іншому — москвитяни, які вважали прийнятними для себе тільки закони Чингісидів.

Хоч як бундючився Юрій Данилович Московський, але ярлик на великокнязівський престол татаро-монголи віддали Михайлові Тверському. Дивлячись із висоти нашого часу, ми розуміємо: якби князь Михайло Ярославович знав, яка жорстока кончина чекає на нього, він не став би суперечити князеві-московитові.

Але хан Золотої Орди Тохта, навчений досвідом, намагався зберігати чинні в Імперії закони й за традицією віддав ярлик на престол великого князя найстаршому в суздальській гілці Рюриковичів — Михайлові Тверському. Однак незабаром хан Тохта помер (1312 рік), і "на Ханському престолі запанував син його, юний Узбек". І знову запалали селища в землі Моксель, почалися нові чвари.

Доки великий князь Михайло був в Орді, де брав участь у торжествах з нагоди вступу на престол нового хана, давав йому клятву й підносив дари, доки заводив знайомства серед нового почту Узбека, московський князь Юрій Данилович підняв заколот у Новгороді проти Михайла Тверського. Причиною заколоту став наклеп князя-московита на Михайла, мовляв, той завищує кількість данини, яка збирається для татаро-монголів. Збунтувавши новгородців і дізнавшись про те, що Михайло Тверський іде разом із татаро-монголами втихомирювати бунт, князь Юрій терміново втік до хана Узбека, аби плести інтригу далі:

"... взявши з собою багаті дари, сподівався бути правим у такім судилищі, де головувало жадібне користолюбство" [1, том IV, с. 252].

Зауважмо, навіть у цих словах, які, здавалося б, засуджують князя-московита (їх я подаю з книги М. М. Карамзіна), "байкар історії" з жорстоким єхидством таврує хана за хабарництво, забувши затаврувати князя-інтригана.

І доки в землях суздальській і новгородській рікою лилася людська кров, доки в безкомпромісній січі сходилися раті, князь Юрій усі роки сидів в Орді, полював і бенкетував біля хана, догоджав, принижувався й усе нашіптував. І нашептав!

"Тим часом Георгій (Юрій. — В. Б.) жив в Орді, три роки кланявся, дарував і здобув, нарешті, настільки велику милість, що юний Узбек, давши йому старшинство між Князями.., одружив його зі своєю улюбленою сестрою Кончакою" [1, том IV, с. 254].

Тут варто нагадати — саме хан Узбек примусово ввів мусульманську віру в улусах Золотої Орди. Тому як не намагалися нас переконати "байкарі історії" про прийняття Кончакою при вінчанні православної віри, це лише міф і бажання. Радше князь-московит, щоб остаточно схилити хана на свою сторону, прийняв мусульманську віру.

Не варто гадати, що князь Юрій Данилович зробив щось протиприродне. Суздальська земля на початку XIV століття мала одного царя (хана), як і всі улуси Золотої Орди. То була єдина держава, у неї був єдиний володар, "від Бога даний", і оспівували хана Узбека не тільки у мусульманських, а й у православних храмах. Тому хан Узбек не пригноблював православну церкву в суздальській землі, "бо ці люди молитвою своєю бережуть нас і наше воїнство зміцнюють. Хай будуть вони підсудні єдиному Митрополитові, згідно з древнім законом їх і грамотами колишніх Царів Ординських" [1, том IV, с. 261].

А нас намагалися сотні років переконувати, що Московія розвивалася самостійно, поза владою й поза єдиною державою Золотої Орди!

Однак навіть такого раптового звеличення було мало князеві-московиту Юрію. Тепер йому знадобилася голова власного дядька, Тверського князя Михайла.

Одержавши татаро-монгольське військо, очолюване темником Кавгадиєм, Юрій вирушив на Твер. Почався процес "збирання землі російської" Московією. Запалала у вогні земля тверська, полилася, як завжди, безневинна людська кров.

"Михайло (князь Тверський. — *В. Б.*) відправив до нього (Юрія, князя Московського. — *В. Б.*) Послів. "Будь Великим Князем, якщо так бажає Цар (хан Узбек. — *В. Б.*), — сказа-

ли вони.., — але дозволь Михайлові спокійно княжити в його спадщині..." Відповіддю Князя Московського було спустошення Тверських сіл і міст аж до берегів Волги" [1, том IV, с. 254].

У вищеподаних писаннях М. М. Карамзіна дуже виразно постає велика впевненість князя-московита в ординському всесиллі й у власній перевазі. Гадаю, за цим, як завше, крилася та прихована істина, яку "великорос-байкар" намагався замовчати. Цілком імовірно, що московський князь Юрій не так легко, тільки з примхи хана Узбека, отримав у дружини жінку з роду Чингісидів. Шлюби такого рівня завжди були обґрунтовані. Тут примха чільну роль відіграти не могла. Та й прийняття Юрієм Московським ісламських звичаїв і канонів було тільки передумовою до шлюбу, не інакше. У самому факті одруження Юрія із сестрою хана — Кончакою було більш тонке підґрунтя. Адже такий шлюб для всіх, хто знайомий зі звичаями і правилами тих часів, бачиться дуже принизливим для Чингісидів — видати сестру за власного раба. Московит, який прислуговував ханові три роки поспіль, мусив дуже тяжко потрудитися. Через підкуплених наближених до хана осіб довелося нагадати Узбекові про первородство в землі Моксель потомства Олександрового, так званого Невського. Довелося через придворну знать нагадати ханові, що це первородство дароване Сартаком із дозволу великого Батия, чиїм родичем був і сам хан Узбек. Я сподіваюся, що ханові Узбекові також повідали про його далеку, яка походить від андової клятви Сартака й Олександра, спорідненість із Юрієм московським. Тільки в результаті цілковитого доведення порівняльної "величі роду князя Юрія" правляча знать дозволила йому взяти за дружину сестру хана Узбека. Саме в цьому виявилася перевага онука Олександра Невського перед власним дядьком. А дари возити й задобрювати хана вміли всі князі суздальської землі.

Ми залишили Юрія Московського, коли він разом із ординським темником Кавгадиєм спалював тверські селя-

ща, наближаючись до Твері. Князь Михайло Ярославович повів свої війська назустріч прибульцям.

"Михайло (Тверський. — *В. Б.*)... відбивався від ворогів і нарешті змусив їх утікати. Ця перемога врятувала безліч нещасних... жителів Тверської області, взятих у неволю Татарами... Михайлові представили жону Георгія (Юрія. — *В. Б.*), брата його Бориса Даниловича і Воєводу Узбекового Кавгадия разом з іншими бранцями. Великий Князь (Михайло. — *В. Б.*) заборонив воїнам убивати Татар і, ласкаво почастувавши Кавгадия в Твері, з багатими дарами відпустив його до Хана... і запропонував Георгію (Юрію. — *В. Б.*) їхати з ним в Орду. "Хан розсудить нас, — казав Михайло, — і воля його буде мені законом. Повертаю волю жоні твоїй, братам і всім Новгородським аманатам (заручникам. — *В. Б.*)"... На нещастя, жона Георгієва (Юрієва. — *В. Б.*) раптово померла в Твері, і вороги Михайлові розпустили чутку, що її отруїли" [1, том IV, с. 255].

Сподіваюся, читачі розуміють: доля князя Михайла Ярославовича була вирішена. Князь-московит відіграв у ній свою роль. Привівши татаро-монгольські загони в суздальську землю, він у будь-якому разі вигравав: і у випадку перемоги татаро-монголів, і у випадку перемоги князя Михайла. Він залишався осторонь.

У наступні роки московські князі дуже часто полюбляли застосовувати цей брудний прийом своїх предків — політику підбурювання один проти одного або друзів, або ворогів, або ж одних проти інших. У ставці хана Узбека Михайла Тверського чекала жорстока смерть. Юрій Московський скоїв своє звичне злодіяння.

"Георгій (Юрій. — *В. Б.*) і Кавгадий зупинилися біля намету (де жив Михайло. — *В. Б.*) на майдані, і зійшли з коней, відрядивши вбивць учинити беззаконня. Всіх людей Князівських розігнали, Михайло стояв сам і молився. Лиходії повалили його на землю, мучили, били. Один із них... устромив йому ніж у ребра і вирізав серце... Георгій (Юрій, онук Невського. — *В. Б.*) і Кавгадий... сіли на коней і

під'їхали до намету. Тіло Михайлове лежало голе. Кавгадий, люто глянувши на Георгія (Юрія. — *В. Б.*), сказав йому: "Він твій дядько, ти покинеш труп його на наругу?" ... Георгій (Юрій. — *В. Б.*) послав тіло Великого Князя в Маджари, місто торгове... Там багато купців, особисто з Михайлом знайомих, бажали прикрити його коштовними плащаницями і внести до церкви, але бояри Георгієві (Юрієві. — *В. Б.*) не пустили їх до закривавленого трупа й поставили (кинули. — *В. Б.*) його в хліві" [1, том IV, с. 259].

Як бачимо, на озброєнні у князів-московитів з'явилися нові методи боротьби зі своїми родичами Рюриковичами. Якщо раніше князі Рюриковичі хоч якось терпіли інакомислення серед своєї братії, навіть нерідко радилися, як їм бути, то від Олександра, так званого Невського, і його нащадків перейняли суто татаро-монгольський стиль правління: докорінне знищення усіх інакомислячих. У XIV столітті князі-московити проявляли жорстокість із дозволу ординських ханів, але в наступні століття вони доберуть смаку і вже за власним бажанням стануть убивцями рідних дітей, батьків, братів т. ін. Згадаймо Івана III, Івана Грозного, Петра I, Катерину II, Олександра I та інших. Ось вам, шановні читачі, справжня галерея російських князів і царів, воістину — видатних убивць. Але вони одночасно і "цвіт" російського самодержавства. А проросли ці "убивці-квіточки" завдяки татаро-монгольській "садівничій" майстерності.

Так на крові одноплемінників, завдяки татаро-монгольським ханам, починалося становлення Московії у складі держави Золотої Орди. Всі діяння, всі звички Московії походять із суто ханського державного досвіду. Навіть досвід новгородського віча для Московії незабаром став настільки неприйнятний, що жителі Новгорода, як носії новгородського інакомислення, були повністю знищені. Не варто помилятися стосовно цього! Але необхідно вказати на певні фактори, які посприяли тому, що Московський улус отримав перевагу в розвитку перед іншими улусами землі Моксель.

Перший фактор — родичання свого часу Олександра, так званого Невського, із сином Батия Сартаком. Тут перевага династії Олександра Невського перед іншими Рюриковичами цілком очевидна, і про неї ми вже говорили читачам.

Другий фактор — Москва й Московський улус були засновані з дозволу ханів у складі Золотої Орди так само, як Сарай-Батий або Сарай-Берке, і були для татаро-монгольської знаті значно ріднішими, бо нею ж породжені.

Третій фактор — так склалося, що в останнього сина Олександра Невського, Данила, до початку XIV століття збереглися сини — продовжувачі роду. І ці князі опинилися саме в Московії. Князі-московити, спадкоємці Олександра, сповна використали в своїх особистих, корисливих цілях два попередні фактори. Слід також звернути увагу, що саме на кінець XIII і на першу половину XIV століть припала ще одна дуже важлива подія в житті Золотої Орди, яка мала безпосередній вплив на становлення Московського улусу: саме в цей період, із 1256 по 1312 рік, Золота Орда прийняла мусульманську віру. Хан Узбек у 1312 році остаточно повелів вважати релігію іслам державною. Причому все, що робилося за вказівкою хана, виконувалося беззаперечно — тобто без обговорень.

Але серед самих татаро-монголів та інших кочових племен Золотої Орди на той час (1270-ті роки) було дуже багато людей, які сповідували християнство. Драма цих людей була настільки серйозною ще з часу хана Берке, що їм нічого не залишалося робити, як утікати в суздальську землю, тобто перекочувати з місця на місце в межах єдиної держави. Тим паче, що й сам хан постійно кочував уздовж Волги від ріки Москви до ріки Терек. Є історичні підтвердження цього.

І, як стверджували російські історики, монголо-тюркський люд, який сповідував християнську релігію, "потоком потік" у Московію. Послухаймо одного з них:

"Сховатися від ханського гніву можна було лише серед одновірців усередині своєї держави. Отже, на Русі!.. (Йдеться про суздальську землю! — *В. Б.*).

І ось почалися виходи на Русь (землю Моксель. — *В. Б.*) татарських богатирів, які з дитинства навчилися стріляти на повному скаку з тугого довгого лука і рубати легкою шаблею навскіс, від плеча до пояса.

Для князів і церкви такі фахівці військової справи були знахідкою. Їх приймали з розпростертими обіймами, одружували з бояришнями й одразу давали призначення у війська. Татаринові, який приїхав на Москву взимку, дарували шубу, а тим, що прибули влітку, — князівський титул. Довіряти їм можна було спокійно. Шлях назад для них був відрізаний, особливо після 1312 р., коли Узбек запровадив у Золотій Орді іслам" [18, с. 351].

То були роки першого значного поповнення фінських племен тюркським етносом. Навіть у "великоросійських" народних билинах того часу зафіксовані саме такого, татарського типу богатирі.

Цікаво, що в українських народних сказаннях богатирі татарського типу цілковито відсутні. Навіть професори С. М. Соловйов і В. О. Ключевський змушені були це визнати.

"Потік" тюркського етносу припав саме на період зародження і становлення Московії, тобто на 1270—1330 роки. Фактор насичення Московського улусу монголо-тюркським етносом справив винятково позитивну роль для становлення і зміцнення Московії серед інших земель Золотої Орди. Він збагатив етнос Моксель більш войовничим монголо-татарським і привніс у це середовище побут і звичаї, значно ближчі й зрозуміліші правлячій еліті Золотої Орди.

Перш ніж повернутися до московських князів, хочу навести ще один замовчуваний факт російської історії. Йдеться про участь суздальських військ і дружин у воєнних діях імперії. Нам сотні років морочили голову про ізольований від Золотої Орди розвиток суздальської землі, особливо Московії. Але й цей міф при докладному вивченні виявиться лише черговою брехнею для облагороджування російської історії.

Не лише татарські баскаки і суздальські князі приводили війська Орди у велике Володимирське князівство — улус, аби наводити державний порядок, збирати данину й карати непокірних. І війська суздальських князів брали не менш важливу участь у внутрішньодержавних сутичках і війнах держави Золота Орда.

Ось факти, виявлені у звичайній літературі, доступній кожному:

1247—1249 роки. Участь військ суздальських князівств у поході Батия проти хана Гуюка. В поході брали участь князі Андрій і Олександр, так званий Невський. Саме після цього військового походу Андрій одержав ярлик на великокнязівський Володимирський престол.

Підтверджувальні виписки подані раніше з книги Л. М. Гумільова "У пошуках вигаданого царства".

1258—1260 роки. "Берке-хан посилав російських ратників у війська (хана) Хубілая" [18, с. 350].

І то був не перший випадок перебування суздальських військ на сході імперії. Підтвердження цього факту можна знайти у праці Г. В. Вернадського "Начерк російської історії", виданій 1927 року в Празі (с. 82). Тобто суздальські дружини при хані Золотої Орди, Берке, брали участь у воєнних діях хана Хубілая під час завоювання імперією Китаю;

1262—1263 роки. "У 1262 році (хан Берке. — *В. Б.*) почав війну з хулагуїдами за приєднання Азербайджану до Золотої Орди" [9, том 3, с. 236].

У війнах, що велися Золотою Ордою на Кавказі, суздальські, а пізніше московські дружини брали постійну участь. Побачимо це в текстах, поданих нижче;

1269—1271 роки. Суздальські дружини брали участь у військах хана Менгу-Тимура у військовому поході на Візантію — прародительку православної віри, що зайвий раз підтверджує факт перенесення титулу Царя в Російській православній церкві того часу з візантійського престолу на татаро-монгольський;

1275 рік. Суздальські частини у складі татаро-монгольських військ брали участь у військовому поході на Литву;

1270—1278 роки. Війська суздальських улусів у складі ординських військ під керівництвом татарських темників учинили завойовницький військовий похід на Кавказ.

Ось кілька підтверджувальних виписок про ці військові походи:

"Менгу-Тимур, хан Золотої Орди у 1266—1282 (роках). Онук хана Батия. За його правління татари... із союзними (це ж треба, назвали васалів — союзниками! — *В. Б.*) рус(ькими) (і тут набрехали, тільки — суздальськими! — *В. Б.*) князями вчинили походи на Візантію (1269—1271), Литву (1275), Кавказ (1277)" [9, том 16, с. 66].

Із цієї виписки видно, як непристойно далі брехали російські комуністи-державники, гірше від "царських письменників історії".

"... інші князі — Борис Ростовський, Гліб Білозерський, Федір Ярославський і Андрій Городецький, син Невського... — повели військо в Орду, щоб разом із Ханом Менгу-Тимуром іти на кавказьких Яссів, або алан, із яких багато хто не хотів коритися Татарам і затято протистояв їхній зброї. Князі наші завоювали Ясське місто.., спалили його, взявши велику здобич, бранців, і цим подвигом заслужили неабияке благовоління Хана... ходили й наступного року... єдино виконуючи волю Хана..." [1, том IV, с. 227];

1281—1290 роки. Суздальські дружини в складі татаро-монгольських військ брали участь у військових завойовницьких походах в Угорщину, Польщу, Іран. Усі походи були невдалими, з великими втратами. Тому в російській літературі та історії про них мовиться дуже мало й мимохідь [18, с. 312];

1319—1320 роки. Хан Узбек на чолі татаро-монгольських військ із залученням суздальських і московських дружин вчинив похід на Арран — володіння Хулагуїдів на території сучасного Азербайджану;

1330 рік і далі. Суздальські й московські військові дружини були послані в повалений монголами Китай, де виступали як окремий полк гвардії, представляючи Золоту Орду в церемоніальних торжествах.

"Обмін підданими для військової служби між уділами (улусами. — *В. Б.*) Монгольської імперії відбувався ще в XIV столітті. Узбек, хан Золотої Орди, як Чингісид, мав у Китаї великі земельні володіння, з яких отримував дохід (до речі, не менші володіння хан Узбек мав і в Московії! — В. Б.). Зате він поставляв зі свого (великого. — *В. Б.*) улусу воїнів, росіян (московитів. — *В. Б.*) і ясів, до складу імператорської (мається на увазі татаро-монгольська імперія. — *В. Б.*) гвардії в Пекін. Там у 1330 р. був сформований "Охоронний полк із росіян (московитів. — *В. Б.*), що прославляв вірність" (вірність імперії. — *В. Б.*). Полк був розквартированый на північ від Пекіна, і в мирний час військові поселенці поставляли до імператорського столу дичину й рибу" [18, с. 350];

1335—1336 роки. Хан Золотої Орди Узбек удруге вчинив похід на Арран — володіння Хулагуїдів на території сучасного Азербайджану, до якого, як завжди, залучив війська Московського князя [9, том 26, с. 483];

1339—1340 роки. За вказівкою хана Узбека ординські й московські війська намагалися підкорити Смоленське князівство, яке на той час не входило до складу Великого Литовського князівства. Похід військ виявився невдалим. Послухаймо М. М. Карамзіна:

"... Іоанн (Іван) Олександрович (князь Смоленський. — *В. Б.*).., вступивши в союз із Гедиміном (великий князь Литовський. — *В. Б.*), захотів... цілковитої незалежності... Узбек... відрядив у Росію (Смоленськ до середини XIV століття не входив до складу татаро-монгольської імперії. — *В. Б.*) Могольського Воєводу Товлубія і наказав усім нашим (московським і суздальським) Князям іти на Смоленськ... Здавалося, що об'єднані полки Моголів і Князів Російських (лише московсько-суздальских. — *В. Б.*) повинні були од-

ним ударом розтрощити Державу Смоленську, але, підступивши до міста, вони тільки глянули на стіни й, не зробивши нічого, відійшли!" [1, том IV, с. 286—287].

Тут не варто дивуватися "доважку брехні". Татаро-монголів ніколи не лякали стіни. Вони злякалися литовсько-українських військ, які виступили на боці Смоленська;

1356—1357 роки. За вказівкою хана Джанібека, який правив Золотою Ордою з 1342 до 1357 року, московські дружини брали участь у військовому поході хана в Персію. Саме у війська на Кавказ був викликаний митрополит Алексій, щоб лікувати жону хана Джанібека — Тайдулу. А тепер зіставмо два цікаві факти з різних джерел. Отже, читаймо:

"Джанібек, хан Золотої Орди в 1342—1357 роках, син і спадкоємець хана Узбека... Активно втручався у внутр(ішні) справи рус(ьких), (тобто суздальських. — *В. Б.*) князівств і Литви... У 1356 році Д(жанібек) вчинив похід в Азербайджан (Персію. — *В. Б.*), захопив Тебріз і посадив там намісника... По дорозі назад в Орду Д(жанібек) загинув (1357 рік. — *В. Б.*)" [9, том 8, с. 192].

"Жона Чанібекова (Джанібека. — *В. Б.*), Тайдула, страждаючи від тяжкої хвороби, вимагала його (митрополита Алексія. — *В. Б.*) допомоги... Алексій поїхав в Орду з надією на Бога й не обманувся, Тайдула видужала... Завоювавши в Персії місто Тавріс... і нав'ючивши 400 "вельблюдів", узятими як здобич коштовностями, цей Хан був (1357 року) підступно вбитий сином Бердибеком... Митрополит, очевидець настільки жахливої події, ледве встиг повернутися до Москви" [1, том IV, с. 315—316].

Навіть митрополити не були вільні у своїх діях. Беззаперечно виконували веління хана, супроводжували його у військових походах, роками жили при ставці Царя-Хана, вихваляли ханів у храмах як спадкоємців Бога на землі, закликали народ до покори єдиному Цареві-Ханові. Православна церква суздальської землі, а пізніше Московії, ретельно й чесно служила єдиній татаро-монгольській

державі. Вона була необхідною складовою частиною єдиної Імперії й ніколи не противилася цьому призначенню. Московська церква цементувала підвалини ординської держави. Князів, які намагалися бунтувати проти татар, найчастіше відлучали від церкви й проклинали. І різні вигадки "великоросів" про так звану незалежність московської церкви від ханів — це звичайна брехня Російської імперії.

У цьому розділі хочу звернути увагу на ще дві серйозні події тих років.

Розповідаючи про участь суздальських і московських дружин у походах татаро-монгольських військ, ми дещо випередили події. Їхня участь у військовому поході 1356—1357 років випереджає низку знайомих нам московських князів того часу. Пригадаймо, ми спинилися на князі-московиті Юрію. Нам ще доведеться до нього повернутися, є дуже вагома на те причина.

Зараз хочу звернути увагу на той факт, що військовий похід 1356—1357 років проходив уже за життя другого так званого святого Російської православної церкви, Димитрія Донського. Тобто майбутній московський князь Димитрій навіч бачив, які жорстокі військові закони існували в його батьківщині — Золотій Орді.

Саме він, Димитрій, за писанням М. М. Карамзіна, разом зі своїм батьком та іншою челяддю зустрічав митрополита Алексія, що повертався з Орди. Послухаймо:

"Великий Князь (Московський. — *В. Б.*), його сімейство, Бояри, народ зустріли доброчесного Митрополита як утішителя небесного, і — що особливо розчулювало — восьмирічний син Іоанна Димитрій... перейнятий знаками загальної любові до Алексія, проливаючи сльози, говорив йому з незвичайною для свого ніжного віку силою: "О Владико! ти дарував нам житіє мирне, чим виявимо тобі свою вдячність?" [1, том IV, с. 316].

Свідомо придумана брехня як бальзам лягла на душу "автора історії". Він, здавалося, особисто побував при тій

розмові й обожнив Димитрія ще з дитячого віку. Йому нічого не варто було будь-які вигадані слова приписати майбутньому святому. Все чинилося за методом — "як хочу, так і ворочу". Але на таку брехню ми натрапляємо в російській історії повсюдно, тому це "словесне сміття" "автора історії" не можна сприймати серйозно. Нам із цього панегірика важливий лише факт: Димитрій знав про участь московських князів і їхніх військ у військових походах ханів. Військова співучасть і покора золотоординському ханові як намісникові Бога на землі була святим обов'язком московського князя — ці знання Димитрій Донський засвоїв, як бачимо, з дитячих років. І про другий винятково важливий факт повідав Карамзін, щоправда, намагаючись його заперечити:

"Цей мужній витязь (Гедимін Литовський. — *В. Б.*), у 1319 році перемогою закінчивши війну з Орденом, відразу рушив на Володимир (Волинський. — *В. Б.*)... Місто здалося... Як тільки весна прийшла (1320 рік. — *В. Б.*) і земля покрилася травою, Гедимін із новою силою виступив у поле, взяв Овруч, Житомир, міста Київські і пішов до Дніпра... осадив Київ. Ще жителі не втратили надії й мужньо відбили кілька приступів, нарешті, не маючи допомоги... і знаючи, що Гедимін щадить переможених, відчинили ворота. Духівництво вийшло з хрестами і разом із народом присягнуло бути вірним Государеві Литовському, який, позбавивши Київ від ярма Моголів, ... незабаром завоював усю південну Русь (йдеться про Київське князівство. — *В. Б.*) до Путивля і Брянська" [1, том IV, с. 270—271].

Російська еліта з винятковою настирливістю намагається заперечити цей знаменний факт історії — факт звільнення Київської землі від татаро-монгольського ярма в 1319—1320 роках. І мотив у них лише один: мовляв, наші так звані літописні зводи нічого про цю історичну подію не повідомляють. Не зафіксували — і годі!

Але ми вже розповідали читачам, що являють собою знайдені на потребу "літописні зводи".

Тут виникають закономірні запитання:

— чому російські історики так затято заперечували факт звільнення Київського князівства від татаро-монголів у 1319—1320 роках?

— навіщо свідомо запускали "доважок брехні" у потрактування цих подій?

Щоб відповісти, треба лише зрозуміти, у чому полягав московський інтерес. І все стане на своє місце.

У наступній главі ми вочевидь переконаємося, що Московія отримала великокнязівський престол лише в 1328 році, за Івана Калити, після жорстокого погрому Твері. Саме тридцяті-шістдесяті роки XIV століття стали першими роками становлення Московського великокнязівського улусу. Тому російські "байкарі історії" свідомо замовчували, що Київ відвоював свою волю в татаро-монголів ще в ті часи, коли Москва й Московія не одержали навіть статусу великокнязівського. Вони завжди проповідували: мовляв, у 1380 році Московія показала свою силу, майже державну, на Куликовому полі, а Київська земля в ті роки пішла під Литву. Як бачимо, одна "великоросійська" брехня покривалася наступною. На благо Московської держави!

Ми вважаємо, що в цьому випадку європейські літописи більш об'єктивні, тому необхідно користуватися ними. Ці літописи ще в XIII столітті іменували галицьких і волинських князів князями "всієї землі Руської".

У ті роки Московія навіть не відала, що це за поняття — Руська держава, адже північних Рюриковичів до XVIII століття спочатку йменували князями суздальської землі, а пізніше князями московськими — московитами. І не інакше!

Варто також пам'ятати, що до XVI століття про Московію як про самостійне державне утворення взагалі не можна вести мови. Навіть у царській Росії наприкінці XIX століття не заперечували цієї думки. Недарма 1889 року в Росії було видано книгу А. В. Екземплярського "Великі та удільні князі Північної Русі в татарський період з 1238 по 1505 рік".

Тут, як то кажуть, ні відняти, ні додати.

Московія до XVI століття залишалася в складі єдиної держави — Орди на правах рядового улусу. І етнос Московського улусу залишався переважно фінсько-татарським.

2

Отже, ми знову повертаємося до московського князя Юрія Даниловича. Як пам'ятаємо з нашого викладу, він, зрештою, посів Володимирський великокнязівський престол. Тобто йому доручили збирати ханську подушну данину й відвозити її в столицю Золотої Орди.

Ось як про це повідомляє М. М. Карамзін:

"Затверджений Ханом на Великому Князівстві, взявши з собою юного Костянтина Михайловича (син убитого великого князя Михайла Тверського. — *В. Б.*) і Бояр Тверських як бранців, Георгій (Юрій. — *В. Б.*) приїхав панувати у Володимир... Гінці (тверські. — *В. Б.*) повернулися зі... звісткою про всі жахливі обставини Михайлової кончини" [1, том IV, с. 263].

Ми пам'ятаємо: саме через донос князя-московита був страчений великий князь Михайло Тверський. І цілком закономірно, що відплата наздогнала негідника — онука Олександра Невського.

"У наступний рік відправився до Хана Димитрій (старший син Михайла Тверського. — *В. Б.*). Там вони побачили один одного (Димитрій Тверський побачив Юрія Московського. — *В. Б.*), і ніжний син (Дмитро. — *В. Б.*), виразно уявивши собі закривавлену тінь Михайлову (батька. — *В. Б.*), затріпотівши від жаху, від гніву, — встромив меч в убивцю. Георгій (Юрій Московський. — *В. Б.*) випустив дух, а Димитрій, учинивши помсту, як на його думку справедливу й законну, спокійно чекав наслідків (рішення хана Узбека. — *В. Б.*)" [1, том IV, с. 266].

Хан, звісно, став на бік загиблого зятя. Він повелів стратити Димитрія, аби показати всім, що страчувати й милу-

вати може тільки він. Однак навіть хан розумів усю нищість і мерзенність Юрія Московського, тому, "незважаючи на страту Димитрієву, Узбек на знак милості визнав його брата (Олександра Михайловича Тверського. — *В. Б.*) Великим Князем... Ця грамота писана в 1327 році..." [1, том IV, с. 267].

Як писав російський професор В. О. Ключевський, "московські князі були спритні й кмітливі ділки" і, одночасно, як ми встановили, — великі негідники й мерзотники. Цього разу почав плести інтригу так званий Іван Калита, ще один внук Олександра Невського, брат Юрія Московського (згідно з катеринінськими джерелами).

На Твер було нацьковано сина Дюденя, двоюрідного брата хана Узбека — темника Шевкала.

Твер на чолі зі своїм князем знову повстала, намагаючись вирватися з порочного московського кола доносів, пліток і неправди.

"Січа була жахлива. Від сходу сонячного до темного вечора різалися на вулицях з остервенінням надзвичайним. Поступившись сильнішим, Моголи заховалися в палаці (зверніть увагу: татаро-монгольська знать у містах суздальської землі володіла найкращим майном — палацами. — *В. Б.*), Олександр спалив його, і Шевкал згорів там із рештками Ханської дружини. До світла не було жодного Татарина живого. Громадяни (Твері. — *В. Б.*) умертвили і купців Ординських" [1, том IV, с. 268].

Тут доречно звернути увагу читачів на той факт, який російські "байкарі історії" зазвичай замовчують. Усі міста й селища суздальської землі та Московії в XIV столітті були повні татарського люду, що проживав у них: баскаків, купців, ординської знаті, яка мала свої володіння, шукачів пригод тощо. Це спільне проживання фінського й татарського етносів дуже істотне, бо зайвий раз підтверджує факт існування єдиної держави — Золотої Орди на просторі від Новгорода до Каспію. Не існувало в XIV і XV століттях якоїсь відособленої "російської Московської держави", як намагалася повідати світові російська історична наука.

Повернімося все-таки до тих далеких подій.

"Узбек, палаючи гнівом, клявся винищити гніздо заколотників, ...позвав Іоанна Даниловича Московського, обіцяв зробити його Великим Князем і, давши йому... 50 000 воїнів під проводом п'яти Ханських Темників, велів іти на Олександра, щоб стратити Росіян Росіянами (тверитян — московитами. — *В. Б.*)" [1, том IV, с. 268].

Що б не намагалися тут казати російські історики, але істина незаперечна. Москва знову (уже вкотре!) зрадила своїх сусідів і в черговий раз стала на бік татаро-монгольської державності. У цій ситуації московською величчю, або московською незалежністю, і "не пахне". Іншого не могло бути, внук Олександра Невського Іван Калита дуже добре пам'ятав, що його дід Олександр цілком усвідомлено поставив свій рід на службу татаро-монгольській Імперії, побратавшись із сином Батия. І внуки розуміли: чим ретельнішим буде їхнє служіння ханові, то більші переваги вони отримають перед іншими Рюриковичами. Вони не передбачали, що надалі Золота Орда розвалиться, і нащадки через сотні років назвуть їхні діяння "збиранням землі російської". Спадкоємці Невського, як і їхній предок, лише ревно служили своєму ханові — государеві.

"Тим часом Іоанн (Калита. — *В. Б.*) і Князь Суздальський, вірні слуги Узбекової помсти, наближалися (з військами. — *В. Б.*) до Твері, незважаючи на глибокі сніги й морози лютої зими... Твер, Кашин, Торжок були взяті, спустошені з усіма пригородами, жителі винищені вогнем і мечем, інші відведені в неволю... Хан.., будучи задоволений вірністю Князя Московського (Івана Калити. — *В. Б.*), дав йому найбільш милостиву грамоту на Велике Князювання, придбане нещастям стількох Росіян (тверитян. — *В. Б.*)" [1, том IV, с. 269].

Таким чином Московія "за тридцять срібняків" купила собі право на великокнязівський престол. Яким довгим і страшним шляхом ішла вона до цього права на злодійство!

Великоросів ніколи не мучила совість за ці жорстокі діяння. Описуючи події московського зрадництва Твері, М. М. Карамзін навіть почасти не намагається засудити Івана Калиту. Ні! Він не засуджує зрадника — московита. Він засуджує Тверського великого князя Олександра Михайловича. Мовляв, навіщо він усе це затіяв, краще б став на коліна, заліз у ярмо і випросив прощення в хана. Він засуджує "хитрого" хана Узбека, який "страчував росіян росіянами". Він засуджує жорстоких і "лютих монгольських воєвод". Але для зрадника Івана Калити не знаходить найпростішого слова осуду.

Такою є подвійна російська мірка: для своїх і для чужих.

Однак не варто звеличувати роль московського князя Івана Калити. То був тільки ревний служака золотоординських ханів. Значно пізніше, коли "байкарям історії" знадобиться обґрунтувати брудні діяння своїх московських предків, вони вишукають нові пристойні терміни на кшталт "збирання землі російської", "московський государ", "монарше повеління" тощо. І весь цей букет прикрас покладуть не на справжнього володаря суздальської землі й Московії — золотоординського хана, а на Рюриковичів-московитів, які плазували на колінах у ярмі перед ханом, жадібно прагли ханської усмішки.

Повернімося до подій тих далеких часів. Князь Олександр Михайлович, що побив татар у Твері, змушений був тікати зі своєї вотчини у Псков. Однак і там його наздогнав служник хана Узбека — Іван Калита разом із митрополитом.

"Іоанн (Калита. — *В. Б.*), боячись здаватися ханові ослушником або недбайливим виконавцем його волі, приїхав у Новгород із Митрополитом і багатьма Князями... знаючи, що потрібно боротися або поступитися, удався до іншого способу, незвичайного в древній Росії (Московії. — *В. Б.*): схилив Митрополита накласти прокльон на Олександра і на всіх жителів Пскова (які стали на захист князя Олександра Тверського. — *В. Б.*), якщо вони не скоряться (наказу хана. — *В. Б.*)" [1, том IV, с. 276].

У цих подіях вражає поведінка митрополита. Хоч би як Російська православна церква намагалася відмежуватися від зв'язку з татаро-монголами, їй це не вдасться. Безпрецедентний приклад, коли прості християни цілого міста піддані церковному прокльону заради збереження величі визнаного російською церквою своїм Верховним Царем хана Узбека. Московська православна церква і її митрополит були вірними слугами хана Золотої Орди, служили йому віддано, днями й ночами молячись за нього.

У поданих вище словах М. М. Карамзіна криється вся так звана "відособлена незалежність розвитку Московії від Золотої Орди". Навіть найдосконаліші тези російської міфології розвалюються під тиском звичайних фактів. Потрібно тільки відсіяти словесну полову виправдань. Якщо московські справи і події XIII—XV століть розглядати без доданого згодом "доважку брехні", то факти оповіді мають чітку логіку: володар єдиної держави — хан Узбек, а обидва московити (і князь Іван Калита, і митрополит Феогност) — лише вірні слуги Золотої Орди. Хан повелів доставити до нього підданого, який проштрафився, — і запопадливі митрополит із московським князем виконують наказ. Не більше!

Але псковитяни не послухалися митрополита, хоча той прокляв їх і відлучив від церкви. Вони не зрадили Олександра Тверського, і він вільно виїхав до Литви.

Як же поводився надалі Іван Калита?

Я не буду розповідати про нього, а подам кілька виписок з М. М. Карамзіна. Судіть самі:

"... Іоанн частими подорожами в Орду доводив свою відданість Ханові..." [1, том IV, с. 278].

"Новгородці, торгуючи на кордоні Сибіру, діставали багато срібла із-за Ками, Іоанн вимагав його для себе та, отримавши відмову.., у гніві поїхав тоді до Хана (скаржитися. — *В. Б.*)" [1, том IV, с. 278].

"Спустошуючи казну свою частими подорожами в корисливу Орду і знаючи, що Новгородці не налаштовані

добровільно поділитися з ним скарбами Сибірської торгівлі, він хотів збройною рукою перехопити ці скарби. Полки Іоаннові йшли взимку, виснажені труднощами... зустрінуті дужою відсіччю Двінських чиновників, вони не мали успіху і повернулися, втративши велику кількість людей" [1, том IV, с. 280].

"Новгородці відправили звичайну Ханську данину до Іоанна, але Великий Князь, не задоволений нею, вимагав... ще удвічі більше срібла, нібито для Узбека" [1, том IV, с. 286].

Так вірою й правдою служив Золотій Орді Іван Калита, плазуючи біля ніг хана. Вдома займався звичайним розбоєм, вишукуючи для Орди зайвий гріш. Тільки за приблизними підрахунками, Іван Калита з 1327 до 1340 року провів в Орді, включаючи дорогу туди й назад, не менше ніж дев'ять років.

Відтак проповідувана сотні років брехня, що Іван Калита — перший московський князь — "збирач землі руської", "возвеличувач Московії", — лише звичайний "доважок брехні". Іван Калита був вірним підданим хана Узбека, служив йому вірою й правдою. Однак відрізнявся рідкісним боягузтвом, підлістю, інтриганством і зрадництвом.

Послухаймо, шановні читачі, про ще одну інтригу цього князя-московита.

У 1336 році втікач-князь Олександр Тверський вирішив повернутися у Твер: поїхав до Хана й повинився перед Узбеком. І хан повернув йому Тверський престол. Це дуже стурбувало Івана Калиту, і він взявся плести нову інтригу:

"Іоанн... (знайшов. — *В. Б.*) інший безпечний спосіб погубити Тверського Князя... він поспішив в Орду, взяв із собою двох старших синів, Симеона й Іоанна, представив їх величному Узбекові як майбутніх надійних, ревних (ось справжня ціна князів-московитів. — *В. Б.*) слуг його роду, вправно лестив йому, сипав дари і, цілковито увійшовши в довіру до Хана, міг сміло приступити до головної справи, тобто, до очорнення Тверського Князя. Без сумніву, Іоанн описав його закостенілим ворогом Моголів, готовим збун-

тувати проти них усю Росію (землю Моксель. — *В. Б.*) і новими ворожими діями вразити легковірне милосердя Узбекове. Цар, застрашений небезпекою, наказав позвати в Орду Олександра (Тверського. — *В. Б.*), Василя Ярославського та інших Князів Удільних...

Іоанн же (підла душа! — *В. Б.*), щоб відвести від себе підозру, одразу ж повернувся до Москви чекати наслідків" [1, том IV, с. 283].

Хочу звернути увагу на цю цитату ось у якому контексті. Для того, щоб його наклеп на Олександра Тверського досяг мети, Івану Калиті необхідно було вести дуже тонку інтригу, інакше хан Узбек міг знести голову йому самому. Відтак усе пророблялося неквапно, під час багатьох відвідувань хана. Та й потрапити московському князеві на прийом до хана було справою непростою. Спочатку необхідно було відвідати придворну знать і задобрити її. І лише після цього можна було розраховувати на прийом у хана. Тобто для виконання задуму потрібен був час. І весь цей час московський князь із синами перебував при ставці хана, кочував разом із двором, пив, веселився, розважався, полював, допомагав синам заводити знайомства зі знаттю і спадкоємцями хана, як кажуть, вів світське життя при дворі. Слід пам'ятати: саме так було щоразу. Лише з дозволу хана Іван міг виїхати до себе в улус.

Послухаймо, чим закінчилася інтрига князя московитів:

"Хай буде воля Божа!" — сказав Олександр і поніс багаті дари Узбекові та його Двору. Їх прийняли з похмурою безмовністю. Минув місяць. Олександр молився Богу й чекав суду. Деякі Вельможі Татарські й Цариця заступалися за цього Князя, але прибуття в Орду синів Іоаннових вирішило справу, "накручений" ними або друзями хитрого їхнього батька Узбек без жодного розслідування оголосив, що заколотник, невдячний Князь Тверський повинен умерти... Олександр... обійняв вірних слуг і бадьоро вийшов назустріч убивцям, які, відрубавши голову йому і юному Фе-

одору (синові. — *В. Б.*), порубали їхні тіла на шматки! Ці понівечені останки нещасних Князів були привезені в Росію (Твер. — В. Б.)..." [1, том IV, с. 284].

Але князь-московит ненадовго пережив Олександра Тверського. Олександра було страчено 1339 року, а Іван Калита помер у 1340 році.

Не в першому поколінні бачимо дії князів-московитів і їхніх митрополитів: меркантильних, жорстоких, жадібних і страшенних, аж до відрази, боягузів. Вони готові прокляти свою паству, аби тільки догодити золотоординському хазяїнові, вони готові зрадити й оббрехати кожного заради власної вигоди. І російський історик навіть не шукає цим діянням виправдань. Навіщо? Усі ці діяння освячені в російській міфологічній історії. Їм не дали чесної історичної оцінки. Все підтасоване під велику брехню "збирання землі російської".

"У першій духовній (книзі) цього князя (Івана Калити. — *В. Б.*), написаній в 1327 р., перелічені всі його вотчинні володіння. Вони складалися з п'яти або семи міст (сіл! — *В. Б.*) із повітами. Це були: Москва, Коломна, Можайськ, Звенигород, Серпухов, Руза й Радонеж, якщо, звісно, дві останні волості були тоді містами... Оце вся частка Калити, коли він став великим князем" [6, с. 140].

Але російський історик як завжди хитрує та не домовляє. Він привчає читача вірити в неправду і вимисел. Свідомо замовчує головне. Доводиться шукати ключову недомовлену думку серед інших сторінок, де вона прихована і подана в іншому контексті. Це думка про те, що московський князь не був господарем своєї вотчини. І в татаро-монгольський період існування Московії — не міг бути. Він цю вотчину отримував від золотоординського хана тільки на період служби в хана. Тобто власником вотчини був хан. У цьому випадку втрачався весь сенс великоросійських вигадок про князівську спадщину, про правомірність існування самого поняття "дідичевої землі". Ще один свідомо закладений в історію "доважок брехні".

Послухаймо:

"Іоанн, розпоряджаючись (під час ханської служби. — *В. Б.*) тільки своєю отчиною, не міг її заповісти синам, бо призначення його спадкоємця залежало (було під владою! — *В. Б.*) від Хана" [1, том IV, с. 291].

І ще одне підтвердження цієї думки:

"... найближче право спадкове для Володарів Російських (бачите, як затято пише "писака історії". — *В. Б.*) не мало сили без Ханської згоди. (І тут неправда. Треба казати: без ханської волі. Хан не давав згоду, а особисто вирішував! — *В. Б.*)" [1, том IV, с. 312].

Бували випадки в ті роки, коли князів суздальської землі позбавляли вотчини назавжди, а найчастіше і самих князів знищували.

Князі-московити династії Олександра Невського уцілі ли тільки з тієї причини, що побічно належали до роду Чингісидів та віддано служили Золотій Орді. А все інше, що намагаються нам утовкмачити російські "писаки історії", є, за висловом Катерини II, "грою з татарами в жарт".

І друге. Звертаю увагу державників типу Солженіцина, Лужкова, Бабуріна, Глазунова та інших на чинні кордони Московії до середини XIV століття. Ось, панове, де була ваша земля в XIV столітті! Але навіть цей порівняно невеликий клаптик землі ваші предки надбали страшним розбоєм і віроломством, про що ми розповіли вище. Адже ніколи не буде розсудлива людина стверджувати, що московити, які знищили Тверське князівство, — "всю землю... положиша пусту", як оповів нам літописець, стали спадкоємцями Тверського населення. Вовк, який розорив кошару і з'їв вівцю, не успадковує її поведінки, її генів, врешті-решт, її неповторності. Недарма вся історія Російської держави тримається не на описі походження з татарофінських племен "великоросійського" народу, а на життєписі династії Рюриковичів та Романових. Тож якщо чесно слідувати цій парадоксальній логіці, то російська історія

мусить починатися на батьківщині Рюриковичів, у Скандинавії. І не інакше!

Такі ось маємо парадокси російської історії під тиском московського "доважку брехні".

Але повернімося в Золоту Орду. Як пам'ятаємо, Іван Калита в 1340 році, зрадивши багатьох своїх сусідів, пішов на той світ.

"Смерть Іоаннова була важливою подією для Князів... вони поспішили до Хана. Два Костянтини, Тверський і Суздальський, могли претендувати на Велике Князювання... Але Симеон Іоаннович... також поїхав із братами в Орду, послався Узбекові на тривалу вірність батька свого (ясна річ, не забувши згадати діда Данила Олександровича, і прадіда Олександра Ярославовича, так званого Невського. — *В. Б.*), обіцяв заслужити милість Царську (ханську. — *В. Б.*) і був оголошений Великим Князем..." [1, том IV, с. 294].

Не знаю, як ви, шановні читачі, але я, читаючи "сказання" російського історика, зараз-таки уявляю всю "велич" цього князя, всю його так звану "незалежність" і "самостійність". Отож всі князі московські чесно і віддано служили єдиній державі й навіть у помислах не мали жодного відокремлення.

"Симеон... не поступався... батькові, бо слідував його правилам: лестив Ханам і принижувався..." [1, том IV, с. 295].

Новий князь-московит, як і його батько, опускався в Орді до цілковитого приниження. Це явище в московській практиці того часу вважалося природним. Дивує інше. Із невідь-чиєї примхи князь Симеон чомусь отримав до свого імені доважок — Гордий! В чому полягала "гордість" князя — залишилося загадкою. Можливо, і в цьому проявилася свого роду подвійна російська мірка.

Московський князь Симеон Іоаннович посідав великокнязівський престол із 1340 по 1353 рік і помер від чуми, або, як її тоді називали, "чорної смерті", що лютувала по

всьому світу. Одночасно з московським князем Симеоном помер і митрополит Феогност.

"У 1349 році почалася зараза у Скандинавії, звідти або з Німецької землі перейшла вона в Псков і Новгород, спершу проявилася навесні 1352 року й лютувала до зими з такою силою, що вижила ледве третина жителів. Хвороба проявлялася ґулями в м'яких западинах тіла, людина харкала кров'ю і на другий або на третій день помирала... спізнала тоді гнів Небесний відповідно й Москва... за короткий час померли там Митрополит Феогност, Великий Князь, два сини його і брат Андрій Іоаннович" [1, том IV, с. 305—307].

"Усі Князі Російські (суздальської землі. — *В. Б.*) поїхали в Орду, аби виявити, хто буде їх Главою (збирати данину для хана. — *В. Б.*)... Чанібек обрав Іоанна Іоанновича Московського, тихого, миролюбного й слабкого" [1, том IV, с. 311].

Автор не раз звертав увагу читачів, як М. М. Карамзін вільно й за власним бажанням маніпулює словами: так, суздальські й московські князі в нього — російські; татарський улус Московія — держава Російська; жителі Московії — російський народ тощо. Усі ці терміни до XIV і наступних століть жодним чином не мають стосунку. Брехня вливалася в оповідь російської історії повільно, цілеспрямовано, але значно пізніше. Навіть на початку царювання Петра I держава, якою він правив, називалася Московською, або Московією. Але російські історики подібне замовчують свідомо. Саме Петро I на початку XVIII століття повелів називати свою державу — Російською.

Уже вкотре доводиться звертати увагу читачів на істотний факт, який практично замовчують російські історики. Йдеться про час, який проводили московські князі в ставці хана.

Необхідно знати — сама ставка хана протягом року переміщалася в межах володінь Золотої Орди. Володіючи мільйонними табунами худоби, зберігаючи звичаї пред-

ків, хани Золотої Орди кочували від столиці Сарая до Москви, тобто з півдня на північ, і до зими знову поверталися в столицю. Могли обрати інший шлях кочівлі, наприклад, уздовж берега Каспію, від Волги до Тереку й далі. Ми згадували про це, говорячи про ханів Батия, Берке та Узбека.

Московські князі вважали за найбільшу честь перебувати при ставці хана. Так, князь Симеон Іоаннович за свої тринадцять років московського князювання побував 5 разів в Орді лише з ханської волі та не менше ніж 12 разів возив ханові щорічну данину, в чому й полягала його служба на посаді великого князя. І якщо врахувати, що в Орді він міг перебувати від кількох місяців до року, то читачам стає зрозумілим, де переважно жив московський князь. Разом із князем у ставці перебували й митрополит, і московська знать, і допоміжна військова дружина на потребу хана. Згадаймо, як хан Джанібек писав московському князеві: "Ми чули, що Небо ні в чому не відмовляє молитві головного Попа вашого, хай випросить же він здоров'я моїй жоні" [1, том IV, с. 315].

І князь із митрополитом та військовим загоном негайно відбули до ставки хана, де кочували з ним уздовж Каспію, доки татаро-монгольські й московські війська "завоювали в Персії місто Таврис".

Але російські історики про такі "дрібниці" зазвичай згадують мимохідь, якщо взагалі згадують. Адже ці "дрібниці" зовсім не звеличують "державу Російську", радше спростовують тезу про "державу Російську" в татаро-монгольський період.

Провів Симеон Іоаннович біля хана, при ханському дворі, п'ять чи всі десять років, а після повернення до Московії часу на те тільки залишалося, аби зібрати нову подушну данину з неслухняних удільних князів. Звідси внутрішні чвари, скарги ханові на зайві побори і татаро-монгольські погроми. Московські князі походили з Олександрового кореня, тож риси зрадництва, розбою та приниження перед Золотою Ордою успадковували від свого предка Олександра, пізніше прозваного Невським.

Але повернімося в Московський улус. Як пам'ятаємо, "Чанібек (Джанібек. — *В. Б.*) обрав Іоанна Іоанновича Московського, тихого, миролюбного й слабкого" [1, том IV, с. 311].

В Московії від тих далеких часів повелося називати правителів, які не грабували сусідів і не займалися розбоєм, — тихими та слабкими. Мовляв, зовсім не розширювали Московію ні багатством, ні територією. Ось якби лилася рікою людська кров, і князь додав до Московії шматок чужої землі, — була б зовсім інша оцінка діянь князя. Такому правителеві "землі московської" — і шана, і слава, і хвалебні пісні "на многії літа". Усе за логікою закоренілих загарбників.

Іоанн II Іоаннович посідав московський великокнязівський престол з 1355 по 1359 рік. Тобто 4 роки. І цей князь більшу частину свого князювання провів в Орді. Після смерті хана Бердибека, що загинув 1359 року, в Золотій Орді настав період смути. Із 1360 по 1380 рік на ханському престолі побувало 25 осіб. І дехто з тих, хто доривався до ханської влади, не був прямим нащадком роду Чингісидів, що лише посилювало міжусобиці й кровопролиття.

Саме в роки розбрату в Золотій Орді набув сили темник (воєначальник) Мамай, який був одружений із дочкою хана Бердибека. Дуже часто хани шукали підтримки Мамая, і саме він приводив їх на ханський престол та знімав з цього престолу. На початку тих важких часів і помер московський князь Іоанн II Іоаннович.

"Князі... з'явилися в Орді з дарами, і новий Цар (Хан) дав Велике Князювання Димитрію Суздальському... чого не мали ні батько, ні дід його..." [1, том IV, с. 319].

Князі-московити вчергове втратили великокнязівський престол. Вони не погодилися з цим і чекали слушного моменту. Нарешті, дочекалися.

"Юний Димитрій Іоаннович Московський також перебував в Орді... цей отрок оголосив себе суперником Димитрія Суздальського в гідності Великокнязівській і позвав його на

Ханський суд, щоб вирішити справу без кровопролиття... і Бояри Московські разом із Суздальськими відправилися до (хана. — *В. Б.*) Мурута... Представляючи обличчя древніх ханів (тобто, будучи прямим нащадком роду Чингісидів. — *В. Б.*), Мурут... визнав малолітнього Димитрія Іоанновича (Московського. — *В. Б.*) Главою Князів..." [1, том IV, с. 321].

Відбулася дуже тонка гра. Саме черговому ханові роду Чингісидів нагадали про родинні зв'язки предків хана та князя Московського — Димитрія. Через що московит і повинен отримати перевагу.

Димитрій Московський не став просити великокнязівського престолу ні в Мамая, ні в інших ханів Орди, які не були династичною ріднею. Князі-московити були рабськи відданими нащадкам хана Батия. Князі нащадків Олександра Невського розуміли, як тільки вони відступлять від цієї логіки, одразу ж позбудуться своєї переваги над іншими князями землі Моксель.

Отже, на арену Московського улусу в Золотій Орді вийшов новий майбутній святий Російської православної церкви, так званий Димитрій Донський.

3

Пора поговорити про ще один великий міф російської історії — міф про так звану битву на Куликовому полі.

Але перш ніж підійти до цієї події, необхідно згадати, як же княжив головний герой Куликовської битви — московський князь Димитрій Іванович.

Ось як "оспівав" М. М. Карамзін отримання московитом Димитрієм ярлика на великокнязівський престол:

"У такий спосіб слабка рука дванадцятирічного отрока взяла кормило Держави (бачите, якщо "святий", так одразу став правити не улусом, а — державою. — *В. Б.*) роздробленої, яку тіснили зовні, а всередині розривали міжусобиці" [1, том IV, с. 322].

"За щучим велінням", за хотінням Карамзіна, отримав Димитрій не князівську посаду в татарському улусі, а підніс хан Мурут московита-князя у "великі Государі".

Звичайна "брехня мимохідь" російського історика. Питання в іншому: ми пам'ятаємо — навіть у себе, в Золотій Орді, неповнолітні спадкоємці роду Чингісидів не могли посісти ханського престолу. А ось тобі — раптом довірили хлопчині управляти улусом. Мовляв, хто нас перевірить — як захочемо, так і повернемо. Однак незабаром з'ясувалося, що "правити" до повноліття Димитрія був "посаджений" митрополит Алексій, той-таки "піп", що лікував дружину Джанібека — Тайдулу.

Ось такі митрополити-державники російського православ'я.

Слід усвідомити — всі міжусобиці, вся кров у землі Моксель в ті роки була пролита з волі митрополита. Дивуватися не варто. Російська православна церква завжди була прихильна до "державності" значно більше, ніж самі князі. І для Димитрія, і для митрополита Алексія хан Мурут, який видав їм великокнязівський ярлик, був не просто земним володарем, а й Намісником Бога на землі, тобто — Царем. Сам митрополит Алексій і вся його церковна братія день і ніч молилися за земного царя-Мурута.

Послухаймо, що про це сказав уже в наші дні російський академік Ю. М. Афанасьєв:

"Уже у Візантії християнство стало державною релігією. Там же сформувалася доктрина, яку можна назвати "ідеологією священної християнської держави". Згідно з цією доктриною, всесвітній церкві відповідає священна християнська держава на чолі з християнським монархом...

Саме з Візантії прийшло на Русь (у Московію. — *В. Б.*) уявлення про те, що Церква не може існувати без Царства; між Царством і Церквою мусить бути абсолютна єдність — "симфонія". Характерно, що коли на території Русі (Московії. — *В. Б.*) з'явився цар — і не православний християнин, а іновірець — монгольський хан, наша (Володимирська,

пізніше Московська. — *В. Б.*) церква поспішила визнати його і незабаром почала виголошувати молитви за хана.

Монголо-татари, для яких було характерне заступництво всіх релігій, у свою чергу, надали церкві численні привілеї. Церква, таким чином, продемонструвала свою солідарність із владою (нехай іновірною), а не з народом...

Не випадкове таке тяжіння церкви до Москви. Насправді це — тяжіння до Орди, тобто до Влади" [14, с. 120—121].

Такий ось московит митрополит Алексій — рятівник людських душ! Цілковита пародія на релігійного священика. Але й сьогоднішній його тезко, московський Патріарх Алексій II, не відрізняється від свого давнього попередника: так само турбується про "державу", про "єдину й неподільну", так само проклинає непокірних Московії. Втім, це до слова.

Цікавий ось який аспект: чому й цього разу князь-московит отримав ярлик на великокнязівський престол?

Ми не знайдемо в російських істориків правдивої відповіді на такі питання. Їхні відповіді завжди овіяні хвалебним фіміамом і словоблудством про "московський державний поступ" і "збирання землі російської".

Спробуймо й тут привідкрити завісу великої брехні. Сподіваюся, ви вже звернули увагу: починаючи із синів князя Олександра, так званого Невського, його спадкоємці отримали переважне право на великокнязівський ярлик. Татаро-монгольські хани династії Чингісидів, які правили в Золотій Орді, не сумнівалися щодо права спадкоємців Олександра Невського на пріоритет. Хоча спадкоємці були здебільшого посередніми особистостями.

То в чому ж річ? Щоб відповісти на це запитання, необхідно трохи відступити від оповіді. Зверніть увагу: золотоординські хани мовби поставили за мету звеличити Москву перед іншими князівствами. Будь-які непорозуміння між князями вирішуються на користь Москви; всі доноси в Орду йдуть, як правило, з Москви. Жодного страченого московського князя за 100 років до смерті Димитрія Донського! Хоча князі інших ліній голови склада-

ють регулярно. Щоправда, чимало князів цієї династії були отруєні, але то — інше питання. Будь-які прохання московських князів щодо наведення ладу в суздальській землі та придушення смути хани Золотої Орди виконували з великим задоволенням.

Еліта Золотої Орди переїжджала, селилася, одержувала пільги, жила й почувалася в Московії, як удома. Не те, що у Твері або в Рязані, де проти них бунтували, а нерідко взагалі вирізали. У Москві ж із 1272 по 1373 рік ми не знаємо жодного бунту проти татар. І цікаво, татаро-монголи Золотої Орди так, як у Московії, не поводилися в жодній підкореній землі.

Навіть усі походи ханських військ у суздальську землю після 1238 року здійснювалися лише на прохання або через облудний донос родичів так званого Олександра Невського.

Це більш ніж дивно, якщо дотримуватися логіки російських "байкарів історії". Однак все входить "у чітку колію", якщо згадати ті факти, які романовські і більшовицькі історики або замовчували, або згадували мимохідь.

Отже, чому Москва мала перевагу перед Твер'ю, Володимиром, Рязанню, Нижнім Новгородом, Ростовом тощо?

Якщо згадати, що Москва заснована в часи ординські, в 1272 році, що в ній із самого початку вільно селилися вихідці з півдня Золотої Орди — татари, то й питання відпаде саме собою. Не забуваймо і другу важливу причину: першим Московським князем став, власне кажучи, Чингісид — молодший син Олександра Невського Данило.

Олександр Невський, потрапивши 1238 року в Орду, прожив там до 1252 року "під рукою" самого хана Батия. І Батий виховав Олександра, хлопчину семи-восьми років, за своїми правилами, прищепивши йому свої погляди на життя, зробивши з нього справжнього сина-степовика, відданого Золотій Орді. Тому немає нічого дивного, що вихований в Золотій Орді Олександр, так званий Невський, спокійно зрадив брата, великого Володимирського князя

Андрія, скинув з престолу і згодом погубив його. Як бачимо, в Орді це вважалося звичайним, на ті часи, явищем.

Однак особи роду Чингісидів у XIII столітті не могли бути вбиті своїми родичами з пролиттям крові, це вважалося гріхом перед Небом. Відтак зрозуміло, чому й сам Олександр Невський, і кілька його спадкоємців померли дивною смертю, "повертаючись із Орди".

Хани воліли не проливати кров Олександра, не ламали хребет, його просто отруїли за провини перед Золотою Ордою. Покараний він був за бунт у суздальській землі 1262 року. Навіть М. М. Карамзін у своїй "хвалебній оді" про Московію з оглядкою й натяками змушений був цей факт визнати:

"Наслідки цих подій мусили бути вельми невтішні... Уряд (Олександр Невський. — *В. Б.*) не міг або не хотів утримати народ; отож, завинив Олександр в очах Ханових, і Великий Князь зважився їхати в Орду з виправданнями та дарами" [1, том IV, с. 204].

Ясна річ, князь Олександр поїхав в Орду не зі своєї волі, а на сувору вимогу хана Берке. Але головне полягає в тому, що навіть смерть Олександра Невського, саме через отруєння, зайвий раз свідчить про його родинні зв'язки з династією Чингісидів — помер без пролиття крові.

Таким чином ми встановили головні причини, чому князі-московити, починаючи з кінця XIII століття, мали перевагу при успадкуванні великокнязівського престолу.

Одночасно не варто забувати, що й сам Олександр Невський, і його спадкоємці проводили в столиці Орди Сараї, у ставці хана, як у воєнний час, так і за розвагами та полюванням, більшу частину свого життя. Вони були своїми серед знаті Золотої Орди.

Послухаймо, що сказав російський академік Ю.М. Афанасьєв:

"Столиця Орди — Сарай — справді Золотий Палац; це була така пишнота, якої в російських (московських. — *В. Б.*) містах, до того ж, розорених і розорюваних як татарами

(на прохання князів-московитів. — *В. Б.*), так і тими, "хто, — як казав А. Галич, — гірші від Мамая, — свої", не було. У цьому Палаці жила Влада — абсолютна, безмірна, безмежна, максимально жорстока, непередбачена і недосяжна, а тому — манлива й зачаровуюча.

Не дивно, що московські князі так полюбляли їздити в Орду (а малолітній князь Димитрій, майбутній Донський, — особливо. — *В. Б.*). Прилучитися до Влади — ось що манило сюди Даниловичів (нащадків сина Олександра Невського — Данила. — *В. Б.*), Рюриковичів та іншу російську знать. Крім того, Сарай — це було місто царя. Того царя, до речі, мусульманина, за якого молилися в російських (московських. — *В. Б.*) церквах" [14, с. 120].

Володимирські, а пізніше московські князі з великим задоволенням роками сиділи в Орді, прилучалися до влади, загравали з ханською знаттю; місяцями ганяли по степу від краю до краю, брали участь у ханському полюванні й розвагах; разом із ханами ходили у військові походи. Саме на кшталт татаро-монгольського єдиновладдя, вони згодом, у XVII—XVIII століттях, творили його подобу — "самодержавство". Не варто гадати, що цієї долі уникнув князь-московит Димитрій, майбутній Донський.

І цей князь роками сидів в Орді, прилучаючись до татарської культури, звичок і методів правління. Йому доводилося бувати в Сараї навіть частіше, ніж його попередникам, бо за час смути в Орді змінилося близько 25 ханів. А всім ханам, які просиділи на престолі хоча б близько року, Димитрій мусив особисто присягати на вірність, тобто залазити на колінах у хомут, повзти до ніг хана, принижуватись, як того вимагав тодішній етикет Золотої Орди.

Не забуваймо, що князь Димитрій мусив особисто відвозити в Орду щорічну данину і постійно поновлювати ярлик на великокнязівський престол. У Сараї і в ставці хана Димитрію нудьгувати не доводилося.

По-перше, його завжди супроводжували в Орду великий боярський почет і військова дружина, яка будь-якої

миті могла знадобитися ханові. По-друге, Димитрія ще з дитинства в поїздках у Сарай супроводжував митрополит Алексій, який в Орді теж мав заняття. Читачі, гадаю, не забули про Сарайську єпархію, підлеглу митрополитові. Як бачимо, всі були при ділі.

Російські історики, і М. М. Карамзін у тому числі, дуже неохоче оповідають про цей період життя московських князів, особливо тих, що удостоїлися "святості" Російської православної церкви. Вони свідомо випускають такі "дрібниці", найчастіше додаючи власні вигадки та подаючи відвертий "доважок брехні" на кшталт ось такого: "у Золотій Орді поважали й боялися російського полководця", щоб хоча такими трюками возвеличити князя-московита.

У Золотій Орді були суворі й жорстокі порядки, яких неухильно дотримувалися за будь-якого хана. Пам'ятаймо — і російська церква в особі митрополита суворо переслідувала всіх, хто не виконував наказу хана. Вона відлучала їх від церкви і піддавала анафемі. Навіть жителів цілих міст, як псковитян свого часу, відлучали від церкви за непокору ханові. Московська церковна еліта ревно й чесно служила татаро-монгольському Цареві, про що ніколи не варто забувати. Але подібне російські історики та церква замовчували. Щоб читачі не вважали, ніби я стверджую голослівно, подаю і в цьому випадку думку російського вченого, професора Лева Миколайовича Гумільова:

"Але цікаво, що російські (московські. — *В. Б.*) князі, навіть під час "замятні" (тобто під час смути 1359—1380 років. — *В. Б.*), коли хани мінялися мало не щороку, — продовжували возити "вихід" (данину. — *В. Б.*) в Орду — тобто той внесок, на який Орда утримувала своє військо, котре допомагало (Московії. — *В. Б.*) у війнах із німцями, литовцями та усіма ворогами Великого князівства Володимирського" [19, с. 15].

Не варто забувати, що професор Л. М. Гумільов був на службі в більшовицької влади і міг писати лише те, що дозволяла цензура. Бачите, як він грубо спотворив істину.

Всім давно зрозуміло, що до початку "замятні" не існувало єдиного "Великого князівства Володимирського". Із 1285 року існувало велике князівство Тверське, де першим ярлик на престол отримав Михайло Ярославович; із 1303 року з'явилося (тимчасово!) велике князівство Московське, де вперше ярлик на престол отримав князь-московит Юрій Данилович; ще до навали хана Батия існувало самостійне Рязанське князівство.

Але для російських істориків "доважок брехні" тому необхідний, що він дає змогу втекти від конкретики в словоблудство. Історик не посмів сказати правду, що навіть під час смути в Золотій Орді Москва продовжувала принижено возити "вихід" у Сарай і навіть не думала про звільнення із так званого "татаро-монгольського ярма". Звільнятися від вікового духовно рабства важко.

Як би М. М. Карамзін не намагався возвеличити князя Димитрія, але навіть він, складаючи свою "Історію", змушений був хоча б зрідка подавати достовірні факти. Не словесні співанки, а саме — факти.

Ось один із них.

У 1373 році Димитрій Донський, з дозволу хана Золотої Орди, уклав з Литвою, точніше, — з великим Руcько-Литовським князівством, угоду про мир. Подамо цитату-факт із цієї угоди:

"Немає війни між нами. Шлях нашим Послам і купцям... вільний. Князь Михайло (Тверський. — *В. Б.*) повинен повернути все, що він вкрав в областях Великого Князівства (Московського. — *В. Б.*) під час трьох колишніх перемир'їв і вивести звідти своїх Намісників, а якщо вони не виїдуть, то Димитрій (Московський. — *В. Б.*) може їх взяти під варту і сам упоратися з Михайлом у випадку нових його насильств; Ольгерду (Великому Литовському князеві. — *В. Б.*) в такому випадку не заступатися за шуряка. (І ось нарешті головне! — *В. Б.*). Коли люди Московські (тобто князь Димитрій! — *В. Б.*), послані в Орду скаржитися на Князя Тверського, виконають цю місію, тоді Димитрій

учинить, як завгодно Богові й Цареві (Ханові Золотої Орди. — *В. Б.*), і Ольгерд не повинен його в цьому звинувачувати" [1, том V, с. 22].

Чудовий факт-істину пропустив "байкар російської історії". Московський князь Димитрій в офіційному договорі нагадує, що золотоординський хан, нарівні з Богом, є для нього, Московського князя, єдиним Господарем і Володарем, і він не буде противитися рішенню хана, він його виконає беззаперечно.

І зверніть увагу — Московський князь Димитрій цим зовсім не обтяжений. Він говорить про законне право хана повелівати і князем Московським, і князем Тверським.

А нам десятиліттями "розказували байки" про "татаро-монгольське ярмо" і Куликове поле!

Вище на тій же сторінці в М. М. Карамзіна є такі слова: "... написали договір, включивши в нього, з одного боку, Князів Тверського і Брянського, з іншого ж — Рязанських, званих Великими".

Цього разу М. М. Карамзін спростував Л. М. Гумільова. У тому й полягає лицемірство істориків, що вони, загнані в "офіційну міфологію", намагаються їй підіграти, виправдати, підсилити, покращити тощо, але не сміють вийти за штучні, надумані схеми.

Л. М. Гумільов чітко знав — до 1373 року в суздальській землі існували осібно у складі Золотої Орди на правах окремих улусів: велике Тверське князівство, велике Рязанське князівство, велике Московське князівство; але, догоджаючи московській правлячій еліті, зробив, здавалося б, зовсім дрібну похибку, написавши "об'єднано" — велике князівство Володимирське. Таким чином він подав відволікальний образ, спотворивши саму суть явища. Адже данину в Золоту Орду 1373 року возили конкретні князі: московські, рязанські, тверські та інші. Але в такому разі, якщо після укладання договору з Литвою в 1373 році для Московії залишається Богом і Царем хан Золотої Орди,

якому Московія зобов'язується коритися беззаперечно, — про яке протистояння між Москвою і Золотою Ордою може йтися на Куликовому полі?

Ось вона — неправда, помітна неозброєним оком! Але є й інші джерела, що спростовують цю "великоросійську" брехню.

"Мабуть, ще більший міф створений навколо особистості Димитрія Донського — теж героя та проводиря російської (московської. — *В. Б.*) раті під час Куликовської битви, з якою безпосередньо пов'язується звільнення Русі (Московії. — *В. Б.*) від татаро-монгольського ярма. Звичайно ж, Димитрієві Донському навіть на гадку не спадало нічого схожого. Це все пізніші "приписки" (тобто свідомі "доважки брехні". — *В. Б.*). Димитрій Донський пішов "воювати" Мамая. А хто такий був Мамай? Він — проводир одного з військових протиборчих угруповань в Орді. Мамай не був із роду Чингісхана і тому вважався узурпатором влади (навіть для Димитрія Московського. — *В. Б.*). Димитрій Донський повів проти нього свої дружини, як проти злочинця, який незаконно захопив владу. Коли російський (Московський. — *В. Б.*) князь розбив Мамая, Тамерлан та інші ординські правителі привітали його з перемогою над "спільним ворогом". Як відомо, після Куликовської битви росіяни (московити. — *В. Б.*) ще сто років платили татарам данину (і не лише данину! — *В. Б.*) [38, с. 14].

До речі, Димитрій Московський виступав проти військ Мамая і раніше, 1378 року, коли бився на ріці Вожі з татарським мурзою Бегичем, підручним Мамая. Ідучи воювати проти Мамая, князь-московит Димитрій виступав насамперед проти зневажання Мамаєм прав Чингісидів на ханський престол, а відтак — за єдність Золотої Орди як цілісної держави.

Брехня російських істориків стосовно Куликовської битви разюча! Усе в трактуванні тієї битви перекручене.

Бо саме Димитрій Московський і став на захист єдності та порядку в Золотій Орді.

Хочу звернути увагу ще на такий факт: у Куликовській битві на бік князя-московита Димитрія не став жоден князь інших князівств суздальської землі. Жоден!

Великий парадокс так званого "звільнення від татаро-монгольського ярма"! Димитрія підтримали тільки князі васально від нього залежні, а також литовсько-руські удільні князі — два Ольгердовичі, Андрій Полоцький і Димитрій Корибут Брянський. Це все!

Навіть тесть Димитрія Донського — князь Нижньогородський Димитрій Костянтинович — не послав йому на допомогу жодного дружинника. Не кажучи вже про великих князів тверських, рязанських, дружини Новгорода, Пскова тощо. Хоча сотні років російська еліта "співає" так звану хвалу про те, як піднявся "весь російський народ" проти "татаро-монгольського ярма".

І ще одне. Зверніть увагу на те, кого в своєму війську мав темник Мамай:

— яси й алани (народи Кавказу);

— половці й печеніги (народи Прикубання);

— бродники й черкаси (народи Причорномор'я);

— фряги й бессермени (народи Криму).

Так оповідає про військо Мамая "Сказання про Мамаєве побоїще". Військо практично складалося лише з найманців. У війську Мамая ми майже не бачимо корінних жителів Золотої Орди — татар. Це більше ніж дивно, якщо вірити "байкарям російської історії". Але якщо згадати, що Мамай кочував переважно в степах Причорномор'я, то в цьому Мамаєвому військовому конгломераті нічого дивного немає. Татарський народ Поволжя та Каспію, що становив разом із булгарським і мордово-фінським етносом суздальської землі основу Золотої Орди, не підтримав масово узурпатора влади — Мамая.

Навіть М. М. Карамзін у своїй "оді" Московії змушений був ці речі визнавати.

Погляньмо:

"... він (Мамай. — *В. Б.*) довго гаявся, набираючи військо з Татар, Половців, Хазарських Турків, Черкесів, Ясів, Буртанів або Жидів Кавказьких, Вірменів і самих Кримських Генуезців..." [1, том V, с. 36].

Цікаве також кількісне співвідношення військ Мамая і Димитрія Донського. Тут теж обману достатньо. Російські "писаки історії" XVIII століття не поскупилися і "застовпили" за московським князем Димитрієм та Мамаєм раті зі 150 тисяч осіб. Як кажуть, брехати — то вже брехати! Згідно з версією російських істориків і так званих літописних зводів, військо Димитрія Донського складалося з двох частин: одна вийшла з Московського Кремля, а друга, литовська частина війська, приєдналася до першої в Коломні.

Послухаймо М. М. Карамзіна:

"... полки із розгорнутими прапорами... йшли із Кремля у ворота Флоровські, Нікольські й Костянтино-Єленінські, і проводжало їх Духовенство з хрестами та чудотворними іконами... У Коломні з'єдналися з Димитрієм вірні йому сини Ольгердові Андрій і Димитрій на чолі сильної дружини Полоцької та Брянської" [1, том V, с. 38].

Оце й усе військо Димитрія Донського. Тут хвалебної брехні підмішувати не варто. Однак якщо навіть уявити, що на території старого Московського Кремля піших та вершників зібралося 10—15 тисяч осіб разом з обозом, то будь-яка людина розуміє, що більше там вміститися не могло. Та й тоді вся територія Кремля була б забита людьми, як бочка оселедцями.

Навіть цифра 15 тисяч вершників і піших є завищеною. А дружини Полоцька й Брянська разом не перевершували Московську, інакше мова мусила б бути про подолання Мамая не московськими військами, а про перемогу литовських князів. Сподіваюся — це очевидно.

Отже, під рукою Московського князя Димитрія було не більш як 20—25 тисяч вояків. Це підтверджується і непрямими джерелами.

За даними М. М. Карамзіна, Куликовська битва тривала не більше 3—4 годин:

— о 6-й ранку війська побачили одні одних, після чого відбувся двобій Пересвіта з Челубеєм, де вся процедура, аж до виносу тіл загиблих, зайняла не менше 30—40 хвилин;

— о 9-й ударив "засадний полк", побачивши який, війська Мамая "не могли протистояти новому строю війська свіжого, бадьорого" і втекли.

Ото й уся Куликовська битва.

Російські історики протягом тривалого часу мінімізовували "доважок брехні" про кількісний склад військ Батия. Спочатку наполягали на тому, що татаро-монголів прийшло 300 тисяч, але, після тривалих суперечок, зі скреготом зубів зійшлися на 30-ти тисячах.

Нині час прояснити чергову брехню російської історії — брехню про "Куликовську битву" і кількісний склад її учасників.

Очевидно — битва 300 тисяч воїнів на невеликому Куликовому полі не могла закінчитися протягом трьох годин.

Є ще один наочний приклад, який спростовує брехню про чисельність війська Димитрія на Куликовому полі.

Пропоную для порівняння згадати про Бородінський бій, де чисельність військ зафіксована з певною точністю. Тут російським історикам брехати не дозволили французькі історики.

Отож, "(російська армія в Бородінському бою налічувала) 132 тисячі осіб і 624 гармати, (а французька) — 135 тисяч осіб і 587 гармат"... "Бій почався близько 5 години 30 хвилин ранку 26 серпня... (і лише) затемна Наполеон відвів війська на вихідні позиції" [9, том 3, с. 578—579].

На Бородінському полі, де з кожного боку було задіяно менше військ, ніж на Куликовому, бій тривав від ранку до пізнього вечора. І не закінчився.

Французька армія в Бородінському бою втратила 30 тисяч осіб (за французькими даними), російська армія втра-

тила 44 тисячі осіб (російські дані). Причому ми не повинні забувати, що із застосуванням артилерії різко збільшуються втрати в живій силі. Але навіть з урахуванням цього фактора, втрати у військах становили 30% від їхнього складу.

А "байкарі історії" майже дві сотні років намагаються всіх переконати, — до речі, себе теж, — що за допомогою меча, шаблі, сокири, піки можна за 3 години на маленькому, обмеженому з усіх боків лісом і ріками Куликовому полі знищити опорну армію зі 150 тисяч осіб. До того ж — у військовій зброї (шолом, кольчуга, щит тощо).

Отож писання про Куликовську битву розраховане на обивателя, який прагнув почути подібне. Час змінився, і "грамофон з облудними піснями" необхідно замінити на щось сучасне.

Більшовицькі російські історики спробували, в межах дозволеного, поправити М. М. Карамзіна та інших дореволюційних "байкарів історії". У Великій Радянській Енциклопедії (третє видання, том 13, с. 587) написано більш обережно: "Зібране в цих пунктах (Москва й Коломна. — *В. Б.*) рос(ійське) військо чисельністю до 100—150 тис. осіб". Мовляв, точно невідомо. Така історія з Куликовим полем.

Не подаватиму виписки з панегірика про Куликовську битву. Це була лише міжусобна сутичка всередині єдиної держави — Золотої Орди. Московський князь Димитрій, якого не підтримав жоден незалежний від нього князь, виступив за збереження існуючих династичних порядків у Золотій Орді та своїх особистих привілеїв. Димитрій бився за власні привілеї, даровані його роду ханом Батиєм. Ось чим насправді була Куликовська битва 1380 року.

"Звичайно, стосунки росіян (московитів. — *В. Б.*) і тюрків у XIII—XVI ст. були не безхмарні, але в епоху феодальної роздробленості це неминуче. Хіба менше шкоди завдавали усобиці між князями, наприклад... Москви із Твер'ю, або набіги степових племен, приміром, ногаїв і ординських татар? Однак це були негаразди всередині єди-

ної системи, єдиної культури, єдиної країни. (Сказано чудово. Москва була частиною — улусом єдиної татарської Імперії, єдиної великої культури Азії. — *В. Б.*). Бо якби було інакше, хіба змогли б російські (московські. — *В. Б.*) мандрівники з незначними силами пройти крізь величезний Сибір і Далекий Схід" [18, с. 352—353].

Такими словами підтвердив наші думки професор-євразієць Л. М. Гумільов. Однак хочу звернути увагу на ще один епізод із князювання Димитрія до Куликовської битви.

Ось про що розповідають литовські та європейські літописи:

"Ольгерд (великий Литовський князь. — *В. Б.*) негайно виступив із військом у середині Великого посту і повів із собою Послів Димитрієвих до Можайска; там відпустив їх і, давши їм запалений ґніт, сказав: "Відвезіть його вашому Князеві. Йому не потрібно шукати мене у Вільні, я буду в Москві з червоним яйцем раніше, ніж цей ґніт погасне. Справжній воїн не полюбляє відкладати, задумав — і зробив". — Посли поспішали повідомити Димитрієві про майбутню небезпеку і прийшли до нього в день Великодня, коли він ішов до Заутрені, а висхідне сонце опромінило на Поклонній горі стан Литовський. Здивований Великий Князь (Московський. — *В. Б.*) вимагав миру, Ольгерд розсудливо погодився на мир, взявши з Росіян (московитів. — *В. Б.*) багато срібла та всі їхні володіння до ріки Угри. Він увійшов з Боярами Литовськими в Кремль, ударив списом об стіну на пам'ять Москві і вручив червоне яйце Димитрію" [1, том V, с. 23].

М. М. Карамзін, щоправда, намагається заперечити цей факт. Цілком зрозуміло — кому сподобається така подія, та ще й напередодні Куликовської битви. Адже такі речі достовірно витлумачують "велич Московії", її справжні можливості "скинути татаро-монгольське ярмо" 1380 року. Потреби "скинути ярмо" не було. Саме війська Золотої Орди постійно захищали свій Московський улус від зазіхань сусідів. Інакше Московія була б знищена сусідами, так і не сформувавшись у самостійну державу.

Читачам варто знати: велике князівство Ольгерда в ті далекі часи іменувалося такими словами: "Велике князівство Литовське, Руське і Жемойтське". Русичами в тому князівстві були мешканці сучасної України!

А московський князь Димитрій Донський управляв 1380 року московитами. Московити ж ніколи русичами не були!

"Завжди, коли читаєте про події XII—XIII століть, пам'ятайте: тоді "Руссю" називали... — київське, переяславське і чернігівське князівства. Точніше: Київ, Чернігів, ріку Рось, Поросся, Переяславль-Руський, Сіверську землю, Курськ. Постійно у древніх літописах пишеться, що з Новгорода або Володимира (суздальського. — *В. Б.*)... "їхали в Русь!" Тобто — в Київ. Чернігівські міста — "руські", а ось смоленські — уже "неруські" [31, с. 117].

Московити вкрали слово "руський" у корінного народу Подніпров'я значно пізніше, коли знадобилося "велике минуле" для імперії, збираної Московією. Тоді й Куликовську битву подали як спробу "звільнення від татаро-монгольського ярма".

4

Отже, погляньмо, чи справді Димитрій Донський — "велика людина", що боролася за волю Московії, чи — звичайний московський князь. Коротко простежмо за самим перебігом Куликовської битви, за М. М. Карамзіним:

"Військо рушило й о шостій годині дня побачило ворога серед великого поля Куликового" [1, том V, с. 40].

Спочатку, як ми пам'ятаємо, відбувся двобій Пересвіта з Челубеєм, про що "байкар історії російської" не розповідає — чи забув, чи не обійшлося без умислу. Радше — друге. Лише там, де Димитрій Донський оглядає поле бою та "плоди великої перемоги", М. М. Карамзін каже мимохідь:

"... і багато інших наклали головами за батьківщину, а серед них і Сергіїв Чернець Олександр Пересвіт, про яко-

го пишуть, що він до початку битви впав у єдиноборстві з Печенігом, богатирем Мамаєвим, звалivши його з коня і разом із ним випустивши дух" [1, том V, с. 42].

Тут звертаю увагу — єдиноборство представників обох сторін не могло закінчитися раніше 7 години ранку, а радше — пізніше. Війська Мамая сповідували іслам, і зі сходом сонця віруючі зобов'язані були помолитися Великому Аллахові. Необхідно також пам'ятати, що Куликовська битва відбувалася 8 вересня, коли сонце з'являється над землею лише близько 7 години ранку.

Простежмо, як проходила битва:

"На десяти верстах лилася кров Християн і невірних. Ряди змішалися, десь Росіяни (? — *В. Б.*) тіснили Моголів, десь Моголи Росіян, і одні, й інші хоробрі падали на місці, а легкодухі тікали: так деякі Московські недосвідчені юнаки — гадаючи, що все пропало — почали утікати...

Ось і дев'ята година дня, цей Димитрій (Литовський. — *В. Б.*), з великою увагою примічаючи всі переміщення обох ратей, раптом дістав меч і сказав Володимиру: "Тепер наш час". Тоді засадний полк виступив із діброви, що ховала його від очей ворога, і швидко кинувся на Моголів. Цей раптовий удар вирішив долю битви, вороги були здивовані, розсіялися, не могли противитися новому строю війська свіжого, бадьорого, і Мамай, із високого кургану дивлячись на кровопролиття, побачив загальну втечу своїх... і тікав слідом за іншими" [1, том V, с. 41].

На цьому битва закінчилася.

Наголошую: уже до 10 години війська Мамая тікали. Однак нас сотні років намагалися переконати, що в цій битві по обидва боки зійшлися триста тисяч воїнів.

Цікаві деякі аспекти Куликовської битви. Виявляється, Димитрій Московський вдався до напрочуд оригінального вчинку перед боєм: він віддав свій князівський одяг і свого коня простому бояринові, велів тому одягтися у великокнязівську збрую та стати під великокнязівським московським прапором, тобто замінити Димитрія, а сам, "замас-

кувавшись в одяг простого воїна", пішов у ряди простолюдинів. Там він і боровся серед рядової маси людей, де його оглушили, і він лежав непритомний біля "зрубаного дерева".

Князь не керував битвою, як полководець, не управляв військами в ході бою, а чомусь заховався серед простих воїнів. Складається враження, що князь Димитрій Донський дуже боявся з'явитися перед очі Мамая в своєму князівському вбранні. Чи не дивно?

Цікавий і той факт, що простому воїнові Димитрію Московському, який абсолютно не брав участі в керівництві боєм, згодом приписали всю заслугу перемоги, проголосили "святим" і навіть приписали титул — Донський.

Вельми дивна логіка великоросів!

Пригадується епізод із книги Костянтина Симонова "Живі і мертві", коли до комбрига Серпіліна привели переодягненого в солдатське обмундирування полковника. Як обурювався комбриг, як різко засуджував полковника! Мовляв, не варте російського офіцера — ховатися від ворога в солдатську гімнастерку!..

А князеві Димитрію Московському це діяння, як бачимо, зійшло з рук. Навіть святим проголосили. Така подвійна мірка російської історії й цього разу.

Є ще один аспект Куликовської битви, який не досліджували російські історики, а прийняли на віру від катерининської "Комісії". За версією "авторів історії", на допомогу Мамаєві йшов Литовсько-Руський князь Ягайло. І не просто йшов, а з військами "в день битви був не далі як за 30 або 40 верст від Мамая" [1, том V, с. 42].

"... дізнавшись про її результат, він ужахнувся, думав лише про швидку втечу, так що легкі наші (московські. — *В. Б.*) загони не могли його наздогнати" [1, том V, с. 43].

Виявляється, Литовський князь Ягайло зі своїми свіжими військами настільки злякався пошарпаного московського війська, що буквально зник від московитів. Це при тому, що його брати Андрій і Димитрій (Полоцький) зі своїми

дружинами виступали на боці Московського князя, а Дмитро Каріатович очолював "засадний полк".

І невтямки "великоросам" поставити собі дуже просте запитання: можливо, тому і втекли війська Мамая, що довідалися про наближення військ Литовського князя Ягайла! Адже для них не було таємницею, що війська Ягайлових братів боролися на Куликовому полі та стояли в центрі бою. Вони не ховалися, як Димитрій Московський, боролися відкрито під своїми княжими знаменами. Тоді й боягузтво Димитрія Московського цілком зрозуміле. У випадку поразки він міг послатися на примус литовських князів, мовляв, захопили й змусили боротися. А можливо, так воно насправді й було — похід організували литовські князі, а московського князя зобов'язали взяти участь. Згадайте 1373 рік! Саме за кілька років до Куликовської битви великий Литовський князь Ольгерд "... увійшов із Боярами Литовськими в Кремль, вдарив списом у стіну на пам'ять Москві та вручив червоне яйце Димитрію".

Такий аспект російськими істориками ніколи не досліджувався. Напустивши стільки "доважку брехні" в міфологію про Куликовську битву, московський істеблішмент не вбачав у тому потреби. Це ж бо становило небезпеку.

Московська правляча еліта ніколи не думала, що настане час — і "принижені інородці" візьмуться за чесне дослідження їхньої міфології.

Нещодавно, в процесі роботи над цією главою, у мене в руках з'явилася книга "Історія Русів або Малої Росії, Георгія Кониського, Архієпископа Білоруського". Книга вперше вийшла в Москві 1846 року, в університетській друкарні, хоча з'явилася сто років раніше і поширювалася в рукописах.

"Історія Русів" дає чітку відповідь на питання про час звільнення Києва від татаро-монгольського панування. Вона стверджує: звільнення відбулося 1320 року, що заперечують "великороси", зокрема М. М. Карамзін — "співець величі Московії". Послухаймо автора, який написав свою пра-

цю значно раніше від М. М. Карамзіна, у другій половині XVIII століття:

"Тому Гедимін Князь року 1320-го прийшов у землі Малоруські (термінологія вже "великоросійська". — *В. Б.*) з воїнством своїм Литовським, з'єднавшись із Русичами (зрозуміло, що — з Київськими, і жодним чином не з Московськими. — *В. Б.*), які були під командою воєвод Руських Пренцеслава, Світольда і Блуда та полковників Громвала, Турніла, Перунада, Ладима та інших, вигнали з Малої Русі Татар, перемігши їх у трьох битвах і в останній, головній, над рікою Ірпінь, де вбиті Тимур і Дивлат, Князі Татарські, Принци Ханські. Після цих перемог відновив Гедимін правління Руське під началом обраних народом осіб, а над ними настановив намісником своїм із Руського роду Князя Ольшанського, після якого було з того ж роду багато інших намісників і воєвод" [32, с. 41].

Звільнення Київської землі від татаро-монгольської залежності 1320 року, в результаті чого український слов'янський етнос зміг сформуватися як самостійний народ, стало однією з найважливіших передумов, які примусили московський істеблішмент додати велетенський "доважок брехні" у вигадану "великоросами" історію. Інакше вони залишалися дітищем Золотої Орди, а історія великоросів брала свій початок лише з другої половини XII століття. Тому так перекручені події і факти з 1150 до 1600 року, що відбувалися в ростовсько-суздальській землі, а пізніше — в Московії.

Московська правляча еліта не могла змиритися з тим, що після звільнення 1320 року Русі вона ще майже 200 років залишалася в складі Орди, платила данину, далі виголошувала у своїх храмах молитви ханові як своєму государеві, запобігала перед татарами. Звідси брехня про Куликовську битву, про великого "святого" боягуза Димитрія Донського, про знищення татарського стоп'ятдесятитисячного війська за 3—4 години. І ще, і ще, і ще... Чого не вигадаєш, коли немає критичних, стримувальних факторів, а своя рука-владика звикла до фальшування.

Повертаючись до Куликовської битви, хочу звернути увагу на дуже цікаву деталь, висловлену М. М. Карамзіним на одній зі сторінок своєї "Історії..."

Ось якими словами він "оспівав" військо Димитрія Московського, зібране перед походом:

"Великий Князь хотів оглянути все військо, ніколи ще Росія (Московія. — *В. Б.*) не мала такого навіть у найбільш щасливі часи її незалежності й цілості; понад сто п'ятдесят тисяч вершників і піших стало до лав, і Димитрій, виїхавши на велике Поле Дівоче, з душевною радістю бачив ополчення настільки численне, зібране за його Монаршим (?!) словом у містах самого лише древнього Суздальського Князівства, раніше поневажуваного (!!!) Князями і народом (!!!) південної Русі" [1, том V, с. 38].

Оце так М. М. Карамзін! Яку видав перлину! Навіть подякувати хочеться цьому вельми досвідченому "оповідачеві". Таку думку, яку завше приховували великороси, — взяв і вимовив відкрито.

Послухайте і запам'ятайте назавжди: "...бачив ополчення... зібране в містах самого лише... Суздальського Князівства, раніше поневажуваного Князями і народом південної Русі (тобто слов'янами — *В. Б.*)".

Цими словами М. М. Карамзін виказав простому читачеві "Історії..." велику істину, а саме: Суздальське князівство й Московське, яке згодом відбрунькувалося від нього, були місцем висилки князів низького роду — невдах; князівство злиденне, малолюдне і в часи київської величі абсолютно зневажене. Виникає закономірне питання: невже після цих слів М. М. Карамзіна хто-небудь повірить, що в XI—XIII століттях *предки українців — поляни, деревляни, уличі, тиверці* тощо — тікали або "текли" у ці "поневажувані" землі, щоб, змішавшись із "чуддю", створити націю великоросів?!

Читачі ще раз змогли переконатися в надуманості російської гіпотези про "перетікання" люду з київської землі в Московію — брехливої ідеї Російської імперії, за до-

помогою якої московський істеблішмент намагався пояснити своє слов'янське походження. І на ще одну думку М. М. Карамзіна варто звернути увагу: він із неабиякою гордістю протиставляє московитів народові "південної Русі", тобто українцям. Читачі ж бо розуміють — ідеться про Україну, або по-великоросійському — "Малоросію".

За життя М. М. Карамзіна з неабиякою ретельністю вихвалялося все великоросійське й майже з презирством і панською поблажливістю говорили про інородців, особливо про підкорених Московією слов'ян — українців і поляків. Про білорусів узагалі не згадували, їх мовби не існувало. Мовляв, погляньте, якими недалекоглядними були ваші предки, тепер "справедливо не шановані" великоросами.

А як велично звучать слова: "зібране за його Монаршим словом". Відчуваєте? Це вже прямий предок монарха, а імперія з того дня запрограмована від Варшави до Тихого океану. Не інакше!

І геть забув Карамзін, що Димитрій зовсім не монарх, а лише — васал, який їздив у Золоту Орду до хана, щоб плазувати в ярмі й вимолювати ярлик на удільне князювання в справжній Імперії. Але хіба про такі дрібниці мусить пам'ятати великорос? Йому забажалося "скласти" величну історію Російської імперії. А це заняття в ті, та й у подальші часи вельми заохочувалося, бо давало змогу в 1380 році мати не дрібний Московський улус, що жив розбоєм, а саме — Росію.

Таким чином, свідомо запускаючи в оповідь "доважок брехні" і власні вигадки, з натяками і хитруваннями, видаючи бажане за дійсне, писалася історія Московії.

Тому пропоную поглянути, що відбулося в Московії після Куликовської битви, — про це російські історики завжди говорили скоромовкою, а найчастіше просто відмовчувалися. Особливо в підручниках для молодого покоління: і свого, і чужого. А вже повідати про звичайне боягузтво самого князя Димитрія вважалося блюзнірством і святотатством. Однак погляньмо на факти історії.

Побитий Мамай був лише одним із багатьох правителів татаро-монгольської Імперії, яку в ті роки розривали міжусобиці.

Того ж 1380 року, підтриманий іншими Чингісидами та великим Тамерланом, до влади в Золотій Орді прийшов хан Тохтамиш. Він протягом року навів в Орді жорсткий порядок і повелів Димитрію терміново відправити йому на допомогу московську дружину. Чи Димитрій спробував потягнути час, чи він не встиг вчасно виконати наказ, але так сталося, що Московський князь потрапив у 1382 році в немилість до Тохтамиша. Не варто допускати думки, що Димитрій Московський подумував про власну державність. Це очевидна брехня. Він отримав вдячного листа Тамерлана і знав, хто стоїть за спиною Тохтамиша.

Аби покарати не вельми старанного Димитрія, хан Тохтамиш 1382 року повів свої війська на Москву. Притому не чіпаючи ні Тверського, ні Рязанського, ні Володимирського великих князівств.

У тій ситуації князь Московський Димитрій, переможець Куликового поля, страшенно перелякався. Отож утік із Москви, покинувши напризволяще своїх підданих.

М. М. Карамзіну ніхто ніколи не дозволив би написати — злякався! Тому, опогани́вши всіх князів — сусідів Москви, Карамзін, підлабузнюючись, в такий спосіб описує втечу Димитрія Московського:

"Пройшло близько року... Раптом почули в Москві, що Татари захопили всіх наших купців у землі Болгарській і взяли в них судна для перевозу війська Ханського через Волгу; що Тохтамиш іде на Росію (пробачимо М. М. Карамзіну звеличання Московії. — *В. Б.*)... і Великий Князь (уже, виявляється, зовсім не Монарх! — *В. Б.*), втративши бадьорість духу (не злякався, а лише "втративши бадьорість духу". — *В. Б.*), подумав, що краще оборонятися у фортецях, ніж шукати загибелі в полі. Він відійшов у Кострому із жінкою та дітьми, бажаючи зібрати там більше війська і сподіваючись, що бояри, залишені ним у столиці, зможуть довго боронитись" [1, том V, с. 45—46].

Надалі в часи небезпеки втікатиме з Москви кожен московський князь, аж до Івана Грозного. Боягузтво в московських Рюриковичів хронічне. А ось те, що Димитрій втік у Кострому, "бажаючи зібрати там більше війська", звичайна брехня. Кострома була глухою, загубленою в лісах глибинкою Московського улусу. Цю думку незабаром простежимо і в М. М. Карамзіна. Але не може майбутній "помазаник" злякатися та втекти. Тому й намагається "писар історії" виправдати Димитрія Московського.

Карамзін із лакейською відданістю виправдовує князя, однак таврує за те ж діяння митрополита. Давня двоїста мірка, для своїх і для чужих!

"Сам Митрополит Кіпріан виїхав зі столиці в Твер, віддаючи перевагу власній безпеці перед обов'язком церковного Пастиря, він був іноплемінник! Хвилювання тривало, народ, залишений Государем і Митрополитом, втрачав час у голосних суперечках і не мав довіри до Бояр" [1, том V, с. 46].

Втекли обидва, і М. М. Карамзін в останньому реченні визнає цей факт, але, з презирством засудивши митрополита Кіпріана, який, до речі, не зобов'язаний займатися військовими справами (іноплемінник, присланий Константинополем! — *В. Б.*), виправдав свого князя-великороса, який, власне, і мусив очолити оборону Москви. Бачте — "князь відійшов", він чистий перед Богом і перед совістю! Як це не гірко, але у "великоросів" саме такий стандарт. Тут іншого не буває.

Хто, гадаєте, 1382 року очолив оборону Москви? Виявляється, "... з'явився гідний Воєвода, юний Князь Литовський на ім'я Остей, внук Ольгерда... Розумом своїм і великодушністю, такими важливими в момент небезпеки, він відновив порядок, заспокоїв серця, підбадьорив слабких" [1, том V, с. 46].

Поява на чолі оборони Москви Литовського князя розвіяла ще один міф російської історії — міф про єдність князя і "російського народу". Князь був сторонньою люди-

ною. 1382 року він правив, тільки спираючись на монголо-татарський ярлик. Міг просто втекти у важку хвилину, як Димитрій Донський.

Варто також пам'ятати — Литва, на противагу Москві, ніколи не підкорялася Орді, навіть програючи окремі битви, не платила татаро-монголам данину, як це робили московити протягом сотень років. Через те Московія люто ненавиділа Литву та Україну, які не схилили голови перед Золотою Ордою. Велике Литовсько-Руське князівство, до якого входили народи Литви, України і Білорусії, було завжди тією скалкою в оці, яка нагадувала Московії про майже трьохсотлітнє приниження перед татаро-монгольськими зайдами.

На жаль, Москва і того разу була упокорена, знищена та спалена. Юний Литовський князь Остей загинув, захищаючи Москву. Князь Димитрій Донський відсидівся з родиною в далекій лісовій глухомані, очікуючи в страху, чи не розшукує його Тохтамиш.

Все-таки вижив! І навіть "святим" став згодом!

Така доля Москви 1382 року, через два роки після Куликовської битви.

"... Якими словами, — мовлять Літописці, — зобразимо тодішній вигляд Москви? Ця багатолюдна столиця була колись багата і славна, за один день загинула її краса, залишилися тільки дим, попіл, земля закривавлена, трупи і порожні, обгорілі церкви. Жахливе мовчання смерті переривалося тільки глухим стогоном поодиноких страждальців, посічених шаблями Татар, але ще не позбавлених життя...".

"Військо Тохтамиша пройшло по всьому Великому Князівству (про монархію, виявляється, і гадки нема! — *В. Б.*). Володимир, Звенигород, Юр'єв, Можайськ, Дмитрів пізнали долю Москви" [1, том V, с. 48—49].

На сцені з'являється й князь Димитрій. Татари ж бо пішли!

"Тохтамиш покинув нарешті Росію (автор веде мову про Московію. — *В. Б.*)...

З якою скорботою Димитрій і Князь Володимир Андрійович, приїхавши зі своїми Боярами в Москву, побачили її холодне попелище і звідали всі нещастя, які пережила батьківщина, такі неочікувані після щасливої Донської битви!

"Батьки наші, — говорили вони, проливаючи сльози, — не перемагали Татар, але були щасливіші, ніж ми" [1, том V, с. 49].

Зібрати військо Димитрій забув. Та й звідки б воно взялося в лісовій глухомані. Прибув тільки зі своїми боярами. Де вже тут до війська, коли, за М. М. Карамзіним, лише в Москві "погребли мертвих" на "300 рублів" — 24 тисячі людей, не враховуючи тих, що заживо згоріли, потонули або були забрані Тохтамишем в рабство. За мінімальними підрахунками, зруйноване князівство втратило 1382 року понад 100 тисяч людей. Величезні втрати на ті далекі часи!

Цікаво, що татари не пробачили Мамаєві Куликовської поразки: вбили його. А боягуз, який втік від підданих і спричинив на свою землю страшну навалу, згодом був прозваний "Донським" та приєднаний до святих!

Князь Димитрій Іванович і далі випрошував у Золотої Орди "ярлик" на московське князювання. Коло замкнулося.

Аби завершити розмову про цього московського князя, подам такі слова М. М. Карамзіна, які підсумували служіння Димитрія Московії:

"Таким чином Літописці... не звинувачують його (князя Димитрія. — *В. Б.*) в тому, що він дозволив Тохтамишу розорити Велике Князівство (коли ганьба, тоді це не Русь, не Держава, а тільки — "Велике Князівство". Ось так! — *В. Б.*)... і цим продовжив рабство батьківщини до часів свого правнука.

Димитрій зробив, здається, іншу помилку: мав нагоду приєднати Рязань і Твер до Москви, але не скористався з неї..." [1, том V, с. 59—60].

Логіка великороса вражаюче проста: все можна простити Московському князеві — і загибель сотень тисяч побратимів, і боягузтво, і зрадництво, не можна тільки упускати можливість приєднати до Московії ще один шматок "землі російської". Тут потрібно хапати, не замислюючись.

Шановні читачі, даруйте авторові, — я втомлююся розгрібати цей історичний бруд і вигадки. Мені хочеться кинути дослідження, доторкнутися до чогось світлого, чистого. І я залишаю матеріал на місяці, оминаю його, щоб не ятрити душу. Але в історії великоросів нічого не змінюється понині. Хвилі шовінізму і плач за втраченими "землями руськими" знову й знову звалюються на людей із телебачення, радіо, з газет. І авторові нічого не залишається, як брати в руки "писання великоросів" і знову шукати правду, відсіваючи полову і брехню.

Після смерті Димитрія, про яку М. М. Карамзін сказав: "він не мав знань, почерпнутих у книгах, але знав Росію та науку правління", на князювання в Москві був посаджений Золотою Ордою його син Василь, який правив із 1389 до 1425 року.

"Димитрій покинув Росію, ... юний син його, Василь, відклав до часу думки (а чи були ці думки — нікому не відомо. Великоросам лише так хочеться думати! — *В. Б.*) про незалежність і був возведений на престол (Карамзін так і воліє швидше мати царя й престол! — *В. Б.*) у Володимирі Послом Царським (золотоординським Царем! — *В. Б.*), Шахматом" [1, том V, с. 68].

Не варто гадати, що в успадкуванні князівського престолу перевагу одразу мав Василь. Ні!

Послухайте, що каже про це професор С. М. Соловйов:

"Ярлик ханський не затверджував недоторканно на престолі ні великого, ні удільного князя, лише забезпечував волості (чуєте? — не держава Московська, а тільки волость Ординська. — *В. Б.*) їхні від татарської навали; в своїй боротьбі князі не звертали уваги на ярлики: вони знали, що

кожен, хто привезе більше грошей в Орду, отримає ярлик і військо на допомогу!" [7, с. 193].

Слова С. М. Соловйова розвіяли міф великоросів про нібито свідоме та цілеспрямоване "збирання землі російської" московськими князями з прадавніх часів. Чистої води вигадка! Тривала звичайна боротьба за чужий шматок землі, за чужий хліб, за чуже багатство й майно. Московія в цьому, як ми бачимо, вела перед, застосовуючи вкрай брудні й принизливі прийоми.

Отож Василь, син Димитрія, як подяку за ярлик на московське князювання повіз великі дари в Золоту Орду: "Незабаром Великий Князь відправився до Хана... Він був прийнятий в Орді з дивовижною ласкою... Здавалося, що не данник, а друг і союзник відвідав Хана. Затвердивши Нижньогородську область за Князем Борисом Городецьким, Тохтамиш, згідно з думками Вельмож своїх, не засумнівався визнати Василя спадкоємним її Государем" [1, том V, с. 70—71].

Суть писання М. М. Карамзіна полягала в тому, що йому необхідно хоч якось прикрасити приниження Московського князя, який на колінах і в ярмі стояв перед Тохтамишем. Тому й з'являються з-під його пера такі "перли російського славослів'я": "був прийнятий в Орді з дивовижною ласкою", "визнати Василя спадкоємним її Государем" та інші фантазії "великоросійських історичних документів".

Хочу нагадати — хан Золотої Орди давав кожному конкретному князеві ярлик на певне князювання. Йому не потрібен був додатковий "государ" серед васалів. Він сам був Государем! Вигадки М. М. Карамзіна чи інших російських істориків про історичну перевагу Московського князівства перед Тверським, Рязанським та іншими — звичайнісінький вимисел. У XV столітті поруч із великим Московським князівством існувало щонайменше чотири великих князівства, які жодним чином не підкорялися Москві. Ось вони: Рязанське, Ростовське, Ярославське, Тверське, не враховуючи республік Новгорода, Пскова і

В'ятки. Не варто плутати князя-Чингісида з його князівством. І навіть через сто років, уже в XVI столітті, ситуація не змінилася одразу.

Послухаймо професора В. О. Ключевського:

"Однак ні Іван III (жив у 1440—1505 роках. — *В. Б.*), ні його старший син Василь (1479—1533 роки. — В.Б.) не були єдиними володарями Московського князівства, а ділили володіння ним із найближчими родичами, удільними московськими князями, і влада великого князя не розрослася ще настільки, щоб перетворити цих удільних володарів у звичайних підданих московського государя. Великий князь наразі стояв над удільними не обсягом влади, а лише кількістю сили, просторами володінь і сумою доходів" [6, с. 179—180].

Себто кількістю грошей, які давав його князівський престол. Тому за збором данини князь стежив пильно.

Почитайте, як князь Василь збирав ханську данину:

"Посол Великокняжий повідомив Новгородцям, що вони, з 1386 року платячи Донському (чуєте, як хитро пише "великорос": не Димитрій, а Донський. Він вбиває нам у свідомість: мовляв, уже в ті роки Димитрій був Донським. Міф подається як правда. — *В. Б.*) народну данину, зобов'язані платити і синові його... Полки Московські, Коломенські, Звенигородські, Дмитровські... взяли Торжок і чимало бранців із-під Новгорода, куди сільські жителі з маєтком, з дітьми тікали від меча й неволі (московського меча і московської неволі. — *В. Б.*). Уже рать Московська, вчинивши помсту, повернулася... Привели сімдесят людей. Народ зібрався на площі, був свідком видовища жахливого. Засуджені на смерть, ці злочинці (лише не підкорилися Москві, відмовилися платити данину! — *В. Б.*) спливали кров'ю в муках, їм повільно відтинали руки, ноги і повторювали, що так гинуть вороги Государя Московського!" [1, том V, с. 73—74].

Москва збирала данину з величезною жорстокістю. Там була не лише данина Золотій Орді, а й власний московський

шмат. А за власний шмат вони готові були кожного розтерзати, знищити, як і нині. Істина жорстока, видима неозброєним оком, лише, як завжди, прикрашена московитом.

М. М. Карамзін перестав би бути придворним істориком, якби не прибрехав де-небудь у своєму "писанні". Адже Димитрія Донським назвуть через 200 років, проте Карамзін, як скалку в око, впихає у свідомість читача: "данину платили з 1386 року Донському". Навіть не Золотій Орді, а Донському! Тож ханський лакей раптом після цієї "писанини" — наче диво?! — став государем. Такими прийомами фальсифікувалася російська історія. Після такого "писання" вона ставала "величною і прекрасною". Але то звичайний прийом московської еліти — видавати бажане за дійсне. Мовляв, уже в 1386 році Димитрій звався Донським і особисто мав данину з новгородської землі.

Зверніть увагу: жодною державністю московською не пахне. Тільки отримав князь Василь ярлик на князювання і право на збирання данини для хана. Попутно крав і собі. Але скільки гонору, скільки хвальби!

Князь не піклувався про розвиток та торгівлю міста Торжка. Це його не цікавило. Московського князя цікавила лише данина: гроші, речі, їжа. Дивуватися не варто — це дрімучий, жорстокий деспот! Хіба нормальний, мислячий правитель віддасть наказ рубати на шматки 70 людей? Відповідь зрозуміла. Так чинять нелюди!

А далі погляньмо, які землі закріпив за Московією хан на початку XV століття. Лише прошу звернути увагу: М. М. Карамзін, коли пише про Московське князівство — улус, автоматично віддає йому всі землі інших "великоросійських" князівств, хоча вони були звичайними ворогуючими конкурентами. І в XV столітті не входили в князівство Московське. Їх ще мали завоювати в жорстокій боротьбі.

Отже, послухаймо:

"... Великий Князь сам поїхав до нього (Вітовта Литовського. — *В. Б.*) в Смоленськ, де серед веселих бенкетів і показної дружелюбності вони затвердили межі...

володінь. У цей час уже майже вся древня земля В'ятичів (нинішня Орловська губернія із частиною Калузької та Тульської) належала Литві: Карачев, Мценськ, Белев з іншими удільними містами Князів Чернігівських, нащадків Святого Михайла, які волею й неволею піддалися Вітовту. Захопивши Ржев і Великі Луки, пануючи від кордонів Псковських з одного боку до Галичини й Молдавії, а з іншого до берегів Оки, Курська, Сули і Дніпра, син Кестутіїв був Монархом усієї південної Росії (Русі. — *В. Б.*), залишаючи Василеві (Московському князеві. — *В. Б.*) бідну північ, так що Можайськ, Боровськ, Калуга, Олексин уже граничили з Литовським володінням" [1, том V, с. 85].

Мене завжди вражав підтекст думки великороса. Зверніть увагу, як подає думку "байкар історії". Натяками, напівправдою створює враження, що, мовляв, Литва незаконно захопила чужі землі. Але жодним словом не обмовляється, що й Москві ті землі не належали ніколи. Та й поїхав князь не сперечатися з приводу литовських завоювань, які більш послідовні ніж московсько-татарські, а закріпити лише кордони Золотої Орди. Такими писаннями створювалася московська "волохата правда" історії.

Однак навіть за такого "висвітлення" історії М. М. Карамзін підтвердив: на початок XV століття Московія — лише дрібний татарський улус із територією на 100—150 кілометрів навколо Москви, і нації великоросів немає — звичайні князівства-улуси, що ворогують між собою за чужий шматок землі та хліба. Немає єдиного народу, немає єдиної нації, князь не відчуває відповідальності за підопічних. Люди підкоряються грубій силі деспота.

Треба також відзначити, що й "південної Росії" у XV столітті не існувало. Отож туман, вимисли — ось улюблені "доважки брехні" російської історії. Автор не дотримується історичної правди, вона йому не потрібна. Бажання є законом великороса, а при цьому правда завжди небезпечна.

Ось уже й XV століття, а Москві не належить навіть найб-

лижча округа: Рязань, Твер, Смоленськ, не кажучи вже про Новгород, Псков і Вологду. Хоч би як намагалися "байкарі історії", але й вони іншого довести не зуміли.

5

Отже, московити увійшли в XV століття, маючи на чолі князя Василя Дмитровича. Яблуко недалеко відкотилося від яблуні, тобто Василь кращим від батька не був. Так само боявся, так само втікав під час небезпеки, так само принизливо бив поклони в Золотій Орді, просячи право на ярлик.

У XV столітті Московія, як і раніше, руйнувала та нищила прилеглих сусідів, піклуючись про збільшення наживи і доходу. Не будемо голослівні, послухаємо М. М. Карамзіна:

"Правління Василя Димитровича було для Новгородців часом неспокійним... Так рать Московська (простіше кажучи, банда або зграя. — *В. Б.*) без оголошення війни вступила у Двінську землю... взяла в полон Двінського Посадника, багатьох Бояр і скрізь грабувала без милосердя, але, розбита в Колмогорах, залишила бранців і втекла" [1, том V, с. 97].

Аналогічних прикладів можна подати безліч. Московити і великороси називали ці діяння "збиранням землі російської". Розсудливі люди називають такі дії завоюванням, розбоєм і геноцидом.

Сподіваюся, читачі помітили тенденцію М. М. Карамзіна: за першої-ліпшої нагоди, коли не йдеться про московське приниження або поразку, він намагається переконати, що ось, мовляв, погляньте — уже в XV столітті ми, великороси, мали государя. Не зубожілого, незначного князька-васала, а — государя!

Та Бог з ними, государя — то й государя.

Послухайте, як князь-московит "правив" у відповідальну хвилину:

"Одначе Василь Димитрієвич був здивований швидким походом Ханського війська і негайно відправив Боярина Юрія в стан його, щоб мати точні відомості про намір Татарського полководця, велів навіть збирати військо в містах, про всяк випадок. Та Едигей, затримавши Юрія, йшов уперед із великою поспішністю — і за кілька днів почули в Москві, що полки Ханські йдуть прямо до неї.

Ця звістка похитнула твердість Великокнязівської Ради, Василь (тепер він — не "Государ Московський", навіть не князь великий, а просто — якийсь Василь. — *В. Б.*) не ризикнув на битву в полі, зробив те ж, що його батько в подібних обставинах: виїхав (треба розуміти — втік! — *В. Б.*) із жінкою й дітьми в Кострому...

Але громадяни Московські судили інакше: нарікали, що Государ зраджує їх ворогу, рятуючи тільки себе і дітей...

Щоб Татари не могли підійти до стін Кремлівських, цей Князь велів запалити навколо посади. Кілька тисяч домів, де жили мирні сімейства працьовитих громадян, запалали в одну мить... Видовище було страшне: скрізь вогненні ріки і дим хмарами, сум'яття, крик, розпач. На довершення жаху, чимало лиходіїв (це ж не зайди, а самі московити, як і за всіх часів. — *В. Б.*) грабували в домах, ще не обійнятих полум'ям, і раділи загальному нещастю" [1, том V, с. 103—104].

Нарешті й М. М. Карамзін вимовив слово істини: "зраджує".

Людину, що покинула напризволяще своїх підданих у важку хвилину, іншим словом не називають. Саме так: зрадник і боягуз. Погляньте, яка дивовижа: сина за втечу все-таки назвали зрадником, хоча й мимохідь, а батечка — Димитрія, так званого Донського, — забоялися! Але ж вчинки їхні однакові, а боягузтво помітне неозброєним оком.

Якщо московит, а пізніше великорос, робив що-небудь для "збирання землі російської" та мав успіх у цьому, йому прощалися будь-які падіння, будь-яка мерзота, відчайдушне боягузтво або зрадництво. Це великороси згодом замовчували...

Знову Московія була спалена і розорена. Але "збирач землі російської" залишився живий, здоровий. І незабаром "письменники" великоросійської історії проспівають цьому "Московському Государеві" оду хвалебну.

Однак спершу послухаймо М. М. Карамзіна — про навалу татар:

"Тим часом полки Татарські розсипалися по областях Великого Князівства, взяли Переславль-Залеський, Ростов, Дмитрів, Серпухов, Нижній Новгород, Городець, тобто, спалили їх, забрали в полон жителів, пограбували церкви і монастирі. Щасливий, хто міг урятуватися втечею (як ватажок! — *В. Б.*)! Не було ані найменшого опору. Росіяни (їх ще нема, поки що — московити! — *В. Б.*) здавалися отарою овець, яку загризають хижі вовки... Бранців зв'язували й вели, як псів, на змичках, іноді один татарин гнав перед собою людей зо сорок" [1, том V, с. 105].

А що ж князь Московський? Де — він? Хто він тепер: "Государ" чи боягуз чужорідний?

"Полки Ханські, які гналися за Великим Князем (Московським. — *В. Б.*), не могли наздогнати його і, на жаль Едигея, прийшли назад" [1, том V, с. 105].

Оце так Государ Московський! Навіть татари, справжні степовики, не змогли наздогнати князя, що втікав!

Не слід забувати, що втікав князь дрімучими, непрохідними костромськими лісами, де раніше "торував шлях" його батько Димитрій Донський, який так само рятувався втечею від татаро-монголів у 1382 році. Де вже в костромських хащах шукати людей, збирати військо! Зберегти б власну шкуру — і то добре. Повернувшись із перегонів, князь Василь прочитав (хоча він і читати не вмів! Йому прочитали інші. — *В. Б.*) залишене Едигеєм послання:

"Від Едигея уклін до Василя... Все, писане тобою до Ханів про бідність народу Російського, є неправдою, ми нині самі бачили Улус (бачите, це держава Московська — улус?!.— *В. Б.*) твій і дізналися, що ти збираєш у ньому по рублю із двох сох; куди ж дівається срібло? Земля Християнська за-

лишилася б ціла і неушкоджена, якби ти справно платив Ханську данину, а нині тікаєш, як раб!.. Подумай і навчися!" [1, том V, с. 107].

Тож "Московський Государ" терміново прислухався до поради полководця Едигея. Одразу ж розпочав нові перегони. Цього разу наввипередки з Іоанном Тверським побіг за ханським ярликом у Золоту Орду. Послухайте:

"... намір Іоаннів (Великий князь Тверський. — *В. Б.*) їхати в Орду здавався Василю Димитрієвичу настільки небезпечним, що він зважився сам шукати прихильності Хана і з багатими дарами відправився в столицю Капчакську, куди його й провели всі знатні Вельможі" [1, том V, с. 109].

М. М. Карамзін не залишає великоросам ні найменшого натяку на велич Московії в XV столітті:

"Без сумніву, Василь (бачите, тут він уже не Государ Московський. — *В. Б.*), будучи в Ханській столиці, знову зобов'язався платити данину Моголам, він платив її, здається, аж до кінця життя свого, незважаючи на внутрішні безладдя, на часті зміни в Орді" [1, том V, с. 110].

Великоросійські "байкарі історії" пробачили Василеві всі мерзенні вчинки і криваві внутрішні безчинства, лише за одне покартали:

"Серед загального суму та сліз, як кажуть Літописці, Василь Димитрієвич помер на 53 році від народження, княжив 36 років і був Володарем розсудливим, не маючи люб'язних властивостей батька свого, добросердя, м'якості у вдачі, ні палкої військової мужності, ні великодушності геройської... підсиливши Державу Московську ("писака історії" вже забув про улус Монгольський! — *В. Б.*) надбаннями важливими, зберігши її цілість від хижості Литовської... Може, він зробив помилку в політиці, давши змогу відпочити Вітовту, розбитому Ханом, може, йому варто було б відновити тоді дружелюбний зв'язок із Ордою, і разом із Олегом Рязанським вдарити на Литву, щоб з'єднати південну Русь із північною (тобто з Московією. — *В. Б.*)" [1, том V, с. 115—116].

Ось вона, логіка великороса! Будь-яким зрадництвом, будь-яким мерзенним способом прихоплюй шматки "землі російської". Підлість таких діянь згодом спишеться й приховається в "історичних писаннях", а "придбання" залишаться. Що цікаво, коли питання стосується історичної правди, вимисли й брехня великороса мають перевагу над чесністю й порядністю міркувань.

Простежмо події кінця XIV—початку XV століть.

Битва татаро-монголів із литовсько-українськими військами відбулася на берегах ріки Ворскли 1399 року, де литовсько-українські полки були переможені татаро-монголами, на чолі яких стояв Тимур Кутлук. М.М. Карамзін аж захлинається в захваті, описуючи поразку військ Вітовта Литовського: "Ні Чингісхан, ні Батий не здобували перемог досконаліших..."

Слід розуміти всю неправду такого твердження. Внаслідок поразки від Батия ростовсько-суздальська земля опинилася у володінні татаро-монголів і перетворилася на дикий, відсталий культурно татаро-монгольський улус. Литва і Русь після поразки навіть данини не платили Тимуру Кутлуку. Пограбувавши ці землі, Кутлук пішов у Поволжя. Відчуваєте різницю? "Тлумач історії" вперто забув повідомити, що, програвши ту битву, Вітовт не побіг до Орди просити ярлик на князювання. Ні! І розмовляв із ним хан не як з Василем, князем Московським.

Послухайте, як спілкувався хан Тимур Кутлук із Вітовтом, князем Литовсько-Руським:

"Навіщо йдеш на мене? — велів він сказати Вітовту, — я не ступав ніколи на землю твою зі зброєю"... Тимур невідступно пропонував мир, визнавав Вітовта найстаршим, погоджувався навіть, за словами наших Літописців, платити йому щорічно певну кількість срібла" [1, том V, с. 90].

Ці слова не схожі на звертання Едигея до Московського князя Василя 1407 року: "чого тікаєш, як раб!.. Подумай і навчися!"

Військові сили Вітовта Литовського спиралися на народи, які жили на землях від Балтики до Чорного моря, були

незрівнянно сильніші від московських та подібних до них. Це необхідно констатувати для розуміння історичної правди. Тут вимисли і брехня великоросів недоречні. Хоча брехня й вигадки — стрижнева основа історичного "писання" російської історії. Не варто забувати, що в 1382 і 1407 роках Московське князівство було розорене спочатку Тохтамишем, а пізніше Едигеєм, а народ знищений або забраний, за словами того ж М. М. Карамзіна, "як пси, на змичках" у рабство.

Про яке приєднання "південної Росії" може бути мова? До кого приєднувати?

1404 року Литва приєднала до себе Смоленське князівство разом із містом Смоленськом. Зверніть увагу: Смоленськ до 1404 року, не належав ні Золотій Орді, ні Москві! Цю історичну істину не приховати неправдою.

Саме в ті роки Литва забрала у татар Поділля і приєднала до великого Литовсько-Руського князівства.

У 1410 році князь Вітовт став одним із полководців великої переможної Грюнвальдської битви, яка поклала край німецькій експансії на схід, до речі, забезпечивши з північного заходу благополуччя Московії.

Тож якби Московія в ті роки виступила проти великого Литовсько-Руського князівства, то з цілковитою певністю можна заявити, що в першій чверті XV століття припинила б своє існування назавжди. Навіть не народилася б ідея "збирання землі російської", а великоросів як нації не було б.

Великоросові-державнику страшенно хочеться возвеличити Московію та знеславити сусідів, яких вона згодом захопила. І тоді він видає фальшиві вимисли за можливі дії: либонь, хто клюне, либонь, зійде за правду. М. М. Карамзіну не соромно писати поруч такі "історичні перли": "підсиливши Державу Московську" і "зважився сам шукати прихильності Хана", "держава Московська", а слідом — "Улус Монгольський". Писалося без муки сумління. Все зійшло з рук "байкарям історії". Аби тільки величніше і спритніше було "викладено" історію Російської імперії. Про достовірність тут і не йшлося.

Залишимо і цього московського князя. Наступним був князь Василь Васильович Темний (1425—1462 роки). Слід наголосити: як і всі його московські попередники, Василь Темний одразу ж подався в Орду просити великокнязівський титул. Вступив у суперечку за ярлик зі своїм дядьком — князем Юрієм. Цілком імовірно, московит програв би ярлик великокнязівський, та врятував московську справу проноза-боярин Іван, який був при ньому в Орді.

Ось як описує право Василя на Московський престол М. М. Карамзін:

"Василь доводив своє право на престол новим статутом Государів Московських, згідно з яким син після батька, а не брат після брата, мусить успадковувати Велике Князювання. Дядько, спростовуючи цей статут, посилався на літописи та заповіт Димитрія Донського, де він (Юрій), у випадку кончини Василя Димитрієвича, названий його спадкоємцем. І тут Боярин Московський Іван став перед Махметом і сказав: "Царю верховний! Молю, дозволь мені, смиренному холопові, говорити за мого юного Князя. Юрій шукає Великого князювання за старим правом Російським (розумійте — московським. — *В. Б.*), а Государ наш (розумійте — васал твій. — *В. Б.*) — по твоїй милості, відаючи, що воно (Московія. — *В. Б.*) є твій Улус: віддаси його, кому захочеш. Один вимагає, інший благає" [1, том V, с. 135].

Ото і вся розповідь про велич Московії в XV столітті! Тут усе точнісінько викладене самими московитами. На той час Москва — звичайний позаштатний улус татаро-монгольських ханів. Про яких-небудь "государів московських" говорити не випадає. Звичайні васали Орди!

Варто б великоросам більш пильно придивитися до власної історичної науки. Відсіяти принаймні видиму неозброєним оком брехню.

"... Вельможа Татарський, Улан Царевич, урочисто посадив Василя на трон Великокнязівський в Москві, у храмі Богоматері біля золотих дверей" [1, том V, с. 136].

У московському храмі Богоматері татарський спадкоємець не саджав на трон московського князя. Тут, у храмі, Василь Темний присягав перед православними святинями на вірність ординському ханові. Він клятвено обіцяв бути васалом слухняним, платити данину, коритися Орді. Такий "монарх" і така "монарша Московська держава" в XV столітті.

За цього князя кривава московська гризня сягнула апогею. Москва була побита жорстоко у себе вдома. Але, як писав М.М. Карамзін, "смиренно плазуючи в Орді... міжусобиці вдома ознаменувалися різними лиходійствами... в остервенінні своєму без усякого суду топили і палили людей... навіть законні страти були жорстокі, аж варварські".

6

Московія і за наступного князя Івана III залишалася жорстоким завойовником сусідів.

Уже за три роки після початку князювання Івана III московити рушили грабувати Черемиську землю. Мерзенний розбій та грабіж стали головними джерелами поповнення князівської скарбниці, тим паче, що ординські хани не особливо перешкоджали експансії на північ.

Значно пізніше великороси назвуть цю мерзоту "збиранням землі російської". А поки що, як бачимо, відбувалися звичайний грабіж і розбій. Московська рать на чолі з Симеоном Романовичем пішла "... у Черемиську землю... (в нинішні В'ятську і Казанську губернії) крізь дрімучі ліси, уже повні снігу, в найлютіші морози. Веління Государя і надія збагатитися здобиччю дали воїнам силу здолати всі труднощі. Більше місяця йшли вони по лісових пустелях, не бачили ні селищ, ні шляху перед собою... Вступивши в землю Черемиську, багату на хліб і худобу — керовану власними Князями, але підвладну Царю Казанському, — Росіяни (московити. — *В. Б.*) винищили все, чого не могли взяти як здобич, різали худобу й людей (у такий спосіб

московити насаджували "передові" звичаї і культуру, як сотні років розповідали нам. — *В. Б.*), палили не лише селища, а й бідних жителів, забираючи будь-кого у бранці. Наше (московське. — *В. Б.*) право війни було ще древнє, варварське (а сьогодні в Чечні — уже цивілізоване та людяне?! — *В. Б.*), всяке лиходійство у ворожій країні вважалося законним. — Князь Симеон доходив майже до Казані і, без битви проливши ріки крові, повернувся з ім'ям переможця" [1, том VI, с. 222].

Москва сотні років намагалася переконати світ, у тому числі й поневолені нею народи, що вона несла їм, народам, зібраним у "землі російські", прогрес, передову культуру і волю. Яка брехня!

Із опису видно, якою дикою й варварською була Московія наприкінці XV століття, в пору високої європейської культури.

В Московії XV століття панували тьма, звичайне варварство, де вбити, вкрасти, пограбувати вважалося нормою.

Ще на один факт необхідно звернути увагу читачів. Навіть М. М. Карамзін змушений визнати, що землі *в'ятські, чуваські й казанські* до початку XVI століття були для московитів землями "ворожої країни". А якщо так, то про які "споконвічні російські землі" вздовж Волги і В'ятки можна вести мову нині? Звичайні підкорені московитами землі. Поволжя споконвіків належало народам, які жили там: *булгарам (татарам), чувашам, башкирам, марійцям, мордві* тощо. Москва прийшла в ті землі поневолювачем. Погляньте на карту: від В'ятки на півночі до Астрахані на півдні московити до початку XVI століття лише в Ярославлі, Нижньому Новгороді та Костромі вийшли на Волгу. А підкорила Московія народи Поволжя наприкінці XVI століття. Твердження великоросів про "споконвічні російські землі Поволжя" є звичайною брехнею Московії.

Адже татаро-монголи володіли Московією також близько 300 років! І мали "обґрунтовані" права на свої володіння. Однак Москва пам'ятає лише про "свої права".

Подобається чи ні ця істина великоросам, але вона є фактом незаперечним. А землі, що лежать за Волгою і В'яткою, аж ніяк не належали Москві. Вони віддавна мали господарів. Які б "історичні баєчки" не складалися московськими "писаками історії", але й землі Уралу, Сибіру і Далекого Сходу теж відібрані великоросами в народів, які проживали на тих землях.

Повернімося до Івана III. Йому не вдалося закріпитися на землях середньої Волги. Пограбувавши їх, вирізавши десятки тисяч місцевих жителів, московити пішли геть.

"Спопеливши все, що могло горіти, Росіяни (московити. — *В. Б.*), втомлені, обтяжені здобиччю, відступили..." — підсумував М. М. Карамзін. Казань ще на сто років залишилася міцною процвітаючою державою, де були побудовані кам'яні палаци, медресе, де існував водопровід. Москва в ті роки була повною протилежністю Казані. Але час минав, Москві все більше й більше були потрібні здобич і чужі надбання. Тоді вона, як за старих часів, звернула увагу на здавна процвітаючий Новгород. А ми вже знаємо, коли в московитів з'являється бажання пограбувати сусіда, вони завжди знаходять "привід". Так трапилося і того разу.

Це було перше, але не останнє знищення московитами Новгорода, міста з п'ятсотлітньою історією, культурою, традиціями; міста-республіки, яке було незрівнянно вищим від Москви за розвитком торгівлі, ремесел і культури; міста, що мало багатовікові зв'язки з Києвом і Європою.

"... Нарешті, прийнявши благословення від Митрополита і Єпископів (Іоанн III. — *В. Б.*), сів на коня, повів головне військо зі столиці (Російська православна церква за всіх часів благословляла захоплення й поневолення сусідніх народів, навіть обґрунтовувала його. Вона завжди мала свій ласий шмат здобичі. — *В. Б.*)... ішли різними шляхами до Новгородських кордонів... Почалося страшне спустошення. З одного боку, Воєвода Холмський і рать Великокняжа, з іншого — Псковитяни, вступивши в землю Новгородську, винищували все вогнем і мечем. Дим, по-

лум'я, криваві ріки, стогін і крик від Сходу й Заходу лунали до берегів Ільменю. Москвитяни проявляли лють нечувану... Не було пощади ні бідним хліборобам, ні жінкам. Літописці зауважують, що Небо, сприяючи Іоанну, висушило тоді всі болота, що від травня до вересня жодної краплі дощу не впало на землю, багно затверділо, військо з обозами скрізь мало шлях вільний і гнало худобу по лісах, доти непрохідних... Холмський спопелив Русу... і з жорстокосердістю, властивою тодішньому віку, наказавши відрізати бранцям носи, губи, послали їх, покалічених, у Новгород... Новгородський Літописець свідчить, що співвітчизники його (тобто, новгородці. — *В. Б.*) билися мужньо і змусили Москвитян відступити, але кіннота Татарська, будучи в засідці, "нечаянним" (себто раптовим. — *В. Б.*) нападом розбила стрій перших (новгородців. — *В. Б.*) і вирішила справу" [1, том VI, с. 234—236].

Страшно читати ці "історичні сказання". Годі й уявити, які жорстокості творив Московський улус заради підкорення своїх одновірців! Москва знову й знову спиралася на міць і силу Орди. Винищуючи одновірців, підкорила не лише Новгород, а й Твер, Суздаль, Володимир тощо.

М. М. Карамзін, цей істинний великорос, замовчував у своїх "писаннях", що вирішальну роль у знищенні Новгорода в 1471 році зіграла татарська кіннота, тобто війська справжніх хазяїв Московії. Він лише мимохідь послався на новгородського літописця. Начебто ми не знаємо, що московських літописців у ті часи не існувало.

Ось вона — жорстока правда хрестозапроданства, коли союз поневолювачів — московитів і татаро-монголів — освячений московським митрополитом. Дивуватися не варто — московська церква йшла на будь-який союз, аби тільки доточити шмат землі до Московії.

"...Гнані, винищувані переможцем, загнавши коней, кидалися у воду й твань болотну, не знаходили шляхів у лісах своїх, тонули або вмирали від ран... На просторах дванадцяти верст полки Великокнязівські (замовчує "великорос" —

разом із полками татарськими. — *В. Б.*) гнали їх (новгородців. — *В. Б.*), вбили 12 000 людей, взяли 1 700 бранців... Із якою радістю Великий Князь (ревний слуга татаро-монголів. — *В. Б.*) слухав звістку про перемогу... Холмський уже ніде не бачив ворожої (новгородської. — *В. Б.*) раті й міг вільно спустошувати села аж до Нарви або Німецьких кордонів... Великий Князь... (Московський. — *В. Б.*).., прибув у Русу (разом із татаро-монгольськими полками. — *В. Б.*) і подав приклад суворості, велівши відрубати голови найзнатнішим бранцям" [1, том VI, с. 236].

Прочитайте і нащадкам повідайте про жорстокість московську! Який народ може виправдовувати винищення невинних одновірців? Московити ці діяння навіть освятили хрестом митрополита. Хоча йшлося лише про збирання данини з Новгорода для Золотої Орди.

Це вони, носії православ'я в московській інтерпретації, разом із татаро-монголами палили, грабували, оскверняли православні церкви й монастирі. Це вони під час захоплення Новгорода відрубали голову архієпископові Новгородському Чашнику, щоб знищити сам дух Новгорода. Ці злодіяння оспівані й звеличені згодом як "збирання землі російської". Яка ганебна підлість! Але з жалем треба зазначити, що такі діяння є природними і звичними для московитів. Іншого способу "збирання землі російської" не було.

Згадайте, як так званий святий Російської православної церкви Олександр Невський водив татаро-монгольські полки ще в другій половині XIII століття знищувати новгородський люд, заодно розоряючи і грабуючи священні новгородські обителі. Чи ж не традиція? Послухаймо самих великоросів:

"У 1257 році Монгольська імперія провела в Північно-Східній Русі перепис населення для впорядкування системи обкладання податками. Олександр (Невський. — *В. Б.*), який здійснив тоді поїздку (прохав "ярлика". — *В. Б.*) в Орду... погодився на проведення цього заходу... Із Суздальсь-

кої землі татарські "численники" поїхали в Новгород; Олександр із військовим (татарським. — *В. Б.*) загоном супроводжував їх... Олександр (Невський. — *В. Б.*) розправився із заколотниками: Василя (старший син Олександра, що відмовився коритися батькові. — *В. Б.*) вигнав із Пскова... а тим, хто підбив його на непокору, "оному носа урезаша, а иному очи выимаша" (Це діяння "святого" Російської православної церкви! — *В. Б.*)"...

"У 1259 році... в Новгороді знову вчинився заколот. Після тривалого протистояння новгородці все-таки поступилися. Слідом за татарами місто покинув Олександр (він ніколи не ходив підкоряти сусідів без татаро-монгольської підтримки. — *В. Б.*), залишивши намісником свого другого сина Дмитра" [2, № 11, с. 30].

Ось результат, якого домоглися московити в 1471 р.:

"... (Новгородці. — *В. Б.*) зобов'язалися в призначений час платити Государям Московським чорну, або народну, данину, також і Митрополитові судне мито, клялися ставити своїх Архієпископів лише в Москві (гроші і паства — ось справжня мета Московської Митрополії! — *В. Б.*)..." [1, том VI, с. 239].

Так підкорювалася новгородська земля московськими й монголо-татарськими завойовниками, так насаджувався рівень московської злиденності. Навіть порівнювати не можна прадавню культуру Новгорода з абсолютною неосвіченістю Московії того часу.

"Всі області Новгородські, крім столиці, від меж східних до моря були спустошені, вчинила це не лише рать Великокняжа (разом із ординцями. — *В. Б.*), а й шайки вольниці, громадяни й жителі сільські протягом двох місяців ходили туди збройними юрбами з Московських володінь грабувати і наживатися" [1, том VI, с. 240].

Московський митрополит з московським князем, а з ним і татарські хани були задоволені: варварство і дикість підкорили культуру й волю.

Іван III не був би московитом, а великороси відтак не визнавали б його своїм, якби він не знищив Новгород дощенту.

Цим походом не завершився грабіж Великого Новгорода. У жовтні 1477 року Іван III знову повів московські раті на Новгород. Не міг заспокоїтися московит.

Послухайте, що того разу викрала Московія з Новгорода:

"Слідом за ним (Іваном III. — *В. Б.*) привезли в Москву славний Вічевий дзвін Новгородський і повісили його на дзвіниці Успенського Собору, на площі... Якщо вірити сказанню сучасного Історика, Длугоша, то Іоанн придбав незліченне багатство в Новгороді, навантажив 300 возів сріблом, золотом, каменями дорогоцінними, які він виявив у древній скарбниці Єпископській або в Бояр, маєтки яких були описані, а до того ще безліч шовкових тканин, сукон, хутр та іншого. Дехто оцінює цю здобич у 14 000 000 флоринів..." [1, том VI, с. 284].

Відчуваєте розмах великого грабіжника свого часу, який нічим не поступається предкам?!

Хотілося б також звернути увагу, що ці злодіяння Іван III вчинив одразу ж після страшної навали чуми на Новгородську землю, яка спустошила її без меча. Давня звичка Московії — бити знесилених і слабких сусідів.

"Виразка, іменована в літописах "железою", ще шукала жертв у Росії, особливо в Новгородських і Псковських володіннях, де, якщо вірити обчисленням одного Літописця, за два роки померло 250 652 людей, в самому лише Новгороді 48 402, в монастирях близько 8 000" [1, том VI, с. 220].

Так раптово народ, його культура і становище були підірвані жорстокою стихійною навалою чуми й не менш жорстокою навалою Московії. Але у стародавнього слов'янського племені кривичів ще знайшлися сили, і воно зуміло відродитися після страшного спустошення 1465—1488 років, щоб через 100 років, у 1570 році, бути остаточно знищеним онуком Івана III — Іваном IV — страшним деспотом свого часу.

Тоді остаточно загинула стародавня шестисотлітня культура, остаточно загинуло стародавнє слов'янське плем'я кривичів у Новгородській землі, здебільшого знищене, почасти забране в рабство у московські володіння, де розчинилося і зникло серед фіно-татарського етносу Московії.

Частина знатного етносу кривичів збереглася. *Білоруський народ* має честь бути спадкоємцем *кривичів, радимичів* і *дреговичів* — споконвічних *слов'янських племен.* Частина кривичів пішла у велике Литовсько-Руське князівство, де й стала одним із творців білоруського слов'янського народу. Але про ці події — іншим разом. Зараз же подумаймо: чи має право фіно-татарський етнос, який створив націю великоросів, вважати себе спадкоємцем великої новгородської культури? Чи має право жорстокий завойовник, який знищив місцевий народ, місцеві звичаї, велику культуру, розікрав усе нажите багатство і навіть церковне начиння, вважатися спадкоємцем цієї культури?

Саме так великороси витлумачують свою історію і свою культурну спадщину: мовляв, московити-завойовники є спадкоємцями новгородської величі. Ще одна велика брехня!

Згадайте, Франція свого часу була частиною великої Римської імперії, як і багато європейських країн, але ніколи не зазіхала на велич Римської імперії. Можна згадати історію Іспанії. Іспанський народ ніколи не намагався обґрунтувати історичну належність йому ацтекської культури. У цих великих європейських народів є своя історія, гідна й чесна.

Однак чого не вигадаєш, якщо хочеться величі. А її — величі — до початку XVIII століття, як не крути, не було. Тоді в хід пішли брехня, вимисли, звичайне злодійство. Московія приписала собі як законне надбання історію Русі, історію і належність їй культури поневоленого, знищеного Новгорода. А що завоювання Новгорода було саме завоюванням, а зовсім не "возз'єднанням земель російських",

навіть "великорос" М. М. Карамзін заперечувати не став. У давні часи Московія пишалася насильством і деспотизмом.

Послухаймо: "... однак Іоанн бачив невдоволення, чув таємні скарги Новгородців; надія, що вольності можуть воскреснути, ще жила в їхніх серцях... 1487 року перевели з Новгорода у Володимир 50 найкращих сімейств купецьких. У 1488 році Намісник Новгородський (московит, що правив у Новгороді. — *В. Б.*), Яків Захарійович, стратив і повісив багатьох поважних людей... і прислав у Москву більше восьми тисяч Бояр, іменитих громадян і купців, які отримали землі у Володимирі, Муромі, Нижньому, Переславлі, Юр'єві, Ростові, Костромі; а на їхні землі, в Новгород, послали Москвитян, людей служивих і гостей (А ми все гадаємо: у кого більшовики навчилися "змішувати" народи?.. Ось він, приклад давній — успадковуй! — *В. Б.*). Цим переселенням був навіки впокорений Новгород. Залишився труп, душа зникла, інші жителі, інші звичаї, властиві Самодержавству (Московії і московитам, і саме їм! — *В. Б.*). Іоанн 1500 року, за згодою Митрополита, роздав усі Новгородські церковні маєтки на помістя Дітям Боярським (звичайно, лише своїм, московитам! — *В. Б.*)" [1, том VI, с. 289—290].

Трапляються серед істориків-великоросів люди, які намагаються не лише вихваляти, а й звеличувати і виправдовувати ці діяння. Вони не здатні зрозуміти: винищуванням фізичним і розселенням новгородців, які лишилися живими, по одній-дві родини в диких, занедбаних закутках Московії назавжди знищили новгородську культуру. Московит від того розселення не піднявся в своєму розвитку; він ще на сотні років залишився диким, злобним і жорстоким; він не перейняв звичаї, культуру і суспільний лад новгородців; він цурався цього, як ворожого і незрозумілого. Московит початку XVI століття, живучи серед дикунства й жорстокості, не мав потреби в освіті та демократії. Він, як і за всіх часів, розумів лише варварську силу й право сильного. Це властиве великоросові-державнику і нині. Найбільша трагедія полягає в тому, що великоро-

си, за рідкісним винятком, досі не усвідомили жорстокої правди історії. Не мають ані найменшого бажання чесно оцінити фальшиві постулати імперського "писання".

Автор писав ці рядки 19 січня 1996 року. Другий рік лилася кров у Чечні-Ічкерії. Гармати і гелікоптери знищували людей. Розв'язавши державну бійню проти маленької волелюбної Чечні-Ічкерії, звалили усю відповідальність на неї.

Відчуваєте жорстоку "хватку" московитів? Вони вже відселяли цей народ із рідної землі в 1944 році, як Іван III новгородців; вони вже майже 150 років винищують непокірливий народ, але все ще переконують світ: Чечня — це земля російська! Як раніше стверджували: Новгород — це земля московська!

Про яку честь великороса може бути мова, якщо він гарматами і літаками розстрілює чеченські селища?! Якщо по-нацистськи влаштовує фільтраційні табори?!

Шановні читачі, осмисліть історичні аналогії. Упевніться: московський поневолювач своєї психології не міняв і, боюся, ніколи не змінить. Росія — велетенська могила, куди сотні років московський істеблішмент кидав мільйони трупів росіян і неросійських народів заради примарної імперської ідеї...

Отже, Іван III помер 1505 року, залишивши князівський престол своєму синові Василеві III. Тут не варто навіть гадати, як почав свої діяння новий московський князь. Він, як усі його предки, почав із розбійного походу на сусідів. Цього разу настала черга Пскова, який свого часу зрадив Новгород. Син діяв за прикладом батька: палив, убивав, вішав, грабував. Була знищена культура Пскова, дощенту пограбована скарбниця, розорена церква, виселені в Московію люди. Московити чинили так, як завжди.

Послухайте, що пише великорос М. М. Карамзін:

"(Московський князь повелів. — *В. Б.*): "Знатні Псковитяни!.. Візьміть дружин і дітей; ідіть у землю московську"... Їх усіх, вражених горем... тієї ж ночі повезли в Москву... Во-

ни могли взяти з собою тільки дещицю свого надбання... (Князь же Московський. — *В. Б.*) роздав села засланих Псковитян Московським Боярам... із торжеством поїхав у Москву, куди відправили за ним і Вічевий дзвін...

"Так, — мовить псковський Літописець, — зникла слава Пскова, полоненого не іновірними, але своїми братами Християнами. О місто, колись велике! Ти ремствуєш, спустошене. Прилетів на тебе орел многокрилий із пазурами лева, вирвав із надр твоїх три кедри Ліванські; викрав красу, багатство і громадян; розкопав торговища...; заслав наших братів і сестер у місця далекі, де не бували ні батьки їхні, ні діди, ні прадіди!" [1, том VII, с. 25—27].

Великоросійські "тлумачі історії" виявляли неабияку винахідливість, намагаючись хитрістю й спритністю приховати правду про поневолення сусідів. Ось слова, що викazують правду: "... (Сановники московські, призначені князем у Псков. — *В. Б.*) іменем нових законів збільшили податки для громадян і хліборобів, не слухали справедливих скарг і страчували за них, тож нещасні жителі юрбами тікали в чужі землі... Пригороди спорожніли. Іноземці, купці, ремісники, що мали доми в Пскові, не хотіли бути ні жертвою, ні свідками насильства і всі виїхали звідтіля" [1, том VII, с. 27].

Загинув Новгород!

Загинув Псков!

Загинула слов'янська культура під жорстокими ударами *фіно-татарського етносу Московії.*

До кінця князювання Василя III в Новгороді та Пскові повністю зник торгово-промисловий прошарок населення в результаті московського підкорення. Майно підкорених новгородців і псковитян було повністю конфісковане московитами, підприємства здебільшого зруйновані. Нові московські прибульці були людьми військовими. У своєму завойовницькому русі Московія в XVI столітті зберігала свій первісний характер — характер військової колонії в підкореній країні. Інакше не могло бути. Московське князівство до середини XVI століття являло собою суцільне бойовище.

Ось що оповів англієць Дженкінс, який плив 1558 року з флотилією галер із Нижнього Новгорода по Волзі на Далекий Схід, про Московію того часу: "... всі околишні області до сусіднього басейну Клязьми спустошені московським завоюванням. Країна всіяна руїнами" [4, с. 14—15].

Тут великоросійським байкам місця немає. Дженкінс засвідчив страшну дійсність. Таку "культуру", такий "розквіт" і такий "розвиток" несла сусідам Московія!

7

Ми вивчаємо криваві злодіяння Московії одне за одним. Однак пора встановити і їх політичне підґрунтя.

Із цією метою заглибімося в період російської історії з 1470 до 1570 року. Встановімо, що ж почало змінюватися в той період життя в Орді і в її Московському улусі.

Тут почасти мусимо відступити від хронологічного перебігу подій, аби краще простежити зміну самої історичної й психологічної ситуації. Бо саме в той історичний період і відбувався критичний перелом.

Перед Московським князівством і його церквою знову, як і в період Олександра, так званого Невського, постало питання: якому єдиному цареві поклонятися?

Сподіваюся, читачі пам'ятають, що в середині XIII століття церква й князь Олександр дійшли єдиної думки, і таким царем для них став єдиний правитель Золотої Орди — хан Батий. Пізніше — наступні хани.

За хана як найвищого, Богом посланого Царя молилися в ростовсько-суздальських, а пізніше — у московських церквах. Цю незаперечну істину засвідчив навіть М. М. Карамзін, хоча надто вже ухилявся від цього зізнання "оповідач історії". Якщо князь виявляв непослух ханові, митрополит відлучав такого князя від церкви і піддавав анафемі. Таке не раз чинили з тверськими князями, новгородцями й псковитянами.

Золотоординський хан уособлював для Московії "симфонію" єднання церкви і влади, яку проповідувала Візантія та прийняла як догмат Московія.

Але в самій Золотій Орді, в її улусах до кінця XV століття сталися зміни, і перед Московією та церквою знову постала стара дилема: якому цареві Орди молитися? Навіть почала зринати страшна думка: а чи не проголосити свого, Московського царя?

До кінця XV століття внаслідок жорстокого розбрату Золота Орда поступово почала втрачати не тільки свою силу, а й вплив на власні улуси — князівства. Із володінь Орди на той час піднялися Кримське ханство і Московський улус.

Московським князем на ту пору був Іван III, якому вдалося домовитися із кримськими гіреями "про братство і вічну дружбу". Московський князь при цьому погодився визнати себе залежним від Кримського ханства, як був залежний від Золотої Орди.

Послухаймо М. М. Карамзіна, хоча "тлумач" відверто намагається в цьому питанні сховати кінці у воду, плутаючи геть усе:

"Іоанн послав у Крим товмача свого Іванчу, бажаючи укласти з Ханом урочистий союз, а Менглі Гірей 1473 року прислав у Москву чиновника Азі-Бабу... Разом із Азі-Бабою вирушив (назад. — *В. Б.*) у Крим Послом Боярин Микита Беклемішев".

Микита Беклемішев мав чітку вказівку московського князя погодитися на таку умову хана:

"Великий Князь зобов'язаний слати до мене, Царя, поминки (данину. — *В. Б.*), або дари, щорічні" [1, том VI, с. 260].

У цьому союзі, що тривав понад сто років, Кримський хан виступав із титулом царя, з чим погодився Іван III, а сам лишився великим князем. Титули на ті часи прояснювали всю взаємозалежність. Тут вигадки великоросів зайві. Князь завжди залишався васалом царя.

До речі, поминки (данину) Московія возила в Крим до 1700 року, ще за Петра I.

"Беклемішев повернувся в Москву із Кримським Послом, Довлетеком Мурзою, і з Клятвенною Ханською грамотою, на якій Іоанн, у присутності цього Мурзи, цілував хрест із запевненням, що буде точно виконувати всі умови союзу" [1, том VI, с. 261].

Варто наголосити: умови союзу були прислані ханом і беззастережно прийняті Московським князем Іваном III. Союз цих двох татаро-монгольських улусів був страшний для православного світу. Всією своєю суттю він був спрямований і проти залишкового правління Великої Орди, і проти сусідніх слов'янських народів.

Упродовж ста років Московія й Кримська Орда грабували землі України. То були роки усвідомленого з боку Московії знищення українського народу. Про страшні діяння Московського й Кримського улусів того часу автор розповість у наступній книзі дослідження. Зараз же хочу наголосити на тому факті, що Московія не вийшла з-під татарського панування після 1480 року, в чому нас намагаються переконати великоросійські "байкарі історії". Поміянвся лише господар Московії. Він перемістився із Сарая в Бахчисарай.

Притому змінився ступінь залежності Московії від Орди. Якщо раніше була необхідність отримувати "ярлик" на управління князівством в Сараї, то зараз і кримські Гіреї, й московські Рюриковичі полюбовно погодилися, що саме вони залишилися продовжувачами справ Чингісидів і спадкоємцями слави Великої Орди. При цьому Крим залишився носієм Царського трону, а Московський князь залишився "меншим братом", але вже міг передавати титул у спадщину. Як не схиляли московські церковники Івана III і його сина Василя III зазіхнути на царський титул, князі не зважилися протистояти кримським Гіреям.

Однак, навіть уклавши договір із Кримом, Московія далі відчувала страх перед залишками Великої Орди, що ко-

чувала в Поволжі, а Іван III, як і його предки, боявся ординських ханів.

Послухаймо М. М. Карамзіна:

"Государ (Іван III) послав Боярина Івана Федоровича Товаркова... до Ахмата і Князя Ординського Теміра. Але Цар (бачите, — хан Золотої Орди залишається для московитів Царем. Про титул навіть не сперечаються. А це вже 1480 рік. — *В. Б.*) не хотів слухати їх, відкинув дари й сказав Бояринові: "Я прийшов сюди (у Московію. — *В. Б.*) покарати Івана за його брехню, за те, що він не йде до мене, не б'є чолом... Нехай сам з'явиться переді мною, тоді Князі наші будуть за нього клопотати, і я можу вчинити йому милість". Темір також не взяв дарів, а відповів, що Ахмат у гніві, і що Іоанн біля Царських стремен мусить вимолити собі прощення" [1, том VI, с. 296].

Читачі здогадалися, як учинив "Великий Государ Московський". Так, він втік, як і його предки!

Послухаймо професора В. О. Ключевського, який лаконічніше за М. М. Карамзіна викладає матеріал:

"У 1480 р., під час навали хана Ахмата, Іван III, постоявши з полками на Оці, покинув армію і повернувся в Москву. Столиця була в сум'ятті; городяни зносили в Кремль свої пожитки, очікуючи татарської облоги. Побачивши великого князя, який повертався, вони підступили до нього зі скаргами й говорили йому, за свідченням літопису: "Коли ти, государю, княжиш над нами в мирний час, тоді нас тяжко обкладаєш марними поборами, а тепер сам, розсердивши хана, не заплативши йому виходу, нас-таки видаєш татарам". Старий ростовський архієпископ Вассіян зустрів великого князя ще більш різкими докорами, почав "сердито говорити йому", називаючи його "бігуном", боягузом і погрожуючи, що йому не минеться кров християнська, котра проллється від татар" [6, с. 200].

Князь із неохотою рушив до військ. Але навіть будучи змушений повернутися, він не доїхав до них, а зупинився далеко позаду, вирішивши "керувати битвою" за десятки кілометрів.

Послухаймо:

"Іоанн приїхав у Кременець, містечко на березі Лужі, й сповістив Воєводам, що буде звідти керувати їхніми переміщеннями. Полки наші, розташовані на шістдесяти верстах, чекали ворога" [1, том VI, с. 295].

Весь парадокс російської історії полягає в тому, що саме за цього боягуза-Рюриковича, під тиском Московської церкви, їх уперше спробували змусити стати Цесарями (Царями) і навіть обожествити їхнє князівське походження.

Послухаймо, як "управляв" військами цей "полководець":

"Минуло близько двох тижнів у бездіяльності, Росіяни й Татари дивилися одні на одних через Угру, яку перші називали поясом Богоматері, що охороняє Московські володіння... Великий Князь наказав усім нашим Воєводам відступити до Кременця, щоб поборотися з Ханами на полях Боровських, зручніших для битви... Але Бояри й Князі здивувалися, а воїни були розгублені, думаючи, що Іоанн страшиться й не хоче битви. Полки не відступали, а тікали від ворога (татар Великої Орди. — *В. Б.*), який міг ударити на них із тилу" [1, том VI, с. 298—299].

Слід зауважити, що цього разу Велика Орда не спалила й не розграбувала Московію. Не встигла.

"... Хан, дізнавшись про руйнування Улусів (володінь навколо Сарая. — *В. Б.*), залишив Росію (Московію. — *В. Б.*), щоб захистити свою власну землю" [1, том VI, с. 299].

Хто тоді допоміг московитам?

Московію вперше врятував від руйнування Кримський хан, який вторгся в землі Великої Орди й захопив "Юрт Батиїв", тобто Сарай. Почав діяти договір, на якому клявся новому хазяїнові Іван III. Саме Кримська Орда відтоді стала "палочкою-виручалочкою", захисницею й покровителькою Московії. Великороси про це воліють не згадувати. Їм не хочеться визнавати, що народ, який їх колись захищав і повелівав ними, згодом був підкорений Московією, виселений зі своєї обителі на знак "подяки" і майже знищений. Такий великорос протягом усієї своєї історії, така його подяка.

Однак наразі у звеличених ординських улусів Московії та Криму настала пора "великого братання" й жорстокої ненависті до прабатьків:

"... навесні 1502 року Менглі-Гірей раптовим нападом розтрощив їх, розсіяв, винищив або взяв у полон виснажені голодом юрби, які ще скиталися із Шиг-Ахметом; прогнав його у віддалені степи Ногайські й урочисто сповістив Іоанна, що древньої Великої Орди більше не існує. "Улуси лиходія нашого в руці моїй, — говорив він, — а ти, брате люб'язний, чуючи такі хороші звістки, тішся і радій!" [1, том VI, с. 381].

Ось він, Менглі-Гірей, справжній визволитель Московії від влади Золотої Орди!

Не думайте, що в словах хана Менглі-Гірея є хоч дещиця брехні або вимислу. Сказано цілком чесно. Московит із кримчаком того часу справді були братами. Згадаймо: у першій частині нашого роману-дослідження подається чимало "самаркандських" слів російського побуту XVIII століття. Всі ті слова — споконвічно татарські, і носіями тієї маси "самаркандських" слів були татари, хоча історики їх і прозвали великоросами.

Я ні на йоту при цьому не бажаю скривдити татарські або тюркські народи. Це великі, давні народи, які мають своє самобутнє коріння, свою велич, свою історію. Саме Золота Орда запліднила Московію ідеєю "державності", яка й нині не покидає чимало умів російського істеблішменту.

Але стався величезний історичний парадокс: московити, виникнувши на основі народу Моксель, пробувши сотні років у татаро-монгольській державі, поглинувши в собі чимало фінських племен, запозичивши золотоординський стиль "державності", дуже наполегливо відхрещуються від свого стародавнього фінського і татарського коріння, чомусь чіпляючись за слов'янське. Їм навіть не спадало на гадку, що Рюриковичі ніколи не були носіями слов'янства і не могли, прийшовши у фінські й татарські землі, принести з собою слов'янство. Забули великороси й

той факт, що рід Рюриковичів давно вимер, забравши з собою в могилу так званий "дідичевий" зв'язок Києва з Московією. А слов'янські цитаделі Новгород і Псков, які дісталися Московії у спадок від Великої Орди, московити разом з татарами вирубали з історичним корінням і повністю знищили.

А тепер, коли ми з вами вивчили історичне тло кінця XV — початку XVI століття, коли побачили "велике братання" двох улусів Орди, що возвеличилися, погляньмо, як же сталося, що саме в той час зародилася ідея звеличання Московії як "третього Риму", тобто виникла ідея про Московське царство.

1467 року померла перша дружина Івана III. Овдовілому Іванові "божі отці" російської церкви взялися наполегливо радити пошукати жінку подалі від Московії і поважнішу від Тверської князівни, якою була перша дружина.

"Іван III, здолавши в собі релігійну бридливість, виписав царівну з Італії й узяв з нею шлюб 1472 р. Ця царівна, відома тоді в Європі своєю рідкісною повнотою (товстуха. — В. Б.), була дуже тонкого розуму і набула в Москві важливого значення" [6, с. 189].

Жінкою, що спробувала вдихнути в московську верхівку влади новий менталітет, стала Софія Фомівна Палеолог, племінниця останнього візантійського імператора, що жила до заміжжя в Римі. Софія, яка бачила пишноту європейських міст того часу, пізнала культуру Європи, здобула передову на ті часи освіту, була вражена страшною прірвою між країнами Європи й Московією. Софія гадала, що стає жоною самостійного московського володаря, а, прибувши в Московію, стала жоною "татарського данника" і була оселена в дерев'яному зрубі, так званих "хоромах".

"У Москві їй навряд чи подобалася простота обстановки та безцеремонність стосунків при дворі, де самому Івану III доводилося вислуховувати, за висловом його онука, "чимало грубих і докірливих слів" від гордих бояр" [6, с. 189].

Посланник німецького імператора барон Герберштейн, який двічі приїжджав у Москву в часи Іванового наступника, добре пізнав Московію і її вдачу, будучи уважною й спостережливою людиною, "заявляє про Софію в своїх записках, що це була жінка незвичайно хитра, мала значний вплив на великого князя, який чимало зробив під її намовою. Її впливу приписували навіть рішучість Івана III скинути із себе татарське ярмо... (Саме Софія. — *В. Б.*) могла привезти сюди (в Московію) перекази та звичаї візантійського двору, гордість свого походження, досаду, що виходить заміж за татарського підданця... Особливо сприйнятливою могла бути думка про те, що вона, царівна, своїм московським заміжжям робить московських государів (васалів Орди. — *В. Б.*) спадкоємцями візантійських імператорів" [6, с. 189].

І неосвічена московська братія кинулася пристосовувати нове "візантійство" до старого монгольського "самодержавства", намагаючись з'єднати воєдино "візантійську даль" із "золотоординським улусничеством". Не все було гладко, але згодом почало вдаватися.

"До минулого зверталися не для пояснення явищ сьогодення, а для виправдання поточних інтересів, підшукували приклади для власних домагань. Московським політикам... XVI ст. мало було шлюбних зв'язків з Візантією: хотілося поріднитися й по крові, притім із самим коренем або світовим зразком верховної влади — із Римом. У тогочасному московському літопису з'являється новий родовід руських (київських. — *В. Б.*) князів, який походить безпосередньо від імператора римського" [6, с. 191].

Таким чином, "за щучим велінням, за московським хотінням", стали московити римськими спадкоємцями. Голота вигадлива!

Мене дивує, чому московити згодом не стали пред'являти претензій на історію Древнього Риму та не почали величати себе римлянами. Бачте, київську старовину прихопили, а римську — "посоромилися". Але, швидше за все, — не

наспів час. Був потрібний період осмислення. І з'явилися б "нові римляни": по вуха в бруді, що не вміли ні читати, ні писати, а жили по курних "ізбах".

Настала гаряча пора припасування князівського родоводу до "московського служивого сюртука". Історичними вигадками підганяли під Московію візантійську спадщину. Було створено брехливе "сказання про Володимира Мономаха". Основна думка "сказання" — значення московських князів як церковно-політичних спадкоємців візантійських царів. Складається облудний заповіт Володимира Мономаха про передачу "спадкоємних прав" шостому (саме шостому, а не першому!) синові. Йдеться про шостого сина Мономаха Юрія Довгорукого, підкорювача так званої "Залешанської землі".

Саме в той час зароджується п'яна ідея первородства московита, його всемогутності й богообраності. Знайому всім практику "богообраності" великого хана Орди підганяють під постулати Російського православ'я. Намагаються навіки поріднити монгольський тип правління із християнською ідеєю.

"Ці ідеї, на яких протягом трьох поколінь (московських князів, із 1472 року по 1547 роки. — *В. Б.*) випробовувала свої сили московська політична думка, проникли у мисляче російське (московське. — *В. Б.*) суспільство. Чернець одного із псковських монастирів Філофей навряд чи висловлював лише свої особисті думки, коли писав батькові Грозного (Василеві III. — *В. Б.*), що всі християнські царства зійшлися в одному його царстві, що у всій Піднебесній лише він православний государ, що Москва — третій і останній Рим" [6, с. 193].

Нарешті, розродилися ідеєю! Чернець (московит!) обґрунтував поріднення великої ідеї богообраності Чингісхана, в стосунку до Московії — єдиний московський християнський Цар, богообраний для всієї Піднебесної (для всього Світу)!

Настав час виконання великої ідеї-маячні — проголошення Московського царя. Погляньмо, як почала здійснюватися ця ідея, як вершилися діяння вже під неї.

У 1493 році Іван III своєю владою спробував було привласнити собі титул царя, що означало бажання Московії виступити наступницею Візантії в успадкуванні православного царства (самого православ'я).

Читаючи історію, дивуєшся, скільки крові було пролито московськими князями, а пізніше — царями заради цієї ідеї-маячні. Абсолютно необґрунтованої, на зразок домагань свого часу англійськими королями французького престолу. Заради цих "державних інтересів" жертвували — не лише працею і кров'ю, а й совістю. Погляньмо, як учинили московити із дружнім їм князем Василем Івановичем Шемячичем.

"У справі Шемячича віроломство московської політики компрометує гідність (російської. — *В. Б.*) церкви... коли його викликали вдруге, він, стурбований, зажадав гарантій, "охоронної грамоти". Такі "охоронні грамоти", що обіцяли йому безперешкодне повернення (додому. — *В. Б.*), були видані Василем (III) і митрополитом Данилом. Незважаючи на це, Шемячич був арештований в Москві і заточений в одну із веж Кремля, де й помер... Владика (митрополит Московський. — *В. Б.*) був посвячений у змову проти... князя, свідомо доклав до цього свою руку..." [10, с. 10—11].

І боярин Берсень нагадав владиці Московському в бесіді: "А сам забув, додає Берсень, як Шемячичу грамоту писав за своїм підписом і печаткою, клявся йому (Шемячичу. — В.Б.) образом (святих. — *В. Б.*) Пречистої й Чудотворця, та на свою душу" [10, с. 11].

Такі вони, пастирі, митрополити московські. Зважувалися на найстрашніші гріхопадіння заради московської величі. Претензії та чималі потуги щодо візантійської спадщини, виявляється, були висловлені Московією за підказкою. Ще "у XIV ст. Душан сербський і Олександр болгарський виступили з такими ж претензіями. Вони

мріяли про завоювання Константинополя і почали з проголошення себе царями. У манускриптах... знаходимо згадку про новий Царгород, яким повинно було стати місто Тирново" [4, с. 136].

Очікуванням болгарських і сербських царів не судилося збутися. Ще за сто років до появи в Івана III такої гадки (підібрати царський престол) упало під натиском Османської імперії Болгарське царство, точніше, Тирновське, — впало 1393 року, а Відинське — 1396 року. Така ж доля ще раніше спіткала й Сербію після жорстокої поразки від Османів на Косовому Полі в 1389 році. Так перші претенденти на Візантійську корону, не здійснивши мрії, втратили шанси.

І ось через більше ніж сотню років про свої домагання на візантійський трон заявила Московія. Домагання висловлювалися несміло й обережно: а чи не образяться Європа та Кримський хан? Західна Європа домагань не розуміла і не визнавала. Постали проти цього й Кримські хани Гіреї. Ще цілих два покоління (понад 60 років) запліднювалася ця ідея, доки нарешті за Івана Грозного не розродилася.

"Цар та Імператор у росіян того часу були синонімами... цей титул мали візантійські імператори, а вони ж були государями тієї великої Східної імперії, яку хотіли знову відновити в новій столиці православного світу. Церковна література значно сприяла укріпленню цього наміру...

За допомогою натяків і хитромудрих вигадок читачеві нав'язувалася ідея про історичну наступність, що поєднує московських государів із усіма попередниками (візантійськими. — *В. Б.*). Це уявлення поступово проникало в національну свідомість. Чи не московська держава і є саме те шосте царство, про яке згадується в апокаліпсисі? (Після ассірійського, єгипетського, вавилонського, римського і візантійського. — *В. Б.*)...

Ця історична мрія шукала нагоди втілитися в дійсність. Після падіння сербського й болгарського царств вона при-

родно повинна була перекинутися на північ. Посланий із Константинополя в Москву зайняти престол митрополита, болгарин Кіпріан переніс туди і фразеологію, вироблену в Тирнові знаменитим Єфимом. У Москві вона (фразеологія. — *В. Б.*) була легко засвоєна" [4, с. 142—143].

Засвоювалася ідея непросто. Лише через 100 років Іван III несміло попросився в царі, але так і помер князем, хоча фразеологію "царя московського" почав пізнавати. А син його Василь III узагалі вінчався в церкві як великий князь Московський. Тяжко доводилося московським Рюриковичам: валявся візантійський престол — беріть, хапайте, і церква в спину штовхає, грозиться історично обґрунтувати, мовляв, сам візантійський імператор Костянтин і навіть Август — рідня московським Рюриковичам (цю думку доводив митрополит Макарій у "Статечній книзі").

Нарешті, Іван IV (Грозний) уперше 1547 року вінчався в церкві з титулом Московського царя.

"Однак цей наслідувач грецьких і римських імператорів не зважився поінформувати іноземні держави про свої претензії. Він пам'ятав, наскільки, невдалі були подібні спроби його батька і діда. В 1514 р. Василь спробував було йменувати себе, з дозволу посла Снітцпаннера, в договорі з Максимиліаном кесарем. Але у Відні відмовилися підписувати цей договір... і лише в 1561 р. після голосних успіхів він зважився спробувати щастя з цим (визнання за Іваном титулу Царя. — *В. Б.*). Прохання до патріарха були підкріплені значними дарами. Патріарх Іоасаф визнав Івана царем і нащадком царівни Анни. Він навіть запропонував московському государеві ще раз провести врочисте коронування за участі спеціально призначеного для цього митрополита. Але це виявилося зайвим. Бо з 37 підписів, що скріпляли грамоту, прислану з Константинополя в Москву, 35 виявилися відтак підробленими... Але російському народові ці подробиці були невідомі. Поезія билин вільно змішувала події та епохи. Національна гордість і

народна уява накидали чудесний покров на цей дещо принизливий початок російського царства" [4, с. 144—145].

Ось відтоді московська владна і релігійна верхівка вважає себе законною спадкоємицею Візантійської імперії. При цьому не треба плутати верхівку з народом Московії часів Івана IV. Це були принижені, підкорені народи, великою кров'ю зігнані у військову державу. А що з народом витворяв "государ", ми вже розповідали і ще не раз повідаємо. Народові титул царя був марний. За той титул народ повинен був пролити море крові своєї і чужої.

Повернімося все ж таки до Івана IV. Скажіть, будь ласка, невже йому було важко випросити, скажімо, титул єгипетського Фараона? Йому б і той титул сфальсифікували. Сидячи серед Османів, патріарх Константинопольський готовий був кожному віддати титул Імператора-Царя, аби тільки знайти силу, що стала б захисницею східної гілки християнства. Майже вся Європа на той час (1561 рік) приєдналася до римської гілки християнства, і знайти там віросповідних Константинопольські патріархи не могли. Піти на об'єднання обох гілок християнства східні владики не побажали, адже тоді вони повинні були б узяти на себе провину за розкол християнства.

Так Іван Грозний став "спадкоємцем візантійських імператорів".

Зверніть увагу: цю думку російська еліта виношує донині. Згадайте Олександра Солженіцина, його "Серпень чотирнадцятого".

Про візантійську спадщину мріяла і комуністична еліта Радянського Союзу, спадкоємиця володінь Романових. Ми ще процитуємо слова Сталіна та Молотова з цього приводу. І байдуже всьому російському великодержавному істеблішменту, що та давня "Патріарша грамота", якою наділили Івана IV титулом царя, — сфальшована, що *вся російська великодержавна історія — вкрай брехлива.* Як байдуже, що зі смертю Івана IV і його спадкоємців припинилася династія Рюриковичів. А Романови —

звичайні бояри, такої знаті серед слов'ян, татар і фінів — десятки тисяч. Тож Романови московські не мали навіть фальшивого історичного права успадковувати титул царя — спадкоємця візантійського. Історична правда нівелює і цей міф Російської імперії.

8

Для кращого пізнання діянь останніх представників московської династії Рюриковичів варто більш ретельно дослідити Московію XVI століття. Саме до кінця того століття в Московії закінчилася династія Рюриковичів, що заклала основу так званої "державності" й "самовладдя" в Москві. Тільки цей тип "державності" і "єдиновладдя" татаро-монгольського зразка існував у Московії, а пізніше — в Російській імперії.

Бо всі "напрацювання державного правління" були запозичені й прийняті у спадок від Золотої Орди. Навіть московська православна церква жорстоко пов'язана з цим явищем — "російською державністю" — з ханських часів.

Звернімося до російських істориків, до російської історичної літератури, щоб почерпнути факти та відсіяти зерно від полови.

Князювання Василя III в Московії (1505—1533 роки) не належить ні до видатних, ні до трагічних у розумінні російської історичної науки. Це був батько Івана Грозного, передостаннього московського князя династії Рюриковичів, це були останні нащадки роду, що мали хоч якийсь зв'язок із великим Київським князівством. Згодом, після смерті Івана IV і його сина, тієї найтоншої нитки зв'язку взагалі не стало. Обірвалася.

У ті далекі роки князювання Василя III псковський чернець Філофей уперше висловив думку, що Москва повинна стати спадкоємницею Візантійської імперії і володаркою титулу православного царства — третім Римом. Ось слова ченця:

"Два Рими впали, а третій стоїть, а четвертому не бути" [10, с. 9].

Слова про третій Рим щойно з'являлися в ужитку. Василь III ухилився від титулу Царя, залишившись великим князем, справно платячи данину кримським Гіреям. Однак у Московії його влада була жорстокою і страшною.

Заради захоплення чужих земель і багатства Москва йшла на будь-які злодіяння, зрадництва. Цим грішили не лише князі, а й митрополити московські.

Саме в ті роки в московській темниці загинув великий князь Рязанський — Іван; помер у московському підземеллі князь галичський Василь Іванович Шемячич; був знищений у московській катівні брат великого князя Івана III Андрій. Така ж доля спіткала Дмитра, внука Івана III, законного спадкоємця князівського престолу. Московські князі з благословення московських митрополитів квапливо і нахабно знищували князів-сусідів, загарбуючи їхні землі, а головне — їхнє майно й багатства. У ті ж роки Москва захопила і поневолила Рязань, Новгород, Псков.

Все чинилося з благословення церкви й московських митрополитів. Ті ж митрополити, які не зважувалися на гріхопадіння і віроломство, втрачали голови або закінчували життя в темниці, а в кращому разі — у монастирі.

"До середини XV століття російських митрополитів або присилали з Константинополя, і вони були греками за походженням, або призначалися всесвітніми патріархами з кандидатів, яких пропонували російські князі, Московські й Західно-Російські" [10, с. 18].

Вибачимо авторові його вільність стосовно Русі (України), яку названо "Західно-Російською землею". Звичайний прийом автора-великороса. Цей стиль фальсифікації бачимо на кожному кроці. В голови людей втовкмачували, що вони, як держава і як народ, беруть початок від великого князівства Київського. Навіть сумніву нема, що це вимисел і фальсифікація на догоду Російській імперії.

Повернімося до взаємодії московського князя з митрополитом. Князеві, який став на шлях жорстокого приду-

шення сусідів і захоплення їхніх земель, потрібна була необмежена влада, беззаперечна підтримка церкви. Василь III став першим московським князем, який зазіхнув на митрополита. А вже його син Іван IV (Грозний) взагалі не шанував митрополитів. Ось як про це пише Г. П. Федотов:

"Якщо взяти 9 (дев'ять) ієрархів, що займали московську кафедру (митрополит. — *В. Б.*) за час Василя III й Івана IV (Грозного. — *В. Б.*), то ми побачимо, що з них лише троє вмерли у своєму сані. Інші були позбавлені його насильно або "добровільно" відреклися: один із них (св. Філіп) не лише звільнив кафедру, а й пішов із життя"... "Василь III міг замахнутися на те, перед чим зупинився його... батько. Митрополит Варлаам став першою жертвою нових стосунків. Коли прецедент було створено, користуватися ним почали з надзвичайною легкістю" [10, с. 18—19].

Так московські князі узурпували церковну владу і взяли на озброєння догму про богообраність московського царя.

Які ж землі до середини XVI століття "зібрало" Московське князівство?

"На північному сході були землі нинішньої Архангельської губернії, Вологодської та Олонецької; на північному заході — Новгородської й Псковської; на заході й південному заході московської держави (як хочеться бути державою! — *В. Б.*) лежала область Дніпра із сучасною Смоленською губернією і західна частина теперішньої Калузької губернії, частина Чернігівської губернії та західні повіти Орловської й Курської губерній. На півдні були степи взагалі без встановлених південних кордонів і з північним кордоном, що проходив по 55° північної широти, тобто збігалися з північною межею теперішніх губерній Калузької, Тульської, Рязанської, Тамбовської, Пензенської і Симбірської. Нарешті, на сході... був басейн Ками з її притоками — В'яткою, Чусовою і Білою" [4, с. 12].

"Із фортець, що захищали його (князівство. — *В. Б.*) з північного заходу, Смоленськ було набуто лише 1514 року, але він усе ще залишався номінальним центром литовсько-польського воєводства" [4, с. 13].

"Таке було володіння, до якого за царювання Івана IV (Грозного. — *В. Б.*) були приєднані разом із Казанню, Астраханню та їхніми областями землі по нижній, середній течії Волги, по Камі, В'ятці й по прибережжю Каспійського моря" [4, с. 15].

Зверніть увагу: до початку XVII століття Московське князівство займає тільки територію від Смоленська до Волги!

Роки "великого збирання земель російських", а насправді жорстоких завоювань, несли сусідам Московії страшні руйнування. "Інакше не могло й бути. Нова держава, як і всі області її, уявляють немовби суцільне бойовище" [4, с. 13].

За переможеними не залишалося жодних прав, жодної власності. Жорстокий поневолювач поводився, як древній варвар. Але це була нова, великоросійська нація, яка народжувалася.

"Майно населення підкорених областей (треба розуміти — народів! — *В. Б.*) конфісковувалося масово, конфісковані підприємства часто передавалися в інші руки. Це швидко змінило обличчя країни, включно із суспільними елементами й стосунками між ними. Нові прибульці були військовими людьми, і в своєму завойовницькому поступі, у зовнішньому зростанні Москва зберегла свій первісний характер — характер військової колонії в підкореній країні" [4, с. 13].

Як прийшли князі з дружинами в країну Моксель до фінських народів поневолювачами, так продовжували діяти і за останнього войовничого Рюриковича — Івана Грозного. Щоб не бути голослівним, подам опис походу Івана Грозного на Новгород у січні 1570 року, який вдруге повністю зруйнував місто:

"В холодний зимовий час Іван зібрався в похід, взяв із собою опричників і ціле військо. Вже на кордоні Тверської губернії почалася військова екзекуція, перед якою блідли жахи першого лівонського походу. Далі був систематичний розгром усієї області: від Клина до Новгорода цар залишив за собою пустелю.

2 січня його передові загони з'явилися під стінами міста й оточили його з усіх боків. Приміські монастирі було віддано на розграбування, до 500 монахів забрано. Наступного дня опричники проникли в місто, зібрали всіх священиків і дияконів, поставили їх поруч із ченцями... Їх били від ранку до вечора, вимагаючи по 20 р. викупу за кожного. Як можна судити з документів, між ними були щасливці, які уникли катування, заплативши необхідну суму. На решту чекала страшна доля. Царські пристави нишпорили по будинках і зганяли жителів у обгороджене місце, яке охороняли війська. У п'ятницю 6 січня прибув сам Іван (Грозний. — *В. Б.*) із сином і 500 стрільців. Він наказав бити ціпками до смерті всіх ченців... Трупи їхні розвезли по монастирях і там поховали.

Настала черга білого духовенства. В неділю зранку перед обіднею архієпископ вийшов із хресним ходом назустріч цареві на волховський міст і хотів благословити його. Іван не прийняв благословення й назвав його "волкомъ хищным". Але все ж наказав йому служити обідню у св. Софії. Він мав намір повторити сцену розправи з Філіпом. Цар прийняв навіть запрошення пообідати у владики. Він здавався веселим і їв охоче. Раптом серед трапези він голосно скрикнув. За цим знаком опричники взялися виконувати те, що їм було заздалегідь наказано. Весь дім архієпископа був розгромлений. З нього зірвали одяг і разом з челяддю кинули в темницю. В наступні дні терор сягнув жахливого розмаху. На головній міській площі було споруджено подобу трибуналу, оточеного знаряддями катувань. Цар приступив до швидкого суду. Міщан приводили сотнями, катували, спалювали на малому вогні з бузувірськими прийомами, відтак майже всіх присуджували до смерті й везли спалювати. Закривавлені жертви прив'язували до саней і з крутого спуску штовхали на бистрину, де Волхов ніколи не замерзав. Нещасні поринали в безодню. Немовлят спалювали, прив'язавши їх до матерів. Опричники з піками стояли на човнах і стежили, щоб ніхто не врятувався.

За даними третього новгородського літопису, вбивства тривали п'ять тижнів, і щодня на той світ відправлялося зазвичай людей 500—600. Іноді кількість жертв зростала до півтори тисячі на день. Перший псковський літопис свідчить, що загалом загинуло близько 60 000 людей, як чоловіків, так і жінок...

Як би там не було, огидна різня набула жахливого розмаху, і коли Іванові більше нікого було вбивати, він обернув свою лють на неживі предмети. З особливим звірством кинувся він спершу на монастирі, припускаючи там зраду. Із тієї ж, імовірно, причини він узявся знищувати торгівлю й промисловість цього великого міста. Всі крамниці в місті та передмістях, а разом із ними й доми були розграбовані й зруйновані дощенту. Присутнім при цих руйнуваннях був сам цар. Опричники ж, якщо вірити літописам, нишпорили довкола верст за 200—250 від Новгорода і скрізь чинили те саме...

Новгород уже ніколи не оправився від завданого йому удару" [4, с. 275—278].

Так само, рівно через 425 років, у січні 1995 року, Росія повела свої війська і своїх опричників (ФСБ та ОМОН) на Чечню й повністю, як і багато років раніше, під корінь знищила місто Грозний. Який збіг! Суть імперії ніколи не змінювалася, ніколи не зміниться. Ілюзії марні! Якщо в Новгороді Іван IV із московитами знищив понад 60 тисяч людей, то у 1995 році в Російської імперії апетит не зменшився — знищили в Чечні понад 100 тисяч людей.

Схилімо голови перед безвинними жертвами варварської імперії!..

Повернімося до Івана IV.

Ось як описує ці ж діяння царя російський релігійний філософ Георгій Петрович Федотов (1886—1951 р.) у книзі "Святий Філіп Митрополит Московський", перевиданій у Москві 1991 року (Париж, 1928, с. 81—82):

"... Люд утікав із насиджених місць, розорених опричниною. Села й міста порожніли. В цей час громадянська

війна царя з народом набула нових форм. Розгрому і різанині піддавалися цілі міста. Ми чуємо це про Торжок та Коломну. В грудні 1569 р. були погромлені всі міста між Москвою і Новгородом. Це було справжнє військове завоювання в жорстокій воєнній ситуації XVI століття, завоювання землі, яка й не думала ні про повстання, ні про опір. Приводом був донос на новгородську владу, яка нібито збиралася здатися польському королеві. Але чим провинилися Клин, Твер, Вишній Волочок та інші міста на шляху царської раті?..

Убивства почалися вже в Клині. Таубе й Крузе пишуть, що в цьому місті Іван зустрів велику партію — 470 сімейств — псковичів, яких гнали, за його наказом, у Москву для заселення спустошених мором місцевостей. Усіх їх перебили разом із клинчанами. Люта орда наблизилася до Твері. Іван не ввійшов у місто, а зупинився в одному з найближчих монастирів. Військо грабувало місто, за наказом царя, почавши з духовенства. Палили те, чого не могли забрати, мучили й вбивали людей" [10, с. 81—82].

Хто може знайти в опису живий народний зв'язок Новгорода, Твері й Клина з Москвою 1570 року? Навіть у XVI столітті не існувало взаємного зв'язку і взаємної довіри між народами, які проживали на просторі від Смоленська й Пскова до Волги й Ками.

Хоч би які "байки" не розповідали російські наукові мужі на потребу Російської імперії, на виправдання таких діянь московських князів, а пізніше царів, — жорстокому варварству виправдань нема.

Новгород своєю культурою, своїм історичним розвитком, своєю економікою стояв значно вище від деспотичної Москви й Московії загалом. Московські князі та боярство бачили в цьому постійну загрозу для себе особисто і для князівства. Вони, крім фізичної сили й жорстокості, нічим не відзначалися. У той час, коли Новгород мав півтисячолітні культурні та економічні зв'язки з Києвом і Європою.

Опис варварського розбою ще раз засвідчує: Московія загалом навіть у XVI столітті була країною не слов'янського народу, а більш жорстокого, підступного, який мав зовсім іншу психологію, інше історичне коріння.

Г. П. Федотов думки, аналогічні до наших, висловив значно раніше:

"Весь російський народ був не лише жертвою царя Івана, а й співучасником його злочинів. Один із древніх істориків смути бачив загальну народну провину в "божевільному мовчанні" перед царем. Але мовчанням не обмежувалося потурання злу... І монастирі намагалися приписуватися до опричнини, заради матеріальних благ. Ми бачили інтриганів-єпископів і ченців у справі св. Філіпа. Це були злочини окремих осіб. Але вже вся російська церква і вся російська земля (Московія. — *В. Б.*) відповідали за собор єпископів, який засудив святителя" [10, с. 84].

Ось такі "калачі" випік церковний собор. Він і сьогодні "випікає" аналогічну продукцію. Згадайте бодай так зване "відлучення" від російської церкви Патріарха Київського і Всієї України-Руси Філарета, який давно покинув їхню церкву.

Російська православна церква жорстокого розбою правителів Московії ніколи не засуджувала, якщо чинився "на благо держави Московської". Бандитське знищення чеченського народу освячене церквою і в 1860 році, і в 1944 році; промовчала церква і в 1995 році, коли знищувалися дощенту міста і села Чечні-Ічкерії.

Накласти анафему на російських розбійників патріарх і його митрополити забули.

Теперішній владика Алексій II не посмів засудити їх і відмежуватися від діянь московської влади заради все тієї ж ідеї "великої й неподільної держави Московської".

Коли відсієш вагомі факти від словесного сміття великоросійської історії, очам відкривається зовсім інша, цілком пересічна, замішана на розбої й брехні, картина становлення Московської держави.

9

Ми вивчаємо один за одним трагічні періоди Російської імперії. І бачимо, як кожна подія фальшувалася на догоду великодержавній ідеології, як спотворювалися факти, як із фальші робилися далекоглядні висновки. Але будь-яка облуда цієї імперії завжди мала певну мету. Якщо вона запущена — отже, щось повинна обґрунтувати.

Так сталося з брехнею про казанських татар, історію завоювання яких настала пора викласти. Визначімося: хто ж вони насправді, як з'явилися в "середині Великоросії", через що були поневолені одними з перших і чому "великороси" так жорстоко повелися з великим і прадавнім народом?

Знову опиратимемося на праці російських авторів, не тільки тих, які писали сотні років тому, а й сучасних.

1946 року відбулася наукова сесія при Академії наук СРСР, організована Відділенням історії й філософії АН СРСР, Інститутом мови, літератури й історії Казанської філії АН СРСР. Вона проводилася 25 і 26 квітня у "великоросійській" столиці Москві. На сесії розглядалося питання про походження волзьких (казанських) татар. Головний висновок наукового форуму, — до речі, не обнародуваний ніде в СРСР, навіть у Казані, — був приголомшливий для звичайної людини, яка вірить великоросійській міфології: татари, виявилося, зовсім не є татарами. Вони — нащадки і спадкоємці волзьких булгар, які живуть на Волзі вже понад тисячу років. Тобто вони є народом більш давнім, ніж самі великороси. Зрозуміло, останньої фрази на сесії не вимовляли та, можливо, навіть побоювалися цієї думки. Але істину встановлено, від цього немає куди подітися.

На сесії було також встановлено, що татари (тобто булгари) у своєму походженні не мають жодного стосунку до монголо-татар, які підкорили стародавнє Суздальське князівство в жорстокому XIII столітті.

Виникає цілком логічне запитання: навіщо ж великоросам знадобилася нахабна й тяжка брехня? І виявилося, як завжди, — імперська потреба.

Історії *Волзької Булгарії* присвячені численні праці. У нашому дослідженні немає необхідності займатися докладним викладом історії розвитку цього народу. Історики практично одноголосні в тому, що освоєння булгарами середнього Поволжя тривало мирно, без військових зіткнень. Булгари споруджували міста, підводили до них водопроводи, вирощували злакові й баштанні культури, виготовляли ювелірні вироби, обробляли шкіру й хутра, вели жваву торгівлю з країнами Сходу, Півдня і Європи. Булгари значно раніше від англійців почали виплавляти чавун, і від них цю технологію, разом з інженерами, запозичили московити.

Мандрівники тих часів повідомляють, що у Волзькій Булгарії ще в ті давні часи розвивалася культура, працювали мектебе й медресе, були свої вчені, історики, будівельники і майстри, були праці з різних галузей знань. Столиця — місто Булгар (розташовувалося за сто кілометрів від Казані) — була великим, як на ті часи, центром торгівлі.

Етнонім "татари" стосовно корінних людей, які жили на середній Волзі, є історичною вигадкою і черговою брехнею Російської імперії. Висновки, зроблені на сесії АН радянської імперії, що стояла, як і романовська, на сторожі інтересів великоросів, були засекречені, тиражовані лише тисячею примірників і спрямовані виключно за комуністичними партійними каналами.

Здавалося, навіщо Сталіну і його політичним поплічникам збирати цей науковий форум? Ми ж розуміємо, що зібрання могло відбутися й прийняти історично правильне рішення лише за згодою "великого вождя всіх народів".

Відповідь на це запитання проста: радянська, як і російська, історична наука — потужне знаряддя в справі підбурення народів. Протягом 1944 року Сталін зі своїми оприч-

никами, тобто політбюро і урядом, виселив з історичної батьківщини в сибірські й азійські землі чимало народів, зокрема: кримських татар, чеченців, інгушів, турків-месхетинців, калмиків. Наукова сесія Академії наук покликана була вбити клин у середовище мусульманських народів Союзу, посіяти ворожнечу між ними, натравити "вірних" татар на "невірних".

Однак радянські історики, навіть після відкриття істини про булгарський народ, у своїх працях про татаро-монгольське завоювання під татарами розуміють волзьких булгар. Читачеві російської історії неможливо уявити, що йдеться *не про казанських татар — про інших на схід від Москви* ніколи нічого не мовилося. Так мислить і сучасна російська еліта. Нижче ми подамо міркування Солженіцина на цю тему.

Дрібні, брудні "фоли" та "помилки" супроводжують імперську історію з першого дня її появи. Послухаймо і почитаймо "великоросійського літописця" М. М. Карамзіна, його хвалебний вимисел, іменований "Історією держави Російської", написаний, як автор уже згадував, у 1803—1825 роках. Спочатку, однак, визначимося: навіщо Московії потрібні були Казань і землі Казанського ханства?

"Росія приступила до апостольської діяльності. На стінах Казані іслам зазнав поразки... Матеріально Казань була цінним здобутком. Якщо вона раніше і не загрожувала Москві, то все-таки, розташована на середній течії Волги, вона перетинала шлях на схід і перешкоджала природному розвитку її" [4, с. 188].

Бачите, як просто: на шляху до завоювання нових земель і нового грабежу на черзі стояла Казань із великими й багатими володіннями. Отже, її слід було завоювати. А знайти виправдання — великоросам розуму не забракне. Вони виправдати вміють будь-яку жорстокість. Зверніть увагу, повністю знищили в 1995 році, у добу найвищого розвитку цивілізації, місто Грозний — і як "із гуски вода". Навіть не хвилює, не тривожить совість. Така поведінка великоросів — звичайне явище.

К. Валишевський підтвердив: Казань у XV—XVI століттях не загрожувала Московії як князівству і загрожувати своєю міццю не могла. Отже, причина одна — придбання багатства, земель, чергове поневолення народу. Завоювавши булгар, знайшли йому "історичне обґрунтування".

"Нарешті, Казань була природним центром для численних диких народностей — *черемисів, мордви, чувашів, вотяків, башкирів*, які займали обидва береги Волги — нагірний і луговий" [4, с. 188—189].

Патріархально-дика Московія намагається принизити волзькі народи. Вони, мовляв, дикі! Так великороси мислять про себе і про інших. А що світові авторитети мають іншу думку — їм на це начхати.

Знищивши Казанське ханство, великороси отримали у володіння Волгу від сучасних Чебоксар до Саратова. В цьому й полягало головне завдання підкорення Казані. Інше — словесна полова Російської імперії і її "байкарів історії" — потрібне лише для прикриття цієї доволі брудної мети.

А тепер повернімося до М. М. Карамзіна. Ось як він описує ті події:

"Казанці не почували своєї слабкості... вони рахували всі безуспішні приступи наші (московитів. — *В. Б.*) до їхньої столиці, говорили один одному: "Не вперше бачимо Москвитян під стінами; не вперше втечуть вони геть, і будемо глузувати з них!" [1, том VIII, с. 211].

Сподіваюся, зрозуміло, хто кого намагався поневолити в XVI столітті, якщо навіть М. М. Карамзін, сфантазувавши думки жителів Казані, змушений був визнати появу москвитян 1552 року під їхніми стінами не вперше.

Звернімося до чітких фактів історії, яких завжди боялися російські історики. Їм більше подобалося згадувати билини, міркувати про богообраний народ, простіше кажучи, каламутити воду й твердити, що так і було раніше. Що ж нам говорить історія? А ось що: у X—XIII століттях булгари вчинили на сусідні князівства 4 походи, а Рюрико-

вичі — 10 походів; у XIV—XV століттях уже московити та ушкуйники не менше 7 разів "воювали" булгар. І воювали саме булгар, а не татар. Це співвідношення зберігається і в період Казанського ханства (або царства), коли московські війська з 1445 по 1552 роки у відповідь на 5 казанських походів учинили 11 вторгнень, причому більшість із них закінчувалися під стінами Казані (дані з журналу "Родина", № 8 за 1994 рік, с. 28.). Така матінка-правда. І подітися від неї немає куди. Жорстокий загарбник видимий неозброєним оком.

"19 серпня Государ (Іван IV. — *В. Б.*) із 150 000 воїнів був уже на Луговому боці Волги" [1, том VIII, с. 211].

"У цей день (20 серпня. — *В. Б.*) військо побачило перед собою Казань... де стояла фортеця з кам'яними мечетями і палацом" [1, том VIII, с. 211].

Ідеться не про дикий і темний народ, як намагалися нас переконувати сотні років великоросійські "байкарі історії". Ні! Московія ще жила в примітивних дерев'яних зрубах, а вже зазіхала на цілком розвинене суспільство із прекрасними палацами, будівництво яких потребувало серйозних і складних знань, уміння, та й високого рівня культури.

А ось як М. М. Карамзін описує саму битву:

"В диму, у вогні непохитні Росіяни відбивали кінноту, піхоту (звісно, казанську. — *В. Б.*) потужною дією своїх бійниць, рушничною стрільбою, списами і мечами; холоднокровно йшли вперед, відтіснили Татар у місто й наповнили його мости ворожими тілами... Але темрява не припинила битви; Казанці аж до ранку виходили і різалися з нашими. Не було відпочинку; ні воїни, ні Полководці не заплющували очей. Іоанн (Іван IV. — *В. Б.*) молився в церкві (зверніть увагу, читачі, де під час битви за Казань був Іван Грозний. — *В. Б.*) і щогодини посилав своїх найзнатніших сановників підбадьорювати військо...

Але військо наше протягом тижня стомилося до краю; завжди стояло зі зброєю, не мало часу відпочивати і, за браком їстівних припасів, харчувалося лише сухим хлібом...

Бажаючи вжити всіх засобів, щоб узяти Казань із меншим кровопроливтям, він (Іван Грозний. — *В. Б.*) велів службовцеві в його війську... Німецькому Розмислу (тобто інженерові. — *В. Б.*) робити підкоп від ріки Булака між Аталаковими та Тюменськими воротами" [1, том VIII, с. 214—216].

Підкоп робив німецький інженер для закладки порохового заряду й вибуху. Автор цими словами нагадує, хто ще з тих часів приносив московитам інженерну думку і пізнання. Як бачимо, все запозичувалося із Західної Європи, навіть інженери-фахівці. Свої ж бо вищі навчальні заклади з'являться тільки через 200 років. Хоча нам усе життя вбивали в голову, що Росія несла підкореним народам передову науку і культуру. Послухаймо далі:

"Тіла ворогів лежали купами. Воєводи виявили там чималу здобич, переночували і пішли далі, до Арського міста (поблизу Казані. — *В. Б.*), місцями приємними, дивно плодоносними, де Казанські Вельможі мали свої доми сільські, гарні й багаті. Росіяни купались в достатках; брали, що хотіли (вони завжди й скрізь так чинили! — *В. Б.*): хліб, мед, худобу; спалювали селища, вбивали жителів (зверніть, шановні читачі, увагу — вбивали мирних жителів, воїни були в Казані. — *В. Б.*), брали в полон лише жінок і дітей (тут уточнимо: грудних і не вищих — від землі до осі воза. — *В. Б.*). Громадяни Арські пішли в дальші ліси; але в домах і в крамницях залишалося ще чимало коштовностей, особливо різних хутр, куниць, білок. Звільнивши багатьох Християн-співвітчизників, що були там у неволі, Князь Олександр через десять днів повернувся з перемогою, з достатком дешевого продовольства, так що відтоді платили в стані 10 грошей за корову, а 20 за вола. (Тому й дешево, що награбоване! — *В. Б.*). Цар і військо були раді...

Іоанн велів біля Арських воріт підкопати тераси і землянки, де ховалися жителі (Казані. — *В. Б.*) від нашої стрілянини; 30 вересня вони злетіли в повітря. Ця страшна дія пороху, хоча вже й не нова для Казанців, спричинила заціпеніння і тишу в місті на кілька хвилин...

Розпачливі Татари, зломлені, повержені зі стін і веж, стояли твердим оплотом на вулицях, рубалися шаблями, зчіплялися за руки з Росіянами, різалися ножами в жахливій січі. Билися на парканах, на покрівлях домів; скрізь топтали ногами голови й тіла... Наші долали у всіх місцях і тіснили Татар до укріпленого Палацу Царського. Сам Едигер... бився... раптом помітив, що юрби наші рідіють; бо Росіяни, опанувавши половиною міста, славного багатствами Азійської торгівлі, спокусилися його скарбами; залишаючи січу, почали розбивати доми, крамниці — і самі чиновники, яким наказав Государ іти з оголеними мечами за воїнами, щоб нікого з них не допускати до грабежу, накинулися на лакомину. Тут ожили легкодухі боягузи, які лежали на полі мовби мертві або поранені; а з обозів прибігли слуги, кашовари, навіть купці; всі жадали здобичі, хапали срібло, хутра, тканини; відносили в стан і знову поверталися в місто, не думаючи допомагати своїм у битві.

Казанці скористалися втомою наших воїнів (оце так Карамзін! Виявляється, скористалися не вульгарним грабунком, а — втомою! Така ось брехня дуже вартісна, необхідна для "великороса" — вона відводить від істини й виправдує будь-яку підлість. — *В. Б.*), вірних честі й доблесті (у розбої, виявляється, є "честь і доблесть"! — *В. Б.*); вдарили потужно й потіснили їх, на жах грабіжників, які всі негайно кинулися навтьоки, перелазили через стіну і волали: січуть! січуть!..

Місто було взяте й палало у різних місцях; січа припинилася, але кров лилася; роздратовані воїни різали всіх, кого знаходили в мечетях, в будинках, в ямах ("великороси" вирізали в Казані все чоловіче населення, як варвари, якими вони й були в ті часи. — *В. Б.*), брали в полон дружин і дітей або чиновників. Двір Царський, вулиці, стіни, глибокі рови були завалені мертвими; від фортеці до Казанки, далі на лугах і в лісі ще лежали тіла та плили по річці. Пальба замовкла; в диму міста лунали тільки удари мечів,

стогін тих, кого вбивали, клич переможців" [1, том VIII, с. 217—225].

М. М. Карамзін був палким великоросом на службі в імперії й Государя. Він старанно запустив свою порцію "доважку брехні" й вимислу в історію імперії. Коли читаєш ці моторошні сторінки (для великороса — насолода!), думаєш, якою страшною ціною платили народи за "збирання землі російської". Казанці (булгари) лише в битві 1552 року втратили не менш, як 70 тисяч своїх синів і дочок.

Але М. М. Карамзін не був би великоросом, якби не спробував перекрутити факти, виправдати жорстоке завоювання Казані. Ось які слова він вкладає у вуста літописця:

"Марно Іоанн висловлював мирні пропозиції, мовлячи до обложених, що якщо вони не хочуть здатися, то нехай ідуть, куди їм завгодно, зі своїм Царем беззаконним, з усім маєтком, із жінками й дітьми; що ми вимагаємо лише міста, заснованого на землі Болгарській, у древньому надбанні Росії" [1, том VIII, с. 219].

Як хотіли — так і вертіли. Будь-який вимисел був виправданням. Але вкрай важливо простежити, як змінювалося історичне обґрунтування права Москви на підкорення Казані. Царські й монастирські канцелярії Московії в XVI—XVII століттях не вельми мудрували і обґрунтовували ці жорстокі завоювання належністю "землі Болгарської" "древньому надбанню Росії". Мовляв, тільки прихід на ці землі злих татар не дозволив Рюриковичам прибрати Волзьку Булгарію до рук.

Незабаром з'явилося більш універсальне пояснення.

За тією новою, не менш фальшивою версією, світ був ареною жорстокого протистояння християнства з язичництвом, тобто нехристами, до яких, звісно, зачисляли й мусульман. І Московія, як "богообраний народ" — згадайте думку про "третій Рим", — мала "законне право" на займання "пустельних" земель, заселених богонеугодними народами.

За твердженнями великоросійської еліти, цивільної і церковної, лише землі, зібрані жорстокою кров'ю в "свя-

щенні рубежі", є землями добра та справедливості. Ця очевидна брехня живе досі. Згадайте Чечню — там все погано і жорстоко, в Росії — добре й правильно. Спроби звільнитися від великоросійських завойовників завжди розглядалися як замах на територіальну цілісність "святої й неподільної Русі". Цим духом просякнуті всі великоросійські писання, всі "літописні зводи" від "Казанської Історії" до "Никоновського літопису" і "Царственої книги".

Що ж стосується "священних рубежів", то згодом вони поширилися в Україну, Прибалтику, Казахстан, Кавказ, Сибір і Середню Азію, а потім досягли планетарних масштабів, включаючи частину Німеччини, Польщу, Угорщину, Чехію, Словаччину, Румунію, В'єтнам, Анголу, Ефіопію, Афганістан тощо. Скрізь, куди ступала нога "збирача землі російської", лилося море крові та сліз. Сьогодні з'явився такий собі Жириновський — новий "великорос", який мріє помити свої брудні чоботи у водах Індійського океану на нових "священних російських рубежах".

Так завоювання Казані поклало початок історичній безперервності великоросійських захоплень, освячених спершу російською церквою, а пізніше — ідеями комунізму. Сьогодні в Чечні Російська православна церква знову відпускає гріхи, заохочує вбивства заради збереження єдності "землі російської". Якими би шляхетними цілями не прикривалися діяння із захоплення Казані та поневолення її люду, загарбник, тобто Московія, перед обличчям історії виглядає деспотом і варваром.

А зараз погляньмо, як під час захоплення Казані поводився "цар" Московський Іван Грозний. Для сучасників це дуже цінно.

"До Івана прискакав, захекавшись, боярин: "Государю, час їхати. Твої люди вступають у бій із татарами і твій полк чекає тебе"... Але Іван поважно відповів одним із тих текстів священного писання, запас яких люди його часу і розумового розвитку зберігали у своєї пам'яті. Він мовив про користь тривалих молитв і не йшов нікуди. З'явився новий гонець.

Наступаючі війська слабшають; татари беруть гору; присутність государя на чолі війська необхідна... Іван глибоко зітхнув, із очей його полилися рясні сльози, і він гучним голосом просив про небесну допомогу...

Майбутній глава опричнини не був боягузом. Він був просто гідним нащадком московських князів, які збирали Русь, але не на бойовищі, не подвигами хоробрості, а шляхом темних інтриг, торгашества й скнарості, шляхом хитростей і стоїчних принижень. Учні східних государів засвоїли азійські схильності до розслаблення, зневагу до тілесних зусиль. Боротися, ризикувати, завдавати ударів і, у свою чергу, самим спізнати їх — це не діло государя, для цього в нього є підлеглі. Він повеліває, посилає людей на смерть і — молиться.

Бояри ж, які оточували Івана, дивилися на це трохи інакше. Цілком можливо, що хтось із них намагався навіть силою втягнути государя в битву. Але йому ще потрібно було прикластися до чудотворного образу Сергія, випити святої води, з'їсти проскури, отримати від свого духівника благословення, випросити у священнослужителів відпущення гріхів, перш ніж "іти постраждати за істинну віру"... Але й тепер, за свідченням Курбського, якому сам Іван не посмів заперечити, насилу вдалося змусити царя рушити вперед: бояри повинні були взяти коня його під вуздечку..." [4, с. 186—187].

Такий цар Іван IV: боягуз, як і його предки.

Після завоювання Казанського ханства у кров великоросів влилася рясна порція крові казанців. Але оскільки ми цим романом-дослідженням не зуміємо змінити вигадане великоросами ім'я булгарського народу, доводиться повернутися до поширеного — татари. Хоча автор вважає: необхідно повернути історичну справедливість і спростувати брехню імперії. Однак це справа самого народу. Як він вирішить, так і має бути.

Після остаточного приєднання Казанського ханства до Московії московити провели жорстке насильницьке прилучення татарського народу до християнської релігії. М. М. Карамзін у своїй книзі, том VIII, на сторінках 227—228, пише:

"Почуття державного блага, посилене пильністю Віри, спричиняло в переможців загальне яскраве захоплення, і Літописці мовлять про це завоювання із запалом Віршотворців (читач розуміє, наскільки чесні й достовірні праці цих "Літописців"! — *В. Б.*), закликаючи сучасників і потомство до великого видовища Казані (тобто її падіння. — *В. Б.*), оновлюваної заради Христа-Спасителя, осіненого хоругвами, прикрашеного церквами Православ'я".

Значна частина вихрещених татар із 1552 року аж до XX століття злилася, або, точніше буде сказано, влилася в націю великоросів. До речі, від них і тюрків, що влилися до складу великоросів, починаючи з XIII—XVI століть, починають свій родовід понад 25% російської шляхти. Навіть побіжно ознайомившись із Оксамитовою Книгою родоводу російських дворян, можна назвати сотні прізвищ, які мають булгарське (а у великоросійському розумінні — татарське) походження. Хочеться нагадати великоросійській еліті, яка так переймається історичною величчю своєї нації, прізвища татар, які принесли славу імперії: Аракчеєв, Бунін, Грибоєдов, Державін, Достоєвський, Єнгалічев, Кантемир, Купрін, Мілюков, Плеханов, Панаєв, Потебня, Рахманінов, Салтиков-Щедрін, Тургенєв, Тимірязєв, Тенішев, Урусов, Шереметьєв, Шаховський, Чаадаєв, Ширінський-Шахматов та чимало інших.

Автор не подає сотень прізвищ шляхти, вихідців із зросійщених представників Золотої Орди, на кшталт Юсупових, Годунових, Черкаських. Не подає прізвищ великоросійського дворянства, яке походить із українського, німецького, єврейського, польського, грузинського, латиського та інших народів. Якщо уважно придивитися, то на долю самих великоросів серед дворянства, тобто знаті, припадає якась дещиця.

І щоб великороси не звинувачували автора в упередженості, — мовляв, спотворює історичні факти, — подам цитату, яка повністю спростовує обґрунтування підкорення Казані Москвою як прийшлого на береги Волги народу.

Жителі Казані — булгари — давні господарі середньоволзької землі, а прибулець — московит — був тільки жорстоким поневолювачем. Ось що писав Енциклопедичний словник Брокгауза і Ефрона в 1902 році: "У науці досі назва *татари* повністю спростована стосовно монголів і тунгусів, і залишена лише за тими тюркськими за мовою народностями, котрі майже повністю нині входять до складу Російської імперії, за якими вона збереглася через історичне непорозуміння, на відміну від інших тюркських народностей, які мають самостійну історичну назву (киргизи, туркмени, сарти, узбеки тощо)".

Настала пора усвідомити цю правду всім, і великоросам у тому числі. Автор цією пропозицією збирався закінчити дослідження завоювання Казані Московським князем Іваном Грозним. Однак саме в ті дні, а конкретно — 13 березня 1995 року на першій програмі московського телебачення йшла передача "Зустрічі з Солженіциним", де за столом сиділи і просторікували два сучасні великороси: О. І. Солженіцин і В. П. Лукін (колишній посол Росії в США, звільнений з цієї посади). Вражало імперське мислення цих людей.

У передачі йшлося про "погане" життя росіян у Литві, Латвії, Естонії. Добре вже, що два серйозні мужі не назвали ці країни Лівонією. Бо історія імперії досі війни Івана Грозного іменує лівонськими, тоді як насправді Московія воювала з Польщею, великим Литовським князівством і Швецією. Читач розуміє, чому предковічні землі Литви, Латвії та Естонії були прозвані Лівонією. Таким хитромудрим зиґзаґом великороси прибирали до рук не землі Литовської або Шведської держави, а землі неіснуючого народу. Та й ганьби менше, адже побили Москву не Польща, Швеція і Литва, а якась міфічна Лівонія. Усе та ж брехня заради імперії.

Повернімося до Солженіцина і Лукіна, які після підтакування один одному дійшли висновку, що балтійські народи не мають історичного права погано ставитися до

російських людей, які живуть в їхніх країнах. Та ще й вимагати від Росії мало не контрибуцію за захоплення в колишні часи їхніх земель. Звичайна логіка великороса: любіть і поважайте, бо гірше буде вам же.

Але тут пан Солженіцин вимовив такі "шедеври", забути які неможливо. Він заявив, що в такому разі Росія має право зажадати компенсацію з татар казанських, які підкорили нас у часи татаро-монгольської навали.

Велика брехня живе й понині!

Гадаєте, пан Солженіцин не знає історичної правди? Знає! Це не та людина, яка не знає простих істин. Але брехня Російської імперії не вмре власною смертю. Вона завжди буде потрібна державникам-солженіциним, які мріють про відродження "великої й неподільної Росії".

Не слід нікому помилятися щодо цього.

10

За своїми далекосяжними наслідками рік 1552-й став для Московії воістину переломним. Саме із завоювання Волзької Булгарії Московський князь Іван IV чітко усвідомив усі переваги свого нового статусу — кримського сателіта.

Ми не повинні забувати, що підкорення Казані й Астрахані Московія здійснила за згодою Кримської Орди. Визнавши себе молодшими братами роду Гіреїв, московські князі не просто визнали кримських ханів своїми царями, а й одночасно отримали підтримку та заступництво Гіреїв, які царювали, а також певні права та обов'язки зі "збирання землі золотоординської" в нову єдину державу на чолі зі спадкоємцями роду Чингісидів — Гіреями.

Хоча Іван IV із 1547 року почав величати себе царем, це спершу ніяк не змінило його статусу залежності від кримських ханів.

У московських церквах і після приходу Івана IV до влади далі молилися за єдиного царя — великого кримського хана. На другому місці почали згадувати свого Івана.

Хан Гірей навіть заохочував і вітав воєнні дії Івана IV, бо перед родом Гіреїв стояло найперше завдання — зібрати воєдино володіння великої Золотої Орди. Московський князь, із дозволу Криму, цим і займався.

Після розгрому Великої Орди кримським ханом 1502 року саме Гіреї, як переможці та спадкоємці Чингісидів, стали царями в новій Орді. Московія з цим погодилася. А дід Івана Грозного — Іван III, на знак згоди з передачею титулу царя кримським Гіреям і свого васального статусу перед кримським ханом, присягнув на Біблії на вірність нової династії царів. Це далеко не бездоказові твердження. Згадаймо: Московія платила данину Кримському ханству як своєму Суверенові й Господареві до 1700 року.

Послухаймо історика:

"Але турки були страшенно виснажені (до 1700 року — безперервними війнами. — *В. Б.*) і уклали мир, поступилися Росії Азовом із різними старими й новими, уже побудованими Петром містечками; а кримський хан повинен був відмовитися від данини, яку досі платила йому Росія (!!! — *В. Б.*) під благовидною назвою поминків або подарунків" [7, с. 502—503].

Така "велич" і "царювання" Московії наприкінці XVI століття: платили данину Криму, як і Золотій Орді, і за князя, і за так званого царя. Але російські імперські історики затято брехали, замовчуючи залежність Москви від Кримського ханства, аби приховати приниження, адже це відверто спростовує сам факт незалежного існування Московії як царства в XVI столітті.

Однак, будучи васалом Криму, Московія мала і вигоду. Кримські хани надавали Московії постійну військову та політичну підтримку в так званій Лівонській війні. Саме в результаті підтримки Криму війська Івана Грозного на початку війни здобували одну перемогу за другою.

1561 року Московія отримала грамоту Константинопольського патріарха, де Івана IV визнали прямим спадкоємцем візантійських імператорів. Чи ця грамота стала

витвором московських церковних владик, чи її за гроші склали в Константинополі без відома Всесвітнього Священного Собору — не так і важливо. Сам факт зазіхання Івана IV на спадщину давнього титулу Візантійського Кесаря зафіксований 1561 роком.

Ясна річ, невдовзі про це зазіхання московського князя донесли кримському ханові, який цілком обґрунтовано вважав Івана IV своїм підданим. І цілком зрозуміло, що хан Гірей негайно зажадав від Івана IV відповіді.

Зверніть увагу: з 1473 року, коли Іван III на Біблії присягнув кримським Гіреям, до 1563 року між Кримською Ордою й Московією не існувало серйозних розбіжностей. Я вже згадував, що кримський хан навіть бровою не повів, коли Іван Грозний у 1552 році поневолив Казанське, а пізніше, 1554 року, — Астраханське ханство.

Але з 1563 року взаємини між Московією й Кримським ханством почали різко змінюватися. А в 1570 році турецький Султан навіть зажадав входження Московії до складу Османської імперії.

Послухаймо:

"Із 1563 до 1570 р. Іван марно намагався відвернути татарське нашестя... Безуспішно посли його Нагой і Ржевський з'являлися до хана з миролюбними промовами та чудовими подарунками... Але султан зажадав повернення Казані й Астрахані та визнання Московською державою свого підданства Порті" [4, с. 224].

Хитрість Івана IV не допомогла. Хан Гірей, за підтримки турецького султана, вирішив провчити клятвопорушника, який зазіхнув на титул царя. І 1571 року війська кримського хана пішли на Московію. Московські князі, як завжди, зустрічали війська татар на рубежах своїх володінь, тобто на рубежах Оки. Однак кримський хан обійшов московські війська, що стояли на Оці, й рушив форсованим маршем прямо до Москви.

Російські штатні "писаки історії" постійно переконували читачів у тому, що ці "дикі татарські варвари" приходи-

ли в Московію, щоб учиняти грабежі й розбої. Вони уникали давати пояснення татарським навалам. Такими нехитрими, але відверто нечесними методами знімалася відповідальність із московських князів за розбій, який чинився з їхньої вини. В цьому випадку кримський хан прийшов покарати васала-данника за звичайну непокору.

Послухаймо, як про подію розповів читачам М. М. Карамзін:

"Хан, озброївши всіх своїх Улусників, тисяч сто або більше, напрочуд швидко вступив у південні межі Росії (звичайна неправда! — 1571 року Росії не існувало. Була лише Московія. — *В. Б.*)... Хан... наблизився до Серпухова, де був сам Іоанн із Опричниною. Необхідна була рішучість, великодушність; Цар утік!.. в Коломну, звідти в Слободу, минаючи нещасну Москву; зі Слободи до Ярославля, щоб рятуватися від ворога... Але Воєводи Царські з берегів Оки, не відпочиваючи, встигли для захисту... зайняли передмістя Московські... Наступного дня, Травня 24, на свято Вознесіння, Хан підступив до Москви — і сталося те, чого слід було очікувати: він велів запалити передмістя. Ранок був тихий, ясний. Росіяни (московити. — *В. Б.*) мужньо готувалися до битви, але побачили, що вони оточені вогнем; дерев'яні доми й хатини спалахнули в десяти різних місцях. Небо захмарилося димом; здійнявся вихор, і за кілька хвилин вогненне, бурхливе море розлилося перед містом з жахливим шумом і ревом. Ніяка сила людська не могла зупинити руйнування; ніхто не думав гасити; народ, воїни в нестямі шукали порятунку і гинули під руїнами палаючих будинків або в тісноті давили один одного, прагнучи в місто, у Китай, але, звідусюди гнані полум'ям, кидалися в ріку й тонули... Хан, заскочений цим пеклом, відійшов до села Коломенського. О третій годині не стало Москви; ні посадів, ні Китай-города; вцілів лише Кремль, де в церкві Успіння Богородиці сидів Митрополит Кирило зі святинею і з казною (!!! — *В. Б.*); Арбатський улюблений палац Іоаннів був зруйнований. Загинуло безліч людей,

більше ста двадцяти тисяч воїнів і громадян, крім жінок, дітей і жителів сільських, які тікали в Москву від ворога; а всіх близько восьмисот тисяч. Головний Воєвода, Князь Бельський, задихнувся в льоху на своєму дворі... Давлет-Гірей... привів у Тавриду понад сто тисяч бранців...

(Тільки. — *В. Б.*) 15 червня він (Іван IV. — *В. Б.*) наблизився до Москви і зупинився в Братовщині, де представили йому двох гінців від Давлет-Гірея, який, виходячи з Росії (Московії. — *В. Б.*) як величний переможець, бажав із ним (Іваном IV. — *В. Б.*) щиро порозумітися... На питання Іоаннове про здоров'я брата його, Давлет-Гірея, чиновник Ханський відповів: "Так мовить тобі Цар наш: ... Я скрізь шукав тебе, в Серпухові і в самій Москві; хотів вінця з голови твоєї: але ти втік із Серпухова, втік із Москви — і смієш нахвалятися своєю Царською величчю, не маючи ні мужності, ні сорому!.. знову прийду до тебе, ... якщо не вчиниш того, чого вимагаю, і не даси мені клятвеної грамоти за себе, за дітей і онуків своїх". Як же вчинив Іоанн?.. Бив чолом Ханові" [1, том IX, с. 97—99].

Як би не намагався М. М. Карамзін у надмірній багатослівності втопити суть подій, факт залишається фактом: Іван Грозний все-таки бив чолом ханові Давлет-Гірею; як видно, дав так звану "клятвену грамоту за себе, за дітей і за онуків своїх", як давали подібні клятви всі його предки. Хоча "тлумач історії" це й замовчує. Так рід московських Рюриковичів до останнього свого коліна залишався васалом у ханів Орди.

Як завжди, звертає на себе увагу боягузтво московських князів, які втікають у лісові нетрі від ханів Орди. Погляньте, яку видатну когорту московських князів-боягузів дав рід Рюриковичів Московії: тут і сини Олександра Невського, і Димитрій Донський, і Іван III, і Іван Грозний, і всі інші, котрих згадувати не хочеться. Однак необхідно повернутися до часів правління Івана IV.

Усі російські історики або скоромовкою, або з гумором оповідають про складання Іваном IV 1574 року титулу царя.

Великороси-державники поблажливо доводять нам, що трапився чи то жарт, чи звичайне непорозуміння, і на цьому твердженні закінчують серйозний аналіз неординарної події. Лишень дивуєшся, читаючи безліч сторінок, які оспівують "сходження" Івана IV в 17-літньому віці на "царський престол", і побачивши відтак цілковите забуття його зречення від "царського звання" у зрілому віці — в 44 роки.

Читачі в жодного російського історика не знайдуть аналізу взаємозалежності цього вчинку Івана Грозного з ходом історичних подій тих часів. Начебто зречення від царського титулу відбулося без будь-яких причин. Але сталося те, що й мусило статися: самозванцеві закономірно повеліли зняти не належну йому "шапку Мономаха".

Події сімдесятих років XVI століття складалися для Московії і її князів дуже непросто. Довідавшись про бажання Івана IV вийти з підданства Кримського ханства, Гіреї завдали Московії 1571 року потужного удару з півдня. В результаті кримського удару Московія втратила близько мільйона людей убитими й полоненими.

Не забуваймо: і сам Іван Грозний на той час власним розбоєм і вакханалією погубив не менше мільйона людських життів. Страшне спустошення на Московську та Новгородську землі принесла 1566 року чума, або, як її називали в ті часи, — виразка.

На півночі Московія надовго загрузла в так званій Лівонській війні. Війна пожирала все нові й нові, і без того убогі, матеріальні й людські ресурси.

Утрати Московії за час правління Івана IV, до середини сімдесятих років XVI століття, становили майже половину населення. Ресурсів для ведення загарбницьких воєн ставало дедалі менше й менше. Іван Грозний все-таки знайшов вихід, як поповнити власну скарбницю матеріальними ресурсами, грішми та "гарматним м'ясом". 1580 року він примусив російську церкву прийняти грамоту про вилучення з її володінь частини земель, майна, сіл і приписаних до них селян-рабів та передачі їх під владу "московського государя".

Церковні владики поставилися з розумінням до бандитської нужди московського князя. Однак навіть у такій ситуації Московія не могла дозволити собі вести війну на півдні й на півночі. Перед нею, після навали на Москву кримського хана, постало стратегічне питання: де продовжувати війну — на півночі чи на півдні? З ким об'єднатися: чи, як діди й прадіди, об'єднатися з ханською Ордою, чи з європейськими країнами проти Орди?

Кревне трьохсотп'ятдесятилітнє "родичання" з Ордою, московський ординський інстинкт повеліли схилити шию перед спадкоємцями роду Чингісидів. Тобто було ухвалене рішення й далі родичатися з Кримським ханством.

Слід пам'ятати: Кримське ханство могло підтримати Московію в Лівонській війні та убезпечити її південні й південно-західні кордони лише за однієї умови: Москва і її князь повинні були залишитися васально залежними, отже, підданими роду кримських Гіреїв. Цю умову васальної залежності було прийнято.

Не слід забувати, що хан Давлет-Гірей пообіцяв, у разі відмови Івана IV прийняти його умови, знову з'явитися з військами в Московію. Другого такого удару Московія просто не витримала б. Татари могли спустошити її аж до Новгорода.

Ось цей зв'язок подій російські "оповідачі історії" не просто свідомо упустили при викладі, вони ці події спотворили й заплутали до невпізнанності. І публічну відмову 1574 року Івана Грозного від титулу царя подали читачеві за оригінальний жарт.

Отже, в 1574 році, через три роки після походу хана Давлет-Гірея на Москву, саме того року, коли можна було очікувати повторного удару, Іван IV привселюдно склав із себе титул царя-спадкоємця візантійського. Касимовський хан, татарин Саїн-Булат, або в хрещенні — Семен Бекбулатович, був посаджений на московський царський

престол. Саїн-Булат прийняв царський титул за всіма належними канонами: у церкві, в присутності церковних владик, після складання титулу царя з Івана IV.

Ця подія була не жартом, не дурнуватою примхою Івана Грозного і церковних владик Московії. Цей вчинок московської влади був вимушений і цілком усвідомлений. Відтоді Іван Грозний позбувся свого фальшивого титулу та іменувався, як і його предки, московським князем. Актом зречення Іван Грозний і московські ієрархи продемонстрували кримським Гіреям і Оттоманській Порті, що Іван IV не претендує на першість в роду Чингісидів, адже і Саїн-Булат походить із царського роду; що це титул виключно внутрішній, бо Саїн-Булат і раніше іменувався царем казанським. Демонстративно наголошувалося: коли Казань увійшла до складу Московії, то й титул царя зберігся за касимовським ханом. Лише замість казанського він став величатися московським. А Іван Грозний, якщо ви не бажаєте, — залишиться зі своїм отчим титулом московського князя.

Одразу ж після зречення Івана IV від царського титулу було споряджене велике, з багатьма дарами, посольство в Крим, щоб доповісти Гіреям про ці події, все пояснити й покаятися в непорозумінні, що виникло раніше. Мовляв, Іван IV ніколи не думав заперечувати вашу царську першість у династичному роді Чингісидів.

Ось як Іван IV навчав свого посла, відправляючи до хана, через три роки після зречення (навіть через три роки і далі виправдовувався):

"... поводитися сумирно, уникати слів гострих, і якщо Хан або Вельможі його згадають про часи Калити та Царя Узбека, то не виказувати гніву, але відповідати тихо: не знаю старовини; відає її Бог і ви, Государі!" [1, том IX, с. 149].

Передостанній представник московського роду Рюриковичів чітко усвідомлював свій давній залежний родинний зв'язок з великими Чингісидами. Давня родинна за-

лежність від Чингісидів і поховала домагання Івана IV на царський титул Візантії. Гіреї поставили Івана IV у той династичний ряд і на те місце, яке йому по праву належало. Це значно пізніше російська правляча еліта вигадала інше, намагаючись подати облуду за правду.

1577 року помер войовничий кримський хан Давлет-Гірей. На ханський престол вступив його син — Магмет-Гірей, який укотре, як і його предки, прийняв Івана IV і всю Московію у васальне підпорядкування Орді.

"Іоанн спішно відправив до нього (хана Магмет-Гірея. — *В. Б.*) знатного сановника, Князя Мосальського, з вітанням, з багатими дарами (даниною! — *В. Б.*), яких доти не знала Таврида, і з наказом доволі поблажливим: "Бити чолом Ханові; обіцяти дари (данину! — *В. Б.*) щорічні... поводитися сумирно..." Так прагнув Іоанн знайти сподвижника в новому ханові..." [1, том IX, с. 149].

І знайшов "сподвижника": Московія зробила вибір на користь війни на півночі. Разом із ханськими військами Іван Грозний розгорнув нові воєнні дії в так званій Лівонії.

Нагадаю: Лівонський Орден припинив своє існування 1561 року. Його землі були розділені між Швецією, великим князівством Литовським і Данією. Звісно, Московія вела війни не з міфічним Лівонським Орденом, а з Польщею, Швецією і Великим князівством Литовським.

Уже 1577 року татарські війська подавали допомогу московським у Лівонській війні. Ясна річ, російські історики цю допомогу замовчують. Недомовки і відверта брехня є звичайним і природним явищем у російській імперській історії. Війська татар почали ходити на північ разом із військами московитів, а до московитів — із військами ростовсько-суздальських князів, починаючи з походів на Новгород Олександра Невського, який проторував туди шлях разом із кіннотою Золотої Орди, що супроводжувала татаро-монгольських чисельників. Так що Іван Грозний ці речі лише успадкував від своїх княжих предків, нічого не придумавши нового.

Послухаймо М. М. Карамзіна:

"Нарешті, вони виступили, давши час приготуватися ворогу, а Литовцям з'єднатися зі Шведами, осадили Венден і за кілька днів (21 жовтня) (1577 року. — *В. Б.*) побачили ворога за собою (тобто в тилу. — *В. Б.*)... Довго билися, мужньо; але зла кіннота Татарська у вирішальну мить зрадила нашу піхоту і втекла. Росіяни (московити. — *В. Б.*) не встояли, змішалися, відступили до укріплень... але перший вождь Московський, Голіцин, Окольничий Федір Шереметьєв, Князь Андрій Паліцький, разом із Дяком Щелкаловим... у бездумному страху вже скакали на прудких конях до Дерпту, покинувши військо вночі нажахане, наслідком чого стала загальна втеча... Здобиччю переможців були 17 гармат, весь обоз і чимало коней Татарських..." [1, том IX, с. 152—153].

У кожній невдачі у війні російські історики звинувачували так званого "дядька": чи ворога, що зненацька напав на "славних наших воїнів", чи союзників, які не встояли в бою, чи ще когось або щось. Московит ніколи не був винен у поразці. Такий парадокс "байкарів російської історії".

Незважаючи на татарську військову допомогу, починаючи з 1577 року, московські успіхи в Лівонській війні припинились.

У 1576 році на престол Польщі було обрано видатного полководця, угорця Стефана Баторія. Упродовж п'яти років, тобто до кінця 1581 року, він повністю вигнав московитів із балтійських земель і взяв в облогу стародавнє місто Псков.

Слід пам'ятати, що до 1581 року слов'янський етнос Пскова був цілковито знищений; поодиноких псковитян, які вижили, виловили й переселили в далекі московські (фінські) уділи. Так що цього разу протистояв військам Стефана Баторія прийшлий московський люд, оселений в слов'янській обителі московськими князями Василем III та Іваном IV.

Цікавий національний склад військ Івана Грозного і Стефана Баторія, які брали участь у Лівонській війні. Він ще раз

засвідчив, що до кінця XVI століття Московія не була слов'янською обителлю, а була заселена переважно фіно-татарським етносом. Це був початок періоду, коли, за твердженнями російських істориків, формувався "великоросійський" народ як такий.

Процитуємо все того ж М. М. Карамзіна:

"... Іоанн... на спільній раді Бояр і Духовенства оголосив, що настав час великого кровопролиття; що він... іде... на землю Німецьку і Литовську; повів усі полки на захід; ... крім Росіян (московитів. — *В. Б.*), Князі Черкеські, Шевкальські, Мордовські, Ногайські, Царевичі й Мурзи древньої Золотої Орди, Казанський, Астраханський день і ніч ішли до Ільменю й Пейпусу" [1, том IX, с. 155—156].

Таким був склад московських військ 1577 року. Кожен із князів і мурз давніх татаро-монгольських родів, що осіли в Московії, вів військові з'єднання й дружини. Слід також пам'ятати, що в довгому переліку Іванових військ відсутні багато інших татарських назв, наприклад, не згадані війська касимовських і тульських татар, які дислокувалися неподалік від Москви. Звертаю увагу читачів на ще два істотні моменти, відображені у цій цитаті.

Перше: як бачимо, у військових радах московитів завжди брали участь ієрархи Російської православної церкви, благословляючи й заохочуючи військові завоювання, пролиття крові, грабунок чужого майна й жорстокий розбій. Читачі не знайдуть у М. М. Карамзіна фактів осуду російською церквою розбійних захоплень чужих земель і чужого майна. Навпаки, церква завжди вимагала свою частку із захопленого чужого добра й чужих земель. Російська православна церква до середини XVIII століття була єдиною в Європі, яка у своїх володіннях мала рабів-кріпаків. Із цього кожному має бути зрозумілий рівень культури і християнської моралі в цій церкві на ту пору.

Друге: в часи Івана Грозного й пізніше московити виразно уявляли собі, що на берегах Балтійського моря нема "землі російської". Іван IV оголосив "час великого кровопролиття" в "землі Німецькій та Литовській".

А ось національний склад військ Баторія:

"Військо Стефаново... складалося з... Німців, Угорців, Ляхів, стародавніх Слов'ян Галицьких, Волинських, Дніпровських, Кривських і корінних Литовців; Баторій... оголосив, що піднімає меч на Царя Московського, а не на мирних жителів (Балтії й Московії. — *В. Б.*)..." [1, том IX, с. 157].

Навіть М. М. Карамзін змушений був визнати, що до кінця XVI століття слов'яни від Новгорода і Пскова до Дністра і Дніпра виразно означили свою антимосковську політику, адже бачили в Московії жорстокого ординського спадкоємця.

Нагадаю читачам: усі європейські країни не визнавали за московським князем його царського титулу. Вони знали фактичний родовід московських князів і відверто звинувачували московитів в елементарній брехні та негідних вигадках.

У XVI столітті у великому Литовському князівстві, в Україні, ще жили князі старшої династії Рюриковичів, які стояли в династичному ряду значно вище від московських Рюриковичів. До одного з цих родів належала династія князів Острозьких, які, до речі, доблесно боролися проти Московії. Ми про це ще поговоримо.

Послухаймо російських істориків:

"Стефан писав (із Вільна 26 червня), що наша... (московська. — *В. Б.*)... грамота є підроблена; що Бояри Московські обманом включили в неї статтю про Лівонію; що Іоанн, кажучи про мир, воює цю землю Королівську та вигадав байку про своє походження від Кесарів Римських; що Росія (Московія. — *В. Б.*) беззаконно відняла в Литви і Новгород, і Сіверські області, й Смоленськ, і Полоцьк" [1, том IX, с. 157].

А далі:

"Похваляєшся своєю спадкоємною Державою, — писав Стефан: — не заздрю тобі, бо думаю, що краще достоїн-

ством надбати корону, ніж народитися на троні від Глинської, дочки Сигізмундового зрадника (нагадування про матір Івана Грозного, яка втекла з Литви. — *В. Б.*)... Засуджуєш моє віроломство оманливе, ти, автор підроблених угод, зміст яких змінений обманом і таємним додатком слів, бажаних єдино твоєму божевільному властолюбству!" [1, том IX, с. 171].

"Баторій не хотів далі говорити з нашими (московськими. — *В. Б.*) Послами, вигнав їх зі свого... стану і з насмішкою прислав Іоаннові видані в Німеччині (уже в ті часи! — *В. Б.*) Латинською мовою книги про Російських (Московських. — *В. Б.*) Князів і власне його царювання на доказ того, що древні Государі (Князі. — *В. Б.*) Московські були не Августові родичі, а данники Ханів Перекопських" [1, том IX, с. 171].

Стефан Баторій нагадав Іванові Грозному, що його дід Іван III, як і всі його предки, "злизували кобиляче молоко з грив татарських коней" [4, с. 340].

Баторій у своїх листах говорив правду, яка вельми не подобалася російській правлячій еліті, що намагалася брехнею й підтасуваннями прихопити візантійську спадщину. Однак ні Європа, ні Кримська Орда брехливого домагання Московії не сприйняли. А як хотілося "російським державникам" царської величі вже з часів Івана Грозного! Та "велич" виявилася лише мильною булькою.

Васальна повинність Московії та Івана IV перед Кримською Ордою і родом Гіреїв підтверджена не лише Європою, а й російськими джерелами. Зокрема, істину повідав професор Московського університету С. М. Соловйов, коли писав про мир, укладений з Туреччиною 1700 року, про що ми вже згадували.

Російські історики складали історію імперії дуже хитро: лише пишучи про перемоги та досягнення, вони мимохідь згадували про колишні приниження. Коли ж викладали матеріал про сам період приниження і ганьби, то у відвертому словоблудстві ховали навіть очевидну істину. Це найважливіше правило "писання" й "викладу" росій-

ської імперської історії було вироблене в катерининський час, поставлене під царський нагляд та цензуру і дотримувалося до горбачовських часів імперії, тобто до 1980 років.

Згадаймо: саме указом від 4 грудня 1783 року Катерина II повеліла "створити комісію під керівництвом і наглядом графа А. П. Шувалова для складання записок про древню історію, переважно Росії". Ішлося саме про твір російської імперської історії, для чого й "складалися записки", зведені в так звані "літописні зводи". Останнє слово при "складанні записок" залишалося за імператрицею. Ось в такий спосіб "створили" історію держави Російської, не зберігши ні єдиного оригіналу стародавніх літописів.

До речі, щоб довести цю істину, потрібно лише зробити незалежну експертизу паперу та чорнила так званих "літописних зводів" і впевнитися в часі "їхнього народження". Але повернімося в часи далекі.

Отже, до 1582 року Польща, Литва та Швеція, кожна зі свого боку, відвоювали у Московії раніше захоплені нею землі в так званій Лівонській війні.

Стефан Баторій, очоливши війська Польщі та Великого князівства Литовського, завдав Московії удару в зовсім несподіваному місці. Його війська обложили і взяли штурмом Полоцьк. А потім один за одним впали: Великі Луки, Невель, Озерище, Заволоччя, Холм, Стара Руса, Острів, замок Шмильтен і, як писав М. М. Карамзін, "Баторій розорив дерптську область аж до московських кордонів".

Військам Баторія відкрився прямий шлях і на Псков, і на Москву. 1581 року його війська осадили Псков і тримали його в облозі до січня 1582 року, тобто до укладання миру. Новгород був зруйнований самим Іваном IV 1570 року і лежав у руїнах. Одночасно з військами Баторія шведи завдали удару через Карелію, відвоювавши в московитів раніше захоплені: "Лоде, Фіккель, Леаль, Габзаль,.. саму Нарву,.. пізніше — Іван-город, Яму, Копор'є, Віттенштейн".

Ця поразка Московії, як пише М. М. Карамзін, "навіяла... такий жах на Росіян (московитів. — *В. Б.*), що вони справ-

ляли молебні в церквах, хай врятує їх Небо від цього ворога лютого. Принаймні Іоанн (Грозний. — *В. Б.*) був налякований; не бачив сил і вигод Росії (Московії. — *В. Б.*), бачив лише ворожі й чекав порятунку не від мужності, не від перемоги, але єдино від Єзуїта Папського, Антонія (посланник Папи Римського. — *В.Б.*)" [1, том IX, с. 181—82].

Іван Грозний мав у Балтії армію в складі 57 689 осіб, у той час як армія Баторія мала в своєму складі не більше 17 500 осіб, а армія шведів — не більше 8 100 осіб. Навіть перевага у військах більш ніж удвічі не допомогла Московії в оборонній війні [1, том IX, с. 326, 330, 334, 336].

Такі реалії поразки Московії в Лівонській війні. Мир, укладений в сільській курній хаті селища Ківерова Гора, біля зруйнованого війною містечка Ям-Запольський, підтвердив кричущу відсталість Московії перед Європою кінця XVI століття.

Московія втратила все, що зуміла прихопити за 24 роки дикого розбою в Балтійському регіоні. Хочу розвіяти ще один запущений російськими істориками "доважок брехні", який стосується Івана Грозного.

Ми пам'ятаємо, як обурювався Стефан Баторій нахабними діями послів Московії, які вносили в раніше підписані договори відсебеньки, а найчастіше їх переписували і фальшували. Московитові тих часів було набрехати — що плюнути. Отож М. М. Карамзін в своїй "Історії..." переконує читачів, що під час підписання Ям-Запольского мирного договору Стефан Баторій нібито, щоб догодити послам Івановим і самому Іванові IV, підписав два різні договори: для Польщі — з титулом Івана — государ, князь Московський, а для Московії — з усіма титулами Івана IV, які той сам собі привласнив. Послухаймо московського "байкаря":

"Нарешті, домовилися дати Іоаннові тільки в Російській (Московській. — *В. Б.*) перемирній грамоті ім'я Царя, Володаря Смоленського й Лівонського; у Королівській же про-

сто Государя (Московського. — *В. Б.*), а Стефанові титул Лівонського" [1, том IX, с. 185].

Дивно, але цілковита брехня підкидалася московською державною елітою з відвертим нахабством. Без найменшого докору совісті всіх майбутніх читачів мали за дурнів. Зауважмо: московити програли війну, благали Баторія підписати мир, погоджуючись на все, але, виявляється, нав'язали переможцеві умови, неприйнятні особисто йому. Московити настільки хитрі та розумні, а Баторій, у викладі великороса, настільки дурний і простакуватий, що дозволив московитам роздобути титул царя Лівонського. Чи не смішно?

Послухаймо цього ж автора, як він сам себе спростовує:

"Стефан велів скінчити переговори (і, звісно, продовжувати війну. — *В. Б.*)... бачили крайність.., не сміли ослухатися Государя, Єлецький і Олферьєв повинні були прийняти головну умову: тобто ім'ям Іоанновим відмовилися від Лівонії; поступилися Полоцьком та Веліжем" [1, том IX, с. 184].

Такий "цар Московський", із "Лівонським додатком"!

Баторій не збирався з московитами ні жартувати, ні грати в "московські ігри".

Звісно, кожному читачеві мусить бути зрозуміло, що подібний "доважок брехні" можна було запустити в історію імперії лише через сотні років після тих подій, "складаючи" саму цю "історію" і рецензуючи матеріал на державному рівні, притім маючи змогу, щоб конфіскувати польський екземпляр стародавнього договору.

Адже після третього розділу Польщі 1795 року, коли Варшава з усіма музеями, архівами й сховищами увійшла до складу Росії, писати можна було все, що великоросійській душі забагнеться.

Нагадаю: ще з часів Петра I, з жорсткого його наказу, почали вивозити всі українські архіви й скарби в столицю Московії. А наступні московські царі старалися в цій справі не менше від Петра.

Не буду викладати матеріал про подальший внутрішній розбій Івана IV. Він і далі убивав, вішав і різав не тільки простих, а й знатних людей Московії.

Нарешті, Іван IV, великий деспот і відвертий бандит свого часу, помер 1584 року. В останні дні життя від нього чувся "нестерпний сморід". Московський цар, у прямому значенні слова, смердів перед смертю, наче виліз із туалетної ями. На зміну "смердючому" Іванові прийшов його син — Федір Іванович, останній із роду московських Рюриковичів. Дослідимо кілька незаперечних історичних фактів останнього часу московської династії Рюриковичів.

Як казав великий майстер "доважку брехні" М. М. Карамзін, "царювання жорстоке часто змінює царювання слабке". Московська владна еліта під словами "слабке царювання" завжди мала на увазі московське його трактування. Будь-яке московське правління, яке не принесло територіальних завоювань і награбованого добра, визнавалося слабким. Ми не раз звертали увагу на подібні твердження. Однак у часи князювання Федора Івановича сталася подія, що геть-чисто спростовує весь вигаданий міф про московських царів Івана Грозного та Федора Івановича.

В усі попередні часи князь, який заступав на московський престол, повинен був виголосити клятву на вірність Орді та спадкоємцеві роду Чингісидів, платити йому щорічну данину, або, як "великороси" називали це, — "поминки". Як було в ті останні роки, майстер "доважку брехні" замовчує, нагромаджуючи в своїй "Історії..." масу непотрібного словоблудства. Однак в історії залишився підтвердженим факт навали кримського хана Кази-Гірея на Москву 1591 року.

"... Всі Улуси були збурені; всі придатні люди сідали на коней від старого до малого, з ними з'єдналися й полки Ногайські Казиєвого Улусу, і Султанські, з Азова, Білогорода з вогнепальним снарядом... Липня 3 сповістили Феодора, що Хан перейшов Оку під Тешловим, ночує на Лопасні, йде прямо до Москви... Кази-Гірей... став навпроти села Коло-

менського і, з Поклонної гори оглянувши місця, велів своїм Царевичам вдарити на військо Московське... Бій був нерішучий. По обидва боки підкріплювали бійців, але головні сили ще не приступали до бою..." [1, том IX, с. 322, 324—325].

А далі російський "оповідач історії" запевняє нас, що кримські татари, переночувавши і відпочивши біля села Коломенського, за годину до світанку знялися і пішли додому. Стався, мовляв, мало не анекдотичний випадок. Навіщо приходили, чому пішли — цілковитий секрет. Крім звичайного "доважку брехні", нічого виявити неможливо. Та, виявляється, ще вдень, під час початкового бою, відбулося ось що:

"... Феодор... став і байдуже дивився з високого свого терема (в Кремлі. — *В. Б.*) на битву. За ним стояв добрий Боярин, Григорій Васильович Годунов, і плакав; Феодор звернувся до нього, побачив його сльози, сказав: "Будь спокійний! завтра не буде Хана!" Це слово, мовить Літописець, виявилося пророцтвом" [1, том IX, с. 325].

Не знаю, як читачі, але я в подібні "сказання" не вірю. Це словоблудство необхідне тільки для виправдання чергового приниження Московії, князя, для приховування істини серед словесної полови.

Без сумніву, князь Федір Московський, або простіше — Федір Іванович, знав, навіщо прийшов у Московію хан Кази-Гірей, і, без сумніву, виконав усі вимоги спадкоємця великого роду Чингісидів. Це не простий здогад або припущення, на це є підтвердження навіть у майстра "доважку брехні" М. М. Карамзіна, але значно далі в тексті, заховане серед інших "сказань". Не міг же великорос-державник ось так просто повідати світу: московський князь і Московія вкотре присягнули родові Чингісидів на вірність, визнали Кази-Гірея своїм верховним царем і виплатили "великі поминки", тобто — велику данину.

Але ось підтвердження цього в "байкаря історії":

"... Я (Федір. — *В. Б.*), бажаючи дружби твоєї (Кази-Гірея. — *В. Б.*) й Султанової, не слухаю Послів Європейсь-

ких Государів, ні волі мого народу, а пропоную тобі братерство з багатими дарунками (даниною! — *В. Б.*)...". В заставу дружби Феодор... доставив Кази-Гірею 10 000 рублів, чимало шуб і тканин дорогоцінних, обіцяючи надсилати щорічно стільки ж; нарешті, мав задоволення отримати від нього (за М. М. Карамзіним, влітку 1594 року. — *В. Б.*) ШЕРТНУ, або КЛЯТВЕНУ, грамоту із золотою печаткою. Ця грамота умовами і висловами нагадувала старі, істинно союзні, якими добрий, розумний Менглі-Гірей запевняв Іоанна III у любові й братерстві" [1, том IX, с. 338— 339].

Хитро, відверто неправдиво подає матеріал майстер "доважку брехні". Насаджується думка, нібито саме Кази-Гірей присягав Федору Московському. Але це неправда! Ми пам'ятаємо, про що була підписана Шертна (Клятвена) грамота 1473 року між Менглі-Гіреєм і Іваном III. Тоді Іван III присягнув на вірність Менглі-Гірею, визнав за Менглі-Гіреєм титул царя верховного, тобто царственого спадкоємця великого роду Чингісидів, а себе — його підданим, васалом, і залишався у взаєминах з Ордою, як і всі його предки, — князем московським, данником ханським. Він далі платив данину Орді і залишався під ординською верховною владою. Натомість кримські Гіреї та Орда зобов'язані були захищати Московію від зовнішніх кривдників і зовнішнього зазіхання.

І останній московський князь роду Рюриковичів із великим задоволенням дав Клятвену грамоту на вірність та підданство роду Гіреїв і залишився, як і всі до єдиного спадкоємці Олександрового (Невського) племені, васалом роду Чингісидів. І зовсім немає значення — чи Клятвена грамота була підписана під Москвою на Поклонній горі, в стані хана Кази-Гірея, чи в Бахчисараї у 1594 році.

М. М. Карамзін не посмів подати читачам справжню картину приниження Московії, її останнього князя династії Рюриковичів — Федора Івановича. І мета у нього була зовсім інша — приховати й спотворити саму правду, щоб брехнею та хитрістю возвеличити це приниження.

Хочу звернути увагу: укладанню Клятвеної грамоти сприяв особисто Федір Годунов, який став після останнього Рюриковича правителем Московії. Годунов ніколи не забував і не приховував свого ординського походження. Саме ординська знать Московії, що становила переважну частину її боярства та князівства, не дозволяла Московії відриватися від матері-Орди.

Останній князь Московії Федір Іванович помер 7 січня 1598 року. Обидва останні московські князі династії Рюриковичів були людьми ненормальними:

"Грозний був дегенератом або одним із тих параноїків, психологію яких вивчав Ломброзо... Федір був напівідіотом" [4, с. 398].

Ці твердження — не вимисли окремих істориків. Практично всі європейці, що відвідали Московію наприкінці XVI століття, дотримувалися такої думки.

"Так припинилося на троні Московському знамените Варязьке покоління, якому Росія (Московія. — *В. Б.*) зобов'язана буттям.., — від початку настільки малого, крізь низку століть бурхливих, крізь вогонь і кров, досягши панування над Північчю Європи та Азії войовничим духом своїм Володарів і народу..." [1, том IX, с. 359].

Я гадаю, саме Небо, аби покарати цю бандитську московську гілку династії Рюриковичів, послало на голови двох останніх представників Олександрового (Невського) племені велике прокляття, перетворивши одного з них із людини на бандита, розпусника та параноїка, який зазіхав на чужі титули, віддавався блуду й розпусті; а іншого — на дурня, зобов'язаного все життя замолювати гріхи всього роду московських князів. І щоб цей рід, ворожий до оточення, не шаленів і далі, — перервало його навіки. Навіть Небесному Терпінню до роду Олександра Невського, який понад 300 років по-бандитськи керував Московією, прийшов кінець. Амінь!

Закінчився рід Рюриковичів московських не царством і величчю, а васальним плазуванням і залежністю від Орди й

Чингісидів. Як виникла Москва й Московія у володінні Батиєвої Орди, так і залишилася в підданстві Орди до останнього московського князя Рюриковича.

І навіть перші Романови майже сто років, усе XVII століття, залишалися васалами Кримської Орди, через що опісля так знущалася великоросійська еліта над татарським народом — ніяк не могла пробачити свого багатовікового приниження. Послухаймо історика:

"... І навіть у кримських татар в Бахчисарайському договорі 1681 р. не могли домогтися ні зручного степового кордону, ні скасування ганебної щорічної данини ханові, ні визнання московського підданства Запорожжя" [6, с. 363].

Така істина, приховувана під половою звичайного історичного словоблудства, або, по-російськи, — "доважками брехні". Про це зовсім забули державники типу Лужкова, Солженіцина і такі, як вони.

Великороси-державники розповіли нам не історію становлення московитів як народу, а історію розбою московської гілки династії Рюриковичів. При цьому чомусь перервали цю династію на київському князеві Олегу, забувши, що Олег прийшов у Київ з півночі Європи. Отже, за логікою великоросів, їхній родовід повинен поширюватися на норвезький і шведський народи. Але, як бачимо, логіки в цьому історичному питанні у великоросів немає.

Недарма історик К. Валишевський сказав, мовби вліпив ляпаса офіційній великоросійській ідеї:

"Хоча Московські государі й називають себе великим князем або царем "усія Русі", але право на цей титул у них було таке ж, як і право їхніх сучасників англійських королів, за яким вони собі привласнювали герб і корону Франції до своєї вітчизни" [4, с. 10].

Якщо історики Англії та англійська історична наука давним-давно зуміли поправити своїх королів, то великоросійський істеблішмент і правителі Російської (власне кажучи, Московської) держави, донині зазіхають на чужий коро-

вай, як і їхні попередники, повторюючи давно завчену облуду про "київський період московської історії".

11

Настав час зробити огляд стану великоросійської науки, культури, освіти, суспільних відносин і звичаїв у часи виокремлення ростовсько-суздальської землі та її становлення. Тобто ми спробуємо простежити, що надбала, що створила самостійно Московія, народ, який заселяв її простори, за багато років, починаючи з XIII століття до кінця XVI століття.

Хоч би як було гірко, але навіть М. М. Карамзін змушений був визнати:

"Немає сумніву, що древній Київ, прикрашений пам'ятниками Візантійських мистецтв... іноземних, Греків, Німців, Італійців, перевершував Москву п'ятого-надесять століття (тобто XV століття. — *В. Б.*) багато в чому" [1, том V, с. 209].

Навіть не почавши аналізу, доводиться констатувати, що Московія всі ті роки була відсталою глушиною Європи, великим закутком забуття й спустошення.

Можна уявити собі рівень культури й освіченості московських князів, якщо першим із них, хто навчився викладати свої думки письмово, був Іван Грозний (1533—1584 роки). Вести мову про яку-небудь серйозну освіченість бояр, ремісників і простого люду взагалі не доводиться.

Відомо, що до середини XVIII століття в Московії, а пізніше в Росії, все духовне й розумове життя концентрувалося винятково в національній церкві. І, як писав архієпископ Макарій у своїй "Історії російської церкви", сама церква не мала потреби в знаннях. Послухаймо Макарія: "Але росіяни самі в той час, здається, не мали жодного потягу до вищих духовних потреб. Дотримуючись прикладу своїх предків, вони обмежувалися вмінням вільно читати й розуміти священне писання"... І тільки! З XIII століття в своїй лісовій глухомані земля Моксель не лише була не в

змозі що-небудь використати й розвивати, але навіть ті окремі наукові матеріали, які нагромаджувалися в церквах і монастирях, не використовувалися. Головною причиною цього була цілковита безграмотність і відсталість населення. Людина жила в абсолютному неуцтві, і влада не була зацікавлена в її освіті.

До того ж церква в Московії із самого початку свого існування була закритим і непроникним світом. До XVIII століття православ'я забороняло будь-яке спілкування з іновірцями. А "російські государі", за велінням церкви, повинні були мити руки після аудієнцій, які давали іноземним послам, щоб змити гріхи від контакту з "невірними". Цей образливий звичай дуже докладно виклав Папський легат Посевін, який побував при дворі Івана IV. Однак і сама церква все дужче поринала в мракобісся й темноту.

У московській церкві не виявлено ані найменшого сліду шкіл, існування яких було повсюдним у Київських та Галицьких землях, що підтверджується багатьма джерелами й не викликає сумнівів. У XVI столітті архієпископ Новгородський Геннадій з величезним жалем констатував, що священики, яких він висвятив, не вміли ні читати, ні писати, а чимало з них навіть погано знали молитву "Отче наш". Якщо ж заглянути в XIII і XIV століття, то безграмотність священиків і ченців була повсюдною, про що неодноразово згадує в своїй "Історії" В. О. Ключевський.

Ще в 1620 році вчений, швед Ботвід, який відвідав Московію, цілком серйозно порушив питання: а чи московити взагалі християни? Він на це питання давав негативну відповідь. Присланий на початку XVI століття з Константинополя Максим Грек "для виправлення Православних церковних книг" був зустрінутий у Московії вкрай неприхильно. Він виявив великі "церковні казуси" і повстав проти переконань московитів, що сонце не заходило протягом цілого тижня після воскресіння Христа, і проти повір'я, що на березі Йордану єхидна сторожить заповіт Адама, і т.

ін. Трагічним був кінець місії Максима Грека — безграмотні московити звинуватили його в "єресі" й заслали в монастир під нагляд місцевих "грамотіїв". Російська православна церква була послідовною у своєму неуцтві й мракобіссі — вона забороняла, до початку XVIII століття, пізнавальні книги Європи, — арифметику, астрономію, географію, музику — як неблагополучні й такі, що завдають шкоди людині.

Із первісної й безплідної незалежності дикунів народ Моксель одразу потрапив під ярмо суворої й по-своєму не менш дикої моралі церкви, яка переслідувала свободу знань і навіть свободу існування. Живлющі думки і сили, яким людство було зобов'язане своєму розвитку, в Московії були засуджені й прокляті. Як бачимо, піддавався прокльонам сам світ книг та знань — як вогнище єресі й невір'я.

Аж до кінця XVII століття у московитові, у цих заборонах, у цих втомливо-розтягнутих церемоніалах церкви й московського прадавнього князя відчувався ще напівязичницький фінський елемент древньої лісової глухомані. І це в часи Петрарки, Боккаччо й Галілея в Італії, Бекона в Англії, Монтеня у Франції. А на порозі була доба Шекспіра, Сервантеса, Джордано Бруно, Декарта, Робера Етьєна, Дюкенуа...

"Мені дуже неприємно засмучувати моїх російських друзів, але вони справді занадто вимогливі. У половині минулого сторіччя (XVIII століття. — *В. Б.*), за визнанням авторитетних мислителів, таких як Чаадаєв, Герцен, у них нічого не було: ні національного мистецтва, ні літератури, ні науки.

Тепер же вони (московити. — *В. Б.*) хочуть усе мати зараз, і мати з XII століття!..

Похмурі склепіння монастирських келій дали цвіт безсоромної хтивості: це і є церква Василія Блаженного — втілення національного духу XVI століття" [4, с. 101—102].

Вище автор висловив дуже гірку, проте достовірну думку про небажання московських правителів привносити

освіту в своє князівство. Ось одна з причин князівської зацікавленості.

Ми знаємо, що збагачення московської скарбниці тривало найпростішими шахрайськими методами — жорстоким розбоєм і банальним злодійством. Послухаймо щодо цього оспівувача "московської державності" М. М. Карамзіна:

"... ярмо Татар збагатило казну Великокнязівську (московську. — *В. Б.*) обчисленням людей, установленням поголовної данини і різних податків, доти невідомими, які збирають нібито для Хана, але хитрістю Князів обертають на їхній власний дохід. Баскаків, спершу тиранів, а опісля мздоїмних друзів наших владителів, легко можна було обманути в складних рахунках. Народ скаржився, одначе платив; страх усе втратити вишукував нові способи надбання, щоб задовольняти користолюбство варварів" [1, том V, с. 197].

Ця думка ще раз підтверджує, що впродовж усього періоду татаро-монгольського існування, тобто до XVI століття, московські князі були особисто зацікавлені тримати народ в страшному неуцтві, щоб більше красти під маркою ханських податків. Московський князь і його "камарилья" самовільно встановлювали податки, обкрадали своїх підданих надміру, заодно обкрадали й ханів щодо данини.

Лише історична необхідність сприяє розвитку науки, освіти, культури, проведенню широкомасштабних реформ. Тут бачимо зворотне. Московські правителі, поставивши перед собою ціль збагачення, були зацікавлені в збереженні відсталості народу, щоб не мати опору. У грабежах під виглядом так званого "збирання землі російської" московський князь взагалі не зважав на мораль навіть дикого звіра — не чіпати зайвого. Він забирав собі абсолютно все. Такий історичний парадокс супроводжував Російську імперію до часу її руйнування.

Пригадайте: тільки з XVIII століття, коли Петру I знадобилися освічені люди для організації мореплавання,

картографії, артилерійського обчислення, нарешті, для власного виробництва сучасної, на ті часи, зброї, заліза тощо, лише відтоді окремим прошаркам суспільства у примусовому порядку було велено здобути освіту. Саме велено, і в примусовому порядку. Для потреб імперії! Але 500 років життя в глухому закутку Європи, часи відсталості, варварства та дикості не минули марно. На реформи Петра I чекав жорстокий опір — як незатребуваність загальнолюдської культури в Московії. Адже й нині російська людина, як кажуть, мудра по шкоді, вона завжди має виправдання своєї відсталості, вона схильна до містицизму — так званої російської ідеї. І це закономірно. Всяка реформа в Російській імперії розроблялася не для поліпшення життя людини. Ні! Це завжди був вимушений захід заради продовження російської експансії. Трохи відірвімося від цілі розділу і простежмо головні реформи Російської імперії, починаючи від Івана Грозного:

— Реформи Івана Грозного були спричинені неможливістю ведення швидких широкомасштабних завойовницьких воєн. Протест московитів довелося душити опричниною й страшним деспотизмом московського князя. Ми знаємо, що всі старання Івана IV просунутися на захід були марні. І принесли численні на ті часи нещастя. Московія заради експансії Івана Грозного поклала на плаху понад три мільйони людських життів. Результат: провал у час Смути та животіння протягом сторіччя.

— Реформи Петра породили ті ж причини, що й за Івана IV: завоювання чужих земель. Завоювання були істотні й знову призвели до виснаження скарбниці та зубожіння народу. Почався занепад на 40 років.

— Реформи Катерини II дали змогу наповнити скарбницю грішми і паралельно вести широкомасштабні завоювання. Саме Катерина II ввела остаточне рабство в своїй країні; при ній підкорені народи — *українці, білоруси, молдовани — стали рабами, так званими кріпаками.* Ціл-

ковите рабство уможливило наповнення скарбниці ресурсами та продовження експансії. Російський істеблішмент і Російська православна церква пробачили Катерині II і вбивство царя — власного чоловіка, і нечувану на ті часи розпусту, і знищення передової російської інтелігенції, і все інше. Саме ця "гуляща дама" повеліла впорядкувати "опис" "великоросійської" історії. Саме за її правління була обілена, прикрашена великими вигадками і розтиражована історія великоросів, яка нічого спільного не має з минулою дійсністю. Як завжди, "великоросів" учила жити Європа. Красиво брехати теж довелося вчитися.

— Наступним реформатором в Росії був Олександр II. Це за його правління було скасоване кріпацтво. Багато сучасних великоросів-державників намагаються приписати Олександрові II мало не статус "великого батька нації". Чергова імперська брехня. Причиною скасування кріпацтва стала поразка Росії в Кримській війні. Російська армія була розгромлена на своїй території. Обмежений експедиційний корпус військ Англії, Франції, Туреччини і Сардинії вщент розбив російську армію у Криму. Війна на власній території тривала з вересня 1854 року до вересня 1855 року, і Росія за цей час не зуміла забезпечити вирішальну перевагу сил. Кріпак до війни технічної був непридатний. Він міг стати лише гарматним м'ясом. І цареві Олександру II не було куди подітися. Для наступної експансії цар змушений був звільнити селянина від рабства, щоб він здобув принаймні початкову освіту. Росії не залишалося нічого іншого, як знову кинутися навздогін Європі. Вільний селянин міг принести в скарбницю значно більше доходу, ніж раб-кріпак. Ось де розгадка скасування кріпацтва — потреба наповнити скарбницю для нової експансії.

І знову Росія воює: Балканська війна, війна на Далекому Сході з Японією. Нова нищівна поразка від маленької Японії. Знову експедиційний японський військовий корпус перемагає російську армію.

— У Росії новий реформатор — цього разу Петро Столипін. Селянина примусово і з безвиході погнали з України та Центральної Росії в Сибір і на Далекий Схід освоювати нові землі. Реформи Столипіна Росія повністю не завершила. Автора реформ застрелили. Але навіть цей короткий перепочинок дав змогу наповнити скарбницю грішми, припинити селянські бунти. І як ви гадаєте, що коїть Росія? Звісно! Знову війна за переділ світу. Перша світова війна. Жорстока поразка, і як результат — при владі російські більшовики.

— Знову реформи більшовиків: колективізація, індустріалізація тощо. А в принципі — підготовка до війни. Тепер уже більшовицька експансія. Якщо царська Росія мала на меті завоювати Константинополь і вийти до Середземного моря та Індійського океану, то в більшовиків була мета більш солідна — світове панування!

Друга світова війна, Корейська війна, В'єтнамська війна, Ангола, Куба, Мозамбік, Афганістан...

У жорстокій "холодній" війні Російська імперія в 1991 році розсипалася, як картковий будиночок. На той час були авіаносці, ракети, сто тисяч танків, але не стало хліба, молока, зубної пасти, мила.

А тепер підсумуємо:

• реформи Івана Грозного. — Лівонська війна. Поразка. — Занепад на 100 років;

• реформи Петра І. — Експансія на захід, схід, південь. — Занепад на 40 років;

• реформи Катерини ІІ. — Війни Катерини ІІ, Олександра І, Миколи І. — Поразка в Кримській війні 1854—1855 років;

• реформи Олександра ІІ. — Війни Олександра ІІ, Олександра ІІІ, Миколи ІІ. — Поразка 1905 року у війні з Японією;

• реформи Петра Столипіна. — Перша світова війна. — Поразка у війні 1914—1918 років. Розвал царської Росії;

• реформи Леніна—Сталіна. — Фінська війна, Друга сві-

това війна, "холодна" війна. — Поразка. Розвал радянської Російської імперії.

Росія, тепер уже розполовинена, знову проводить реформи. А народ, як завжди, страшний жебрак. Реформи знову ведуться не на благо народу. Автор сподівається, що читачі розуміють, для яких цілей проводяться сьогодні в Росії реформи. Здогадуєтеся? Росія й нині проповідує свої геополітичні інтереси. Ще не відмито бруд і кров від великої бійні в Афганістані, а вже пролилася кров у Чечні. Про це важко говорити — ми стоїмо на порозі нової експансії! Ось для чого завжди проводилися реформи в Росії.

Але повернімося в шістнадцяте століття. Найбільше лихо російської людини, як тієї, що отримала диплом, так і зовсім неписьменної, — незнання свого минулого. Саме незнання призводить до найбільших трагедій. Усі правителі Московії, а згодом Росії, намагалися спотворити, зіпсувати, прикрасити історію "великоросів", щоб використати брехню в корисливих цілях правителів. Це не вимисел! Той же Іван Грозний власноручно підчищав літопис — факт, встановлений істориками. Але хіба ви почуєте про це з вуст "великороса-державника"?

Давайте усвідомимо: "міцна державність" розуміється істеблішментом, а нерідко простою людиною, як "суто російська" і навіть "споконвічно російське явище". А існувала ця "державність російська" лише у формі деспотичної влади, спершу — московської, варварсько-князівської; згодом — царсько-кріпосницької; і, нарешті, комуністично-радянської. Жодної іншої державності "великоросійське" суспільство не знало. Отже, під терміном "державність" нічого іншого мати на увазі не можна. Звідки ж з'явилася в Московії, а згодом в Росії, ця "державність"? Доводиться, на велике невдоволення "великоросів", констатувати, що "російська державність" є прямим повторенням хансько-ординської влади, успадкованої від Золотої Орди. Московські князі, а згодом і царі сліпо скопіювали порядки жорстокої східної тиранії. Але в Московії був вибір. Зга-

дайте — існували два типи влади: новгородське віче і золотоординське "самодержавство". Новгород був фактично частиною Європи, що розвивалася: процвітала демократія, культура, торгівля, зв'язки із зовнішнім світом; а Московія — це грабіж, зрадництво сусідніх князівств, необмежений деспотизм. Було обрано другий шлях становлення держави, тобто запозичено хансько-ординський тип "державності". У результаті виникла нова Орда, уже зі столицею в Москві. Давні Новгород і Псков були повністю зруйновані й розграбовані, населення почасти знищене, почасти вимерло від мору, і лише частково вислане в дикі ліси Московії, де за віки здичавіло, як і московити. Культура та ремесла Новгорода і Пскова Московською Ордою не були затребувані й загинули, не принісши користі державі. Відсталий деспот Московії навіть поняття не мав, на які великі цінності зазіхав, знищуючи їх. Особливо знищувалися і переслідувалися розумні люди. Так, архієпископ новгородський був посаджений на кобилу, яку Іван Грозний назвав "архієреєвою жоною", сказавши: "Ти не архієпископ, а блазень". І погнали його батогами, прилюдно, в Москву. Такими методами намагалися перемогти волю слова, волю думки, волю поведінки. Адже ми пам'ятаємо, що в Новгороді архієпископа обирав народ!

"Фікція існування високої моральності на низькому щаблі культурного розвитку історією спростовується... Наївні москвичі вважають себе вищими від усіх інших людей. Вони щедро роздають обіцянки, яких не думають виконувати. Між ними самими абсолютна відсутність довіри. Батько остерігається сина, син не довіряє матері, і без застави ніхто не позичає ані копійки. Це відзначають німці Бухау, Ульфельд, швед Персон і литвин Михалон... їхні слова підтверджуються англійцями Флетчером і Дженкінсом: "Можна сказати по-справедливості.., що від малого до великого, за вкрай поодинокими винятками, росіяни не вірять тому, що їм кажуть, і самі не заслуговують ані найменшої довіри..." Але вони йдуть ще далі й відзначають

рису, на яку я вже вказував, — це жорстокість. Флетчер, щоправда, вибачає її, пояснюючи: "Народ, із яким поводяться суворо й жорстоко правителі та вищі класи, стає сам жорстоким із рівними собі й особливо з більш слабкими..." Це явище спостерігається в історії серед усіх варварів, але в цьому краю (в Московії. — *В. Б.*) воно напрочуд виразне... Дарма національні історики в цьому випадку намагалися звалити всю вину на монгольську навалу, яка нібито зіпсувала звичаї, розбестила народ, привчила його до насильства і лукавства" [4, с. 113—114].

Ні, не в тому причина. Все це стало наслідком тієї влади й "державності", які для себе обрала Московія, що завжди було головною небезпекою для простої людини. Бо влада приховувала від неї: "державність" — азіатське обожнювання держави, яка стоїть над суспільством, коли людина стає звичайним гвинтиком державного механізму.

Московія за роки свого розвитку не дала людству жодного відкриття. Та й чужі відкриття вона запозичила під тиском обставин і з великим запізненням. Лише наприкінці XV століття Москва почала застосовувати для своїх куцих потреб папір замість пергаменту. Звісно, папір московити не виготовляли самі ще сотні років і дивилися на нього, як на диво, купуючи за великі, як на ті часи, гроші в німців.

У такий же спосіб у Європи був запозичений "снаряд вогнепальний". Але навіть це запозичення мало характер відсталого застосування. Адже тільки для оборони міст московити до кінця XV століття почали застосовувати "вогнепальний снаряд". У жодному описі польових битв до середини XVI століття ми не знаходимо застосування в Московії гармат і пищалей. Усі битви велися на основі запозичених у татаро-монголів тактики, коли найкращою зброєю була стріла.

Лише наприкінці XV сторіччя в Москві з'явилися перші кам'яні споруди, зведені італійськими архітекторами на вимогу князівни Софії, дружини Івана III. Саме грекиня

Софія, яка прибула в Московію 1472 року і стала дружиною Московського князя, зажадала спорудити для неї кам'яні церкву, хороми та інше.

Був виписаний із Болоньї архітектор Арістотель-Фіоравенті, який і збудував 1479 року в Москві, у Кремлі, перший кам'яний будинок — церкву Успіння.

"... велика пожежа (1493 року) спопелила все місто від Св. Миколи на Пісках до поля за Москвою-рікою й за Сретинською вулицею, ... і взагалі не залишилося жодного цілого будинку, крім нової палати (побудував Петро Антоній 1491 року. — *В. Б.*) і Соборів (в Успенському соборі обгорів вівтар, критий Німецьким залізом)" [1, том VI, с. 255].

Після пожежі московські князі знову оселилися в своїх дерев'яних хоромах.

Італієць навчив московитів шукати глину, придатну для випалу, "дав міру цегли, вказав, як потрібно обпалювати її, як розчиняти вапно, знайшов кращу глину"...

Усе, що в Московії робилося нове до кінця XV — у XVI столітті. робили іноземці. Саме вони для московитів мистецьки чеканили срібну монету, відлили Москві величезну цар-гармату, обпалювали цеглу, споруджували перші кам'яні будинки. Але запозичувалось у Європи тільки те, що забезпечувало збільшення військової могутності та звеличення самодержавства. Ще сотні років ніхто в Московії не впорядковував вулиць, не будував водопроводу, не думав про школи.

Послухаймо історика В. О. Ключевського:

"Московська немощена вулиця XVII ст. була дуже неохайна: серед бруду нещастя, ледарство і порок сиділи, плазували й лежали поруч; злиденні та каліки волали до перехожих про милостиню, п'яні валялися на землі" [5, с. 90].

Ось вона, велич Московії XVII століття! Ця відстала держава на сотні років повела в безодню багато народів, підкорених на той час.

Імперські "оповідачі історії" геть забрехалися, намагаючись возвеличити своє минуле і виправдати право підко-

рення сусідів. Як бачимо, все це було не благом, а величезною шкодою навіть російському народові.

І в громадянській розбудові суспільства спостерігалося величезне запустіння. Той же М. М. Карамзін ось як підсумував "успіхи" Московії в цьому питанні:

"Взагалі з XI століття ми (Московія. — *В. Б.*) не просунулися вперед у цивільному законодавстві, але, здається, відступили назад до первісного неуцтва народів у цій важливій частині державного благоустрою" [1, том V, с. 203].

Підсумовуючи матеріал, мусимо констатувати: державне утворення, засноване на неправді, розбої та грабежі, саме собою на щось достойне не перероджується.

Епілог

СУЧАСНІ СПАДКОЄМЦІ ЗОЛОТОЇ ОРДИ

Шановні читачі!

Автор не міг завершити свій роман-дослідження кончиною династії Рюриковичів. Ми мали б незакінчений твір. Він не відображав би зв'язку часів — XIII століття з початком XXI століття. Недоруйнована або напівзруйнована імперія завжди має в собі потенційну можливість відродження. І автор вважав своїм обов'язком показати велику спадковість не тільки у справах, а й у цілях нинішньої еліти й правителів Московії та давньої Орди. Вони ж бо й нині мислять по-золотоординськи.

Доки московська влада, московська еліта й російська держава не покаються за сотні років цілеспрямованого винищування народів: латишів, литовців, українців, татар, казахів, узбеків, калмиків, чеченців та всіх інших, — відродження самого російського народу не відбудеться. Московську державу і її владу й надалі вабитиме раніше вторована дорога. Лише Покаяння за вчинене дасть російському народові порятунок.

Однак чимало умів Московії відкидають думку про Покаяння в принципі. Вони з неабиякою ретельністю, з відвертим цинізмом та нахабством і нині проповідують необхідність "повернення втрачених земель".

Згадайте: велика татаро-монгольська імперія простиралася від стародавнього Китаю й Тихого океану до зелених Карпат і Дунаю. Війська хана Батия пройшлися по всій Східній Європі й Балканах. А з півночі на південь імперія тяглася від Льодовитого океану до Індійського. Війська Чингісидів підкорили не лише Китай, а й Сирію, Персію, Туреччину, Кавказ.

Після загибелі Великої Орди в 1502 році головним завданням спадкоємців імперії було повторне "збирання

втрачених земель". Саме Московський улус Золотої Орди зумів за чотириста років частково відновити стародавню імперію. І не важливо, що династія Чингісидів змінилася династією ординського боярина Кобили. Мета, дух і "закони державності" Золотої Орди збереглися і в часи династії Романових-Кобиліних. І ця династія ставила перед собою мету "розколюючими ударами захопити Кавказ і Балкани, увійти в Константинополь, вийти на Середземне море та Індійський океан". У четвертому розділі автор подасть думки Катерини II щодо підкорення Персії, Туреччини й Балкан.

На превеликий жаль великоросів, імперія династії роду Кобили розвалилася 1917 року.

Уже більшовицькі потуги зі "збирання російських земель" ми спостерігали в XX столітті. Ось що заявив стосовно цього В. М. Молотов: "Своє завдання як Міністр закордонних справ я бачив у тому, щоб якнайбільше розширити межі нашої Батьківщини. І здається, ми зі Сталіним непогано впоралися з цим завданням". Не інакше! Справді, скільки землі прихопили, скільки народів підкорили: від Куби, Анголи й Мозамбіку — до Афганістану, Польщі й Монголії. Однак і радянська імперія, а по суті — відновлена імперія Чингісидів — розвалилася в 1991 році!

Нині в московській державі знову бродять хмільні думки про "втрачені землі", про "велике призначення Москви", про "геостратегічні інтереси" тощо.

Пропоную читачам простежити спадковість думок і діянь нинішньої московської еліти стосовно думок і діянь їхніх предків із Московського улусу Орди.

Ще раз послухаємо старі пісні московитів в оновленому, сучасному виконанні.

Отже!

1. Жириновський

Усі ми знаємо байку про триголового Змія Горинича. Скільки люди не відтинали страшних "голів", виростали

нові, і Змій далі чинив свої чорні діла. Все тривало доти, доки людина не знайшла засіб боротьби зі Змієм. Цим засобом став чарівний меч. Лише чарівним мечем людина зуміла відітнути вогнедишні голови великого чудовиська.

Щось подібне відбувалося і з Російською імперією. Скільки разів її не руйнували, а вона завжди відроджувалася в іще більш жорстокому єстві. Люди не здогадувалися застосувати проти імперського чудовиська чарівний "меч", яким в історії завжди була правда. Лише великою, всеосяжною правдою можна навіки знищити це імперське чудовисько.

Разом і спробуймо встановити цю історичну Правду.

"У Генеральній прокуратурі вивчають можливість притягнення Жириновського до кримінальної відповідальності" [39, с. 1—3].

Так і не притягнули.

А причиною була його книга "Останній похід на південь", видана накладом 75 тисяч примірників московською друкарнею № 13.

Пропоную читачам разом погортати цю книгу, аби пізнати "великі" думки Володимира Вольфовича, які так сподобалися російським реваншистам:

"У мене вже почалася вироблятися власна геополітична концепція. Я не хочу їй давати своє ім'я, припустімо, формула Жириновського, але останній "похід" на південь, вихід Росії до берегів Індійського океану і Середземного моря — це справді завдання порятунку російської нації" (с. 63).

Зверніть увагу: слово "похід" взято в лапки, тобто автор розуміє — йдеться не про похід-прогулянку, а про похід-війну.

Ми ще переконаємося в тому, що свою "формулу" Жириновський поцупив у династії Романових. Але Бог із ним, підемо далі.

"Виникла ідея останнього "походу" — останнього тому, що це, напевно, буде останній переділ світу, і його потрібно вчинити в стані шокової терапії, раптово, швидко, ефективно" (с. 64).

І після цих слів кажуть: ні, Жириновський не фашист. А такий собі пустун!

Раніше цитувалися слова Молотова, так, саме того В'ячеслава Михайловича, і ви переконалися, наскільки вони ідентичні в своїх помислах — царі, молотови й жириновські.

Але повернімося до Володимира Вольфовича:

"Останній похід" на південь. Як я мрію, щоб російські солдати омили свої чоботи теплою водою Індійського океану і назавжди перейшли на літню форму одягу. Легкі черевики, легкі штани, гімнастерки з короткими рукавами, без краватки, з відкритим коміром, легкі пілотки. І маленький сучасний російський автомат, який випускає Іжевський завод. Ці автомати значно кращі, ніж УЗІ. Щоб будь-який взвод російських солдатів міг навести порядок на будь-якому просторі" (с. 66).

"... ми зробимо цей останній "похід" на південь. Він дуже потрібний нам, це саме ті ліки, які необхідно прийняти. Ліки не завжди бувають солодкими. Може, це не сподобається комусь у Кабулі, в Тегерані, в Анкарі. Але мільйонам людей від цього стане краще" (с. 67).

Зрозуміло, кого має на увазі Вольфович під "мільйонами людей". Але ні казахам, ні українцям, ні білорусам, ні литовцям, ні іншим народам від цього завоювання не "стане краще". Та й росіянам — ще подумати! Адже скільки не росла вшир Російська імперія, людині в ній краще не жилося. Навпаки, ще дужче посилювалися репресії й синдром уседозволеності. Цілі народи Російської імперії підлягали негласній асиміляції й знищенню. Згадайте калмиків, інгушів, чеченців, турків-месхетинців, українців, литовців, латишів.

Згадайте примусово хрещених у православну віру поволзьких татар і чувашів.

"Наша армія виконає це завдання. Це буде спосіб виживання нації загалом, це буде основою для відродження російської армії. Нові збройні сили можуть відродитися лише в результаті бойової операції. Армія не може міцніти у

військкоматах і казармах. Їй потрібна мета, завдання" (с. 70).

"Плюси при здійсненні цієї операції значно переважують мінуси, які можна, звичайно, побачити. І російській армії це теж потрібно, щоб пограли мускулами наші хлопці, які втомилися від "дідовщини", просиджуючи строки своєї служби в казармах, у глибинках Росії, не знаючи — де ворог, хто супротивник, до чого себе готувати морально й фізично. Це було б очищенням для всіх нас" (с. 75).

"Нехай Росія благополучно зробить свій останній "похід" на південь. Я бачу російських солдатів, які збираються в цей останній південний похід. Я бачу російських командирів у штабах російських дивізій і армій, які прокреслюють маршрути руху військових з'єднань і кінцеві точки маршрутів. Я бачу літаки на авіабазах у Південних округах Росії. Я бачу підводні човни, які спливають біля берегів Індійського океану, і десантні кораблі, що підходять до берегів, по яких уже марширують солдати російської армії, рухаються бойові машини піхоти, пересуваються величезні маси танків. Нарешті Росія завершує свій останній військовий похід" (с. 142—143).

Ви гадаєте, це марення? Анітрохи!

Приховуваний правителями Росії від чужих очей "план виходу на теплі моря" нарешті висловлений на повен голос. Мрії династії Романових потрапили до голови людини, яка бажає їх здійснити.

Сотні років, то процвітаючи, то відповзаючи назад, вершить свої "планові" справи Російська імперія. На очах у всього світу. Століттями не відмовлялася від цих "цілей" ні за Романових, ні за комуністів. І повірте — не відмовляються від "завдань", від "походів на південь" і зараз. Ця чорна примара висить, як дамоклів меч, над імперією, і вона все тягнеться й тягнеться до меча.

Ось про що писав О. В. Храповицький, статс-секретар імператриці Катерини II:

"1792 рік, 26 січня. Ще запитали про пакети, і знайшли проект Потьомкінський про завоювання Персії, якого шукали, — папери ці взяли і в себе залишили" [23, с. 259].

Співає пісню Жириновський не свою — імперську, стару, та й комуніст-диктатор Сталін охоче підспівував цій нахабній пісні своїм голосом. Вольфович лише бачить "похід" у сучасному оформленні: танки, підводні човни, літаки, дивізії, армії.

Не буду цитувати іншу статтю Володимира Вольфовича, цього "сина юриста", — "Про збирацьку роль Росії та молодих вовків" із газети "Известия", № 77 від 23 квітня 1994 року.

Скажу лише — там він узявся за країни СНД і власне Росію. Бути "Великій Росії" в губерніях, і горе тому, хто противитиметься, йому взагалі нічого не світить — навіть губерній. Зникне, припустімо, Татарстан, або Соха-Якутія — і нехай. Так повелів Жириновський. І — не переч!

А план виходу до Індійського океану, як бачимо, поцупив Вольфович у "розпусниці-імператриці". Оце мастак! Навіть не подумав, адже Катерина II сховала "ці папери", щоб передати Платонові Зубову, останньому своєму фаворитові.

Давно "відійшла в інший світ матінка".

А нічого ж бо не змінилося!

1994 рік

2. Солженіцин

Давно всі чекали слів Солженіцина про сьогоднішню Росію. І ось нарешті цей "великий демократ", цей "правозахисник" висловився. І так, що багато хто здивувався! Хто чекав від Олександра Ісайовича зважених слів — розчаровані. Але багатьом ці думки сподобалися. Особливо тим, хто прийняв його рецепт, "як нам облаштувати Росію". Яким би демократом не був росіянин, великодержавний шовінізм завжди якоюсь мірою йому властивий. Найбільше він властивий людям, народженим на стику націй, так званим "напівкровним". Думка ця висловлена не для образи когось, а як констатація фактів, поданих нижче.

Найбільше змішаних шлюбів між українцями і росіянами. Здавалося б, живи, радій. Не виходить. Люди від змі-

шаних шлюбів, як правило, клянуться в щирій любові до України, до українців, але самі бажають бути росіянами. І неважливо, хто росіянин, батько чи мати. Бути росіянином — вигідно.

Ми не забули, як свого часу нам клялися в братстві й любові і Михайло Горбачов, і Олександр Руцькой. Тепер зізнався в братанні Олександр Ісайович.

Лихо наше ось у чому: якщо раніше нам клялися в "любові" люди, які йшли з політичної арени, то сьогодні з'явилася людина, яка повернулася з еміграції, є в зеніті слави і раптом "запалала любов'ю" до своєї "наполовину" Батьківщини.

Солженіцин привселюдно заявив, до якого табору він примкнув у Росії. У своїй статті "Вибратися з-під уламків комунізму" (газета "Известия", № 83 від 4 травня 1994 року) Солженіцин по-панськи сварить Жириновського: "Жириновський — це зла карикатура на російського патріота: мовби хтось його фігурою хотів подати світу російський патріотизм — огидним чудовиськом". І далі в цьому ж абзаці: "Навіжені, крикливі й божевільні заяви Жириновського не мають ґрунту в психології нашого втомленого народу, змученого сімдесятип'ятилітнім комунізмом".

Ото вже, Олександре Ісайовичу, не лукавте! Я вам нагадаю ваші слова:

"Туреччина — вмирає, і треба брати спадщину... Дуже було заманливо! — почати нове царювання зі славного взяття Царграда, недоступної мрії всіх предків Миколи І. Справді, колись же й комусь треба виконати це історичне завдання Росії, повернення (начебто Росія там уже бувала! — *В. Б.*) до візантійського попелища, — і раз назавжди захистити всіх слов'ян. Якийсь внутрішній голос підказував Миколі, що цей час настав і завдання — на його плечах. Константинопольський посол уже склав для себе письмові інструкції від імені Государя — право в обраний ним момент викликати в Константинополь наш (російський. — *В. Б.*) флот із 30-тисячним десантом — і Микола підписав.

Прийдуть у Дарданелли чужинецькі флоти? То що ж, приймемо війну і з усією Європою!" [15, № 3, с. 7].

Так Росія мислила вийти до Середземного моря. А те, що саме вона, Росія, занапастила Туреччину, Солженіцина, як і царя Миколу І, не турбує. Подумаєш, Туреччина вмирає, гине великий народ. За Солженіциним — туди йому і дорога! Аби тільки швидше прихопити шматок чужої землі.

Навіть попіл Царграда згадав. Ось лише навіщо — не зрозуміти. Адже ні росіян, ні слов'ян там раніше не було. Не жили — хоч умри! А як хочеться російському державникові бодай чимось, та поріднитися зі старовиною Царграда.

Якби захопили росіяни Константинополь, довелося б востаннє переписати історію Росії, щоб довести походження великоросів не від якоїсь там Русі, а від великих предків Візантійської імперії. Яку можливість втрачено!

То чим же ви відрізняєтеся від Жириновського? Лише одним: ви шкодуєте, що не дійшли до Босфору й Дарданелл, а Жириновський — до Індійського океану. А в принципі, і вам, і йому хочеться вчинити "похід" на південь.

Ясна річ, проживши 20 років у достатку за кордоном, ви стали російським паном, вельможею, ви вмієте приховувати, а якщо подавати — то з толком, свої думки. Жириновський наразі "пре" напролом. Гадаю, і його згодом "причешуть". Дивлячись збоку, переконуєшся: між націонал-патріотизмом вашим і Жириновського — розбіжностей немає.

З приводу ж: "не має ґрунту в психології нашого втомленого народу" — вибачайте. За Жириновського голосувало майже 23% росіян, які взяли участь у виборах. Я дуже сумніваюся, та й Володимир Вольфович теж, у достовірності цієї цифри. Знаю солідний військовий гарнізон, де за Жириновського проголосували 92% солдатів, офіцерів і членів їхніх родин.

Повернімося до вашого "родичання" з Україною, до ваших слів:

"Придушуючи в 1919-му Україну, Ленін, утішаючи її самолюбство, прирізав до неї кілька російських областей, які ніколи в історії не входили в Україну: східні й південні території нинішньої України. У 1954-му Хрущов дозвільною примхою сатрапа "подарував" Україні ще й Крим. Але навіть і він не здогадався "подарувати" Україні Севастополь — окреме в СРСР місто центрального підпорядкування".

А ви засуджуєте Володимира Вольфовича. Навіщо? "Обнюхайтеся", як кажуть в Росії, щоб визнати один одного. І логіка у вас, як у кожної російської людини, — що моє, те моє, і що не моє — теж моє.

І Севастополь, бач, не в Кримській області, і винен сам лише Хрущов, а три Верховні Ради ні при чому.

Почитайте Аджубея, шановний Солженіцин, і знатимете, як гнали росіян уже в 50-ті роки в Крим, і як ті люди тікали з Криму, де "картоха нє растьот".

І спасибі вам! Ви ж одним із перших серед нинішньої націоналістичної еліти визнали: Ленін у 1919 році придушив і закабалив Україну. Проговорилися.

Чи відомо вам, Олександре Ісайовичу, що в 1944 році росіяни на півострові становили переважну меншість, порівняно з татарами і українцями. А ще раніше, 1666 року, за переписом (зверніть увагу, Олександре Ісайовичу, за переписом!) у Кримському ханстві проживало 1 120 тисяч осіб. Із них: татар — 180 тисяч; греків, караїмів, вірменів і євреїв — 20 тисяч; українців — 920 тисяч, "які займалися переважно землеробством, серед них — 120 тисяч жінок і 200 тисяч дітей".

Ще в 20-ті роки минулого століття (це коли Росія, за вашими-таки словами, придушувала Україну) українці становили третину населення Кримського півострова. І не забудьте, пане Солженіцин, — ще третину (навіть більше!) становили кримські татари, корінний народ півострова, про який ви таємниче замовчуєте.

Отже, зросійщення Криму відбулося в часи українські. І, як усім відомо, переважно відставними російськими офіцерами та їхньою челяддю, тобто людьми-зайдами.

Ви віруючий, пане Солженіцин. Настав час висповідатися. І Російська церква простить, як відпускала гріхи всім, хто "збирав" імперію. До речі, Російська держава (і за комуністів) завжди вихваляла людей, які проливали безневинну кров сусідів, та й російську теж, і що більше її лилося, то дужче вихваляла деспота. Згадайте: Івана Грозного (повністю вирізав татар у Казані, залив кров'ю Новгород), Петра I (вирізав невинних жінок і дітей у Батурині), Катерину II (у XVIII столітті ввела рабство в Україні та Білорусії, четвертувала і колесувала пугачовців). Можу вам багато про що нагадати, та, думаю, достатньо. І це найбільш розхвалені, найбільш улюблені ваші государі!

Викладаючи ці думки, я користуюся тільки даними, опублікованими в Росії, у старій чи в новій.

Зокрема, дані щодо Криму — із газети "Известия", № 50 від 29 лютого 1992 року. Стаття: "По чий череп прийшла мавпа?" Подумайте, Олександре Ісайовичу, можливо, вона вже й по ваш прийшла...

Цитую ваші думки далі: "... А Росія саме так, за 24 години позбулася 8—10 власне російських областей, 25 мільйонів етнічних росіян, які таким чином опинилися в ситуації "небажаних іноземців" — у місцях, де їхні батьки, діди, прадіди жили здавна, навіть із XVII століття".

Я не буду, пане Солженіцин, з вами сперечатися стосовно належності північних і східних областей Казахстану. Кожній чесній людині відомо, чиї ті землі, политі кров'ю казахських племен. Росіяни прийшли в ті землі з мечем, а не навпаки. Згадайте розбійника Єрмака. Йому випадково вдалося втекти від московської шибениці, а ви, образивши національні почуття казахів, установили йому пам'ятник в однойменному місті Єрмаку. Адже це предки казахів протистояли ватазі Єрмака. І немає нічого геройського в його жорстокості й віроломстві.

Уявіть собі в Саратові або Волгограді пам'ятник Батию або Мамаю, а в Москві — пам'ятник Чингісхану! Чи — що дозволено росіянам, іншим не дозволено?

Однак повернімося до українських земель, на які у вас великий апетит. Головним мотивом ваших міркувань про належність їх Росії є "їхнє переважне заселення російськими людьми". Ви лукавите, Олександре Ісайовичу, як завжди.

Ось для вас і для всіх зацікавлених дані з останньої, виданої в Москві, у Росії, третьої Радянської Енциклопедії про національний склад областей сходу та півдня України.

Видання 1969—1978 років:

№ з/п	Область України	Всього населення	Українці	Росіяни
1.	Чернігівська область. ВРЕ, том 29, с. 86	1508 тис. осіб	93,8%	4,7%
2.	Харківська область. ВРЕ, том 28, с. 207	2996 тис. осіб	67%	29%
3.	Ворошиловградська обл. ВРЕ, том 5, с. 372, 373	2749 тис. осіб	55%	41,8%
4.	Донецька область. ВРЕ, том 8, с. 441	4934 тис. осіб	53,1%	40,6%
5.	Херсонська область. ВРЕ, том 28, с. 242	1125 тис. осіб	78,3%	18,1%
6.	Миколаївська область. ВРЕ, том 18, с. 9	1181 тис. осіб	78,9%	16,1%
7.	Одеська область. ВРЕ, том 18, с. 303	2941 тис. осіб	55%	24,2%
8.	Сумська область. ВРЕ, том 25, с. 73	1452 тис. осіб	87,2%	11,7%

Де ж, пане Солженіцин, переважно росіяни? Не встигли зросійщити ці землі!

Ви лаєте комуністів. А дарма. Вони зробили значно більше в питанні зросійщення народів, ніж династія Романових. Воно й зрозуміло: Романови "збивали" імперію, а комуністи проводили другий етап — зросійщення.

Навіть на себе погляньте. Маючи, як ви пишете, українську кров, ви не стали українцем. Ви вважаєте себе споконвіку росіянином. Саме комуністи поставили справу

так, що в СРСР було вигідніше стати росіянином, ніж українцем. Я знаю сотні людей, які писалися росіянами, хоча їхні батьки були: євреями, українцями, білорусами, німцями, татарами та ін.

Ось вам ще приклад: Горбачов Михайло Сергійович. У нього теж серед предків 50% українців, 50% росіян, але він — росіянин.

Хочете ще одного росіянина? Будь ласка: Ленін Володимир Ілліч. У всіх анкетах про належність до нації писав — великорос! А по матері він — німець і єврей, по батькові — чуваш і калмик. А ви його лаєте. За які гріхи? Росію ж бо розвалили росіяни: Романови, Керенський, Гучков, Мілюков та іже з ними. Ленін вам, великоросам, у 1920-ті заарканив, за допомогою комуністів, Україну і повернув її в "спільне російське стійло".

Нате — беріть! І не додав він Україні ні п'яді російської землі. Не з тих!

В умовах двадцятих років не можна було відновити губернії. Україна в 1918 році проголосила незалежність. Стала — державою, як би вам це не подобалося. І зробила це після захоплення влади більшовиками. А саме комуністи Росії, за допомогою ось таких "напівкровних", які клянуться Україні в любові, п'ять років заливали українську землю кров'ю, щоб не випустити з "обіймів" імперії.

Нагадаю вам, пане Солженіцин, що 1918 року Брестський мир із Німеччиною, Болгарією і Туреччиною підписали дві незалежні держави: Україна й Росія. Прогалини в знанні історії вам, Олександре Ісайовичу, не завадило б заповнити. Адже слова з пісні не викинеш.

А щодо приріза́ння землі скажу, опираючись на історичні факти, — до складу України в 1918 році входило також Українське Вільне Козацтво Кубані. В ті роки на Кубані, як кажете ви, переважно розмовляли українською мовою. В роки, коли Росія категорично забороняла українську мову.

Ваші предки, пане Солженіцин, забороняли українцям їхню рідну мову. Заборону накладали всі гілки влади: цар,

сенат, дума і навіть священний синод. А пізніше комуністи лютували анітрохи не менше.

Із 1700 до 1908 року видано 12 царських указів і урядових постанов, які обмежували й забороняли українську культуру, мову. А радянська імперія за 70 років видала з цими ж заборонами 8 постанов політбюро й указів. Отаке братство у нас, Олександре Ісайовичу. І щоб визначитися з питанням, чиї предки жили в Східній Україні в XVII столітті, подам вам ще одну цитату з Великої Радянської Енциклопедії (том 23, с. 563):

"Слобідська Україна, іст(орична) область у Росії XVII—XVIII ст. на тер(иторії) суч(асної) Харківської та частин Донецької, Ворошиловградської, Сумської, Воронезької, Білгородської й Курської областей. Із 2-ї пол(овини) XVI ст. заселялася укр(аїнськими) козаками і селянами, які тікали від гніту польських магнатів із тер(иторії) України, що перебувала в складі Речі Посполитої".

Зверніть увагу, пане Солженіцин, відбувалося заселення земель українцями ще до династії Романових, тобто до 1613 року, отже, ще за Рюриковичів. А росіян там близько не було.

Послухайте, з яких земель складалася Московія на початку XVI століття:

"Із 1478 року перебував під їхньою владою Новгород, а невдовзі також Твер, Ростов, Ярославль. Іван III, справедливо прозваний Великим, приєднав нові області, які лежали за межами древньої Русі, й відвів кордони своєї держави на північ до Фінляндії, Білого моря й Льодовитого океану, на схід до Уралу (по Камі. — *В. Б.*). Його син Василь додав до цього на півдні Рязань і Новгород- Сіверський" [4, с. 11].

А інший автор, М. М. Карамзін, так описав період захисту "російської землі":

"Незабаром прийшла в Москву звістка про новий грізний для нас задум Хана: він велів оголосити на трьох торгах, у Перекопі, в Криму, в Кафі і в інших місцях, щоб його Улани, Мурзи, воїни не складали зброї, не розсідлували коней і готувалися вдруге йти на Росію. Татари не по-

любляли воювати в зимовий час, без паші; весною полки наші зайняли береги Оки, куди прибув і сам Великий Князь (Василь III. — *В. Б.*). Ніколи Росія не мала кращої кінноти і настільки численної піхоти. Головний стан, біля Коломни, був подібний до великої фортеці, під захистом вогнепального снаряда, якого ми раніше не вживали в полі" [1, том VII, с. 63].

На цих рубежах, пане Солженіцин, Московія в XVI столітті захищала свої кордони. Фантазії залишіть собі. Не ганьбіться на людях.

І послухайте, що розповів М. М. Карамзін у тому ж томі на с. 65:

"... нарешті уклали його (перемир'я з Литовським князівством. — *В. Б.*) на п'ять років від 25 Грудня 1522 року. Смоленськ залишився нашим; границею слугували Дніпро, Івака та Меря. Встановили свободу торгівлі; доручили Намісникам Українським вирішити позови між жителями обох Держав..." То чиї прадіди де жили, і хто кому прирізав землі? Невже вам це невідомо? Дозвольте засумніватися.

Не вистачає в Росії землі?

Погляньте, як вона використовується: запаскуджена, захаращена, покинута селянином. Тисячі покинутих сіл у стародавній російській обителі: в Ярославській, Іванівській, Вологодській, Архангельській, Костромській, Володимирській областях. Перераховувати ще?

Російська земля спорожніла — усе вшир росте імперія. Бундючиться й бундючиться. Погляньте на Японію! За територією — одна російська губернія; за кількістю народу — майже дорівнює Росії. А може сьогодні, та й завтра, Російська держава суперничати рівнем життя й статком із Японією? Гадаю, відповідь очевидна.

То в чому ж причина? Не в поганих ж бо царях і не в комуністах. Причини необхідно шукати не на стороні, не в сусідніх народів, а в себе вдома, на тій землі, яка не доглянута й закинута. Настав час повернутися московитам із сусідніх підкорених земель на свою споконвічну землю. Вона давно стомилася, довго очікуючи людських рук.

"Сам я майже наполовину українець, виріс у звуках української мови, люблю її культуру, сердечно бажаю всіляких успіхів Україні — але в її реальних етнічних кордонах, без захоплення російських областей".

Повірте, Олександре Ісайовичу, не вибереться Росія "з-під уламків комунізму" із проповідниками вашого штибу. Ви штовхаєте Росію під "уламки шовінізму". Тут ви нічим не відрізняєтеся від Жириновського: два чоботи — пара. До речі, і комуністи з вами в одному строю.

"Вона (Україна. — *В. Б.*) не впорається навіть із культурним завданням: у нинішніх її кордонах 63% населення вважають своєю основною мовою російську (в 3 рази більше, ніж там етнічних росіян) — і треба всіх їх переучувати на українську".

Страшне горе України, що Росії вдалося (саме так!) зросійщити частину її народу. Вам — це відомо. Росія три сотні років вела цілеспрямовану політику ліквідації українців.

Послухайте: князь Шаховській, направляючись в Україну 1734 року, мав від цариці такий наказ:

"... Шаховському повелено спритно підводити українську козацьку старшину, щоб ті женилися і своячилися з великоросійською знаттю".

Як вам ця політика? Мало? Слухайте, що повелів стосовно України ваш улюбленець Петро Столипін у двадцятому столітті: "... об'єднання на національних інтересах веде до національного відмежування", тому "чужорідним народам необхідно це суворо заборонити". І далі: "історичним завданням російської державності є боротьба з рухом, іменованим у цей час українським, який містить в собі ідею відродження старої України та облаштування малоруської України на автономних національно-територіальних підставах".

Відчуваєте, чию пісню співаєте, пане Солженіцин? Пісню великоросійської Імперії. І Жириновський співає про те ж.

Московитам дозволено створити свою державу, а татарам, чеченцям — ні? Але це — расизм!

Президент Казахстану, на північні землі якого ви накинули око, в своєму виступі нагадав: нині понад 80% казахів розмовляють переважно російською мовою. Що, однак, не заважає казахському народу будувати власну державу. Дай Боже їм її побудувати!

При цьому ні Україна, ні Казахстан нав'язувати росіянам свою мову не будуть. У цьому немає небхідності. Побажає "етнічний росіянин", який живе в Україні, через десяток років зайняти державну посаду, або працювати у держустанові, він сам вивчить українську мову, як нам, "інородцям", довелося вивчати російську мову в Росії. Все, пане Солженіцин, на взаємному паритеті. Іншого серед цивілізованих народів не буває. Про що вам відомо. Почуватися ж російським паном із закабаленим під себе "чужорідним народом" — на жаль, пане Солженіцин, — час минув.

Минув — назавжди.

1994 рік

З. Глазунов

"... І хто більше росіянин — Велика Катерина — німкеня з народження, яка керувала Росією з точки зору блага і процвітання довіреної їй Богом держави Російської, чи "росіянин" Хрущов, який подарував, немов свою власність, просочену російською кров'ю землю Криму — Україні (хоч я вважаю їх нашими братами, як білорусів)?" [43, с. 1].

Нехай Бог боронить нас, пане Глазунов, від таких братів. Справжній брат не докорятиме братові домом, шматком землі чи окрайцем хліба. Тим паче, що нажиті вони в одній родині.

Чим же заперечити цьому "самозакоханому братанові", цьому представникові московської еліти, охоронцеві цінностей нації і віруючій людині?

Зовсім про Бога ви забули, пане Глазунов. Бог усім заповів рівність і волю. А що ж ви зробили в Чечні, віруюча лю-

дино? Чи сподіваєтеся, що Російська церква вкотре простить ваші гріхи "во славу матінки Росії"?

Бачите, цілком розпусною бабою була імператриця Катерина II. Аж до смерті коханців міняла, як рукавички. А подібні діяння суворо засуджуються і Богом, і церквою. Та й правління державою отримала з рук убивці — коханця Орлова, який порішив її законного чоловіка. Чи ваша церква та ваші віруючі прощають деспотам і розпусникам, аби тільки їхні діяння були в ім'я "великої Росії"?

Жорстоко, пане Глазунов, поводилася імператриця з народом: усіх загнала в кріпацтво, яке однаково що рабство.

Послухайте, що писав ще за життя Катерини II секундант-майор Петро Іванович Челіщев у рукопису "Подорож по Півночі Росії":

"Ця дорогоцінна половина землеродних жителів (ідеться про кріпаків. — *В. Б.*), без яких ніщо в людському суспільстві не може стати досконалим, обтяжена узами рабства".

Так жила більша частина населення імперії за Катерини II, про що свідчить очевидець життя тих часів.

Як би ви себе почували, пане Глазунов, будучи рабом, спізнавши батіг дворянина? Гадаю, ваша пісенька зовсім іншою стала б.

Вам, пане Глазунов, начхати на народ, чи російський, чи український. Ви ж панської крові. Вам "матінка" дорога тим, що приєднала до Росії "великий простір", підкорила й поглинула зі своїми родичами "споконвічного ворога" — Польщу. А попутно четвертувала й колесувала тисячі селян-пугачовців, які повстали проти рабства, якого, до речі, не було вже в ті часи у цивілізованій Європі.

Дозвольте вам нагадати, що "матінка" і передову інтелігенцію тих часів не шанувала, жорстоко переслідувала:

Олександра Миколайовича Радіщева,

Миколу Івановича Новікова,

Івана Герасимовича Рахманінова.

Які прізвища!

Сподіваюся, пане Глазунов, ви читали "Подорож із Петербурга в Москву". Згадайте: "Мати Ваша однакової зі

мною була думки про незначущість посад Ваших, від народження даних" [24, с. 110].

Бачите, якою розумною була людина, як далеко дивилася. А яких купців пересаджала "матінка" у в'язниці та каземати: Матвія Глазунова, Тимофія Полежаєва, Павла Вавілова, Василя Глазунова і багатьох інших. Ваших особисто предків, пане Глазунов, знищила Катерина II. Навіщо ж перед нею падати на коліна? Хоч трохи поважайте себе!

Указом від 11 лютого 1793 року імператриця повеліла спалити 18 656 примірників книг, які були знайдені в будинках і крамницях Миколи Івановича Новікова. Серед них: "Правила християнського життя", "Короткий нарис географії", "Геометрія", енциклопедичні словники, книги з медицини тощо. Ви про це геть забули. Лише про завоювання пам'ятаєте.

Але ж, як бачите, не все "чортова баба" здійснила. Ось, наприклад: "... грецький прожект... опанувати Кримом, винищити кочові племена на півдні, ліквідувати Запорозьку Січ, проникнути на Балкани, знищити Туреччину і покласти корону нового візантійського імператора на голову одного з онуків Катерини" [20, с. 25].

А ось ще одну таємну думку виказує українець, канцлер Катерини II граф Безбородько: "Що справи!.. Вони самі по собі йдуть. Пан Платон Зубов (повідомляю по секрету Глазунову — це коханець Катерини II, їй 62 роки, йому — 22. — *В. Б.*) справи розписав по тисяча сімсот дев'яносто сьомий рік. До цього року для встановлення торгівлі з Індією граф Валер'ян Зубов займе гарнізонами всі важливі місця в Персії й Тибеті. Суворов піде через Адріанополь до турецької столиці, для чого й флот готується. Китай теж збираються приборкати..." [20, с. 300].

Бачите: на древній Китай воліли зазіхнути!

Гадаєте, пане Глазунов, це художній вимисел? Анітрохи. Я вже подавав виписки з офіційних щоденників статс-секретаря імператриці Катерини II О. В. Храповицького, виданих у Москві 1862 року.

Ось і вам, пане Глазунов, цитата з цієї праці на пам'ять: "1786 рік, 5 липня. На рапорті Павла Сєргійовича Потьомкіна про володіння Татар вимагати пояснення. Кордон не закінчено, потрібен час для виконання великого заходу. Кордоном буде Чорне море і підданство Перських власників, які рівнятимуться Герцогові Курляндському, до того йдеться" [23, с. 11].

Оце вони — справжні помисли російської аристократії і їхньої ставленици Катерини II. Не зуміла "матінка" приєднати до імперії Персію та Константинополь. Інакше ваша спадщина, пане Глазунов, далеко б посунулася, аж до візантійських імператорів.

І Жириновський не знадобився б сьогодні.

Як же ви їй простили такі недоробки, пане Глазунов? Чи справді сподіваєтеся на Жириновського?!

1995 рік

4. Лужков

1997 року, ранньої вересневої осені, Москва в екстазі відсвяткувала вигадане 850-річчя. Горілка, вино, пиво й шампанське лилися рікою. Мільярди російських рублів шпурлялися наліво й направо. На торжества за великі гроші були запрошені поважні артисти з Європи, юрбилися на підмостках артисти самої Москви, маршировали оркестри, гриміли барабани, на Красній площі повалили міфічного Змія.

Веселися і пий скільки завгодно!

У той же час мільйони людей в Росії, за 100—200 кілометрів від Москви, сиділи без шматка хліба, діти забули смак молока, учителі й лікарі більше ніж півроку не одержували заробітної плати. Убогість захлеснула велику країну.

Але московського градоначальника Юрія Михайловича Лужкова, під чиїм керівництвом гриміли литаври і вершилося дійство, знедолена Росія не цікавила. Він мислив не насущними справами й потребами, він дивився далеко вперед.

Наступні покоління москвичів віддадуть належне Юрію Лужкову, знаючи, з яким державним розмахом і з якою величезною помпою жили й веселилися москвичі за його керівництва у "850-ту річницю" столичного града. Народ московський удосталь мав хліба, мав і видовища.

Спектакль на Красній площі спочатку хотіли поставити за сценарієм Наталії Кончаловської, написаним до 800-річчя Москви. Здавалося, більшовицька, сталінська Москва 1947 року нічим не відрізнялася від Москви Лужкова 1997 року. Спокійно можна вершити дійство за старим сценарієм. Москва завжди жила ситно, в статку, а оспівувалася за єдиними міфами і за царя, і за більшовиків-комуністів, і за теперішніх батьків-демократів. Міфи про Москву — єдині й вічні, бездоказові й недоторканні.

Але, як сказала одна розумна людина, "коли ми почали міркувати про всі навали (на Московію. — *В. Б.*), то спіткнулися об правду, яка в історії не завжди була істиною".

Який сум!

Виявилося, що в міфології про Москву існує значний, як казав М. М. Карамзін, "доважок брехні". І тут дуже доречне питання: чому ж сам факт 850-річчя Москви не було поставлено під сумнів?

Відповідь очевидна: тоді витрачені на торжества гроші залишилися б у бюджеті Росії й дісталися, бодай частково, знедоленим громадянам, а безтурботно-святочна публіка була б із дулею в кишені. Але хіба міг так вчинити Юрій Михайлович із елітою, яка співає йому панегірики? Та ніколи в житті!

За відмови від показухи і бенкету виникала й друга проблема: ставилося під сумнів саме 850-річчя стольного града. Такого Лужков допустити не міг. Імперські амбіції столичного градоначальника відомі всім, хто бодай зрідка читає газети й дивиться московське телебачення. І тому Юрій Михайлович у своєму інтерв'ю газеті "Известия" напередодні свята сказав, як відрубав: "Ніхто нам не зіпсує свято!"

І ніхто не посмів.

Однак доречно нагадати панові Лужкову, що 1847 року в російського імператора Миколи І, який краще і глибше знав історію Москви й Московії, була трохи інша думка про ювілей:

"Святкуйте, як хочете, і робіть, що хочете", — така була 1847 року байдужа відповідь імператора Миколи І на питання членів уряду: святкувати чи не святкувати 700-ту річницю Москви. Святкувати не захотіли, відклавши усі розважальні загальнонародні заходи до кращих часів" [44, с. 2].

А він, онук Катерини II, знав, як злодійкувато його бабуня "перетасувала" та "відредагувала" історію Московії, зізнавшись 7 серпня 1791 року, що "зіграла з татарами жарт". У нашому романі-дослідженні стольному граду Москві присвячено чимало сторінок, де читачі мали змогу переконатися, що Москва заснована не 1147 року, а значно пізніше — 1272 року. І засновником Москви був не князь Юрій Довгорукий, а хан Золотої Орди — Менгу-Тимур, внук великого хана Батия.

Але міфи Москви й Московії живучі, як і імперські амбіції Лужкова. Так що святкували Лужков і його товариші не 850-річчя Москви, а тільки 725-річчя. Теж — ювілей, щоправда, дещо куций, неповновагий. Але коли грошей надмір, їх можна витратити на що заманеться.

Навіть великий містифікатор XX століття — Йосиф Сталін, який усе вимірював масштабно, мільйонами: і вбитих, і загиблих від голоду, — навіть він 800-річчя Москви повелів відсвяткувати лише трудовими подвигами, вечірніми гуляннями і закладанням каменя на честь майбутнього пам'ятника Юрію Довгорукому.

Щоправда, товариш Сталін іще повелів відчеканити пам'ятну медаль на честь 800-річчя Москви і особливо заслужених заохотив цим знаком. Але, звісно, сталінським святкуванням було далеко до помпезних заходів пана Лужкова.

Кремлівський вождь побажав також відшукати в Києві останки Юрія Довгорукого та перепоховати їх на честь свята в центрі Москви. Яка грандіозна міфологічна акція могла б відбутися: нарешті-бо Юрія Довгорукого відняли б у "малоросів" і передали "великоросам". І не на папері, у брехливих "літописних зводах", а всерйоз, фізично. Але так уже сталося, що цей захід "не вигорів".

А Юрій Михайлович про останки й заїкатися не став. Не та людина. Де бачено, щоб московит — та просив у "малороса". Нонсенс! Московити з далекого XIII століття все брали, не спитавшись: як не хитрістю, то розбоєм. Так повелося. А звичок важко позбутися.

Не буду в цьому розділі особисто для Юрія Михайловича повторно описувати весь перебіг розбою, вчиненого московськими правителями за сотні років проти Твері, Новгорода, Києва, Пскова чи Казані. Про це розказано в попередніх розділах.

Прошу лише звернути увагу, що всі факти, які ми дослідили, взяті з історичних творів російських авторів. В оповіді дуже мало посилань на істориків інших держав, хоча ті більш критично й об'єктивно висловлювалися про розбій Московії за минулі сторіччя.

Повернімося, однак, до пана Лужкова.

Сподіваюся, читачі пам'ятають, як на першій стадії свого службового становлення московський управитель Юрій Михайлович Лужков на питання: так що ж нам робити з Україною, яка не віддає Росії Крим і Севастополь та ще й наполягає на розподілі Чорноморського флоту? — відповів виразно і конкретно: попередити, що Росія може застосувати силу!

Це була відповідь "майстрової людини, яка прийшла до влади з низів". Казав, що думав. Але етикету Юрій Михайлович навчився швидко, тож незабаром почав викладати ті ж думки зовсім іншими, "мудрими" словами.

"У Раді Федерації (Росії. — *В.Б.*) створено комітет, який готує це питання (відторгнення Криму від України. — *В. Б.*), підводить під майбутнє рішення юридичну базу... Так що я особисто не втрачаю віри в успіх. При цьому, звичайно, не повинно бути жодних "силових" рухів, братнє сусідство не може постраждати" [45, с. 3].

Як бачимо, і пан Лужков мітить до українців у "брати", не забуваючи при цьому потягти в "брата" "ласий шматок".

Ось такий — братуха!

Єдине, чим відрізняється Лужков від своїх однодумців-державників: Солженіцина, Жириновського, Глазунова та інших, — це відвертою напористістю і нахабністю.

Однак, навіть знаючи нахабність цієї людини, я спробую нагадати факти, які він свідомо замовчує або не знає, постійно повторюючи: "Севастополь — місто російської слави!".

Спочатку поговоримо про Крим.

Доводжу до відома Лужкова, що до XVIII століття ані нога московита, ані нога великороса в Криму "державно" не ступала. А якщо й побувала, то це була нога лише "васала" кримського хана. Пропоную Юрію Михайловичу ніколи не плутати ноги людей Русі з ногами "московитів" або "великоросів", які створили Московську державу. Ці ноги різні: одні — слов'янського етносу, інші — фіно-татарського.

Послухайте, пане Лужков, професора Московського університету другої половини XIX століття Сергія Михайловича Соловйова, який творив міфологію історії Російської імперії, але водночас виказував золоті крупинки істини, які дійшли до нас:

"Для якнайшвидшого і якомога вигіднішого підписання миру Петро хотів здивувати... турків (тобто влаштував блеф. — *В. Б.*); він відправив свого посланника Українцева в Константинополь на російському військовому кораблі "Крепость"... і хоча на сході справи йшли успішно, хоча

там татарські орди (Ваші московські єдинокровні родичі. — *В. Б.*) з голосною назвою царств покорялися цареві Московському (зверніть увагу, в 1700 році цар ще був не російським, а лише — московським. — *В. Б.*), але на південь, у Кримську орду, і далі посилати поминки (данину! — *В. Б.*). Це посилання (данини. — *В. Б.*) припинилося, коли російський військовий корабель з'явився перед магометанським Стамбулом" [7, с. 502—503].

А сталася ця подія лише в 1700 році.

"18 серпня 1700 року в Москві спалений був "колосальний феєрверк": цар Петро Олексійович святкував турецький мир, придбання Азова, кінець обов'язку посилати поминки (постійну данину! — *В. Б.*) в Крим" [7, с. 504].

Такі ось, Юрію Михайловичу, "калачі". Не Московія до 1700 року була господинею Криму, а Кримський хан отримував данину з Московії. І, як ви розумієте, "російською славою" поки що "не пахло". Ці факти забувати не варто. Врахуйте: російська історія, запустивши у своє "велике минуле" "доважок брехні", подібні факти намагалася замовчувати. Тому вам про істину необхідно постійно нагадувати.

Ще нагадаю московському градоначальникові, що після Прутського походу, який відбувся 1711 року, під особистим керівництвом Петра І, коли він побував у принизливому оточенні в турків та Кримського хана і лише за великі гроші був викуплений, а не відправлений у Стамбул, Москва втратила й Азов, і весь вигаданий блиск на Чорному морі. Понад 30 тисяч трупів поклав Петро на берегах ріки Прут із 43-тисячної армії, яка була під його началом. І не варто, Юрію Михайловичу, забувати, що в оточенні біля ріки Прут під Новими Станилештами була повалена армія, яка два роки перед тим святкувала Полтавську перемогу. Полтавська битва на цьому принизливому тлі має зовсім інакший вигляд.

Добре, що бодай царя відкупили у турків!

Лише за Катерини II, в 1783 році, Крим було приєднано до Російської імперії.

Звертаю увагу: приєднано із корінним населенням — кримськими татарами, про існування яких постійно забувають.

А тепер, Юрію Михайловичу, згадаймо, чиї ж голови — життя — було покладено в Причорномор'ї. Адже вас просто зациклило: росіяни та росіяни!

Усім відомо: на півдні України в 1776—1799 роках діяло дві армії: українська і катеринославська, загальною чисельністю (у різні роки) від 60 до 160 тисяч осіб. Комплектувалися армії переважно вихідцями з південних губерній, включаючи нинішні області Воронезьку, Курську, Орловську, Білгородську, Чернігівську, Сумську, Київську, Полтавську, Харківську, Дніпропетровську, Запорізьку. Панові Лужкову не варто забувати, що перші чотири з названих областей у ті часи звалися Слобідською Україною, де проживали українці. Я навіть подавав виписку із ВРЕ, третє видання, панові Солженіцину, підтверджуючи цей факт. Повторювати не буду.

Отже, від Воронежа й Орла до Запоріжжя й Києва, на території, завойованій на той час Російською імперією, проживало (1770 рік) не менше, як 4,5 мільйонів українців. Я свідомо занижую цю цифру.

Якщо згадаємо, пане Лужков, що військову повинність відбували кріпаки, чим по-варварськи ви облагодіяли "братів", від 100 осіб — один у примусовому порядку, то одноразовий річний призов становив не менше 45 тисяч солдатів. Загалом за двадцять років Російською імперією було "забрано в москалі" близько мільйона українців!

А оскільки імперія в ті роки вела загарбницькі війни по всьому периметру держави (війна із Пруссією, завоювання Сибіру, війни зі Швецією і Польщею, захоплення Ка-

захстану, перські походи тощо), зрозуміло, де склали свої голови солдати-українці: ясна річ, у боях від Кубані до Дунаю, хоча побували і в інших місцях.

Не варто забувати, що в 1796 році, після третього поділу Польщі, в Російській імперії кількість українського населення збільшилася до 10—12 мільйонів людей.

Так що "гарматний матеріал" потроївся. Стало можливим призивати в армію по 80—100 тисяч українців на рік.

Погляньте, Юрію Михайловичу, на таблицю — де проживали українці і в якій кількості (кінець XVIII століття). Таблицю складено за "Історією України" Ореста Субтельного:

№ з/п	Територія	Площа, тис. кв. км	Населення, тис. осіб (*приблизно*)
1.	Гетьманщина (або Малоросія) (у складі Російської імперії)	92	2300
2.	Слобідська Україна (у складі Російської імперії)	70	1000
3.	Південна Україна (у складі Російської імперії)	185	1000
4.	Правобережна Україна (після третього поділу Польщі — у складі Російської імперії)	170	3400
5.	Східна Галичина (імперія Габсбургів)	55	1800
6.	Закарпаття (імперія Габсбургів)	13	250
7.	Буковина (імперія Габсбургів)	5	150
	Загалом:	590	10000

Саме за цією "Історією України", написаною професором Йоркського університету Орестом Субтельним, на Заході вивчають історію українського народу.

До речі, пане Лужков, Росія чомусь вивчає не історію російського народу, його становлення й розвитку, а історію Російської держави, намагаючись завуалювати, що сама ця держава відбрунькувалася від імперії Золота Ор-

да, і базовим етносом московської держави стали фіно-татарські племена. І починаєте ви вивчення історії своєї держави зовсім нелогічно — з Києва, а не з норманського минулого династії Рюриковичів. Якось із середини починаєте, зовсім забувши, що історію держави творить народ, а не його володар — зайда.

Навіщо російському істеблішменту знадобилася ця неправда — давно всім відомо.

Повернімося в чорноморські степи.

Зважаючи на подану тут таблицю, сподіваюся, пане Лужков, ви чітко розумієте, чиїми кістками вимощені степи Причорномор'я та Криму. Не забувайте й те, що з X до XVI століття ця земля або взагалі належала українцям, або вони в неї ходили, як до себе додому. А московити, ваші предки, у ті часи відзначалися, як правило, на річці Ока й значно північніше.

Настала пора, Юрію Михайловичу, поговорити "про місто російської слави — Севастополь". Як ми розуміємо, слава до міста Севастополя прийшла за часів оборонних боїв Кримської війни в 1854—1855 роках і бойових дій Другої світової війни під Севастополем (1941—1942 роки й 1944 рік).

Отже, освіжімо в пам'яті факти Кримської війни XIX століття.

Воєнні дії в Криму почалися з висадки десанту супротивників Росії 2 (14) вересня 1854 року. Обмежений союзний десант (війська Англії, Франції й Туреччини) складався з 62 тисяч вояків і висаджувався на берег кілька тижнів. Російська армія у ті дні в Криму мала 33,6 тисячі вояків і 18-тисячний гарнізон у Севастополі. Отже, сили практично були рівні [9, том 13, с. 512].

Але війська Російської імперії 1854 року в Криму були розбиті спочатку на річці Альмі, пізніше в Балаклавському бою, а остаточно розгромлені в Інкерманському бою. Як бачимо, воєнні дії велися практично в межах міста Севастополя. Нині Балаклава та Інкерман — частина міської території. Але російські генерали й адмірали, воюючи у своїй країні з експедиційним десантом, не змогли не лише

забезпечити військову перевагу в силі й швидкими концентрованими ударами зіпхнути ворога в море, а й навіть налагодити взаємодію армії та флоту.

Таке військове уміння російського генералітету в Кримській війні під Севастополем!

А союзники, не до прикладу російським генералам і адміралам, у 1855 році збільшили сили, багато разів штурмували Севастополь і 28 серпня (9 вересня) взяли місто. Російський генералітет розписався в своєму цілковитому безсиллі. Хоча чимало генералів і адміралів (Корнілов, Нахімов, Тотлебен) проявили в боях особисту солдатську хоробрість. Але генералів і адміралів судять за їхніми полководницькими справами, а не за вміння ходити в атаку й гинути. Це доля солдата.

Тут час нагадати панові Лужкову про солдатів і матросів, які захищали Севастополь. Адже полягло під Севастополем 102 тисячі вояків, не кажучи вже про поранених — понад 300 тисяч. Російські генерали і адмірали ніколи, в жодній війні, не берегли солдатів і матросів. Тим паче — солдатську масу, що складалася переважно з інородців.

Нагадую прізвища солдатів і матросів, які особливо відзначилися під час першої оборони Севастополя: П. Кішка, І. Димченко, Ф. Заїка, І. Шевченко та сотні інших з подібними прізвищами.

Кримська армія 1855 року складалася в своїй масі з закріпаченого (поневоленого) українського селянства.

Особливо теплі слова хочеться сказати про легендарного героя першої оборони Севастополя — матроса Петра Кішку, українця з села Ометинці (Вінницької області). Петро Маркович Кішка народився 1828 року в родині кріпака, сам був у рабстві в російського пана, і його діти до смерті працювали на російського поміщика. Така подяка російської правлячої еліти героям, які захищали її інтереси в боях.

Ось, пане Лужков, хто приніс славу Севастополю в обороні 1854—1855 років. Саме вони, українські хлопці, полягли на підступах і в самому Севастополі в ті далекі роки!

Прогнила Російська імперія зустріла Кримську війну на Чорному морі, маючи дерев'яний вітрильний флот, який через непридатність довелося затопити, як мотлох, бо французькі й англійські ескадри мали в своєму складі 4 лінійні кораблі й 50 фрегатів панцерних і парових.

А Росія, як споконвіку повелося, кинула на чужу техніку "людський гарматний матеріал". Власні невміння і тупість закрили людськими життями. Якщо в цьому, пане Лужков, полягає "російська слава" ваших правителів і генералів, то в цій іпостасі ви обігнали увесь цивілізований світ. Тут ваш пріоритет применшувати ніхто не стане.

Але в тій кримській військовій епопеї є ще один момент, про який пан Лужков просто не відає або свідомо замовчує.

Війна ж бо велася не лише в Криму, а й на Далекому Сході, і на Кавказі. Під час Кримської війни існувала ще й "героїчна оборона Петропавловська-Камчатського", де англійці й французи висадили десант 20 серпня 1854 року і спробували відторгнути від Російської імперії Камчатку.

Доводжу до відома Юрія Михайловича Лужкова, що обороною Петропавловська-Камчатського в 1854 році керував губернатор Камчатки генерал-майор В. С. Завойко, українець за народженням. Він не здав ворогу Петропавловськ, відстояв його в бою, зберігши для імперії і саме місто, і всю Камчатку.

Ось такі факти, пане Лужков, ви забуваєте. Якщо дотримуватися вашої логіки, то українці в часи Кримської війни отримали місто української слави — Петропавловськ-Камчатський. Але навіть дотримуючись вашої логіки, українці на Камчатку і Петропавловськ-Камчатський не претендують.

Гадаю, українці, що поклали біля стін Севастополя десятки тисяч своїх синів і дочок, мають не менше право вважати його "містом української слави", ніж пан Лужков.

Будемо чесні до кінця, адже московити лише встигли раніше "застовпити" своїм генералам і адміралам бойову славу, оспівати її в піснях. Запевняю московського градо-

начальника, що поети і композитори України згодом зуміють відновити цей пробіл. Усі розуміють, і Лужков у тому числі, що якби українець посмів оспівати своїх севастопольських героїв раніше, в часи імперії, романовської чи більшовицької, то закінчив би життя на шибениці або у в'язниці.

Московський істеблішмент жорстоко карав людей, які намагалися зазіхати на його брехливу історичну і героїчну міфологію. Згадайте, пане Лужков, як Москва переслідувала поета Володимира Сосюру за вірш "Любіть Україну".

Про другу Севастопольську оборону 1941—1942 років і штурм міста у травні 1944 року намагатимуся говорити коротко.

Як і в давні роки, на Чорноморському флоті служили переважно українські хлопці.

Природно, генералітет і в радянській імперії у своїй масі був російським.

Чудову пораду панові Лужкову дав глава однієї з міських адміністрацій півдня України, порекомендувавши відвідати Севастопольський меморіал і переконатися в переважно українських прізвищах вояків, які особливо відзначилися, і заодно поклонитися десяткам тисяч солдатів усіх національностей, похованих під могильними плитами на військових цвинтарях Криму й Севастополя.

Ми повинні розуміти — за спільну батьківщину в Другій світовій війні наклали головами люди всіх національностей, що проживали в Радянському Союзі. Кожен із загиблих приніс славу своєму народу. І має бути соромно панові Лужкову ділити військову славу живих і загиблих на "російську" і "неросійську". Йому відповідати перед солдатами-героями.

Мені лише хотілося пояснити московському градоначальнику, що міст "російської слави" на території колишньої імперії не існує й існувати не може. Російська імперія завжди була багатонаціональною, і сам по собі російський

народ у ній ніколи не становив звичайної арифметичної більшості. Не варто забувати: у радянській імперії в росіяни записувалися всі, кому не ліньки — євреї, білоруси, татари, українці, німці, чуваші, мордва, башкири, поляки, марійці, якути, ненці, карели й багато хто інший. Зросійщення віталося й заохочувалося повсюдно.

Спеціально для Юрія Михайловича розповідаю анекдот, уміщений в газеті "Известия":

"... Згідно з переписом населення, 1989 року в області (Єврейській автономній. — *В. Б.*) було 8 800 євреїв. Потім 11 126 виїхали в Ізраїль. Залишилося 12 500 (євреїв. — *В. Б.*). Цей арифметичний парадокс пояснюється просто: коли п'ята графа ставала перешкодою в кар'єрі, люди воліли приховувати свою національність" [46, с. 3].

Якщо вважати, що у кожній області колишнього Союзу набиралося "липових росіян" серед всіх народів хоча б така ж кількість, то можна мати уяву про масштаб зросійщення.

Отож і в армії, і на флоті на одного росіянина завжди припадав хоча б один — неросіянин. Пам'ятайте про це, пане Лужков!

Однак, Юрію Михайловичу, ви забули, а тому, певно, не зазіхаєте принаймні ще на десяток "міст російської слави". Нагадаю вам про кілька з них.

Приміром — Порт-Артур. Російська імперія 1904 року і там зазнала поразки, хоча солдати, як завжди, свою місію виконали до кінця.

Чудовий вальс "На сопках Маньчжурії" написав учасник війни. Мені особисто цей вальс подобається більше від "Севастопольського вальсу". А Вам, Юрію Михайловичу?

Ви чомусь забули пред'явити претензії великому Китаю на це "місто російської слави". Мені абсолютно не хочеться навіть допускати думки, що ви боїтеся, того й мовчите.

Або ось іще одне "місто російської слави" — Варшава!

Ваші предки брали це місто й захищали його понад десять разів. Згадайте: сам генералісимус Суворов вирізав у

Варшаві населення, як звичайний бандит. Чому ж забули про це місто? Адже багато разів приходили, підкоряли, упокорювали, захищали, залишали, йдучи геть.

А як, пане Лужков, ви забули про Київ?

Теж — "місто російської слави"?! Згадайте: ще 1169 року ваші предки (фінські племена: *меря, весь, мещера, мокша*, а простіше — *народ Моксель*) прийшли із "Залешанської землі" і "взяли на щит град Київ". Навіть поцупили знамениту ікону та вивезли в країну Моксель — майбутню Московію.

А "місто російської слави" — Грозний? Погляньте, які страшні руїни ви залишили після себе! Знищили понад сто тисяч людей, сотні тисяч знедолили і забули про все, начебто не ваших рук справа.

Багато, Юрію Михайловичу, міст можна назвати "містами російської слави". Гадаю, ви й самі повинні нарешті зрозуміти весь комізм і трагізм цього визнання. Міфи завжди розсіюються: і брехливі, й солодкі!

Я радив би Вам, пане Лужков, зрідка читати праці та статті російських науковців. Наприклад, професора, завідувача кафедри Московського інституту міжнародних відносин Ю. М. Колесова, який дав вичерпну відповідь на ваші домагання щодо Криму й Севастополя ще в 1995 році.

Послухайте:

"І Україна, й Росія є членами ОБСЄ, і для них положення Заключного акту обов'язкові. Навіть сама заява претензій на частину території іншої держави вже є протиправним, грубим порушенням загальновизнаного міжнародного права. І, звичайно, якщо застосуванням або погрозою сили (є такий термін) спробувати вирішити територіальну суперечку на свою користь, це підпадає під визначення агресії з усіма наслідками, що з цього випливають" [47, с. 2].

Доводжу до відома московського градоначальника, що професор Ю. М. Колесов є арбітром Постійної палати Третейського суду в Гаазі, куди Лужков збирається скаржитися.

Так що, Юрію Михайловичу, час би й призупинити "мічурінські" дослідження з вирощування "Пуксів", за вже запатентованим методом письменника В. Войновича, тим паче на рівні, як ви казали, Ради Федерації Росії.

Раджу панові Лужкову також заглянути у ВРЕ, третє видання, том 23, с. 104. Ось що на тій сторінці сказано, коротко: "Севастополь, місто республіканського підпорядкування Кримської області УРСР".

Несолідно якось виходить, Юрію Михайловичу. Ви на кожному кроці говорите, що Севастополь завжди був містом союзного підпорядкування. Енциклопедію редагували десятки, навіть сотні радянських, переважно російських, академіків і професорів. А ви намагаєтеся сьогодні виставити їх дурнями, які не відали, що писали. І видавалася Енциклопедія в Москві, абсолютно, як ви розумієте, без тиску з Києва. Дуже вже рідким виходить, Юрію Михайловичу, ваш московський "щєц". Сама вода.

Послухайте ще одного розумного російського академіка: "Москва — Символ, Образ, Тип Російської влади. З її месіанською й універсалістською претензією на весь світ... Це влада, яку вона (Москва) здійснює по-ординськи: знищенням конфліктуючого, а не угодою з ним. І це стосувалося геть усього: міст — Твер, Новгород, Псков, Казань; станів — бояри, дворянство, стрільці, селяни; і будь-яких інших формувань, включаючи церкву. Ця влада — переможець, якому потрібні, однак, усе нові й нові супротивники. Без них вона не влада" [14, с. 121].

Може, в цьому й полягає, пане Лужков, весь сенс ваших домагань до України? Я ж по праву назвав вас московитом!

Саме ви сьогодні є носієм ординської московської влади. Саме люди з подібними до ваших імперськими поглядами й переконаннями завжди правили в Москві та Московії, постійно вишукуючи ворогів серед сусідів і схиляючись перед матір'ю — Золотою Ордою.

Як бачите, звички залишилися колишніми. Вас нічого не навчив час!

А зараз, Юрію Михайловичу, ще раз повернімося до нинішнього благополуччя Москви. Погляньмо, чи справді воно ґрунтується на праці людей стольного града і особисто вашому вмінні керувати міськими справами. Чи, може, московське благополуччя походить із зовсім інших джерел.

Якщо уважно проаналізувати ситуацію, побувати в далеких російських регіонах, послухати голодних людей і поговорити з вашими колегами-губернаторами, складається зовсім інша, навіть моторошна картина нинішнього "бенкетного" стану Москви.

Послухайте типові повідомлення з Красноярського краю, цієї Росії в зменшеному виді: "У Красноярському краї все виразніше проявляються характерні риси колонії. Вершки й корінці поділені так: краєві — дим і відходи сировинних виробництв, робота за невисоку зарплату, із краю — прибутки. Тут — копалини, там (у Москві. — В. Б.) — гроші від їх видобутку!

Бюджет краю формується тільки з 11% валового регіонального продукту" [48, с. 5].

Пане Лужков, навіть цілковито неосвічені в економіці люди розуміють, що інша оподатковувана частина Красноярського крайового валового продукту в розмірі 89% перебуває в Москві. Не в Іркутську, не в Хабаровську чи Рязані!

Ось, пане Лужков, чому ви дозволяєте собі шпурляти сотні мільярдів рублів на міфічні ювілеї Москви, на презентації та будівництво. Москва паразитує на чужій праці, несучи народу глибинної Росії колосальне зубожіння вже не примітивним розбоєм і грабунком, а сучасним економічним поневоленням.

І щоб усі знали, що це стосується не одного регіону Росії, послухайте ще одного губернатора:

"Бійтеся політиків, які кажуть, що служать народу. Найчастіше вони брешуть. Як ви уявляєте: вибрав народ президента (або генерального секретаря, або царя), і сидить

той у Кремлі, служить народу? Особливо помітно, як його оточення служить! Зібрали 95% всіх грошей у Москві й "служать" [49, с. 6].

Подано слова і думки пана Михайла Прусака, губернатора Новгородської області. Врізав, як по лобі дав. Молодець!

Не буду нагадувати панові Лужкову, що повідали багато інших губернаторів і вчених Росії. Нема рації подавати безліч тотожних прикладів. Досить цих.

І останнє, Юрію Михайловичу, про що хочу вам нагадати. Я свідомо не згадував про вашу титанічну боротьбу в Москві з "особами кавказької національності". Це квіточки у порівнянні з тим, чому ви, як московський градоначальник, свідомо потураєте.

Послухайте, якими "писаннями" сьогодні наповнена Москва: "Так, ми покликані стати панами цього світу, тому, що так захотів Господь. І якщо для виконання Його Волі нам буде потрібно втопити в крові кілька мільярдів інородців, ми ні на секунду, ні на хвилину не задумаємося, гуманно це чи ні, чи відповідає це правам "людини". Нісенітниця!

Наша Біла справа — це свята місія твердження Російського духу по всьому світу, бо лише наша раса (мається на увазі російська раса! — *В. Б.*) варта панувати в цьому світі".

І далі, там же, слова з гімну "Російської національної єдності":

"Нам не страшны ни пули, ни снаряды,
Ми верим в то, что сможем победить :
Ведь в мире должен быть один Порядок
И он по праву русским должен быть ".

Газета "Известия" у № 86 від 14 травня 1998 року слушно констатувала: "Не визнаючи існування доморощених расистів, влада заохочує їх на нові дії".

А цим "пустунам", пане Лужков, теж не вистачає Севастополя. І ще дечого.

Кожен, хто не сприймає фашистської ідеології, має право, Юрію Михайловичу, задуматися і поставити собі питання: навіщо Лужкову потрібний матеріал по Криму й Севастополю, зібраний у спеціальному комітеті Ради Федерації? Яку "юридичну базу" ви готуєте собі на майбутнє? Адже чесні відповіді щодо Криму і Севастополя давно всім відомі. Навіть ООН із цього питання висловилася.

Не ображайтеся, пане Лужков, за паралелі.

Ніхто не має права забувати: доки гітлерівська еліта готувала в кабінетах матеріали про "втрачені німецькі землі", штурмовики з ножами "гралися" на вулицях.

Не будьте такі самовпевнені.

Зупиніться та задумайтеся.

1998 рік

5. Вдруге: Солженіцин

(продовження, 1998 рік)

Написавши розділ "Солженіцин" десь у році 1994-му, не сподівався, що доведеться доповнювати його. Я вірив, повернувшись в Росію, Солженіцин, який має розум і можливість аналітично мислити, згодом заспокоїться і зрозуміє абсолютну неминучість краху Російської імперії. Хотілося сподіватися, що Нобелівський лауреат чесно й неупереджено поставиться до розвалу імперії на "шматки", як він сам пише. Тим паче, що "споконвічна земля" московитів — Московія — залишилася цілою у складі Російської Федерації.

Однак виявилося, що час не заспокоїв і не вилікував цієї людини, а ще дужче озлобив стосовно окремих народів, які посміли відкинути "ласку старшого брата". Його численні інтерв'ю, бесіди, прямі телефонні лінії витримані в дусі відвертої ненависті до України, Чечні, Грузії й, почасти, до Казахстану.

За останні роки особисто мені, який не шукав зустрічей із писаниною Солженіцина, потрапили на очі такі його повчання людству:

— "Сестра моєї роботи і мати моїх дітей..." (газета "Комсомольская правда", 31 грудня 1994 року, с. 1—2).

— "Жовте колесо" (газета "Аргументы и факты", № 2 і № 3 за січень 1995 року).

— "Розмови з Олександром Солженіциним" (газета "Комсомольская правда", 23 квітня 1996 року, с. 3—4).

— "Слов'янська трагедія" (газета "Труд", 29 травня 1998 року, с. 5).

З кожним наступним виступом маститий письменник поводився все більш відверто шовіністично. Особливо велику ненависть відчуває ця людина до національно мислячих українців, які не піддалися зросійщенню за багато десятиліть. Дістається всім, навіть державним діячам України. Тут Солженіцин опускається до елементарного хуліганства. Йому нічого не варто обізвати людей, які займають державні посади в Україні, "нахабними ошуканцями, безсовісними людьми, зрадниками, націоналістами" та ін. Начебто ці люди повинні служити не українському народові, а Російській імперії. Старий московський шовіністичний синдром із часів Петра I (Мазепа), Леніна (Петлюра), Сталіна (Бандера).

Солженіцин з інтерв'ю в інтерв'ю, зі статті в статтю з настирною послідовністю висуває територіальні претензії до сусідніх держав і народів. Усі його претензії цілковито бездоказові й голослівні, лише спираються на "формулу Жириновського", мовляв, російський солдат уже "мив свої чоботи" в тих землях.

Солженіцин не та людина, яка не знає історичних істин. Він їх знає. Але приймає лише ті, які стоять на сторожі Російської імперії. Знає, що існуюча історія імперії наскрізь брехлива, вигадана і "зроблена" російськими державниками за останні 200 років, щоб виправдати захоплення чужих земель і підтвердити так зване право Москви на "збирання землі російської".

Затятий прихильник "великої й неподільної", він розуміє, що є речі, втративши які, Росія вже ніколи відродитися в імперію не зуміє. Ось чому він так люто "підспівує" бодай союзу чотирьох: Росії, Білорусії, України і Казахстану. В цій ідеї криється секрет: зберегти ядро імперії, а інші "шматки" згодом приростуть.

Він тепер зізнається: "я переконаний супротивник "панславізму": це завжди був для Росії замах не під силу". Бачите, він не засуджує саму ідею підкорення Росією слов'ян, а констатує лише — не берімося за непосильне, бо надірвемося.

Знаючи, як повільно і важко, але невідворотно відбувається становлення нових незалежних держав, які розірвали пута імперії, Солженіцин як махровий шовініст вдається до словесної диверсії, щоб підірвати стабільність цих держав, виграти час, нацьковує одних на інших.

Варто й нині остерігатися "державників" типу Солженіцина. Їм уже вкотре ввижається "велика і неподільна". Такі ось солженіцини та лужкови будуть все робити для створення як не нової, то бодай старої "в'язниці народів".

Повернімося до конкретних домагань Солженіцина. Однак не будемо схожими на Олександра Ісайовича, який напирає тільки на совість і бездоказові "істини".

Отже, в газеті "Комсомольская правда" від 23 квітня 1996 року відтворена телефонна розмова Олександра Ісайовича з читачами газети під заголовком "Розмови з Олександром Солженіциним". Що цікаво: із викладу розмови в газеті, жодна людина, яка телефонувала, не поставила Солженіцину питання про його ставлення до України. Відповіді на питання підходили до кінця, час розмови з читачами закінчувався, і тоді пан Солженіцин, побачивши, що питання не дочекається, за власним бажанням узявся лити бруд на, здавалося б, дружню державу.

Однак варто зауважити, що цього разу пролунала нова думка, запозичена лауреатом у Катерини II. Відбулося імперсько-шовіністичне єднання імператриці з письменником. Віруючій російській людині кінця XX століття цілком згодилися шовіністичні думки "розпусної баби" кінця XVIII століття. Що значить — "імперська потреба"!

Послухаймо Олександра Ісайовича:

"Відколота Галичина, яку Олександр I просто не подбав повернути в Росію (Галичина ніколи Російській імперії не на-

лежала — таке Солженіцинське словоблудство! — *В. Б.*), Австрія віддала б її охоче — там протягом півтора сторіччя насаджувався (ким насаджувався — Солженіцин скромно мовчить. — *В. Б.*) антимосковський, антиросійський характер. Він сьогодні володіє українськими шовіністами (так голослівно письменник перекладає свою хворобу на інших. — *В. Б.*), які тероризують і заглушили українське населення (яка "отечєская" турбота про українців! — *В. Б.*), провели доволі фальшивий український референдум 1991 року".

Бачите, як відверто дисидент викладає свої думки: ось якби задушили росіяни Галичину на початку XIX століття, ніхто б не посмів заважати Росії зросійщити решту "малоросів". Бо ж оці незросійщені українці — галичани — взяли та й провели "фальшивий референдум". Мовляв, "затероризували" всіх українців від Харкова до Львова і від Сімферополя до Києва.

Сподіваюся, читачі відчувають усю глибину Солженіцинської ненависті до українців і української держави. Думка про існування української держави доводить Солженіцина до нестями. Йому начхати на волевиявлення народу України, до речі, й російськомовного в тому числі. Солженіцинський шовіністичний дух не приймає результатів народного волевиявлення, які йдуть на шкоду Російській імперії, навіть у тому випадку, якщо за Українську державність голосує понад 90% тих, хто має право голосу.

Нагадаю панові Солженіцину справжнього автора вкраденої ним думки: "Увійшов із поштою після Пушкіна. Казали (Катерина II казала. — *В. Б.*), що "... згодом потрібно виміняти в Імператора (Австро-Угорської імперії. — *В. Б.*) Галичину: вона йому не до речі, а потрібна прибавка до Угорщини з володіння Турецького" [23, с. 286].

Тут подані слова, сказані особисто Катериною II 4 травня 1793 року і записані її статс-секретарем. Пан Солженіцин повторив думку стару-престару, думку злодійської династії Романових, яка принесла на землю України рабство в XVIII столітті.

Солженіцин не став дорікати Катерині за невиконання власної стратегічної мети. Нобелівський лауреат мислить глибше — претензію висловив Олександрові І. Мовляв, бабуня поставила велике завдання: знищити український народ, зросійщити, назавжди привчити, що він "молодший брат" "великоросів", а Олександр І після перемоги у війні з Наполеоном мав таку можливість — заарканити Галичину, та пропустив нагоду. Як тут не поскаржитися на дурня-імператора.

Послухаймо далі, про що повідав читачам "Комсомольской правды" "великий мислитель": "Але ось вони отримали державу яку. Справжньої України там — одна четверта частина. А три чверті ніколи Україною й не були. Новоросія — Херсонська, Одеська області — ніколи Україною не були. Мелітопольщина, Луганська, Донецька області ніколи Україною не були. А Крим — і говорити нема чого. Все це вони прихопили..." [51, с. 3—4].

Не буду дорікати Олександрові Ісайовичу в брутальності. Цей тон стосовно України в нього повсякденний. Але ось офіцерові-артилеристові неприпустимо не знати елементарної арифметики. Площа разом узятих областей: Донецької, Луганської, Херсонської, Миколаївської, Одеської й Криму — не становить трьох чвертей території України, навіть однієї третини не становить.

Тут пан Солженіцин елементарно лукавить! Він свідомо бовкнув, сподіваючись, що його ніхто перевіряти не стане. Адже Нобелівському лауреатові треба вірити на слово.

Та думка Солженіцина значно далекоглядніша. За необхідності вирішив послатися на територію, приєднану до Московії 1654 року. А той факт, що український народ і українська земля в ті часи були розірвані між трьома імперіями, — він просто замовчує. Звичайний прийом цієї людини.

Однак, слід гадати, у пана Солженіцина не витає думка про належність усієї Правобережної України до "споконвічних російських земель", тобто до Московії. Гадаю, йому

відомо, що на Поділлі та Брацлавщині, на Київщині та Волині, в Галичині та Буковині, на Тернопільщині та Черкащині ніколи "великороси" не жили. Хоча від цієї людини можна чекати чого завгодно. Ось запустив же він отакі власні вигадки, про так звану "Мелітопольщину".

Читаючи Солженіцина, все гадав, навіщо ж він, перелічуючи наявні нині області України, раптом "заспівав півнем" — Мелітопольщина. Лише коли глянув на карту, тоді стало зрозуміло, — я аж розреготався, наскільки людина опустилася до дрібної дешевини. Мелітополь-бо в Запорізькій області! І як не силкувався пан Солженіцин, але навіть він не посмів в один ряд із Донецькою областю поставити — Запорізьку. Отоді й вигадав нову землю в Україні — Мелітопольську.

Але і тут Солженіцин пошився в дурні, як і в своїх міркуваннях про Донецьку, Луганську та інші області, які нібито ніколи українському народу не належали. Це вигадана російськими державниками брехня.

Солженіцин на слово не повірить, хоча сам відчайдушно намагається переконати своїми чисто словесними вивертами, тому автор знайшов персонально для Солженіцина історичних свідків минулого.

Послухайте, про що повідав світові в першій половині XIX століття службовець А. О. Скальковський, який працював в "Управлінні Новоросійського й Бессарабського генерал-губернатора" графа М. С. Воронцова, у книзі "Історія нової Січі, або останнього Коша Запорозького".

Звертаю увагу пана Солженіцина, щоб урахував, що це була перша людина, яка досліджувала архіви Запорозького козацтва і видала свої праці в Російській імперії.

Необхідно зауважити, що дослідження архівів велося з дозволу царських намісників. При виданні книга одержала дозвіл цензури, тобто факти, в ній викладені, імперія не заперечувала.

Отже, погляньмо, що належало запорозьким козакам на півдні України 1576 року, та що підтвердив грамотою Стефан Баторій: "Стародавнє запорозьке містечко Самар

із переправою і землями вгору по Дніпру до ріки Орел, а вниз аж до степів Ногайських і Кримських; а через Дніпро та лимани Дніпровський і Бузький, "як вічно було", до Очаківських улусів і вгору по Бугу до ріки Синюхи. Від Самарських же земель через степ до самого Дону, де ще за Прецлава Ланцкорунського (кошовий запорізьких козаків у 1500—1515 р. — *В. Б.*) козаки запорозькі свої житла мали..." [35, с. 34—35].

А зараз погляньмо, що було зафіксовано на карті де Боксета, складеній 1740 року з веління російських царів, яка донині зберігається в московських архівах: "Було п'ять головних кордонів Запорожжя:

1. Біля перевалочної (на Дніпрі) з боку Гетьманщини або Росії (Гетьманщина була приєднана до Московії Богданом Хмельницьким 1654 року. — *В. Б.*);

2. Біля Бахмута, або пізніше (з 1730 років) біля фортеці Козловської на лінії від Слобідської землі (нагадую особисто Солженіцину: йдеться про Слобідську Україну, де в 1740 році проживали українці. — *В. Б.*);

3. На річці Кальміус із боку братів козаків донських;

4. Біля Микитиної переправи або на переправному посту на Бузькому лимані навпроти фортеці Очаків від Криму й Туреччини;

5. У Гарді з боку польської Речі Посполитої (тобто вгору по Бугу. — *В. Б.*)" [35, с. 44].

Треба також уточнити: донські козаки відбрунькувалися від запорозьких. І хотілося б це російським державникам визнавати чи ні, але цей факт теж підтверджують історичні свідки.

Послухаймо А. О. Скальковського: "Боплан (Боплан Гійом, французький інженер. У 1630—1648 роках служив у польській армії. 1650 року, повернувшись у Францію, видав книгу "Опис України". — *В. Б.*) у своєму "Описі України", говорячи, що "Азов, або Азак, був узятий в 1642 році московськими козаками", тобто донцями, — говорить мовою козацтва запорозького, серед якого він жив і в рядах

якого боровся (до речі, під Азовом в тому числі. — *В. Б.*)" [35, с. 30].

Ще чіткіше цю думку виклали інші російські учені Олександр Іванович Рігельман і Василь Микитович Татіщев.

"Козача громада на Дону була утворена... за зразком Запорозької Січі. Історик XVIII сторіччя Рігельман стверджує, що "донські козаки від українських черкаських козаків справді початок свій узяли на Дону". Підтвердження тому Рігельман бачить у "Російському літопису" Татіщева, де згадується, що "в XVI столітті, за царювання царя і великого князя Івана Васильовича, через Дніпро з князем Вишневецьким черкаси (козаки. — *В. Б.*) на Дон перейшли, і там оселившись, місто Черкаське побудували" [27, том I, с. 461].

Як бачите, пане Солженіцин, межі проживання українського народу значно ширші, ніж вам це здається. І зверніть увагу, великоросами в ті часи на узбережжі Чорного моря навіть "не пахло".

Послухаймо, що повідало світу незалежне від Російської імперії французьке видання "Народи Росії", яке вийшло в 1861 році: "... В Російській Імперії на 1859 рік проживало 12 мільйонів українців. Зокрема, проживало:

<u>в Таврид</u>і
українців — 200 тисяч осіб,
росіян — 87 тисяч осіб,
німців — 27 тисяч осіб;

<u>на Катеринославщині</u>
українців — 880 тисяч осіб,
греків — 33 тисячі осіб,
німців — 20 тисяч осіб,
росіян — 50 тисяч осіб;

<u>на Херсонщині</u>
українців — 700 тисяч осіб,
румунів — 95 тисяч осіб,

німців — 50 тисяч осіб,
росіян — 94 тисячі осіб;
на Харківщині
українців — 1,5 мільйона осіб,
росіян — 80 тисяч осіб".

А значно пізніше, за переписом 1925 року, на Кубані мешкало понад 65% українців, і на початку 30-х років там діяло 950 українських шкіл.

На Нижній Волзі діяло 429 українських шкіл, а на Далекому Сході в ті ж роки — 1 076 українських шкіл тощо.

Пане Солженіцин, помізкуйте трішки і дайте собі відповідь: куди ж усе це поділося?

Я вам підкажу. Послухайте веління Катерини II, думки якої вам дуже подобаються, а найчастіше ви їх навіть берете на своє озброєння:

"Катерина II в листі до генерал-прокурора В'яземського писала цинічно відверто: "Мала Росія (Україна. — *В. Б.*), Ліфляндія й Фінляндія суть провінції... Ці провінції, як і Смоленську, слід найлегшими способами привести до того, щоб вони обрусіли..." [52, с. 11].

Імперському духу Московії 1991 року було завдано важкого, непоправного удару. Але український народ від розвалу імперії трагедії не відчуває. Він, нарешті, має історичний шанс зберегти свою ідентичність. Повного "зросійщення" все-таки не сталося. Господь милував. Настав час, пане Солженіцин, і вам, і іншим державникам-великоросам — серйозно помислити, який народ із XIII до XVIII століття освоював землі від Кубані до Дністра та Дунаю, вздовж Чорного моря. Аби ганебно не белькотіти про "Мелітопольщину".

Про Крим, Олександре Ісайовичу, ми вже з вами говорили, і я не буду повторюватися. Вважаю, що й вам не завадило б, хоч почасти, мати совість, бо ви всім дорікаєте: "ну, з якою совістю?..", а самі, — хоча вижив-таки кримськотатарський народ, — буквально "з піною на губах" вириваєте чужий "шматок землі" в живого власника!

Я розумію, великороси-шовіністи ніколи на жодний підкорений народ не зважали в минулому і не мають наміру зважати й нині. Однак якщо ви говорите про чиюсь совість, то про свою не варто забувати. Колоду в своєму оці треба помічати.

Хочу також дещо освіжити вашу пам'ять щодо міста Севастополя. Там само, в "Комсомольской правде", ви говорите: "А Севастополь навіть і в Крим не входив, із 1948 року підкорявся прямо Москві, але й Севастополь прихопили..."

Пане Солженіцин, коли я слухаю вас, коли читаю ваші "міркування", коли згадую, що ви є високоосвіченою людиною, лауреатом Нобелівської премії, коли думаю, як ви в чорному смокінгу ковзали штиблетами по королівському паркету, я почуваюся в глухому куті. Як можна перебріхувати факти? Як можна висмикувати питання з контексту історії Російської імперії, критично не осмисливши всього матеріалу? Який же ви письменник і вчений після цього?!

Усі ваші міркування про Російську імперію зациклені на твердженнях російських великодержавників XIX століття та ідеях Столипіна. Але ж відтоді минуло понад сто років!

Загляньте у ВРЕ, третє видання, том 23, с. 104, і вам стане зрозуміло, що "Севастополь, місто республіканського підпорядкування Кримської області УРСР".

Так що і в цьому питанні лукавите, пане Солженіцин, в надії, що проста людина заглянути в енциклопедію не захоче.

Вам, Олександре Ісайовичу, стверджувати бездоказове нічого не варто не лише стосовно України.

Ось ваші "перли" на адресу Грузії під час усе тієї ж "прямої лінії" 23 квітня 1996 року:

"Наприклад, Грузія паплюжила нас останніми словами: "прокляті окупанти, коли ви від нас підете, мовляв, ні в яке СНД ми не ввійдемо. А потім — раз і ввійшли в СНД. Тому що жити їм без нас важко".

Пане Солженіцин, але ж ці ваші слова навіть не звичайна людська брехня, це — найвища міра шовіністичного блюзнірства!

"Були розв'язані за участю російських військ брудні імперські війни в Молдові, Таджикистані, Осетії, Грузії, Абхазії, Чечні, підготовлений проімперський, проросійський переворот в Азербайджані, роздерта, пошматована, потоплена в крові Грузія і силою загнана в СНД. При цьому нові російські керівники застосовували стару імперську політику — розділяти народи і групи населення, нацьковувати їх між собою, знищувати одних, виїжджаючи на спинах інших.., захоплювати території, управління, майно та панувати через залежних і підставних" [53, с. 1—3].

Таким чином, пане Солженіцин, Грузії стало "жити без Вас важко", відтак — "раз і ввійшли в СНД".

Увесь світ пам'ятає, чиї літаки бомбардували Сухумі й Грузію, чиї танкові удари громили грузинських добровольців. Але Солженіцин, виявляється, про це не знає.

А тепер час послухати, що каже пан Солженіцин про Казахстан. Повернімося до тих же "Розмов ..." в "Комсомольской правде":

"В Казахстані навіть після зусиль Назарбаєва стягнути казахів із Монголії, ще звідки завгодно, їх набралося 40 відсотків. А вас, неказахів — росіян, німців, поляків, євреїв і всіх інших — 60. Ганебно тікати відти, з Казахстану. Ми повинні освоювати цей Казахстан... Я знаю, що у вас там жорстокий зараз режим... Я знаю, вас позбавляють культури російської, вас позбавляють російських видань, російських телепередач. Так проводиться шовіністична політика, але повірте, Назарбаєв у глибині душі розуміє, що не може він з'їсти 60 відсотків... не поступайтеся, не виїжджайте... Нікому не здавайтеся".

Замисліться, до чого закликає пан Солженіцин, які провокативні думки підкидає російському народу. І навіть півсловом не радить некорінній людині, яка живе в Казахстані, вивчити казахську мову, пізнати казахську культуру, відверто й нахабно не зневажати звичаїв давнього казахського народу. Живучи в країні, серед стародавнього

етносу, не можна ставитися до його народу проімперськи зарозуміло: "Ми повинні освоювати цей Казахстан".

Облагороджена Нобелівською премією душа Солженіцина іншої постановки питання не сприймає. А жаль.

Адже, висловивши думки про опір, Солженіцин чітко показав своє справжнє обличчя, своє, як кажуть, нутро. Йому Казахстан потрібний, як завойована російським мечем земля: якщо підкорили — отже, не йдіть. Він закликає російський народ стати "п'ятою колоною" — "ні в чому не поступайтеся... Не здавайтеся!" Гніть і далі проімперську лінію!

І бреше Солженіцин, як звичайно. Навіть за переписом 1989 року росіян у Казахстані було тільки 38%. (Див. газету "Труд" за 12 листопада 1994 року, № 210, с. 8: "Багато росіян за кордоном"). Але з 1989 року виїхало не менше 1,5 мільйона осіб. А ще глибоко помиляється пан Солженіцин в іншому — сьогодні в Казахстані ні євреї, ні німці, ні поляки в ряди російських шовіністів-державників не стануть. Не ті часи. Ви залишилися в глибокому минулому, Олександре Ісайовичу.

Ваш колега, російський письменник Іван Щеголіхін, який також пізнав "принади" сталінських таборів і який прожив у Казахстані більшу частину свого життя, ось у такий спосіб відповів вам ще 1994 року:

"Захід справді не любить Росію, причому мимоволі спадає на гадку порівняння, що Солженіцин з такою ж послідовністю й безглуздям не любить Казахстан... три роки роботи вчителем сільської школи в Джамбульській області він (Солженіцин. — *В. Б.*) приписав до свого табірного строку. Прирівняв. А ми тут живемо все життя...

У кожного своє розуміння волі, своє розуміння щастя — спів-щастя, спів-участі. І лише в дисидентів воно однакове: дисидент — незгода, неучасть... Проте вчать нас умурозуму, намагаються відновити нашу зганьблену гідність, національну гордість, просвітити мізки наші темні, заварюють щораз кашу для нас, не думаючи про те, що Вашу

(Солженіцин. — *В. Б.*) кашу доводиться нам розсьорбувати тут...

Обурення і незгоду викликають кількаразові заяви Солженіцина на ту саму тему: "Весь північний і північно-східний Казахстан — це насправді Південний Сибір". Тобто щось беззастережно російське, начебто немає там алтайців, хакасів, бурятів, шорців, тувинців, якутів...

Адже досить глянути на топоніміку, щоб побачити: Південний Сибір — це власне і є Північний Казахстан. Однак ми претензій не пред'являємо ні Росії, ні Сибіру, не говорять про це ні політики, ні навіть письменники, а серед них є такі молодці, що ніяк не поступляться нобелівському лауреатові ні в національних амбіціях, ні в поспішності узагальнень" [54, с. 2].

Іван Щеголіхін чемно, злегка тремтячою рукою, заліпив панові Солженіцину ляпаса. І, як бачимо, — заслуженого. Настав час, сидячи в Підмосков'ї, перестати читати мораль і правила поведінки людям, які живуть в інших країнах. Приїдьте, поживіть серед нас, а пізніше й поговорити можна.

І не варто, пане Солженіцин, прижиттєво зараховувати себе до "команди Ісуса Христа", як ви чините привселюдно. Шовіністи-державники в таких почесних зібраннях недоречні. Бога носять у чистій душі, а не ходять "у його команді".

Хочу нагадати претензії Солженіцина до Чечні-Ічкерії.

Ось його слова:

"Ще 4 роки тому я пропонував президентові, що треба дати Чечні провести ось цей експеримент незалежності, що треба звідти всіх бажаючих нечеченів забрати. Кордони відгородити. Але, звичайно, без козачих земель лівобережжя Тереку, які Хрущов сп'яну подарував Чечні..."

Бачите, як відплатив Солженіцин Хрущову за свій, власне кажучи, порятунок. Із підтексту слів Солженіцина так і проступає любов до Сталіна за його мерзенне діяння з виселення чеченського народу. Шовінізм забрав у людини людську совість.

Не подаватиму інших думок цієї людини про Чечню — вони образливі. Досить сказаного.

Вражають державний імперський фанатизм і "хватка" цієї людини зі "збирання землі російської". На жаль, у словах Солженіцина ми ніколи не знайдемо правди про те, як його предки відбирали землі у корінних народів Кавказу. Його "зручна" пам'ять не зберігає таких дрібниць. Доводиться знову нагадувати панові Солженіцину історичні факти.

Послухаймо російського автора:

"Особливо жорстока розправа з горцями була проведена загоном полковника графа Соллогуба... вночі 19 липня (1778 року) раптово обклав натухайський аул Хапай. Атакований з чотирьох боків і підпалений, Хапай весь вигорів разом із населенням. Черкеси, що були поблизу аулу на косовицях, убиті та порубані, за приблизними підрахунками, в кількості до 400 осіб" [27, том I, с. 376].

А зараз послухаймо про "великі подвиги" на цій стезі самого генералісимуса Суворова:

"Суворов, якому було доручено переселити на Урал ногайців.., розбив для зручності пересування кожну орду на загони або колони, доручивши супроводжувати кожну колону російським військам. Начальство над правим флангом колон, які пересувалися, доручено було Лешкевичу, а над лівим — полковникові Телегіну. Сам Суворов ішов із козаками (донцями. — *В. Б.*) за татарами...

Але коли звістка про виселення татар за такої ситуації рознеслася по степах, то татари, звісно, були збентежені. У масі чулося глухе ремствування і побоювання, що татар ведуть в уральські степи на неминучу загибель...

1 серпня 10 000 джамбулуків відокремилися від інших татар і повернули назад... Почалася битва... за висловом Суворова, "почалася повна рубка татарам". Відбулося справді щось жахливе, яке не надається до жодного опису. Зупинені драгунами й козаками ногайці кидалися в болотисту річку, грузнули в ній, і їх вражали кулями й картеч-

чю; а тих татар, які скупчилися біля ріки, рубали й кололи козаки (донці. — *В. Б.*) і драгуни..." [27, том І, с. 391—394].

Такими методами генералісимус Суворов "зачищав" чужі землі. І не дивно, що наступний московський генералісимус Йосиф Сталін, продовживши ті ж діяння, повелів 1942 року повісити в своєму кабінеті портрет першого генералісимуса, а 1944 року повторив "досвід Суворова" в колосальних масштабах. До речі, пане Солженіцин, він і чеченську землю "звільнив" від чеченського народу.

В діяннях Суворова раніше описані "подвиги" не були винятком. Різанина ні в чому не винних людей супроводжувала цього "полководця" повсюдно. Ось іще один приклад замовчуваних "подвигів" Суворова:

"Тим часом втеча Шахин Гірея з Тамані до черкесів спонукала Суворова прискорити похід проти татар, які ховалися за Кубанню по Лабі. Ночами (справді махровий бандит! — *В. Б.*) із засторогами Суворов, розпустивши чутки про свій від'їзд у Полтаву, пробрався до устя Лаби. Вночі 1 жовтня, з не меншими засторогами, він переправив загін через Кубань і на світанку підійшов до татарських аулів. Тут поблизу урочища Кермеччик, за 12 верст від Кубані, відбувся останній бій із татарами, жахливий за своїми наслідками. Першими кинулися (вранці-рано, коли мирні люди аулів спали. — *В. Б.*) з піками на татар донці, за ними драгуни і гренадерський батальйон. За три години битви (різанина сплячих людей — це битва по-суворовськи. — *В. Б.*) 2 000 трупів засіяли простір довкола військ, аули були спалені, а до кінця битви на полі залишилося понад 5 000 лише вбитих. І козаки, і солдати однаково не давали нікому пощади — вбивали, різали й кололи чоловіків, жінок, старих і дітей" [27, том І, с. 393].

А ви, Олександре Ісайовичу, з професорським апломбом намагаєтеся переконати звичайного громадянина в тому, що землі Чечні-Ічкерії "на північ від ріки Терек" — козачі. Сподіваюся, хоча б тепер ви розумієте свою духовну спорідненість із паном Жириновським, основану на "праві миття російського чобота у річці Терек".

Отже, пане Солженіцин, закінчимо звертатися до ваших "словесних шедеврів", які смердять шовіністичною гнилизною. Відволічемося й поглянемо на саму Росію.

Послухаймо російського академіка:

"Василь Осипович Ключевський (російський академік початку XX століття. — *В. Б.*), приміром, указав зовсім на іншу причину, яку чомусь мало хто зберіг в пам'яті — "генеалогічне положення московських князів": будучи молодшою гілкою (Рюриковичів. — *В. Б.*), вони не могли претендувати на отримання великокнязівського ярлика. Звідси їхня ставка на Орду, підступництво у взаєминах між собою й жорстокість стосовно інших російських земель.

Міркуючи про те, чому перемагали і перемогли саме князі московські, — хоча вони ні розумом, ні полководницьким даром не відзначалися, в порівнянні, наприклад, із блискучими галицькими князями Юрієм Дмитровичем і його сином Дмитром Юрійовичем Шемякою, — чимало наших російських істориків відзначали, що перемога далеко не завжди буває за талановитими, процвітаючими й багатими. В роки Шемячиної смути — протиборство Василя II Темного і галицьких князів (коли, зауважимо, доля Росії могла б скластися інакше) — перемогли нещасні, задавлені нестатком мужики та хижі грабіжники з Государевого двору. Спаяні єдністю своєкорисливих цілей, ці княжата, бояри й діти боярські створювали свої багатства шляхом захоплення, полону, продажу своїх же співвітчизників у холопство на східних ринках. У цих умовах лише сильна і войовнича влада могла забезпечити своїм служивим людям і землю, необхідну для того, щоб із неї мати хліб насущний, і челядь, яка повинна була її обробляти й поповнювати кадри військових і адміністративних слуг, і гроші, які можна було витрачати на заморські вина й тканини, і вітчизняне озброєння. Але землю треба було захопити в сусіда, гроші відняти в нього ж.

Одне слово, об'єднання, а точніше сказати — завоювання Русі Москвою було умовою й засобом виживання величезного московського військово-служивого люду. Ця маса

спраглих розлилася по Русі, створивши генезис Московської влади (а це і є Російська влада!), густо замішаний на крові" [14, с. 121].

Як схоже на вчорашній і нинішній час! І ви, Олександре Ісайовичу, серед цієї "спраглої маси".

Посидьте, пане Солженіцин, в альтанці, заспокойтеся і покиньте свої думки про відродження Російської імперії "хоча б із чотирьох республік". Зрозумійте — менталітет української людини відрізняється від описаного вище — московського. Хоч би як це вам не подобалося, але *в російського і українського народів — різне коріння. Український народ сформувався на базі слов'янських племен: полян, сіверян, деревлян, тиверців, дулібів тощо. Читайте професора О. О. Шахматова! Російський народ сформувався на території північніше від Оки, на базі фінських племен: мері, муроми, весі, печори, мещери, мокші. Пізніше в нього влилася чимала частка татарської крові.*

Доля-лиходійка була дуже жорстокою до українського етносу. Його з усіх боків рвали на ошмаття: з північного сходу — московити, з північного заходу — поляки, із заходу — австрійці, угорці, з півдня — татари. Всі тяглися до українського хліба, до української душі. Ваша Російська імперія була найбільш жорстокою і нещадною до українського народу. Вона усвідомлено, без найменшої підстави, вкрала у Києва і українського етносу саме слово — Русь і привласнила його Московії, котра на початку XVIII століття у всій Європі і в самій Москві звалася — Московією, або Московською державою, а народ — московитами (москалями).

Навіть у самій Російській імперії не заперечували цих фактів ще на початку XIX століття.

А. О. Скальковський 1841 року в книзі "Історія нової Січі...", виданої в імперії під жорстокою царською і церковною цензурою, писав:

"... здається, поза всяким сумнівом, що військове братерство вороже всьому неруському (неукраїнському. —

В. Б.): татарам, туркам, Польщі, навіть великій Росії, коли вона з перенесенням автократії в Москву почала називатися Московією, а народ москалями (московитами)" [35, с. 30].

Тож коли ви злодійкувато міркуєте про закарпатських русинів у своїй "Слов'янській трагедії" (газета "Труд" від 29 травня 1998 року): "Про русинів Закарпаття, з їх стійкими російськими корінням, ми вже й думати забули", — ви відверто брешете!

Так, карпатські русини — люди, що зберегли свою назву із часів Русі та Великого Галицького князівства, коли Данило Галицький мав титул "Короля всієї Русі". Але карпатські русини ніколи не мали нічого спільного з москалями (московитами). Вони — слов'янського походження, тобто одноплемінники українців. Історичний злодюжка напрошується за рідню до русинів. Чи не смішно, пане Солженіцин?

У жодному, що дійшли до нас, так званому "літописному зводі" XI, XII, XIII, XIV, XV століть Московія і смоленська земля не називалися Руссю!

Послухайте:

"... "Руссю" називали частину населених русичами (слов'янськими племенами. — *В. Б.*) областей — київське, переяславське й чернігівське князівства. Точніше: Київ, Чернігів, ріка Рось, Поросся, Переяславль-Руський, Сіверська земля, Курськ. Скрізь у древніх літописах пишеться, що з Новгорода або Володимира... "їхали в Русь"! Тобто — в Київ. Чернігівські міста — "руські", а ось смоленські — уже "неруські" [31, с. 117].

Злодійське дійство, пане Солженіцин, вчинив цар Петро I. Саме він повелів Московську державу іменувати — Російською. Після цього ви й почали називати себе великоросами. На підтвердження цієї істини можна подавати десятки свідчень іноземців, які відвідали ростовсько-суздальську землю і Московію з XIII по XVII століття: Плано Карпіні, Рубрук, Герберштейн, Дженкінс та інші.

У Російській імперії дуже старанно замовчували людину, яка написала історію Московії, — Андрія Івановича Лизлова. Саме він першим, ще в Московській державі, написав у 1692 році — "Скіфську історію". Лизлов використав достовірні джерела, які не піддавалися обробці й перекручуванням "порученців" Катерини II.

Ось про що писав сучасник Петра I:

"Скіфія складається з двох частин: одна європейська, в якій живемо ми, тобто москва (жителі Московії. — *В. Б.*), русичі, литва, волохи і татари європейські".

Русичами 1692 року називали не жителів Московської держави, а слов'янський народ Подніпров'я й Слобожанщини, а москва (московити) навіть наприкінці XVII століття становила окрему самостійну гілку народу. "Руссю" московитів ніхто не називав. Ще раз нагадую: ці істини почали фіксуватися у світі з 1246 року, коли Папський посол Плано Карпіні проїхав із Європи через Київ у Сарай і Каракорум.

А ось хто жив у ті часи в "Залешанській землі":

"жили тоді... *Меря* навколо Ростова і на озері Клещині, або Переславському; *Мурома* на Оці, де ця ріка впадає у Волгу; ... *Чудь* в Естонії, на Схід до Ладозького озера; *Нарова* там, де Нарва; ... *Весь* на Білоозері; *Перм* у названій так губернії; ... *Печора* на річці Печорі. Деякі із цих народів уже зникли в новітні часи..." [1, том 1, с. 45].

Саме *фінські племена* ставали *великоросійським етносом* із приходом на їхні землі православних місіонерів.

Ось про що розповіла, пане Солженіцин, газета "Труд", № 141 від 5 серпня 1998 року на першій шпальті в замітці "Був такий народ":

"Більше трьохсот древніх могильників фіно-угорського походження виявила експедиція Поморського державного університету і обласного краєзнавчого музею, що проводила розкопки у Виноградовському районі Архангельської області. Всі вони відрізняються один від одного типом поховань і кількістю останків у них. У найбільшому кургані вчені налічили близько 80 фрагментів... Вивчення їх дoз-

волить глибше зрозуміти вплив народу, іменованого "Чуддю заволоцькою", на процес освоєння Біломорського краю".

Ось де криється таємниця великоросійського етносу! Всі знають: на подібного роду дослідження в колишні часи було накладено суворе "табу". З великим задоволенням нагадую Солженіцину і його "корешам" по "слов'янському єднанню": практично всі ріки, всі стародавні селища, всі урочища і примітні риси місцевості від Тули, Рязані й Пензи до Біломор'я, Архангельська й Ками — це топоніми фінського походження. Навіть самі назви — Москва, Ока, Кама й т. д. — фінські слова. І жили фінські племена *меря, весь, мурома, мещера, мокша, печора, мордва* та інші по всій "споконвічній великоросійській землі" не "у доісторичні часи", а в часи становлення "великоросійського" етносу з XII по XVII століття. Прийшлий в суздальську землю народ ніколи б не прийняв у свій обіг далекі йому назви в такій кількості.

У "великоросійських" церковних творах є безліч прикладів, як навіть у XV—XVII століттях відбувалося "вихрещування" фінських племен на великоросів.

Навіть підкорення Московією давніх слов'янських міст кривичів (слов'янське плем'я) Новгорода і Пскова не дозволяє перенести на Московію назву — "слов'янська". Тому що населення цих підкорених міст було знищене.

До речі, Новгород Московія знищувала двічі: вперше — Іван III в 1471 році, і вдруге — Іван IV в 1570 році. Нагадаю панові Солженіцину, що в 1581 році, під час Лівонської війни, Стефан Баторій оминув Новгород, бо той лежав у руїнах. А в 1617 році, "згідно з ревізією", в Новгороді проживало 850 людей.

Пан Солженіцин повинен розуміти: знищивши слов'янський етнос, ремесла й культуру Новгорода, московити не стали ні спадкоємцями, ні продовжувачами стародавньої слов'янської культури. Запанував войовничий, нищівний фіно-татарський етнос. Переселені в Московію "осемь тысяч" людей здебільшого вимерли і загинули. А ті поодинокі, що залишилися живі, згодом здичавіли. Це не

наклеп і не вимисел: Московія XV століття була геть відсталою територією Європейського континенту. Навіть М.М. Карамзін писав про це:

"Новогородці, маючи правління народне, загальний дух торгівлі та зв'язок із вельми освіченими Німцями, без сумніву, відрізнялися шляхетними якостями від інших Росіян (московитів. — *В. Б.*), принижених тиранством Моголів" [1, том VI, с. 288].

Дикі, войовничі московити, разом із татарами Орди, які стояли значно нижче в культурному розвитку, погубили давню культуру новгородської землі, існуючі там торгівлю й ремесла. Та відсталість, яка панувала в Московській державі до кінця XVIII століття, стала наслідком загибелі Новгорода. Не були збережені ні великі мислителі Новгорода, ні ремісники, навчені в Європі, ні торговці, ні священики. Навіть церковні маєтки були "описані". Слов'янська культура Новгорода не була затребувана московитами. Вони тільки "запозичили" багатства і землі.

В історії Русі ви ніколи не знайдете подібного варварства щодо своїх одноплемінників.

Усі, хто знає історію не за брехливими імперськими сказаннями, чудово розуміють, на якій великій крові постала Російська імперія. Московія — це породження хана Золотої Орди Менгу Тимура, і цьому є безліч історичних доказів, прямих і непрямих, про що автор уже писав.

У цій короткій повторній відповіді у мене немає можливості повідати вам, пане Солженіцин, і таким, як ви, — великоросам-державникам, які нещастя та скільки крові ваша імперія принесла на слов'янську Українську землю. Уже тільки те, що наприкінці XVIII століття імперія запровадила в Україні рабство-кріпацтво, якого у Європі й близько не було, свідчить про наше "слов'янське братерство" значно більше, ніж усі ваші "клятвені промови" про любов до України!

А зараз, пане Солженіцин, повернімося до Російської імперії. Згадаймо ще кілька сторінок з історії Московської,

згодом Російської держави — зовсім не афішованих епізодів, свідомо захованих в словесній полові.

1791 року, 22 червня, статс-секретар Катерини II О. В. Храповицький у розмові з імператрицею підтвердив, що вони мали в руках і читали оригінал твору великого Нестора — "Повість минулих літ". Сподіваюся, ви розумієте, що Катерина II і О. В. Храповицький добре знали про безцінність оригіналу найдавнішого твору. Але надалі оригінал безцінної праці Нестора зник безвісти. Про нього в Росії не стали навіть згадувати. Начебто він заважав російським авторам історії. І це в той час, коли Катерина II ганялася за раритетами й старовиною не лише в своїй державі, а й по Європі, Азії й Африці. Про це свідчить особисто все той же О. В. Храповицький.

У чому криється таємниця великої праці літописця Нестора, якщо вона була знищена або захована в надсекретні схованки імперії? Про інше говорити не випадає, бо Санкт-Петербург не піддавався ні облозі, ні окупації. А такі найбільші, рідкісні раритети завжди були на найсуворішому обліку. І раптом про оригінал твору забули, став він для великоросів нецікавий. Усіх "влаштували" копії.

Чи не дивно?

У цьому випадку відповідь може бути лише одна: в оригіналі "Повісті минулих літ" щось не влаштовувало правителів Російської імперії. Адже в ті же катеринівські часи і пізніше було "знайдено" тисячу, я знову повторюю це слово: тисячу, — які звідкись раптом з'явилися, — так званих літописних зводів, де першим розділом ішла "Повість минулих літ" або інший раритет Київського князівства.

Ось як нам про те явище розповів М. М. Карамзін, сучасник Катерини II:

"Я кажу тут (у своїй "Історії..." — *В. Б.*) про головні, найкращі, принаймні найвідоміші списки (літописних зводів. — *В. Б.*): їх є, може, близько тисячі в Росії... Катерина Велика, жагуче люблячи нашу Історію, перша наказала друкувати літописи (літописні зводи. — *В. Б.*). Витратили чимало гро-

шей, але не зробили найпотрібнішого: справного вченого зводу літописів" [1, том 1, с. 24—25].

Так і не зрозумів М. М. Карамзін, чому Катерина II не зробила "вченого зводу літописів". Хоча в неї під рукою були великі уми того часу, історики:

Іван Микитович Болтін (1735—1792),

Михайло Михайлович Щербатов (1733—1790),

Олександр Іванович Рігельман (1720—1789),

Герард Фрідріх Міллер (1705—1783) та інші.

Ось такі, пане Солженіцин, дива: друкували багато сотень літописних зводів, але, "люблячи російську історію", не зберегли оригіналу "Повісті минулих літ". До речі, я повинен нагадати Олександрові Ісайовичу, що й сама Катерина II 29 грудня 1791 року закінчила складати свій варіант "літописного зводу Російської історії". Закінчення роботи над "літописним зводом" імператриця навіть відзначила за чаркою з митрополитом, про що також повідав нам усе той же статс-секретар. Але 1792 року чомусь з'явилася в Санкт-Петербурзі не історична праця за підписом Катерини II, а так званий "Львовський літописний звід" за підписом "Літописця Руського". Знову, як бачимо, непорозуміння.

Не буду перелічувати ще з десяток втрат оригіналів. Секрет полягає в тому, що жоден прадавній оригінал, який був у руках правителів Російської імперії, не зберігся!

Цікаве й друге питання цієї дилеми. Виявляється, літописні зводи, як правило, знаходили ті люди, яким вони конче були потрібні. І що цікаво: кожен знаходив літописний звід із тими даними, які й були йому потрібні. Так званий Іпатіївський літописний звід 1809 року знайшов особисто М. М. Карамзін. І знайшов не де-небудь у далекому стародавньому монастирі, а в Петербурзькій Академії наук, під носом у всіх.

Послухайте:

"За кілька місяців дістав я й інший список їх: він належав колись Іпатіївському монастирю і зберігався в бібліотеці С.-Петербурзької Академії наук між Дефектами" [1, том 1, с. 24—25].

А "знайшов" М. М. Карамзін саме Іпатіївський звід неспроста. Почавши писати в 1803 році "Історію держави Російської", він раптом виявив, що "знайдені" раніше "літописні зводи" не вказували рік заснування Москви. Виходила дивна картина: Москва виявлялася заснованою в період Золотої Орди, за хана Менгу Тимура, і вперше потрапила в перелік міст під час татаро-монгольського перепису, вчиненого у ростовсько-суздальській землі в 1272 році. А 1277 року в ній з'явився перший удільний московський князь — молодший син Олександра Невського — Данило, якому на той час виповнилося 16 років, що було, за законами Золотої Орди, ознакою повноліття і давало право одержати "ярлик" на князювання.

М. М. Карамзін, який писав оду Московії, вжахнувся: Москва й Московія, що сколотила державу, чітко демонстрували своє татаро-монгольське походження. Він терміново кинувся "шукати" новий звід і, звичайно, "знайшов" — він не міг не знайти, — так званий Іпатіївський літописний звід, де вперше зазначений час заснування Москви в період до Батиєвої навали — 1147 рік. Як у байці або анекдоті!

Такої брехні, пане Солженіцин, у російській імперській історії скільки завгодно:

— брехня про Олександра Невського;

— брехня про Димитрія Донського;

— брехня про слов'янське походження Московії та інше.

Ось вам приклади сучасної інтерпретації цієї брехні. Послухайте, як нині пояснюють дітям Росії належність Русі Московії: "Так з ім'ям і справами Володимира Мономаха і його сина Юрія Довгорукого пов'язана історія Київської Русі з історією Росії та нашим сьогоденням" [17, с. 14].

Це словоблудство написане у Москві 1993 року.

А ось іще приклад нинішнього словоблуддя для школярів: "У Золотій Орді поважали і боялися (?! — *В. Б.*) російського полководця, який здобув уже дві великі перемоги. Хани розуміли, що князь Олександр Невський прагне лише одного — відродити колишню силу Русі" [16, с. 14].

Так написано про людину, яка від порога юрти до трону хана повзла в ярмі, щоб отримати ярлик на управління удільним улусом Золотої Орди. Так написано про людину, яка різала і вбивала новгородців і суздальців за непокору ханській волі. Так написано про людину, яка зрадила рідного брата.

Воістину, брехня несусвітня, яка не знає межі. Але головне, пане Солженіцин, навіть не в цьому. Головне в тому: цю сучасну брехню благословив сам Патріарх Московський Алексій II [16, с. 16].

Ось про такі "секрети" імперії коротенько хотів вам нагадати, аби ви знали не лише "парадний бік" вашої історії. Повідав справді коротенько. Тут є про що писати цілі томи.

І наостанок, пане Солженіцин, подумаємо ось про що. Погляньте на нинішній стан російської землі, де серед бур'яну й мотлоху, бездоріжжя й бруду гинуть сотні малих міст, селищ і сіл. У них немає жителів і господарів. Люди цих селищ кинуті на підкорення і освоєння "нових земель". Спорожніла стародавня обитель народу. Хто ж нею опікуватиметься в майбутньому?

Ніхто про це нині не хоче думати.

Такі, як ви, державники і тепер закликають "освоювати цей Казахстан", кричать про "нашенські землі" в Криму, абсолютно нічого не роблять, щоб відродити споконвічну російську обитель.

Ви, пане Солженіцин, добре знаєте: імперії завжди руйнуються безповоротно. Іншого історія не відає. Час зупинитися біля руїн і замислитися. Є ж про що подумати.

Дуже своєчасну думку подав прем'єр-міністр Росії Примаков губернаторові Приморського краю Наздратенку. Послухайте:

"Він сказав просто: "Євгене, подумайте над концепцією, як будемо заселяти Далекий Схід" [55, с. 2].

Ще більш відверто висловився по телебаченню 14 серпня 1998 року глава Хабаровського краю Віктор Ішаєв. Він

нагадав народові велику істину: природа та людство не терплять порожнечі.

Ось зразкові слова, сказані Ішаєвим:

"Китайці кажуть, що разом з нами (росіянами) найближчим часом будуть освоювати Далекий Схід. Мовляв, ми з вами воювати не будемо, ми прийдемо і будемо жити й обробляти занедбану вами землю. Та нагодуємо вас і себе".

Цікаво, пане Солженіцин, що через 30—50 років працьовитий китайський народ в цьому "почині" підтримає світове співтовариство. Бо занедбані російським народом селища починаються за Підмосков'ям. У величезному ж Сибіру проживає тільки близько 25 мільйонів людей.

Сибірська земля по-справжньому ніколи не використовувалася. З неї лише хапали нафту і золото, ліс і хутро. Ви не освоювали, не облаштовували ці землі за світовими стандартами, коли людині зручно жити й працювати, коли вона має чудове житло, вільний зв'язок зі світом, пристойні дороги.

Ось, пане Солженіцин, над чим нині повинна голову ламати російська людина. При цьому треба розуміти: ні ракетами, ні водневими бомбами відгородитися не вдасться.

Настав, пане Солженіцин, час збирати московитів у рідну обитель з усього світу. І що швидше, то краще.

Настала пора відучитися заглядати за спину сусіда.

Часи не ті.

Література

1. *Карамзин Н. М.* История государства Российского: В 12 т. — М.: Моск. рабочий, Слог, 1993—1994.

2. Родина. — М., 1993.

3. Родина. — М., 1994.

4. *Валишевский К.* Иван Грозный. — М.: ИКПА, 1989. — Репринтное воспроизведение издания 1912 года.

5. *Ключевский В. О.* Исторические портреты. — М.: Правда, 1990.

6. *Ключевский В. О.* О русской истории. — М.: Просвещение, 1993.

7. *Соловьев С. М.* Чтения и рассказы по истории России. — М.: Правда, 1989.

8. *Иоанн де Плано Карпини.* История Монгалов; Вильгельм де Рубрук. Путешествие в Восточные страны. — СПб.: Изд. А. С. Суворина, 1911.

9. Большая Советская Энциклопедия. — Изд. 3-е. — М, 1969—1978.

10. *Федотов Г. П.* Святой Филипп Митрополит Московский. — М., 1991. — Печатается по тексту YMCA PRESS. — Париж, 1928.

11. Українські новини. — Алматы, 1996—1998.

12. *Шахматов О., Кримський А.* Нариси з історії української мови та Хрестоматія з пам'ятників письменської староукраїнщини XI—XVIII ст. — К., 1922.

13. *Шахматов А. А.* К вопросу об образовании русских наречий и русских народностей // Журнал Министерства народного просвещения. — СПб., 1899. — Апрель.

14. *Афанасьев Ю.* Взгляд из Москвы // Простор. — Алматы, 1998.

15. *Солженицын А.* Август четырнадцатого // Роман-газета. — М., 1991—1992.

16. Александр Невский // Серия "Защитники земли Русской". — Москва: Граница, 1993.

17. Владимир Мономах // Серия "Защитники земли Русской". — М.: Граница, 1993 г.

18. *Гумилев Л. Н.* В поисках вымышленного царства. — СПб., 1994.

19. *Гумилев Л. Н.* Меня называют евразийцем. — Алма-Ата, Жалын, 1991.

20. *Равич Николай.* Две столицы. — М.: Сов. писатель, 1982.

21. Народы России: Сб. — Париж, 1861.

22. *Полонська-Василенко Н.* Історія України (1900—1923 рр.). — К., 1991.

23. *Храповицкий А. В.* Памятные записки А. В. Храповицкого статс-секретаря Императрицы Екатерины Второй. — М.: В/о Союзтеатр СТД СССР, 1990. — Репринтное воспроизведение издания 1862 г.

24. *Радищев А. Н.* Путешествие из Петербурга в Москву. — М., 1989.

25. Литература и культура Древней Руси: Словарь-справочник. — М.: Высш. шк., 1994.

26. *Заичкин И. А., Почкаев И. Н.* Русская история от Екатерины Великой до Александра II. — М.: Мысль, 1994.

27. *Щербина Ф. А.* История Кубанскаго казачьяго войска: В 2 т. — Краснодар, 1992. — Репринтное воспроизведение 1910—1913 г.

28. *Лызлов А. И.* Скифская история. — Москва, 1990.

29. *Шахматов А. А.* Разыскания о древнейших русских летописных сводах. — СПб., 1908.

30. *Костомаров Н. И.* Две русские народности. — К., 1991.

31. *Бушков Александр.* Россия, которой не было. — М.: Олма-Пресс, 1997.

32. *Конисъкий Георгій.* Історія Русів. — К., 1991. — Перевидано за виданням: — М., 1846.

33. *Січинський В.* Чужинці про Україну. — К., 1992.

34. Английские путешественники в Московском государстве. — М., 1937.

35. *Скальковський А. О.* Історія Нової Січі, або останнього коша Запорозького. — Дніпропетровськ: Січ, 1994.

36. Труд. — М., 1998.

37. *Кедров К.* Все под одним Богом ходим // Известия. — М., 1997. — 12 июня.

38. *Афанасьев Ю. Н.* Пора перестать верить историческим мифам // Аргументы и факты. — М., 1997. — № 46.

39. Известия. — М., 1994. — № 12.

40. За чьим черепом пришла обезьяна? // Известия. — М., 1992. — № 50.

41. Аргументы и факты. — М., 1995, — № 2; № 3.

42. Славянская трагедия // Труд. — М., 1998. — 29 мая.

43. Аргументы и факты. — М., 1994. — № 17.

44. Комсомольская правда. — М., 1997. — № 162.

45. *Лужков Ю.* На моих часах всегда Московское время: Интервью // Труд. — М., 1997.

46. Там, где русские соблюдают Шабад и справляют Пейсах // Известия. — М., 1988. — № 73.

47. *Колесов Ю.* Страсти вокруг Крыма // Труд. — М., 1995. — 8 апр.

48. Известия. — М., 1998. — № 76.

49. Аргументы и факты — М., 1998. — № 15.

50. Известия. — М., 1998. — № 73.

51. Комсомольская правда. — М., 1996. — 23 апреля.

52. Родина. — М., 1989. — № 12.

53. *Позняк З.* Об опасности русского империализма // Известия. — М., 1994. — № 12.

54. *Щеголихин И.* Вынырнуть из омута дессидентского утопизма // Казахстанская правда. — Алма-Ата, 1994. — № 65.

55. Забыть о распрях // Труд. — М., 1998. — № 184.

56. *Чуев Ф.* Сто сорок бесед с Молотовым. — М.: Терра, 1991.

57. *Савин А.* Фавориты Екатерины II. — М.: Дело, 1912.

58. *Короленко П. П.* Двухсотлетие Кубанского казачьего войска (1696—1896). — Екатеринодар, 1896.

59. *Дашкова Е.* Записки 1743—1810. — Ленинград: Наука, 1985.

60. Хмельницька область // Історія міст і сіл УРСР. — К., 1971.

61. История Отечества: (Люди, идеи, решения). — М., 1991.

ЗМІСТ

Передмова.....3

Пролог.....10

Частина перша. "Великороси".....11

Частина друга. Звідки походить Москва і Московія.....59

Частина третя. Початок "збирання землі російської".....169

Епілог. Сучасні спадкоємці Золотої Орди.....313

Література.....374

Науково-популярне видання

Білінський Володимир Броніславович

КРАЇНА МОКСЕЛЬ, або МОСКОВІЯ

Історичне дослідження

Книга перша

4-те видання

Редагування і коректура *Н. Адамчук*
Обкладинка *В. Ялового*

Книги можна придбати
у відділі реалізації видавництва
тел.: 288-81-59
e-mail: otp@ukr.net
адреса: вул. Мазепи, 6

Підписано до друку 25.11.2010. Формат 60x84 1/16. Гарнітура BookmanC. Папір офсетний.Друк офсетний. Умов. друк. арк. 21,75. Обл. вид. арк. 22,67. Наклад 2000 прим.

Видавництво імені Олени Теліги
Реєстраційне ссвідоцтво №21638468, видане 15.02.1995 р.
01010. м. Київ-10, вул. Івана Мазепи, 6.

Народився 18 травня 1936 року на Поділлі. У 1959 році закінчив факультет «Мости і тунелі» Дніпропетровського інституту інженерів залізничного транспорту. За розподілом поїхав працювати до Казахстану. З 1959 до 1986 року жив і працював у Караганді, де пройшов шлях від майстра до заступника начальника Главку. Будував мости на Казахстанській магнітці, на каналі Іртиш — Караганда, на шахтах Карагандинського вугільного басейну, на всіх автомагістралях і залізницях Центрального Казахстану. Під його керівництвом зведено мости в Караганді, Павлодарі, Кокчетаві, Темір-Тау, Джезкагані, Балхаші, Екібастузі, Шахтинську та інших містах. З 1982 року працював у системі Мінважбуду Казахстану на посадах заступника начальника Главку та начальника Главку. Був членом Колегії Держбуду Казахстану. У 1999 році повернувся в Україну. Проживає в Києві.

Видав книги: «Страна Моксель» (2002), «Открытие Великороссии» (2004), «Страна Моксель, или открытие Великороссии» (2006).

Друкувався в газетах: «Літературна Україна», «Українське слово», «Столиця», «Нація та держава».

У 2011 році Державний комітет телебачення і радіомовлення України нагородив автора книги «Країна Моксель, або Московія» Володимира Білінського премією імені Івана Франка у номінації «За кращу наукову роботу в інформаційній сфері».